ALAIN BADIOU ELEŞTİRİSİ

Burjuva Dünyasına Hapsolmuş Bir Komünizm

Raymond LOTTA, Nayi DUNIYA ve K. J. A.

Türkçesi: Selen GÖBELEZ ve Barış ŞANNAN

PATİKA KİTAP
Kuram

ALAIN BADIOU ELEŞTİRİSİ

Burjuva Dünyasına Hapsolmuş Bir Komünizm

Raymond LOTTA, Nayi DUNIYA ve K. J. A.

Türkçesi: Selen GÖBELEZ - Barış ŞANNAN

PATİKAKİTAP

Patika Kitap: 13
Kuram: 04

Alain Badiou Eleştirisi
Burjuva Dünyasına Hapsolmuş Bir Komünizm

Raymond LOTTA, Nayi DUNIYA ve K. J. A.

Türkçesi:
Selen GÖBELEZ – Barış ŞANNAN

Kitabın Özgün Adı:
Alain Badiou's "Politics of Emancipation"
A Communism Locked Within the Confines of the Bourgeois World

Birinci Basım: 2014

Kapak Tasarım ve Dizgi
Aras ALADAĞ

ISBN: 978-605-64775-3-9
Yayıncı Sertifika no: 26829

Baskı:
Kayhan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sitesi C Blok No:244
Topkapı / İSTANBUL
Tel.: 0212 612 31 85
Matbaa Sertifika No.: 12156

Patika Kitap
Osmanağa Mah. Serasker Cad.
Erol Apt. No:39 Kat:3 Kadıköy–İstanbul
Tel: 0216 337 75 04
e-posta: info@patikakitap.com.tr
www.patikakitap.com.tr

ALAIN BADIOU ELEŞTİRİSİ

Burjuva Dünyasına Hapsolmuş Bir Komünizm

Raymond LOTTA, Nayi DUNIYA ve K. J. A.

Türkçesi: Selen GÖBELEZ - Barış ŞANNAN

Neden *Demarcations*? Neden Şimdi?

Demarcations: A Journal of Communist Theory and Polemic'in [Çizgi: Komünist Teori ve Polemik Dergisi] amacı günümüz dünyasında komünist devrimin yeni aşamasının başlangıcının kuramsal çerçevesini öne sürmek, savunmak ve geliştirmektir. Bu yayın ABD Devrimci Komünist Partisi'nin görüşlerini savunmaktadır.

Devrimci teori olmadan devrimci pratik olamaz. İnsanlığı kurtuluşuna hizmet eden, yaşayan, kritik ve gelişmekte olan bir bilim olan komünizm ile kurtuluşu sağlayamayacak, alenen reformist yahut kendisini "komünizm" maskesi ardına gizleyen, başka perspektifler, yollar ve programlar arasında keskin bir hat çekilmez ise, dünyayı radikal bir biçimde değiştirmek için gerek duyulan anlayışı ve berraklığı sağlamak da mümkün olmayacaktır. *Demarcations* bu berraklığa varma sürecine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Demarcations, Marksizm'in kavgacı ruhunu kuşanarak, günümüz dünyasında yaşanan büyük dönüşümlerce ortaya konulan sorunları ve meseleleri de inceleyecektir. Son çeyrek asır, küreselleşmenin şiddetlenişine, artan kentleşmeye, Üçüncü Dünya'nın gecekondulaşmasına, dinci aşırılığın yükselişine, küresel emperyalist düzende eksen kaymalarına ve çevresel talanın ivme kazanışına tanıklık etmiştir. *Demarcations* bu dönüşümleri, bu dönüşümlerden doğan diskurları ve bunların komünist devrim açısından ideolojik, siyasi ve stratejik etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. *Demarcations* aynı zamanda kültür, sanat ve bilim alanlarında da teorik keşiflerde bulunacaktır.

Demarcations komünist projenin "bir aşamanın sonu, yeni bir aşamanın başlangıcı" olarak niteleyebileceğimiz bir dönemecinde tarih sahnesindeki yerini almıştır.

[Bu yazı *Demarcations*'tan alınmıştır.]
http://demarcations-journal.org

PATİKA KİTAP

İÇİNDEKİLER

7 **GİRİŞ**

8 Tarihsel An

10 Badiou'nun Siyasal Projesi

13 Başlıca Tezler

16 **ALAIN BADIOU NİÇİN BİR ROUSSEAUCU VE BİZ NİÇİN ÖYLE OLMAMALIYIZ?**

16 **1.** Giriş: İki Farklı Çerçeve, İki Farklı Proje

18 **2.** Eşitlik Çerçevesinde Kalmak ya da Burjuva Hukukunun Dar Ufkunu Aşmak

19 **a.** Bir Burjuva Devrimi Düşünürü Olarak Rousseau

23 **i)** Toplum Sözleşmesi mi, Toplumsal Bir Burjuva İnşası mı?

26 **ii)** Eşitsizliği iyileştirmek mi, aşmak mı?

29 **b.** Alain Badiou'nun Fransız Devrimi'ni (Yanlış) Okuması

34 **c.** Alain Badiou Eşitliği Öznelleştirir

37 **d.** Komünizm Eşitliğin de Ötesine Nasıl Geçer ve Geçmelidir

42 Son Not: Kantçı bir "Düzenleyici Fikir" olarak Badiou'nun Yöntemi ve Komünizmi Üzerine Kısa Gözlemler

47 **BADIOU BİLİMSEL SINIF KAVRAMINI TERK EDİYOR: ÖZNENİN PEŞİNDE POST-MARKSİST SİYASET**

48 **1.** Sınıf Analizini Terk Etmek, Kitleleri Burjuvaziye Terk Etmektir

50 **2.** Marx'ın "Devrimci Özne"si ve Badiou

54 • Devrimci Özne: Özgüllük ve Evrensellik

59 **3.** Dünya Değişti Ancak Proleter Devrime Daha Çok İhtiyaç Var, Daha Az Değil

60 •"Nihai Çatışma budur..." ile "Nihai Uzlaşma budur" Arasında

63 **ALAIN BADIOU VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ YA DA "PARTİ-DEVLET ÇERÇEVESİ"NİN REDDİ NİÇİN DEVRİMİN REDDİDİR**

67 **1.** Sosyalist Devlet Ne İşe Yarar, Nasıl Sönümlenecektir ve Alain Badou Niçin Burjuva Devletini Kucaklar

77 **a.** Felsefe Üstüne Kısa Bir Not

78 **b.** Alain Badiou'nun Sosyalist Toplumların Tarihsel Başarıları Üzerine Şerhi

82 **c.** Badiou'nun Sınıfsız ve Biçimci Devlet Algısı

86 **2.** Sosyalist Toplumda Parti: "Uygun olmayan" mı, Yoksa Bir Özgürleşme Aracı mı?

95 **a.** Bir Kez Daha Rousseau ve Temsil Üzerine

99 **b.** "Sınıfsız Bürokratik Boyun Eğme" ya da Tekraren, Çizgi Belirleyici mi?

102 **c.** Kurumsallaşmış Komünist Liderlik, Yöneten–Yönetilen Çelişkisi ve Yeni Sentez

106 **KÜLTÜR DEVRİMİNİ GÖMMEK İÇİN KÜLTÜR DEVRİMİNİ YENİDEN OKUMAK**

109 **1.** Alain Badiou Komünist Parti'ye Karşı Başka Bir Kültür Devrimi İster

116 **a.** Stalin Üzerine Kısa Bir Not: Badiou'nun İdealizmine Karşı Mao'nun Bilimsel Değerlendirmesi

120 **b.** Sınıf Diktatörlüğü mü? Parti Tekeli mi?

127 **c.** Sonuç

129 **2.** 1967 Şanghay Komünü

130 **a.** Kısa Bir Arkaplan

134 **b.** Şanghay Komünü: Ortaya Çıkışı ve İlkeleri

138 **c.** Mao'nun Şanghay Komünü'ne Dair Devrimci Eleştirisi: Badiou'nun Çarpıtmaları ve İdealleştirmeleri

142 **d.** Badiou'nun "Eşitlikçi Düstüru" Sınıf Çelişkilerini Gizler ve Özel Çıkarların Ötesine Geçemez

149 **e.** Özet: Dünyayı Değiştirmek mi Yoksa Kenarda Durmak Mı?

152 YANLIŞ BİR ÖZGÜRLEŞME POLİTİKASI: EDİLGEN BİR ŞEKİLDE "OLAYI" BEKLERKEN DEVLETİN GÖNLÜNÜ ALMAK

152 **1.** "Devlete Mesafeli Bir Siyaset" –Ya da Burjuva İktidarının Emirlerini İçselleştirme?

155 **a.** Bir Kez Daha: Badiou için Çizginin Önemi Yoktur ve Ne Tür Bir "Bağımsızlık ve Otonomi"?

160 **b.** Maoist Üs Alanları ve Sovyetler: "Devlete mesafeli" mi Yoksa Yeni Devlet İktidarına Doğru Yönelerek mi?

166 **c.** Reformizm ve Sosyal–Şovenizmin Yörüngesi

169 **2.** Alain Badiou ve "Olay"– Radikal Kopuş mu Yoksa (O Kadar da) Radikal Olmayan Kendiliğindenlik Kuyrukçuluğu mu?

172 **a.** Salt Şans Olarak Badiou'nun Olayı

176 **b.** Edilgenlik ve Kendiliğindenlik Karşısında Beklerken Elini Hızlı Tutmak: Nesnel ve Öznel Etmenler

182 **c.** Mayıs 1968: Neydi ve Ne Olabilirdi?

186 **d.** Ekim 1917 ve Mayıs 1968: Önderliğin Belirleyici Rolü

190 Felsefe Üzerine Son Not

191 SONUÇ

GİRİŞ

Alain Badiou akademi içinde ve ötesinde kimi ilerici ve radikal çevreler tarafından büyük bir dikkatle takip ediliyor. Bir filozof ve toplumsal kuramcı olarak "siyasal açıdan açık-görüşlü ve polemikten korkmayan", "hakikat ve evrensellik mefhumlarını tekrar gündeme" yerleştiren bir şahsiyet olarak değerlendiriliyor.[1]

Badiou'nun politik felsefesi, merkezinde Çin Kültür Devrimi olan geçmiş devrimlerden derlenen bir özetten ve radikal değişime dönük girişimlerden yola çıkıyor. İlhamını memleketi Fransa'daki kitlesel '68 ayaklanmasından alan ve bu ruha sadık kalan Badiou, seçimler ve parlamentolarla arasına mesafe koymaya devam ediyor. Radikal değişim imkânının ve arzusunun gözlerden son derece ırak olduğu bir anda Badiou "komünizm"in kurtarıcısı olarak öne çıkıyor ve komünizmi geçmiş deneyimlerin, devrim kuramlarının, sosyalist devletlerin ve partilerin "yükünden kurtararak", radikal biçimde yeni bir "özgürleşme siyasetinin" mimarı olarak sunuluyor.

Elinizdeki polemikte Alain Badiou'nun siyasal projesini inceleyeceğiz. Baştan sonra bizi meşgul edecek olan soru, "Bu proje özgürleşmeye götürür mü?" olacak. Yanıtımız böyle olmayacağı, olamayacağıdır. Aşağıdaki sayfalarda bunun nedenine dair argümanlarımızı ve tahlilimizi sunacağız.

---

1 Terry Eagleton, *Figures of Dissent* (Londra: Verso, 2005), s. 253.

Tarihsel An

Alain Badiou'nun perspektifleri ve duruşu zamanımızın daha geniş siyasal ve ideolojik güzergahının bir parçası, tarihsel ana verilen bir yanıttır.

Komünizm ve komünist proje bir kavşaktadır.

1871'deki kısa ömürlü Paris Komünü ve 1917'deki Rus Devrimi'yle başlayan sosyalist devrim ve toplumların ilk dalgası 1976'da Çin'de kapitalizmin restorasyonuyla birlikte sona erdi. 30 yıllık bir karşı-devrim olarak tarif edilebilecek bir döneme kapı aralayan sosyalist devrimlerin ilk aşamasının sona erişi bizi devasa sorular ve görevlerle yüz yüze bırakıyor. Komünist hareketin ve kendilerini insanın özgürleşmesine dönük bu projenin savunucuları olarak görenlerin karşısında, dünya-tarihsel meydan okumaları yükseliyor.

Sosyalist devrimlerin ilk dalgasının zengin deneyiminden alınacak doğru ve yanlış dersler nelerdir? İnsanlığın özgürleşme projesinin devamını getirmek için gerekli olan, komünizmin yeni aşamasının çerçevesi nedir? Marksizm -komünizm- bir bilim olarak hâlâ geçerli midir? En temel anlamıyla soru dönüp dolaşıp şuna çıkıyor: Bugünün dünyasında, hakikaten özgürleştirici bir devrim yapılabilir mi? Ya da artık bu mümkün, hatta arzu edilebilir olmaktan çıkmış mıdır?

Communism: The Beginning of a New Stage, A Manifesto from the Revolutionary Communist Party, USA'de tarif edildiği şekilde bu momente üç temel ve esaslı yanıt verilebilir[2]:

> İlk başta 20. yüzyılın ilk sosyalist devrim dalgasının deneyim ve kuram bağlamında kat ettiği mesafeleri, sorunları ya da eksiklikleri karşısında eleştirel bir yaklaşım getirmeyen, bunun yerine vagonlar arasında gezinip yerinde saymayı

2 *Communism: The Beginning of a New Stage, A Manifesto from the Revolutionary Communist Party, USA* (Chicago: RCP Publications, 2008), s. 30-33. Bundan böyle *Komünizm: Yeni Bir Aşamanın Başlangıcı* olarak anılacak. Online olarak revcom.us adresinden erişilebilir.

tercih edenler var. RCP [Devrimci Komünist Parti], ABD Manifestosu'nda ifade edildiği gibi bu çizgiyi seçenler arasında "yaygın bir şekilde 'sınıf hakikati'[3] üzerinde ısrar ve bununla ilişki olarak proletaryanın şeyleştirilmesi olgusuyla karşılaşırız. Genelde komünist kuram ve ilkelere ilmihale benzeyen bir tür dogma olarak yaklaşılır. Özünde şu anlama gelir bu: 'Bilmemiz gereken her şeyi biliyoruz. Gerekli bütün temellere sahibiz ve tüm mesele bize aktarılan bilgeliği uygulamaya sokmaktan ibarettir.'"

İkinci olarak sosyalist geçiş aşamasının çelişkilerinin gerçek bilimsel tahlilini reddedip insan özgürleşmesinde çığır açan Bolşevik ve Çin Devrimleri'yle aralarına mesafe koyanlar var. Bu kişiler ilham ve yönelim için yüzlerini daha eski dönemlere çevirirler: 18. yüzyıla ve burjuva çağının ilan ettiği demokratik ve eşitlikçi ideallere ve toplumsal modellere, Jean-Jacques Rousseau ve Immanuel Kant gibi filozoflara ya da Thomas Jefferson gibi siyaset kuramcılarına geri dönerler. Kimi durumlarda bizatihi komünizm terimini ıskartaya çıkarır, kimi durumlardaysa "komünizm" etiketini büsbütün burjuva-demokratik bir çerçeveye sıkışmış siyasal projeyi nitelemek için kullanırlar.

Üçüncü olarak ise Bob Avakian'ın yaptıkları vardır. Kendisi, iktidarı devrim yoluyla ele geçirip toplumu radikal olarak dönüştürmeyi amaçlayan ABD Devrimci Komünist

3 "Sınıf hakikati", ki uluslararası komünist harekette, özellikle de sosyal bilim alanında bir hayli revaçtadır, hakikatin nesnel değil, farklı sınıfları özgü ve görece olduğuna dair görüştür; yani burjuvazinin ve proletaryanın hakikatleri farklıdır. Ancak doğru olan nesnel olarak doğrudur: hareketi ve gelişimi içinde gerçekliğe tekabül eder ya da etmez. "Sınıf hakikati" proleter arka plana sahip insanların toplumsal konumları itibariyle hakikatle özel bir ilişkileri olduğuna dair hatalı fikirle örtüşür. Ne var ki hakikat kim tarafından dile getirilirse getirilsin hakikattir ve hakikate erişmek ister proleterler isterse diğer toplumsal ya da sınıfsal kökenlere sahip olanlar için topluma ve dünyaya dair bilimsel yaklaşımın uygulanmasını ve kavranmasını gerektirir.

Partisi'nin lideri değildir sadece, aynı zamanda vizyon sahibi bir kuramcıdır. Avakian, bu gezegendeki toplumsal varoluşun dehşet ve çılgınlığından yegane çıkış yolunun komünist devrim olduğu anlayışından hareketle Çin Devrimi'nin 1976'da uğradığı hezimetten bu yana gücünü bugünün dünyasında devrimi gerçekleştirme çabasına harcamaktadır. Bob Avakian, "Marx'ın zamanından bu yana biriken zengin tarihsel deneyimden feyz alarak komünizmin doğruluğu kanıtlanmış temel hedef ve ilkelerini koruyup, yanlışlığı gösterilmiş ya da artık uygulanamayacak veçhelerini eleştirip eleyerek komünizmi çok daha tam ve sağlam bir bilimsel zemine yerleştirir."[4] Reaksiyoner saldırı karşısında direnmiş ve Rus Devrimi'nin (1917–56) ve Çin Devrimi'nin (1946–76) açtığı olağanüstü ufku korumuştur. Avakian'da ilkesel olarak zirvesinde Çin Büyük Proleter Kültür Devrimi olan 20. yüzyıldaki ilk sosyalist devrim dalgasıyla süreklilik söz konusuyken yanlış kavramlar ve metodolojiyle bir kopuş vardır.

Bu yaklaşım temelinde Bob Avakian felsefe ve yöntem, enternasyonalizm, komünizme sosyalist geçişin karakteri ve devrime stratejik yaklaşım alanlarında çığır açıcı gelişmeleri kapsayan yeni bir sentez yaratmıştır. Komünizm biliminde niteliksel bir gelişme olarak bu sentez "Mao'nun Stalin'den kopuşunun bir devamı olmakla birlikte kimi veçheleriyle Mao'yu dolaylı olarak da olsa etkileyen Stalin liderliğindeki komünist hareketin baskın düşünce biçiminin de ötesine geçen bir kopmadır."[5]

Badiou'nun Siyasal Projesi

> "İçinde bulunduğumuz durumda 20. yüzyıldakinden farklı olarak artık iki karşıt siyasal yönelim arasında açık bir ayrım kalmamıştır. Bu karşıt siyasetlerin doğasının

4 *Komünizm: Yeni Bir Aşamanın Başlangıcı*, s. 24.

5 *A.g.e.*, s. 24.

> tam olarak ne olduğu konusunda herkes hemfikir olmasa da klasik demokratik burjuva siyaseti ile diğeri, devrimci seçenek arasında bir karşıtlık olduğu tartışmasızdı... Bugün bu türde temel bir karşıtlığın olduğu konusunda bir fikir birliği söz konusu değildir, dolayısıyla felsefe ve siyaset arasındaki bağ daha karmaşık ve muğlak bir hal almıştır."[6]
>
> Alain Badiou, 2007.

Alain Badiou'nun siyasal projesi burada tanımlanan ikinci kutbun yoğunlaştırılmış bir ifadesi, yani 18. yüzyıla rücudur. Bob Avakian'ın öne sürdüğü yeni diyalektik materyalist senteze karşıt olarak Badiou'nun yaklaşımı bir Aşamanın Sonu'ndan ibaret nesnel fenomene idealist ve diyalektik-dışı bir yanıt teşkil eder. Badiou şapkadan "yeni bir sentez" çıkarma arayışında ve bunu Marx'tan Lenin'e, oradan da Mao'ya bağlanan bir bilim olarak komünizmin üzerine bir şeyler ekleyip ilerleyerek değil Marx'ın da öncesine gidip oradan yeni bir "komünizm fikri" devşirerek yapmaya çalışır.

Alain Badiou'nun siyasal kuramının ve projesinin nirengi noktası ilk sosyalist devrim dalgasına ilişkin bilimsel olmayan ve olumsuz bir özettir. Bu devrimlerin gerçekliğini, bunların ezici ve olumlu başarılarını karşısına alan bir tutumdur bu. Elbette yapılması gereken ciddi eleştiriler vardır. Ancak bu hangi temelde ve nasıl bir yöntemle yapılacaktır: Bu deneyimi derinlemesine ele alıp tüm yönleriyle hesaba katarak yeni durumda komünist devrimi daha da ileriye taşıyarak mı, yoksa burjuva demokrasinin çerçevesine sığınarak mı?

Alain Badiou Sovyetler Birliği ve Çin devrimlerinin özgürleştirici potansiyellerinin parti-devleti, öncü partinin

---

6 Filippo Del Lucchese ve Jason Smith, "We Need a Popular Discipline: Contemporary Politics and the Crisis of the Negative," (Popüler Bir Disipline İhtiyacımız Var: Güncel Siyaset ve Negatifin Krizi) Alain Badiou ile mülakat, Los Angeles, 2/07/07; *Critical Inquiry*, Cilt. 34, No. 4, Yaz 2008, s. 646.

kurumsallaşmış liderliği ve sosyalist devlet iktidarının icraatları tarafından boğulup nihai olarak tahrip edildiğini savunur. Ona göre parti-devleti "polis zorbalığı" ve "içsel bürokratik eylemsizliğin" karakterize ettiği yeni türde bir "otoriterlik" formuna evrilmiştir ve Kültür Devrimi de "devrimci siyasal etkinliğin motoru olarak parti-devletin sonunu" temsil etmiş, hatta kanıtlamıştır.

Bundan çıkardığı iki sonuç vardır: "özgürleşme siyaseti artık devrim paradigmasına tabi kılınıp parti-biçimine hapsedilemez" ve "devrimler çağı" bitmiştir.

Bu polemiğin çerçevesini ve argümanlarını geliştirirken Bob Avakian'ın yeni sentezinden[7], özellikle de komünizme

7 Avakian'ın burjuva demokrasi teorisi ve kendisinin komünizmin demokrasiyle tamamen ve köklü bir biçimde bağlarını koparması gerektiğine dair eleştirel araştırmaları ve teorileştirmesi çığır açıcı bir dizi çalışmada ele alınmıştır. Bunlar arasında, *Conquer the World? The International Proletariat Must and Will (Dünyayı Fethetmek? Enternasyonal Proletarya Buna Mecbur ve Muktedirdir)*, (Chicago: RCP Publications, 1981); polemik metni, "Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That," (Demokrasi: Çok Daha İyisini Yapabiliriz ve Yapmalıyız, Her zamankinden Daha Çok) Avakian'ın *Phony Communism Is Dead...Long Live Real Communism! (Kof Komünizm Öldü... Yaşasın Gerçek Komünizm)* 2. Basım'a yazdığı ek (Chicago: RCP Publications, 2004), internette revcom.us adresinden erişilebilir); *Democracy: Can't We Do Better Than That?(Demokrasi: Daha Fazlasını Yapamaz mıyız?)* (Chicago: Banner Press, 1985); *Communism and Jeffersonian Democracy* (Chicago: RCP Publications, 2008) *(Komünizm ve Jeffersoncı Demokrasi)*, (revcom.us); *The Basis, The Goals, and the Methods of Communist Revolution* (Komünist Devrimin Temelleri, Amaçları ve Yöntemleri) (revcom.us); ve *Views on Socialism and Communism: A Radically New Kind of State, A Radically Different and Far Greater Vision of Freedom* (revcom.us) (Sosyalizm ve Komünizme Bakışlar: Radikal Olarak Yeni Tür Bir Devlet, Radikal Olarak Farklı ve Daha Büyük bir Özgürlük Vizyonu) bulunur.
Conquer the World? The International Proletariat Must and Will dâhil enternasyonal komünist hareket üzerine metinlerinde Bob Avakian enternasyonal komünist harekette komünist devrimi gerçek demokrasinin teminatı olarak görme eğilimlerine işaret etmiştir ki bu özellikle de Stalin döneminde "faşizme karşı birleşik cephe" şeklindeki siyasal yönelimlerde belirginleşmiştir.

geçiş aşamasında radikal olarak farklı bir devlet olarak sosyalist devlet kavramından, daha materyalist ve özgürleştirici bir komünist liderlik anlayışından ve ileri emperyalist ülkelerde devrimi gerçekleştirmeye dönük yeni stratejik anlayıştaki ilerlemelerden büyük oranda yararlandık.

Bu yeni sentezin bir parçası olarak Avakian saf, sınıfsız ve daima mükemmelleştirilebilecek demokrasi mefhumlarını ifşa eder. İçinde bulunduğumuz tarihsel moment ve Badiou'ya karşı polemiğimizle yakından ilgilidir bu. Liberal demokratik kuramın başlıca eleştirilerinde Avakian diğerleri arasında Rousseau, Locke ve Jefferson'un kuramlarını masaya yatırır ve arada Hannah Arendt gibi çağdaş "anti-totaliter" kuramcıları da irdeler. Ayrıca enternasyonalist komünist hareketin kökenlerinden itibaren zamanında bir hayli öne çıkmış olsalar da komünist ilkelerle burjuva demokratik ilkeler arasında yeterince net bir ayrım çizgisi çizmeyen ikincil sayılabilecek problemleri de teşhis eder.

Başlıca Tezler

Bu polemikte Alain Badiou'nun siyasal felsefesini ve kuramını karşımıza alıyoruz. Birbiriyle ilişkili üç temel mesele ve argüman kümesi içeriyor bu.

İlk olarak, Badiou'nun özgürleşme siyaseti "radikal bir eşitlik siyaseti"dir. Bu siyasetin kökleri Rousseau'nun "eşitlikçi düsturu"nda ve Robespierre, Saint Just ve Jakobenlerin radikal demokratik programlarında yoğunlaştığı biçimiyle Fransız Devrimi'nin ideallerinde bulunur. Bu eşitlikçilik siyaseti Marx'ın "4 Bütün" olarak gönderme yaptığı şeyle keskin bir idealist karşıtlık içindedir: *Bütün* sınıf ayrımlarının, bu sınıf ayrımlarına dayanan *bütün* üretim ilişkilerinin, bu üretim ilişkilerine tekabül eden *bütün* toplumsal ilişkilerin ilgası ve bu toplumsal ilişkilere tekabül eden *bütün* fikirlerin devrimcileştirilmesi.

Badiou'nun radikal eşitlik siyaseti ne toplumsal eşitsiz-

liği yıkabilir ne de Marx'ın "burjuva hak kavramı"nın (meta ilişkileri ve sosyalist bir toplumda eski toplumun artığı olan eşitsizlikler ve bunların hukuk, siyasa ve ideolojideki yansımaları) dar ufku olarak tarif ettiği sınırı aşabilir.

İkinci olarak, Badiou'nun "komünizm fikri" proletarya diktatörlüğünü yadsır: Öncü partinin liderliği, devlet iktidarının ele geçirilmesi, radikal olarak farklı tipte bir toplumun yaratılması. "Parti–devleti" çerçevesinin –iktidarı ele geçirmek ve emperyalizme karşı zaferi güvence altına almak– *doygunluğa ulaştığını* savunur. "Doygunlukla" kastettiği bu çerçevenin artık işe yarar çözümler ve sonuçlar ya da "kendine dönük kesin soruşturmalar" üretemeyeceği, bizatihi bürokratik otoriterliğin nedeni olarak reddedilmesi gerektiğidir. Bu tez bilimsel bir kavram olarak sınıfın reddiyesinden, biçimci bir demokrasi ve devlet anlayışından ve komünist liderliğin zorunluluğunun maddi temellerini, üstlenmesi ve yerine getirmesi gereken vazgeçilmez rolü ve yönetilenlerle yönetenler arasındaki çelişkiyi yok etmek için aşılması gereken reel temeli bilip tanıma yetersizliğinden kaynaklanır.

Kültür Devrimi'yle iştigali ve ona olan ilgisi ne olursa olsun gerçekte Badiou metodolojik bir eğilimi somutlaştırır ki bu *Yeni Bir Aşamanın Başlangıcı*'nda şöyle tanımlanır:

> Komünist hareketin önceki aşamasının bilimsel bir özetini yapmaya asla yanaşmamak– ya da bunu asla sistematik bir biçimde ele almamak– ve özellikle de Mao Zedong'un sosyalist bir toplumda kapitalizmin restorasyonuna yol açabilecek temele ve bu restorasyon tehdidine dair ufuk açıcı tahliline gözlerini kapamak. Böylece, [bu yaklaşımı benimseyenler] Çin Kültür Devrimi'ni savunsalar ya da geçmişte savunmuş olsalar da Kültür Devrimi'nin neden zorunlu olduğuna, neden ve hangi ilke ve hedeflerle Mao'nun inisiyatif alıp Kültür Devrimi'ne öncülük ettiğine dair herhangi bir reel, derinlikli anlayıştan yoksundurlar.[8]

8 *Komünizm: Yeni Bir Aşamanın Başlangıcı*, s. 32.

Üçüncü olarak, Alain Badiou gerçekten radikal bir devrimin tamamen öngörülemez bir "olay" ya da "mutlak şans"ın eseri olduğunu ileri sürer. Siyasal alanda kopma anının, mahut "olay"ın edilgen bir biçimde beklenmesine indirgenir bu. Olayı beklerken "salık verdiği" ise "devletten uzak bir siyaset", "yerel mücadeleler" ve "devlet buyrukları" yazmaktır (polemiğin ilerleyen sayfalarında irdeleyeceğimiz bir kavram bu). Son tahlilde bu bir reformizm tarifidir; gerçek bir özgürleşme, nihai olarak insanlığın tüm sömürü, tahakküm ilişkilerinden bütün bir dünya sathında özgürleşmesinin ilk ve zorunlu adımı olarak mevcut düzeni devrimci bir biçimde yerle bir etmektense, edilgence kenarda beklemek.

Bu polemiği yazarken temel ve "en iyi" argümanları ayıklayıp karşımıza almaya çalıştık. Ancak Badiou'nun kuramlarının, katman katman karartmalarla sarmalanmış olduğunu görmek gerekiyor ki bunlar girişimine üstünlük bahşediyor gibi görünse de aslında devrimci olmayan ya da devrim karşıtı karakterini maskelemeye hizmet ediyor.

Polemiğin amacı Alain Badiou'nun "özgürleşme siyaseti"nin aslında neyi temsil ettiğini ifşa etmektir. Bunu yaparken Badiou'nunki ile hakiki özgürleşme arasında net bir sınır çiziyoruz: Komünizm bilimi, komünizmin amacı ve devrimci siyasal hareket.

Polemik insanlığın geleceğiyle ilgili endişe içinde olanlara, radikal olarak farklı bir geleceğin özlemini duyanlara ve çağımızın meydan okumalarına uygun bir kuram arayışında olanlara hitap ediyor. Amacı, iki karşıt çizgi arasında bir karşılaştırma yapılmasına ve bunlardan birinin, yazarının niyetleri her ne olursa olsun, mevcut haliyle dünyanın tutsağı olarak kaldığını ve bizi de nesnel olarak bu dünyaya mahkûm ettiğini göstermek, diğerinin ise bu çılgınlıktan çıkmak için ileri bir adım önerdiğinin anlaşılmasını sağlamaktır.

I.

ALAIN BADIOU NİÇİN BİR ROUSSEAUCU VE BİZ NİÇİN ÖYLE OLMAMALIYIZ?

1. Giriş: İki Farklı Çerçeve, İki Farklı Proje

Alain Badiou'nun özgürleşme siyasetinin ilk ilkesi ve aksiyomu eşitliktir. Şöyle yazıyor Badiou: "özgürleştirici siyasetin kucaklanması radikal bir eşitlik siyaseti üzerinden gerçekleşmelidir"[9], "tüm özgürleşme siyasetlerine has olan eşitlikçilik düsturudur."[10] Eşitliği "ilkelerin ilkesi"[11] olarak taçlandırır. Tespitlerinden biri şöyle:

> Eşitlik ne kapanma varsayar, ne sahiplendiği terimleri nitelemeye koyulur ne de uygulanacağı bölgeyi tanımlar. Eşitlik aracısız olarak buyurucudur ve onun ütopyacı karakterini yadsımaya dönük mevcut irade iyiye işarettir, zira kelimenin kopuş gücünü yeniden kazandığını gösterir.[12]

Daha da ileri gider ve komünizmi herhangi bir tarihsel dönemde baskıcı devlete karşı eşitlik için girişilen herhan-

9 Alain Badiou, *Conditions* (Londra: Continuum, 2008), s. 173.

10 Alain Badiou, *Metapolitics* (London: Verso, 2005), s. 149.

11 Badiou, *Polemics*, s. 96.

12 Badiou, *Conditions*, s. 173.

gi bir halk mücadelesi olarak yeniden tanımlar. "Communist Invariant"ın Badiou'su şöyle yazıyor:

> *Saf eşitlik Fikri olarak komünist hipotez devletin başlangıcından bu yana daima mevcut olmuştur.* Eşitlikçi adalet adına kitlesel eylem devlet zorunu karşısına aldığı andan itibaren söz konusu hipotezin fragmanları, ham unsurları görünür olmaya başlar.[13] [vurgu bize ait.]

Badiou eşitlik talebini ve buyruğunu komünist projenin merkezine yerleştirir. Dolayısıyla insan toplumunun "sorun"u eşitsizlik durumudur; "çözüm", ya da Badiou'nun gördüğü biçimiyle komünizmin özü ise "aracısız buyruk" ve "eylemin aksiyomu" sıfatıyla eşitlik arayışında yatar.

Ne var ki gerçek komünizm bundan çok daha farklı, radikal ve üstündür. Sosyalizmden komünizme geçişi, komünizmin amacını ve içeriğini tanımlarken bunu nihai olarak ütopyacı ve reformist sosyalizmden ayırt eden Marx şöyle yazar:

> Sosyalizm *kesintisiz devrimin*, <u>bütün</u> sınıf ayrımlarının yok edilmesi için zorunlu ve geçici bir aşama olarak proletaryanın *sınıf diktatörlüğünün* ilanı ve bunların üzerine yerleştiği <u>bütün</u> üretim ilişkilerinin, bu üretim ilişkilerine tekabül eden <u>bütün</u> toplumsal ilişkilerin ilgası ve bu toplumsal ilişkilerden kaynaklanan <u>bütün</u> fikirlerde devrimdir.[14] [italikler orijinal, altı çizili vurgular bize ait]

Marx'ın bu cümlede formüle ettiği "4 Bütün"ün aşılmasına dair vizyonuyla neyin amaçlandığını gözden kaçır-

13 Alain Badiou, "The Communist Hypothesis," *New Left Review*, Ocak–Şubat 2008 (49), s. 35; http://newleftreview.org/?getpdf=NLR28302&pdflang=en.

14 Karl Marx, *"The Class Struggles in France, 1848-1850," (Fransa'da Sınıf Savaşları)* Marx/Engels *Toplu Eserler* (bundan böyle *MESW* olarak anılacak), Cilt 1. (Moskova: Progress Publishers, 1969), s. 282.

mayın. Komünist devrim insanların ve düşünme biçimlerinin dönüşümüyle ilgilidir ve bu ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkilerde ve kurumlarda en radikal dönüşümü gerektirir. Bu devrimin amacı kutuplaşmanın aşırılıklarını yumuşatmak değil tüm sömürü biçimlerini aşmak ve sınıfları ilga etmektir.

Bu, ütopyacı olmayan anlamda "topyekûn devrim"dir. İnsan toplumunun maddi ve toplumsal gelişimi insanlık tarihinde daha önce görülmemiş bir devrimin temellerini atmıştır: Özgürce bir araya gelen, bilinçli olarak ve kendi iradeleriyle hem kendilerini hem de dünyayı değiştirecek insanlardan oluşan bir dünya toplumu yaratmaya dönük bir devrimin temellerini.

Alain Badiou "saf eşitlik fikri"yle komünizmin özünü yakalamış mıdır? Hayır. Bu, komünizm kavramını zenginleştirecek yaratıcı bir gelişme midir? Yine hayır. İleride göstereceğimiz gibi söz konusu olan "communist invariant" değil burjuva demokrasisinin bir versiyonu olarak komünizmdir.

2. Eşitlik Çerçevesinde Kalmak ya da Burjuva Hukukunun Dar Ufkunu Aşmak?

İlk bakışta –ki Badiou'nun cazibesi kısmen buradan kaynaklanır– "eşitlikçi adalet adına devlet baskısına karşı kitlesel eylem" çağrısı yaparak esaslı bir tespit yapıyormuş gibi görünür. Bu devlete karşı tarihsel ve haklı ayaklanmalara rehberlik eden radikal bir eşitlik siyaseti olarak göze çarpar. Özgürleşmenin eşitliği elde etmeye dönük olması, "aracısız bir buyruk" olması gerekmez mi zaten?

"4 Bütün"e giden yolda eşitsizliğin aşılması hayati bir rol oynar. Sınıf ayrımları, zihin emeği ile bedensel emek arasındaki ayrım, erkeklerle kadınlar arasındaki ve aynı zamanda hâkim uluslarla azınlık ulusları arasındaki tahakküm ilişkileri, kasaba ve kent arasındaki çelişkiler ve sayısız diğer temel çelişki ve bölünmeler modern burjuva toplumunun içine işlemiş eşitsizlikler arasındadır.

Ancak eşitlik kendinden menkul bir ilke değildir. Somut bir toplumsal ilişki olarak ya da siyasal–felsefi bir kategori olarak eşitlik bir sınıf karakteri arz eder ve tarihsel olarak sınırlandırılmıştır. Genel olarak burjuva çağının ekonomik ilişkilerine ve siyasal kurumlarına bağlıdır.

Dahası, daha sonra göstereceğimiz gibi kendi başına bir amaç olarak eşitlik arayışı özgürleşmeyi getirmeyecektir: *Sömürü ilişkilerine ve eşitsizliğin esas kökeni olan olguya, toplumun sömürenler ve sömürülenler olarak ikiye bölünmüşlüğüne bir darbe vuramaz.*

Komünist devrim esasen eşitsizliği aşarak eşitliğin (ve demokrasinin) ötesine geçer; nitekim komünist toplumda eşitlik artık bir anlam taşımayacaktır.

a. Bir Burjuva Devrimi Düşünürü Olarak Rousseau

Alain Badiou'nun eşitliğe aksiyomatik yaklaşımı kaynağını rücu ettiği 18. yüzyılda, Jean Jacques Rousseau'nun[15] zihinsel mimarisinde ve 1789 Fransız Devrimi'nin fikirlerinde bulur. Badiou'nun etki uyandıran kitabı *Being and Event*'te [Varlık ve Olay] Rousseau ile ilgili bir "Meditasyon" şöyledir:

> Rousseau'nun keskinliği genel iradenin kuralının *eşitlik* olduğu algısına kadar gider. Temel nokta budur. Genel irade halkın kendi kendisine ait olma ilişkisidir. Bu nedenle ancak tüm insanlardan tüm insanlara doğru olduğu müddetçe etkilidir. Görünüm biçimleri –yasalar– 'bütün olanda hiçbir bölünme olmaksızın tüm nesne ile yine aynı nesne arasında, tüm nesnedeki bir bakış noktasıyla bir başka bakış noktası arasında bir ilişkidir.
>
> ...Rousseau siyasetin varlığı ile eşitlikçi norm arasındaki özsel modern bağı düşünür. Ancak tam anlamıyla bir

15 Jean–Jacques Rousseau (1712–78) *Toplum Sözleşmesi* ve *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı* gibi yapıtlarıyla Fransız, Amerikan ve diğer burjuva devrimlerini derinden etkilemiş bir siyaset felsefecisidir. Düşünceleri çağdaş siyasal düşünceyi hala etkilemektedir.

> normdan bahsetmek doğru değildir. Genel iradenin içsel nitelendirmesi olarak eşitlik siyaset*tir*. O kadar ki tersinden söylersek eşitlikçi olmayan herhangi bir önerme her ne olursa olsun siyaset-dışıdır. *Toplum Sözleşmesi*'nde en dikkat çekici olan olaysal bir temele ve fark edilmez olanın prosedürüne eklemlenmiş bir referans üzerinden siyaset ve eşitlik arasında kopmaz bir bağ kurulmuş olmasıdır.[16] [italikler orijinal, alt çizgiler bize ait]

Eşitlik *olarak* eşitlik Badiou'nun özgürleşme siyasetinin nihai standardıdır ve burada Rousseaucu "eşitlikçi düstur" merkezi ve tayin edici konumdadır. Buna daha yakından bakıp Badiou'nun Rousseau'ya dönüşünün kimi kritik veçhelerini açıklamaya çalışalım.

İlk başta Badiou'nun yaptığı gibi "bölünmemiş bir bütün" olarak toplumdan, toplumun iradesinden bahsedilebilir mi? Milyarlarca insanın sömürüldüğü ve mülksüzleştirildiği, üretim araçlarına sahip olan ve bunları savaş ve yıkım araçlarıyla kontrol eden birkaç kişinin hükmü altında olduğu bir gezegende bölünmemiş bir bütünden bahsedilebilir mi?

Gerçek şu ki insan toplumunun toplumsal artı değer üretme kapasitesindeki tarihsel gelişmeyle (toplumun yeniden üretimi ve temel gıdaların üretilmesi için gerekenden daha fazla...) ve bununla ilişkili olarak zihin ve kol emeğinin ayrılmasıyla birlikte ataerkillik ve özel mülkiyet ortaya çıktı ve insan toplumu antagonist sınıflara bölündü.

Toplumu bir arada tutan bir şey olmadığı anlamına gelmez bu. Böyle bir şey vardır ve bir yandan baskın üretim tarzının karakterinde ve düzenleyici mekanizmalarında, diğer yandan farklı toplumsal grupların toplumsal üretim sürecinde oynadıkları rol ve işgal ettikleri konumda temel-

16 Alain Badiou, *Being and Event* (Londra: Continuum, 2007), s. 347.

lenir. Ancak bu toplumsal bütün, bölünme ve antagonizmle yarılmıştır: Sömürenlerle sömürülenler, tahakküm edenlerle tahakküm altında olanlar arasında. Bu bütün, bir tür "toplumsal tutkal" işlevi gören değerlerin, fikirlerin, "alışkanlıkların gücü" ve toplumsal kurumlar ve ilişkiler olmaksızın "bir bütün halinde kalamaz". Bu bütün, ekonomik olarak baskın olan sınıfın çıkarlarını koruyup yoğunlaştıran devletin baskı gücü olmaksızın "bir bütün olarak kalamaz."

Rousseau'nun eşitlik anlayışı özel mülkiyetle bağlantılıydı –nitekim Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi* özel mülkiyetin güvencesiydi. Eşitlikçi toplum vizyonu kendine yeterli ve kendini belirleyebilen küçük meta üreticilerine dayanıyordu; bunların her biri de temel hücresi *ataerkil* hane olan küçük bir kent–devleti topluluğuna tekabül eden üretim araçlarına sahiptiler. Dahası Rousseau kendi yerel cumhuriyetini organik, *vatansever* bir eşitler cemaati olarak görüyordu. Vatanseverlik ve ataerkillik, bunları yeterince görmedik mi? Sınıf terimleriyle söylersek Rousseau bir küçük burjuva cumhuriyetçisiydi. Badiou bunu bilir ancak "eşitlik düsturu" hepsinin üstündedir.

Burjuva toplumunda eşitliğin içeriği ve biçimleri belli bir üretim tarzına, meta üretimine ve bunun yarattığı etkileşimlere dayanan kapitalizme, özel mülkiyete, ihtiyaç için değil kâr için üretime, ücretli emeğin sömürülmesine tekabül eder. Meta üretimi eş–değerlerin mübadelesinin, bu metaları üretmek için zorunlu olan emek–zaman ölçüsünün, yani eşit bir standardın hükmü altındadır.

Kapitalist üretim tarzı meta ilişkilerini genelleştirir ki bunun merkezinde de bizatihi emek gücünün alınıp satılan bir metaya dönüşmesi vardır. Emekçi iki anlamda özgürdür: üretim araçlarından "özgürleştirilmiştir" ve şu ya da bu kapitalist tarafından sömürülmek için "özgürdür."

Marx *Kapital*'de modern proletaryanın tarihsel temelinin oluşumunu üreticilerin üretim araçlarından şiddetli bir

biçimde koparılması üzerinden tahlil eder: Köylülerin kitlesel olarak yerinden edilmeleri ve topraklarından sürülmeleri, serseriliği (gezgin yoksullar) yasaklayan kararnamelerin acımasızca uygulamaya sokulması. Ücretli-kölelik koşulunda üretici, üretim araçlarından daimi olarak koparılması nedeniyle emek gücünü satmak zorunda bırakılır.

Kapitalizmde gerçekleşen en temel mübadele, emek gücünün değerine (emek gücünün yeniden üretimi ve muhafazasının maliyeti) göre bir ücretle değiş tokuş edilmesi ve bu emek gücünün sermaye tarafından üretim alanında kullanımı, sömürülmesi ve ücreti (tekrar emek gücünün yeniden üretimi ve muhafazasının maliyeti göz önüne alındığında) aşan bir değer üretilmesidir. Kapitalist üretimin "kirli küçük sırrı" budur. Kapitalizmin kalbinde ücretli emek üzerinden artı değer üretimi vardır. Ancak bu gizlenir; eşdeğerlerin mübadelesi üzerinden gerçekleşir ve yasal (biçimsel) eşitlik tarafından maskelenir.

Rousseau'nun "devrimci" eşitlik ve demokrasi "fikri"nin kökleri kapitalizmin yükselmesi ve gelişmesiyle birlikte meydana gelen üretim ve sınıf ilişkilerindeki derin dönüşümde yatar. Bu fikir kapitalist ilişkilerin çerçevesiyle sınırlanmıştır ve bu çerçeveyi yansıtır ki bu durum kaçınılmaz olarak derin eşitsizliklere mahal verir ve kökleşmiş bir sömürü ve tahakkümü somutlaştırır.

Alain Badiou bunların hepsini paranteze almak ister. Rousseau'nun eşitlik vizyonunu, içinden yükseldiği toplumsal ve sınıfsal ilişkilerden ayrıştırmaya çalışır. Bu vizyonu ideolojik itilim verdiği burjuva ilişkilerinden ayırmak ister. Bu temelde Rousseau'dan "hiçbir ekonomik vurgusu olmayan"[17] siyasal bir eşitlik modeli çıkarmak ister. Ancak böylesi bir model gerçek dünyada barınamaz ve sadece Badiou gibi gerçekte sömürünün son derece belirli "ekonomik vurguları"nın

17 Badiou, *Conditions*, s. 173.

–ya da aslında ekonomik ilişkilerin– bir yansıması olan bu tür eşitlik mefhumlarıyla başı dönmüş düşünürlerin kafasında yer bulabilir.

i) Toplum Sözleşmesi mi, Toplumsal Bir Burjuva İnşası mı?

Rousseau'nun toplum sözleşmesi uzlaşmacı bir devlet görüşü varsayar: İradi bir anlaşmadan, toplumsal bir akitten kaynaklanan ve insanların spesifik türde bir "ortak aidiyet" inşa etmek için kabul ettikleri modern (burjuva) demokratik devleti ve sivil toplumudur bu.

Mesele şu ki Rousseau'nun toplumsal sözleşme idili, devletlerin, burjuva çağının en demokratik olanları da dâhil olmak üzere, tarihsel olarak nasıl evrildiklerine ve mevcudiyetlerini sürdürdüklerine tekabül etmez. Devlet, "genel iradeyi somutlaştıran ve güvence altına alan" bir "Toplum Sözleşmesi"nin kurumsal ifadesi değildir. Daha ziyade devlet esasen (özellikle de sömürüye dayanan bir sistemi zorla ayakta tutan ve somutlaştıran devlet) bir sınıfın diğeri tarafından tahakküm altına alınması ve mevcut toplumsal düzenin yeniden üretimini ve muhafaza edilmesini sağlayan makinedir. Kapitalist toplumun ya da kapitalist devletin ve meşruiyet mekanizmalarının tarihsel ve süregiden gelişiminde hiçbir şey merkezi sınıf tahakkümü ve baskısını değiştirmemiştir.

Rousseau yükselen burjuva sınıfının çıkarlarını dile getiriyor, bu yükselen sınıfın ve kapitalist üretim tarzının hizmetinde olan, bunu tahkim eden ideal bir devlet ve toplum vizyonu öne sürüyordu. Rousseau'nun vizyonu Fransız Devrimi'nin daha radikal ideologlarının hayal güçlerini alevlendirmişti. Bu vizyonun anahtarı, yasalarda temerküz etmiş özgür kolektiflik fikriydi; özgürlüklerin, paylaşılan ve itaat edilen genel iradede yattığı cumhuriyetçi bir toplumsal organizmaydı bu.

Burjuva ideologlarının gözünde eski feodal düzenin en büyük meşruiyet eksikliği halk egemenliğinin, toplu–

ma dayanan herhangi bir genel iradenin olmamasıydı. Yani ortaya çıkmakta olan burjuva toplumu ve toplumsal–siyasal temsilcilerinin yasaların yazılmasında ve toplum normlarının yaratılmasında doğrudan bir katkıları yoktu. Bu olgu Fransız devrimcileri tarafından eski düzeni yerle bir edip yenisini yaratmak ve yasalarını yerleştirmek için birleştirici bir slogan olarak kullanıldı.

Badiou şöyle yazıyor: "Rousseau'nun keskinliği genel iradenin kuralının eşitlik olduğu algısına uzanır. *Temel nokta budur.*" Doğru değil. Köle sahipleri ile kölelerin, toprak sahipleri ile köylülerin, kapitalistlerle işçilerin 'iradesi'ni yansıtan eşitliğe dönük soyut ve aşkın bir "genel irade"[18] yoktur. Rousseau'nun yaptığı, burjuvazinin özgül sınıfsal çıkarlarını ve buna tekabül eden, bu çıkarları tahkim eden siyasal toplumsal yapıları bir bütün olarak toplumun çıkarları olarak sunmaktı ki bu Badiou'yu baştan çıkaran şeyi, yani "eşitliğe dönük genel irade kuralı"nı ortaya koyuyordu. Rousseau'nun gerçek "keskinliği" öznel içeriği ne olursa olsun baskı uygulayanlarla baskı altında olanlardan müteşekkil sınıflı toplumdaki son derece gerçek ayrışmalara biçimsel bir eşitlik atfetmekti ki bu ayrışmalar sömürücü ve baskıcı kapitalist üretim ve toplumsal ilişkilerde kökleşmişti.

Rousseau'nun burjuva toplum düzenine dair kökensel hikâyesi şudur: "Neresinden bakarsak bakalım aynı sonuca varırız: Toplumsal akit vatandaşlar arasında eşitliği tesis etmiştir ve hepsi aynı şartlara uymalı ve aynı haklara sahip olmalıdırlar."[19]

Gerçekte "toplumsal bir sözleşme" değil burjuva

18 Rousseau tarafından kullanıldığı biçimiyle "genel irade" toplumun Toplum Sözleşmesi'nde ve kurumlarında göründüğü biçimiyle iradesini ifade eder ancak bunun kişisel tercihleri aşan "bütünün refahı" ve "ortak iyi"yi yansıttığı anlaşılır.

19 Rousseau; *Toplum Sözleşmesi*, İkinci Kitap, Bölüm 4, s 76; aktaran Avakian, *Democracy: Can't We Do Better Than That?* s. 44.

demokrasisini akılcılaştıran ve burjuva diktatörlüğünü herkesin rızasına dayanan bir edim olarak sunan "toplumsal bir inşa" vardır. "Toplum Sözleşmesi hakkında en dikkate değer olan" Badiou'nun bizi ikna etmeye çalıştığı gibi "bunun ayırt edilemez olanın yordamına ve olaysal temellenmesine bir başvuru üzerinden siyaset ve eşitlik arasında yakın bir bağ tesis etmesi" değil, toplum sözleşmesinin "bağlayıcı ve güçlü bir toplumsal kurmaca" olmasıdır.

"Rousseau'nun keskinliği" sömürenler ile sömürülenler arasında biçimsel bir eşitlik olduğu iddiasından ibarettir (ki bunun görünüm biçimi yasalardır). Gerçekte ise sömüren sınıf sömürülen sınıf üzerinde bir diktatörlük uygular. Toplum Sözleşmesi'nde cisimleşen, eşitliğe dönük "genel irade" aslında burjuva demokratik devlette yasalar önünde biçimsel eşitliktir.

Ne var ki yasalar önünde eşitlik toplumsal antagonizmalar tarafından bölünmüş, eşitsiz bir toplumda kesinlikle Badiou'nun Rousseau okumasında olduğu gibi "tüm nesnedeki bir bakış noktasıyla bir başka bakış noktası arasında bir ilişki değildir." Romancı Anatole France gerçeğe siyaset felsefecisi Alain Badiou'dan daha yakın görünmektedir. "Görkemli eşitliği içinde yasa hem yoksulları hem de zenginleri köprü altlarında yatmaktan, sokaklarda dilenmekten ve ekmek çalmaktan men eder."[20]

"Burjuva hukuku"nun dünyasına giriyoruz. En dar anlamıyla burjuva hukuku yasa, siyaset ve ideolojide yoğunlaşan ve biçimsel eşitliği her şeyin üstünde tutan ekonomik ve toplumsal ilişkilere göndermede bulunur, fakat aslında eşitsizliği içerir ve tahkim eder.

Meta üretimi ve mübadelesinden doğan, bunların hükmü altında bulunan devasa bir insanlık çağı ve aynı zamanda

20 Anatole France, *The Red Lily*, 1894, Bölüm 7 (Rockville, MD: Wildside Press, 2002).

bundan kaynaklanan toplumsal ilişkiler ve fikirler muhtelif burjuva hukuku mefhumları tarafından tanımlanır.

Bazı örnekler:

• Burjuva içtihadında "yasa önünde eşitlik" standardı kapitalist piyasa ilişkilerinin güdümündeki bir toplumda kapitalist mülk sahipleri arasında eşit bir muamele tesis etmeye hizmet eder. Mülksüzleştirilmişler içinse biçimsel eşitlik temeldeki güçsüzlüğü maskeler.

• Eşit bir şekilde "sahip olma hakkı" sömürme hakkına, üreticilerin kitlesel biçimde üretim araçlarından koparılmalarına dayanır. Bu eşit sahip olma hakkı kapitalist rekabetçi birikim sürecini hızlandırır ve küçük, eşit meta sahiplerinden müteşekkil bir dünyaya değil, daha az kârlı olanın daha kârlı olanlar tarafından soğurulmasına yol açar. Yani sermayenin gittikçe yoğunlaşıp temerküz etmesine, insanlığının ise kitlesel olarak sefaletine ve didinmesine neden olur.

• Burjuva demokrasinin genel oy hakkı burjuva sınıfının devlet iktidarı üzerindeki kontrolünü meşrulaştırıp gizlemekle kalmaz. Bu aynı zamanda emperyal kentlerdeki hâkim yapı ve mekanizmalar bütününün bir parçasıdır ki bunlar imparatorluktaki ayrıcalıkları ve ilişkileri kalıcılaştırmaya, dünyanın tahakküm eden ve edilen uluslar olarak ikiye bölünmesine hizmet eder.

ii) Eşitsizliği iyileştirmek mi, aşmak mı?

Rousseau'nun eşitsizlik anlayışı eşitlik anlayışla diyalektik bir ilişki içindedir. Yani eşitsizlik eleştirisi burjuva toplumunun ufkuyla sınırlanmıştır:

> Eşitliğe gelince bu kelime iktidar ve servet derecelerinin herkes için mutlak olarak eşit olması gerektiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Daha ziyade iktidarın şiddete başvurmaması ve asla otorite ve yasaya atıf yapmadan kullanılmaması, servet söz konusu olduğunda hiçbir yurttaşın diğerini satın alabilecek kadar zengin olmaması ve hiç kimsenin de

kendisini satmak zorunda kalacak ölçüde fakir olmaması gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Bu söylediklerimiz *yüksek statü sahibi insanların mallar ve nüfuz konusunda ılımlı olmaları gerektiğini, daha düşük statülü olanlarınsa aşırı açgözlü ve tamahkâr olmamaları gerektiğini* ima eder.[21] [vurgular bize ait]

Dolayısıyla Rousseau açık köleliğe karşıydı fakat sömürünün, baskının ve tüm toplumsal eşitsizliklerin sona ermesini savunmuyordu.

Rousseau eşitlik standardı muhafaza edildiği, yurttaşlar yasa önünde eşit oldukları müddetçe bu toplumsal farkların tamamen makul olduğunu düşünüyordu. Badiou her ne kadar Rousseau'nun cumhuriyetçi cemaatinde "alçak gönüllüler" ile "yücü ruhlular"ın karşılıklı sorumluluklarına dair formülasyonuyla tamamen barışık olmasa da nesnel olarak bunun ideolojik ve maddi sınırlarının içine hapsolmaktan kurtulamaz. Zira bu eşitsizliklerin üzerine yerleştiği sömürü ilişkilerinin kökten sökülüp atılması gerektirirdi.

Alain Badiou'nun önerdiği türde bir eşitlikçi siyaset demokratik entelektüeller ve radikalleşmiş gençlik arasında yankı bulabiliyor. Dünyada daha önce eşi benzeri görülmemiş aşırılıkta bir kutuplaşma, devasa ve dudak uçuklatan servet, güvence ve refah farklılıkları içinde yaşıyoruz. İçinde bulunduğumuz zamanda ötekiler için adalete ve eşit düzeyde bir karşılıklılığa dönük bir susuzluk var. Ancak dünyayı lekeleyen ve damgalayan korkunç eşitsizlikler, toplumun sınıflara bölünmesinin ve bunun dayandığı sömürücü üretim ilişkilerinin ürünü, dışa vurumudur. Bunlar dünya ölçeğinde kapitalist toplumun temel çelişkilerinin, toplumsallaşmış üretim ile kapitalist sınıfın özel mülkiyeti arasındaki çelişkilerin ifadeleridir.

Kutuplaşma bir derecede ve belli koşullarda yeniden

21 Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, İkinci Kitap, Bölüm 11, s. 96; aktaran Avakian, Democracy: Can't We Do Better Than That? s. 44.

dağıtım ve reform vasıtasıyla azaltılabilir ancak kapitalizmin bu temel çelişkisi ve sömürü çekirdeği çözülmeksizin "geç emperyalist" ekonomik ve toplumsal düzenin derin eşitsizliklerini aşmak imkânsızdır. Söz konusu derin eşitsizlikler ekonomik temelde ve toplumsal üst yapıda bir devrim gerçekleştirmeden aşılamaz.

Alain Badiou dünya ahvali karşısında infiale kapılır ancak radikal olarak yeni bir dünyayı mevcuda getirmek için gereken mücadele ve dönüşümün azameti karşısında geri adım atar: İlk büyük adımı devlet iktidarının ele geçirilmesi olan proleter devrimdir bu. "Devrimler çağının bittiği"[22] iddiası ve iktidara devrimci bir biçimde el konması gerektiğini reddetmesi ilk sosyalist devrim dalgasına dair yanlış hükümlerle desteklenir. Sınıflara bölünmüş bir toplumda, burjuva devlet iktidarında ortak bir mevcudiyet içinde uygulanacak politik bir "saf eşitlik" projesi önerir. Bunun yeni bir özgürleşme siyaseti olduğunu müjdeler ve sınıfı aşan "türsel bir insanlığın" çıkarlarını cisimleştirdiğini ilan eder. Fakat Badiou'nun "türsel"i aslında ziyadesiyle "özgül"dür.

Badiou'nun insanlığın karşı karşıya olduğu "problem"e dair anlayış çerçevesi ve bunun toplumun son derece belirli bir kesiminin sınıfsal bakışına ve konumuna tekabül eden "çözümü" radikalleşmiş küçük burjuvazinin anlam çerçevesine mahkûm olmuştur. Devasa eşitsizliklerin yarattığı problemi görür ancak sömürünün toplumun ekonomik temelindeki köklerine inmez; çözümü "4 Bütün"ün gerçekleştirilmesinde değil, politik alanda "saf eşitlik Fikri"nde görür.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'inde Marx demokratik entelektüelin yanılsamaları ve bakışına dair derin ve keskin bir yorumda bulunur:

> ...[K]işi dar-görüşlü bir biçimde küçük burjuvazinin il-

22 Aktaran Peter Hallward, *Badiou, A Subject to Truth* (Minneapolis: University of Minnesota, 2003), s. 226.

kesel olarak bencil bir sınıf çıkarını dayatmaya çalıştığı şeklinde bir fikre kapılmamalıdır. Daha ziyade küçük burjuvazi kendi kurtuluşunun özgül koşullarının, çerçevesinde modern toplumun kurtarılabileceği, sınıf savaşının engellenebileceği *genel* koşullar olduğuna inanır. Dükkân sahiplerinin demokratik temsilcilerinin gerçekten de dükkân sahipleri ya da onların coşkulu müdafileri olduğunu da asla hayal etmemek gerekir. Bunlar eğitimleri ve bireysel konumları itibariyle birbirlerinden fersah fersah uzak olabilirler. Onları küçük burjuvazinin temsilcileri yapan, berikilerin gerçek hayatlarında aşamadıkları sınırları bunların kendi kafalarında aşamamalarıdır, berikilerin maddi çıkarları ve toplumsal konumları nedeniyle fiziksel olarak karşı karşıya kaldıkları aynı sorunlar ve çözümlerle, bunlar, teorik olarak karşı karşıya kalırlar. Bu ise genel olarak bir sınıfın *siyasal* ve *sözde temsilcileri* ile bunların temsil ettikleri sınıf arasındaki çelişkidir.

Ancak demokrat, küçük burjuvaziyi, yani bir ara sınıfı temsil ettiği için ve bu ara durumda iki sınıfın çıkarları eş zamanlı ve karşılıklı olarak bulanmış olduğundan dolayı kendisini genel sınıf antagonizmalarının üzerine yükselmiş olarak hayal eder."[23] [vurgular orijinal]

Alain Badiou "eşitlik" talep eder ancak sadece toplumsal eşitsizliği aşıp eşitlikten daha yüksek bir şey başaran bir devrimi gerçekleştirmenin meşakkatli sürecini göze alamaz.

b. Alain Badiou'nun Fransız Devrimi'ni (Yanlış) Okuması

Badiou şöyle yazıyor: "Fransız Devrimi'yle birlikte komünist hipotez siyasal modernlik çağını ilan eder."[24]

Burjuva devrimlerinin en radikalini komünizm-

23 Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'i, *MESW*, s. 126.

24 Badiou, *The Communist Hypothesis*, s. 35.

le karıştıran bu formülasyon tarihsel materyalist anlayıştan öylesine uzaktır ki insan kulaklarına inanamıyor. Burjuva mülkiyet ilişkilerini ve hukukunu kutsallaştıran bir devrimi bunların tümünü aşmayı hedefleyen bir başka devrimle bir tutar Badiou. İki dünya birbirine geçmiştir: Kapitalizme ve sınıf ayrımıyla karakterize olan bütün bir insan çağını sona erdirmeyi amaçlayan komünist dünya ve burjuvazinin sömürü, işgal savaşları ve sefalet dünyası – öyle bir dünya ki kapitalizmin emperyalizme evrilmesi, burjuva demokratik yapılarını mükemmelleştirmesiyle birlikte insanlık için daha da büyük bir dehşet haline gelmiştir.

Badiou'nun Fransız Devrimi'ne dair değerlendirmesi kendisine ait özgürleşmenin özü olarak eşitlikçilik düsturuyla uyumlu olsa da bu devrimin gerçek komünizmle uzaktan yakından bir ilgisi yoktur.

Tüm bunlar akla Marx'ın komünist devrimle ilgili meşhur tanımını getiriyor. Bu devrim "geleneksel mülkiyet ilişkileri" ile "geleneksel fikirler"den "iki devasa radikal kopuş" içerir. Fransız Devrimi'nin yürürlüğe koyduğu üretim ilişkileri ve toplumsal ilişkiler geçmişi temsil eder, geleceği değil; aynen Fransız Devrimi'nin fikirleri gibi. Evet, Fransız Devrimi önüne çıkan her şeyi süpürüp götürdü. Evet, feodal geçmişi ortadan kaldırırken Birinci Yıl'ı milat olarak aldı. Ancak bu sadece sömürü mantığı yeryüzündeki milyarlarca insanı sıfırlayan yeni bir burjuva mülkiyet ilişkisi tesis etmek için yapıldı.

Burjuva çağı bireysel özgürlüklerin önündeki her türlü yapay sınırın parçalanması olarak sunar kendisini. Burjuva toplumundaki en önemli hak mülkiyet edinme hakkıdır– sermayenin bireysel olarak mülk edinilme, sadece toplumsal emek tarafından işletilebilir ve kullanılabilir olan üretim araçları üzerinde kontrol hakkı. Bu başkalarının emek gücüne, sömürüye erişim hakkıdır; bir kez ücret karşılığı mübadele edilmeye başlandığı andan itibaren, bu emek gücünü kontrol

etme hakkıdır. Farklı mülkiyet ilişkilerinin geçerli olduğu, sahip olmanın kalıtsal bir damga taşıdığı, piyasaların "serbest emek" için gelişip tümleşmediği ya da farklı üretim sektörlerine giriş çıkışların serbestleştirilip emek gücünün üretim araçlarıyla bütünleşmediği feodal toplumda böyle bir "özgürlük" söz konusu değildi. Fransız Devrimi yeni bir kurumsal devlet çerçevesi tesis ederek feodal ilişkilerin yerine kapitalist ilişkilerin yerleşme sürecine büyük bir ivme kazandırdı.

Alain Badiou Fransız Devrimi'ni tahrif edip "komünist hipotezin ilanı" olarak sunar ve komünizmi bu şekilde yeniden formüle etmenin cesaretiyle keyiflenir. Maalesef bu formülasyon herhangi bir orijinalliğe dahi sahip değildir. Açıklı ve devasa bir revizyonist "komünist" gelenek komünizmi burjuva devrimi fikirlerinin gerçekleşmesi olarak göstermiştir. Bu, ulusal şovenizmle ve emperyal ayrıcalıklarla uyumlu bir "komünizm"dir. Devrim ihtiyacını dile getirmeksizin, "Biz var olduğumuz müddetçe devrim olmayacaktır" diyen ideolojik ve siyasal bir tutumdur. Hatta uluslararası komünist harekette bile komünist ilkelerle demokratik ilkeler arasındaki ayrımları bulandırmaya dönük ikincil eğilimler gözlemlenmiştir.

Alain Badiou'nun "komünist hipotezi"nin kumaşı komünist devrimin mutlak surette kopması gereken "geleneksel fikirlerden" dokunmuştur.

Komünist devrim "4 Bütün"ün ilgasını amaçlar. Fransız Devrimi en radikal görünümlerinde dahi bununla ilgili değildi ve nesnel olarak tüm sömürü ve baskıya son veremezdi. Engels'in son derece yerinde bir ifadeyle söylediği gibi:

> Fransa'da insanları yaklaşan devrim için hazırlayan büyük adamlar bizzat aşırı devrimcilerdi. Hiçbir biçimiyle dışarıdan gelen bir otoriteyi tanımıyorlardı. Din, doğa bilimi, toplum, siyasal kurumlar– her şey kılı kırk yaran bir eleştiriye tabi tutuldu. Var olan ne varsa aklın mahkemesinde kendini savunmalı ya da yok olup gitmeliydi... O dönemde

var olan her türlü toplum ya da hükümet biçimi, miadı dolmuş geleneksel mefhumlar akıldışı kabul edilerek çöpe atıldı, dünya o zamana dek sadece önyargılar tarafından yönetilmişti, geçmişte olan ne varsa sadece acıma ve hor görü uyandırabilirdi. İşte şimdi, ilk kez gün ışığına, aklın krallığına çıkılmıştı; artık batıl inanç, adaletsizlik, ayrıcalıklar, baskı, ebedi hakikat ebedi Doğruluk tarafından aşılacak, eşitlik Doğa'ya ve insanın elinden alınamaz haklarına dayandırılacaktı.

Bugün biliyoruz ki aklın bu egemenliği burjuvazinin idealize edilmiş krallığından başka bir şey değildi; bu ebedi Doğruluk kendini burjuva adaletinde gerçekleştirdi; eşitlik, yasalar önünde burjuva eşitliğine indirgendi; burjuva mülkiyeti insanın özsel haklarından biri olarak ilan edildi ve aklın hükümranlığı, Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi* sadece demokratik burjuva cumhuriyeti olarak mevcuda gelebilirdi ve geldi. 18. yy'ın büyük düşünürleri kendilerinden önce gelenler gibi kendi çağlarının onlara dayattığı sınırların ötesine geçemediler."[25]

Fransız Devrimi'ne ilişkin doğru bilimsel anlayış ve tarihsel perspektif budur. Bu bir burjuva devrimiydi. Ancak Badiou bu idealleri yeniden diriltmek ve komünizm olarak etiketlemek ister. "Fransız devrimiyle birlikte *komünist hipotez* siyasal modernlik çağını ilan eder." [vurgu bize ait].

Alain Badiou'nun iddiası şu: "Fransız Devrimi'nin tekil hakikatine Saint–Just ve Robespierre aracılığıyla vakıf olursunuz ve bu temelde bir bilgi biçimlendirirsiniz..."[26] Jakobenlerin, Robespierre'in ve Saint–Just'ün programlarını inceleyip Badiou'nun yükselen "komünist hipotez" olarak değerlendirdiği şeyin içeriğini görmeye çalışalım.

Sosyalist eğilimlere sahip bir Fransız Devrimi tarihçisi

25 Friedrich Engels, "Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm", p 116; Aktaran Avakian, Demokrasi s. 46.

26 Badiou, *Metapolitics*, s.23.

olan George Lefebvre, Robespierre ve devrimin diğer radikal figürleri hakkında yerinde bir ifadeyle şöyle der:

> [bunlar] bireysel ve kalıtsal mülkiyeti bir kötülük olarak yaftalar ancak bunun bir çaresi olmadığına hükmederler... Aşırı olduğu düşünülen, kişiyi tembelliğe sürükleyen 'şaşaa' ve 'servete' düşmandırlar. *Cumhuriyetçi Kurumlar* kitabı bilhassa sarih olan Saint–Just gibi Robespierre de Rousseau'nun özgürlük ve eşitliğin (hem medeni hem de siyasal anlamda) toplumsal eşitsizliğin artmasıyla birlikte ortadan kalktığı düşüncesine katılır. Dolayısıyla Cumhuriyet bir yandan serveti sınırlamalı ve küçük toprak sahiplerinin sayısını artırmalı bir yandan da herkesi toplumda yükselmelerini sağlayacak araçlarla donatmalıdır... İdeal olan hala küçük bağımsız üreticilerden, köylülerden ve zanaatçılardan müteşekkil bir sosyal demokrasidir.[27] [vurgular bize ait]

Lefebvre devamında bu idealin gerçekleştirilemez olduğuna işaret eder. Bu tahlil Bob Avakian tarafından bilimsel olarak daha da geliştirilir:

> Meselenin özü Robespierre'in ve genel olarak Jakobenlerin burjuva eşitlik, özgürlük, evrensel insan hakları ideallerini gerçekleştirecek, aşırı servet ve yoksulluğu, gücün tekelleşmesini ve kitlesel yoksulluğu engelleyecek bir toplum tesis etmeyi amaçlamış olmalarıydı. Tarihsel ironi genel olarak burjuva demokratları ve tarihçileri tarafından ifade edildiği gibi bunu gerçekleştirmek için diktaya ve şiddet araçlarına başvurmuş olmaları ve daha sonra kendilerinin de bu yapının kurbanı olmaları değildir; ironi daha ziyade *bu burjuva idealinin gerçekten de küçük burjuvazinin konumuna tekabül etmesiydi*... Ne var ki bu sınıf (daha açık bir ifadeyle bu küçük burjuva tabakaları) toplumu kendi imgesinde yeniden

27 Georges Lefebvre, *Fransız Devrimi (1793- 1799)*, Cilt. II (New York: Columbia University Press, 1964), s. 110–11.

> biçimlendirme ve yönetme yeteneğinden yoksundur. Zira tam da bu tabakanın bir ifadesi olan mülkiyet ve burjuva üretim ilişkileri yerleşir yerleşmez birikim sürecinin *kaçınılmaz bir sonucu olarak* toplum az sayıda büyük burjuvazi ile devasa bir mülksüz proleter kitle arasında *kutuplaşır* ve küçük burjuvazi de bu iki kutup arasında kalakalır. *Bu iki temel güçten bir tanesi modern toplumu yönetmelidir.*[28] [vurgular bize ait]

Alain Badiou "kömünist hipotez"i ile Fransız Devrimi boyunca yaşanan radikal kalkışmaları, toplumsal ayaklanmaları ve halk kitlelerinin heyecanını, burjuva düzenini alaşağı etmeyi amaçlayıp yeni bir dünya yaratmak isteyen komünist devrimle karıştırır. Ve proleter devrimin tarihsel önemi de burada yatar. Daha önceki çağlarda ve toplumsal devrimlerde baskı altındakiler baskıya karşı savaşmışlardı. Sefaletlerinin sona ermesi özlemi içindeydiler. Ancak mülksüzlerin ve baskı altında olanların daha farklı ve daha iyi bir şey için dâhil oldukları, hayal güçlerini ateşleyen devrimler, bir toplumun hareket ve gelişim içindeki belli bir temeline dayanıyordu. Bu devrimler yeni üretim ilişkilerini temsil eden sınıf güçlerinin güdümündeydi ve bunlar üretimde yeni sömürü ilişkileriydi.

Proleter devrim ise farklıdır. Bu devrim mevcut sömürü ilişkilerinin yerine yenilerini yerleştirmez, tüm sömürüyü ortadan kaldırır. İnsan toplumunun gelişimi onu bir eşiğe getirmiştir: Sömürü ve kıtlığın aşılması için maddi temel mevcuttur. Sadece komünizme dair bilimsel bir anlayışın rehberliğindeki bir devrim baskıdan duyulan nefrete ve "dünyanın lanetlileri"nin yaratıcı enerjilerine ve coşkusuna gerekli itilimi verebilir, kitleleri radikal olarak farklı bir dünyayı yaratmak üzere harekete geçirebilir.

28 Avakian, *Democracy*: s. 35.

c. Alain Badiou Eşitliği Öznelleştirir

Badiou Rousseau'nun radikal eşitlikçiliğini modern dönemde kullanıma sokmaya çalışır. Eşitliğin en üstün standart olmasını ister. Ancak sınıflara bölünmüş bir toplumda bunun anlamı nedir? Eşitlikçi düsturu özgürleşme siyasetinin özü olarak alan ve doğal olarak ister Kant, ister Jefferson isterse de Rousseau tarafından dile getirilmiş olsun ilhamını burjuva çağının eşitlikçi ideallerinde arayan biçimsel eşitlik mefhumlarıyla ilgili mesele özünde budur.

Badioucu çerçevede sorunun çözümü şöyledir: Güncel toplumsal dönüşümden yüz çevirip eşitliği düşünce ve eylemin ilkesi olarak işlev gören düzenleyici bir fikre dönüştürmek. Ancak bu eylem ne tür bir amaca dönüktür? Kökü üretimde sömürü ilişkilerinde yatan ve derin sınıfsal bölünmelere dayanan bir toplumda ne ölçüde etkili olabilirler?

Infinite Thought'ta Alain Badiou eşitlikle neyi kastedip etmediğini belirginleştirir:

> 'Eşitliğin' nesnel herhangi bir şeye gönderme yapmadığını not etmek bilhassa önemlidir. Statü, gelir, işlev eşitliği, hatta sözleşme ve reformların sözde eşitlikçi dinamiği değildir mesele. Eşitlik özneldir. Saint-Just için toplumsal bilinç, Mao içinse siyasal kitle hareketi ile ilişkili bir eşitliktir bu. Böyle bir eşitlik hiçbir biçimde toplumsal bir program değildir. Dahası, toplumsal olanla hiçbir ilişkisi yoktur. Siyasal bir düstur, bir buyruktur.[29]

Bu görünüşteki radikal tutumu mutlak bir ısrarla parıldayan kendi terimleriyle ve mümkün olan en sarih biçimde ele almakta fayda var. Badiou bize eşitliğin "öznel" bir bağlanmayla, kolektifin kapasitesiyle ilgili olduğunu söylüyor. Eşitlikçi düstur eylemi esinler ve ona rehberlik eder. Badiou'nun daha kapsamlı metinlerinde hatırlattığı, bu edimin kolektif eyleyicilerinin karşılıklı aidiyetlerini olumladığı

29 Alain Badiou, Infinite Thought (Londra: Continuum, 2005), s. 54.

ve daha yüksek bir şeyin görünür hale gelmesine yol açtığıdır; dahası öznel eşitlik olağanüstü siyasal yenilik ve yaratıcılık anlarında yeni standartlar ve referans çerçeveleri yaratır.

Bu söylenenlerde cazip bir şeyler bulunabilir. Ancak bunlar içinde bulunduğumuz <u>şu</u> burjuva toplumunun gerçekliğine tekabül etmez, bu toplumdaki sınıf ilişkileri ve bunların altında yatan sömürü ilişkileri, aynı zamanda siyasal ilişkiler, baskı ve tahakküm yapıları, dolayısıyla da özgürleşme için radikal olarak dönüştürülüp kopulması gereken şeylere değinmez. Badiou öznel eşitlik *deneyimini* bilimsel olarak yönlendirilmiş devrimci dönüşüme üstün tutar. Bu düsturdan hareketle edime geçilir ve eşitlik siyasetinin kriterleri karşılanır ancak toplum sömürü ve baskı ilişkileriyle, mevcut yapısıyla değişmeden kalır.

Badiou'nun şu sözlerine kulak verelim: "statü" ve "işlev" meselelerinin siyasal bir buyruk olan eşitlikle maddi bir ilişkisi yoktur. Şurası açık ki kitle hareketleri, ayaklanmalar ve devrimci patlamalar yeni bağlar ve ortak amaçlar yaratır. Ancak "statü" ve "işlev" ilişkilerini dönüştürmeksizin ve bunu en temel düzeyde, yani "4 Bütün"ün tamamını hedef almaksızın kadınların eşitsizliği nasıl ortadan kaldırılabilir?

Badiou eşitliğin "toplumsal bir program" olmadığında ısrar eder. Ne var ki eşitsizliği gerçekten aşmak radikal dönüşüme dönük "bir toplumsal program" gerektirir. Burjuva düzeninin al aşağı edilmesi, ki Badiou'nun bu işe girişmek gibi bir niyeti yoktur ("devrimler çağı sona ermiştir"), toplumsal mülkiyete, planlamaya dayanan, ekonomik etkinliği bilinçli toplumsal yönetimin buyruğuna verecek yeni bir üretim tarzının, sosyalizmin tesis edilmesi gerekir. Niteliksel olarak farklı bir devleti, tüm sömürüyü kökten kazıyıp atacak, eşitsizlik, baskı ilişkilerini ve bunların fikir alanındaki yansımalarını yok edecek derinlemesine ve etraflı bir devrimi, proletarya diktatörlüğünü ve nihayet bu amaçların dünya ölçeğinde gerçekleşmesiyle devletin ilgasını gerektirir.

İşte erkek egemenliğini ortadan kaldıracak, boyunduruk altındaki azınlık uluslarını özgürleştirecek olan yeryüzü ölçeğinde süre gidecek bu devrim, tahakküm edenlerle tahakküm altında olanlar arasındaki büyük bölünmeyi giderecek ve nihai olarak artık antagonist sınıflara ve ulus devletlere bölünmemiş bir dünya insanlığı cemaati yaratacaktır.

Proleter devrimin ölçülerine vurulduğunda Rousseau önemsizdir. Geçmişin bakış açısını alıp üzerine komünizmin elbisesini giydirmek isteyen Badiou gibilerin girişimleri ise daha da önemsizdir.

Badiou'nun *Infinite Thought*'tan alıntılanan pasajda Mao'nun kitle hareketlerine yönelimini karakterize etme tarzını da yorumlamadan geçemeyiz. Badiou, Mao'yu kitlelerin kendiliğinden bilgeliğine güvenen radikal bir popülist olarak resmeder. Aslında kitleler Mao'nun da işaret ettiği gibi ileri, orta ve geri olarak üçe ayrılırlar. Yani "anlayışta kendiliğinden eşitlik" gibi bir şey söz konusu değildir. Dahası, Mao Kültür Devrimi'nin radikal ayaklanmalarında olduğu gibi yoğun bir dayanışmanın güdümündekiler de dâhil kitle hareketlerinde liderliğin gereğini vurgulamıştır.

Evet insanların hakikat için bir yeterlilikleri vardır (Badiou için bir eşitlik kriteridir bu) ancak tam da toplumdaki eşitsizlikler ve bölünmeler nedeniyle bu yeterlilik hakikate ve hakikatin kavranmasına kendiliğinden yol açmaz. Bir kez daha bu durum kitlelerin tam anlamıyla radikal özgürleşmenin amaçlarına ulaşabilmeleri için liderliğin gerekliliğinin altını çizer– bilimsel, diyalektik materyalist bir bakışa ve yönteme dayanan öncü komünist liderliktir bu.

d. Komünizm Eşitliğin de Ötesine Nasıl Geçer ve Geçmelidir

Alain Badiou'nun, içinde "eşitlikçi düsturun" galebe çalacağı özgürleşme siyasetine yaklaşımı en iyi biçimiyle bile Marx'ın bahsettiği "burjuva hukukunun dar ufku"na sıkı

sıkıya hapsolmuştur. Bu eşitlik kıstası hakiki özgürleşmeye götüremez ve kendi başına alındığında, bir amaç olarak peşine düşüldüğünde sömürü ve eşitsizliği geri getirecektir.

Badiou'nun eşitliğe yaklaşımının sınırlılıklarını ve bunun niçin hakiki özgürleşmeye götürmeyeceğini daha da açık bir biçimde göstermek için gelin paylaşım alanında eşitlik standardının ne tür sonuçlar vereceğini ele alalım. Bu standardın sömürünün olmadığı bir toplumda işlerlikte olduğunu, "herkesten yeteneğine göre, herkese çalıştığı kadar" ilkesinin hâkim olduğu bir toplum düşünelim. Burada icra edilen iş (eşitlikçi) ödeme birimi olsun ya da mal miktarı işe göre ödemeye tekabül etsin.

Şurası kesin ki farklı bireylerin farklı yetenekleri ve ihtiyaçları vardır, dolayısıyla bu biçimsel eşit hak gerçek eşitsizlikleri maskelemeye hizmet eder. Gerçekten de "herkesten yeteneğine göre, herkese çalıştığı kadar" ilkesi sosyalist bir toplumun yönlendirici ilkesidir. Bu bir taraftan kapitalist topluma göre niceliksel bir ilerleme temsil eder; bu standart kapitalistin üretim araçlarından kopartılmış bir proleterden artı emek çektiği, dolayısıyla emekçinin yaşamak için ücret üzerinden sömürücü bir ilişkiye bağımlı olduğu müddetçe uygulanamaz. Diğer taraftan bu standart sosyalist toplumun bir kusuru olmaktan öteye gidemez ve sosyalizmde yeni burjuva güçleri üreten maddi ve ideolojik zeminin bir parçasıdır.

Bu sorun ve kusur ilk olarak Marx tarafından teşhis edildi ve sınıfları, baskıcı toplumsal bölünmeleri ve toplumsal antagonizmaları ortadan kaldırmak için aşılması gereken "burjuva hukukunun dar ufkunun" bir parçası olarak tanımlandılar. *Gotha Programı'nın Eleştirisi*'nde şöyle yazıyordu Marx:

> Burada... [sosyalizmde izlenen "herkesten yeteneğine göre,

herkese çalıştığı kadar" ilkesi– ed.] eşit değerlerin değişimi olduğu ölçüde meta mübadelelerine hükmeden aynı ilke hâkimdir. '... *[E]şit hak* burada ilke olarak hala *burjuva hakkıdır*...' Bu *eşit* hak eşitsiz emek için eşitsiz bir haktır. Hiçbir sınıf ayrımı tanımaz zira herkes bir diğeri gibi işçidir; ancak zımni olarak eşitsiz insan yeteneklerini ve üretkenlik kapasitesini doğal ayrıcalıklar olarak tanır. *Dolayısıyla içeriğinde, diğer tüm haklar gibi, bir eşitsizlik hakkıdır*... [E]şit olmayan bireyler (elbette eşit olmasalardı farklı bireyler olamazlardı) ancak eşit bir standart vasıtasıyla, eşit bir noktadan, *belirli* bir taraftan görüldükleri müddetçe ölçülebilirler... *sadece işçiler olarak* görüldüklerinde... Tüm bu kusurları giderebilmek için hak eşit olmak şöyle dursun eşitsiz olmak zorundadır...

Komünist... toplumda bireyin iş bölümüne olan köleleştirici bağımlılığı, bununla birlikte kafa ve kol emeği arasındaki antitez ortadan kalktıktan; emek sadece yaşamı idame ettirmenin bir aracı olmaktan çıkıp yaşamın birinci ihtiyacı haline geldikten; üretici güçler ancak bireyin tüm gelişimiyle birlikte arttıktan ve işbirliğine dayanan servet seli daha da gür akmaya başladıktan sonra– ancak o zaman burjuva hukukunun dar ufkunun üstü tamamen aşılabilir...[30]

Komünist toplumda farklı bir bölüşüm ilkesi uygulanabilir hale gelir: "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar". Bireylerin tüm yetenekleri, farklılığa değer veren ancak bireysel yetenek farklılıklarına ayrıcalık tanımayan, insan potansiyelini boğmayan bir toplum tarafından biçimlendirilecek ve teşvik edilecektir; ortaklaşa serpilen bir top–

30 Marx, *"Gotha Programının Eleştirisi," The Marx-Engels Reader* içinde, İkinci Bas., ed. Robert Tucker (New York: W.W. Norton, 1978), s. 530–31.

lumdan yükselen ihtiyaçlar zenginliği bizatihi toplum dokusunun bir parçası olarak karşılanacaktır. Bu standarda göre "eşitlik" ya da "eşitsizlik" mevcut değildir.

"Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" ilkesi dünya ölçeğinde toplumsal üretici güçlerin ileri ve sürdürülebilir bir gelişmişlik düzeyine erişmesini gerektirir. "Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" ilkesi toplumsal bir bilinç ve ahlakın yaratılmasını, dünyaya dönük bilimsel bir bakış edinilmesini şart koşar; öyle ki kadın ya da erkek olsun toplum içindeki birey toplumla olan karşılıklı bağımlılığını derinden kavrar ve toplumu teşkil eden herkes toplumun ortak faydasına dayanan bir karşılıklı özenle teşvik edilirler.

Komünizm, Mao'nun kastettiği daha geniş bir anlamda, burjuva toplumundan sosyalist topluma taşınan ekonomik ilişkileri (meta üretimi, bunun yarattığı bölünmeler ve ayrışmalar dahil) ve toplumsal farklılıkları betimlemek için kullandığı biçimiyle burjuva hukukunun dar ufkunu aşmayı gerektirir– ayrıca bunların toplumun siyasal ve ideolojik üst yapısındaki yansımalarının da aşılması da şarttır.[31]

Şayet burjuva hukukunun kısıtlanıp aşılmasında sosyalizmden komünizme geçiş aşamasının perspektifi korunmazsa –şayet bunun yerini eşitlikçi bir proje ve ittifaka dayanan ideolojik söylem alırsa– bu durumda bazılarının diğerlerinden daha çok kazanmalarına yol açan koşullar kutuplaşmanın, özel birikimin, üretim araçlarının özel mülkiyetinin ve antagonist sınıfsal bölünmelerin yeniden ortaya çıkmasına neden olacaktır.

31 Avakian bütün bir burjuva hukuku meselesine dair bilimsel anlayışı derinleştirip bunun dar ufkunu aşmıştır. Bkz. Yakın zamanda yaptığı bir konuşma, "Devrim Yapmak ve Stratejik Yönelim", *Revolution and Communism: A Foundation and Strategic Orientation (Devrim ve Komünizm: Bir Temel ve Stratejik Yönelim)* içinde. (revcom.us)

Bu anlayış sadece "4 Bütün"ü elde etmeye dönük bilimsel yaklaşımdan ve tüm insanlığı hakikaten özgürleştirme projesinden üretilebilir.

"4 Bütün"ün elde edilmesi ve sınıfların ilgasıyla, toplumsal devrim sonrası toplumun bir kesiminin devleti araçsallaştırarak diğer bir kesimi üzerindeki baskı ve hâkimiyetini artık sağlayamadığı yeni bir çağ açılır. Bu durumda "eşitlik", "haklar" ve "görevlerin" bir anlamı kalmayacaktır. "Eşitlik hakkı" sadece ve sadece gerçek eşitsizlikler ve bunların maddi toplumsal temeliyle ilişkisi içinde var olabilir. Bu hakların varlığı onları yürürlüğe sokacak bir devleti gerektirir. Komünizm eşitliğin ve onunla ilişkili, ona bağlı hakların zorunlu olarak ötesine geçmek, bu hakları yürürlükte tutan devletin sönümlenmesi anlamına gelir. İnsanın toplumsal örgütlenmesi daha üst bir düzeye yükselecek, insanlık bu aşamada bilinçli ve iradi olarak kendini ve dünyayı değiştirecektir.

Sosyalizm kapitalizmden komünizme geçiş aşamasıdır. Hem hayatın her düzeyinde eşitliksizliklerin ortadan kaldırılmasını hem de sosyalist bir toplumda eşitlik haklarının yürürlüğe konmasını içerir ama bir yandan da eşitliğin aşılmasını sağlayacak zorunlu dönüşümleri sürdürmeyi gerektirir. Sosyalist toplum eşitliğin ve burjuva hukukunun diğer görünümlerinin ötesine geçmek için çabalamalı, bu doğrultuda sosyalist devrimin verili bir gelişmişlik düzeyinde ilişkileri ve fikirleri en üst düzeyde aktif olarak dönüştürmelidir.

Alain Badiou'nun "her türlü özgürleşme siyasetine has olan eşitlikçi ilkesi" burjuva hukukunun dar ufkunun ötesine geçmeye dönük bir yol sunmaz. Ayrıca sınıflı toplumun, meta üretiminin, sömürü ve baskı ilişkilerinin temellerini yok etmeye dönük bir imkan da sağlamaz. Burjuva toplumuna çakılıp kalır.

Son Not: Kantçı bir "Düzenleyici Fikir" olarak Badiou'nun Yöntemi ve Komünizmi Üzerine Kısa Gözlemler

Badiou "The Communist Invariant" denemesine Komünist Manifesto'da serimlendiği biçimiyle bir komünizm tartışmasıyla başlar:

> Komünist hipotez nedir? Kanonik manisfestosunda verilen türsel anlamıyla 'komünist' ilk olarak sınıf mantığının –emeğin temelden egemen sınıfa tabi olması ki Antikite'den bu yana süre giden düzenleme budur– kaçınılmaz olmadığı anlamına gelir; bu mantık aşılabilir. Komünist hipotez servet eşitsizliklerinin, hatta iş bölümünün ortadan kalkacağı farklı bir kolektif örgütlenmenin uygulanabilir olduğunu söyler. Devasa zenginliklerin kişisel birikimi ve miras yoluyla aktarımı ortadan kalkacaktır. Zora dayanan, sivil toplumdan ayrışmış bir devletin mevcudiyeti artık bir zorunluluk olarak görülmeyecektir. Özgürce bir araya gelen üreticilere dayanan uzun bir yeniden örgütlenme sayesinde devlet sönümlenecektir.[32]

Hemen ardından şöyle devam eder:

> Bu anlamıyla komünizm yalnızca son derece genel bir entelektüel temsil kümesini ifade eder. Bu Kant'ın bir programdan ziyade *düzenleyici işleve sahip bir Fikir* adını verdiği şeydir... Saf bir eşitlik Fikri olarak komünist hipotez kuşkusuz devletin ortaya çıktığı günden bu yana var olmuştur. Kitlesel eylem eşitlikçi adalet adına devlet baskısının karşısına her dikildiğinde hipotezin fragmanları ya da ham örnekleri belirmeye başlar. Halk ayaklanmaları –Spartaküs'ün öncülüğündeki köleler, Müntzer'in peşinden giden köylüler– söz konusu 'komünist sabite'nin pratik örnekleri olarak tanımlanabilir. [vurgu bize ait]

Bu pasajın bir kısmını zaten alıntılamıştık. Ama gelin

32 Badiou, *"The Communist Hypothesis,"* pp. 34–35.

bu serimlemenin yöntemine ve sonucuna bir bakalım. Badiou Marksist komünizm kavramını sınıfla, toplumsal iş bölümüyle, servet birikimiyle ve özel temellükle ilişkisi içinde belli bir biçimde karakterize ederek ve kabul ederek başlar. Daha sonra hakiki komünizmin amacı "çok genel entelektüel temsiller kümesi" olarak paranteze alınır. Bu "genel kümeyi" ortaya koyduktan sonra Badiou komünizmi "saf eşitlik fikri" olarak yeniden inşa eder ve onu bir "hipotez"e çevirir ki bu da "devletin ilk ortaya çıktığı günden bu yana" muhtelif hareketlerde ifadesini bulmuştur.

Badiou bize komünizmin ("komünist hipotez"in) Kantçı "düzenleyici işleve sahip bir Fikre" benzediğini söyler. Bununla da komünizmin rehber bir ilke olarak anlaşılması gerektiğini öne sürer ve bunun ille de gerçekliğe tekabül etmesi ya da onu temsil etmesi gerekmediğini, daha ziyade düşünceleri ve eylemleri düzenleyecek, yönlendirecek örgütleyici bir ilke olarak iş gördüğünü savunur.[33]

Bu hamlelerin anlamı işte budur. Badiou komünizmi Kantçı bir düzenleyici fikir olarak yeniden inşa ederek komünizmin içini boşaltır ve onu özsel vasfı olan bilimsellikten mahrum bırakır. Özellikle de toplumsal dönüşüme dönük bilimsel bakışı, yöntem ve yaklaşımı ve elbette bu

33 Önde gelen Kant uzmanı Allen Wood'un ifadesiyle Kantçı bir düzenleyici fikir, "bize araştırmalarımızın temellerine inmeyi ve ne tür varsayımları kullanabileceğimize bulmayı salık verir ancak ne bu varsayımların hakikatini garantiler ne de dünyanın gerçek kuruluşunda bunlara tekabül ettiğinin güvencesini verir. (Allen W. Wood, *Kant*, Wiley– Blackwell, 2004, s. 96). Kant'ın ilk inşa ettiği ve Badiou'nun kullandığı biçimiyle düzenleyici bir Fikir ("rehberlik eden ilke" anlamında) aynı zamanda kişinin asla erişemeyecek olsa da yönelmesi gereken nihai ufuk da olabilir bu nedenle de sonsuz bir görevdir. Kendisine yakın bir yorumcu, Peter Hallward'ın ifade ettiği gibi, Badiou için, "evrensel eşitlik erişilecek ya da yaklaşılacak nesnel bir hal değil, büsbütün öznel bir hareketlenmenin rehber ilkesidir." Peter Hallward, *Badiou, A Subject to Truth* (Minneapolis: University of Minnesota, 2003), s. 44.

bilimde temellenen, bu bilim tarafından yönlendirilen devrimci siyasal hareketi devre dışı bırakır. İki anlamda komünizmin özgüllüğünü siler: Tezahürünün altında yatan tarihsel ve toplumsal koşullar ve komünist devrimin gerçek özgürleştirici içeriği görünmez hale gelir.

Başka bir deyişle Badiou Marksizm'siz bir komünizm ister: nitekim açıkça Marksizmin komünist devrimin diğer asli bileşenleri gibi (mesela devrimci öncü parti) "bizim için artık kullanışlı olmadığını" ilan eder. Böylece "eşitlikçi adalet" komünizmi, yani bu bölümde tartıştığımız şey kalır elimizde.

Komünizm ya da bilimsel sosyalizm kapitalist üretim tarzı ve bir sınıfın, modern proletaryanın belirmesiyle ilişkili özgül tarihsel koşullarda ortaya çıkmıştır ki bu sınıf da ileri derecede üretici güçlere ve yüksek düzeyde toplumsallaşmış üretim sürecine bağlıdır.

İnsan toplumunun hareketi ve gelişimi insanlığı tarihsel bir eşiğe taşımıştır. Tarihte ilk kez sömürüye bir son vermek, kıtlığı ortadan kaldırmak, gezegendeki herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamak, toplumun ve onu teşkil eden bireylerin sınırsız gelişimi için maddi-toplumsal temel mevcuttur. Ancak bu potansiyelin gerçekleştirilmesi proleter devrimi gerektirir. Bu devrim kapitalist sistemin temel çelişkisini çözer: üretimin toplumsal niteliği ile üretim sürecinin ve üretilenin özel olarak denetlenmesi ve temellük edilmesi arasındaki çelişki. Proletarya üretim ilişkilerini üretim güçleriyle uyumlu hale getirecek, toplumu sınıf ayrımlarının ötesine taşıyacak, "4 Bütün"ü gerçekleştirecek potansiyelin adıdır.

Badiou'nun "halk ayaklanmaları -Spartaküs öncülüğündeki köleler, Müntzer'in peşinden giden köylüler- bu 'komünist sabite'nin pratik örnekleri olarak tanımlanabilir" önermesine bir bakalım. Devrimci komünistler bu haklı ayaklanmaları sonuna kadar sahiplenirler. Ancak bunları -devleti ve sömürü ilişkilerini karşılarına aldıkları, eşitlikçi

değer ve sloganlardan esinlendikleri için– komünist kalkışmalar olarak sunmak üretim tarzına, sınıf ve ideolojiye dair temel meseleleri göz ardı etmektir. Bu kahramanca ayaklanmalar toplumsal tabandan, bilimsel anlayıştan, sömürü ve tahakkümün ötesine geçecek bir dünya vizyonundan yoksundu. Bunlar üretici güçlerin gelişmişlik düzeyine bağlı olan insan toplumunun gelişmişlik düzeyi düşünüldüğünde o zaman ve koşullarda mümkün dahi değildi.

Badiou komünizm kavramını "genel eşitlik ilkesi"yle daraltıp komünizm için devrimci siyasal hareketi tarih boyunca kitlesel ayaklanma şeklinde yaşanan genel sınıf mücadelesiyle sınırlandırır. Lenin'in bu tarz bir düşünceye dair meşhur bir yorumu vardır:

> Zira sınıf mücadelesi teorisi Marx tarafından *değil,* Marx'tan önceki bir dönemde burjuvazi tarafından yaratıldı ve genel olarak söylersek burjuvazinin *reddetmeyeceği* bir fikirdi bu. *Sadece* sınıf mücadelesini tanıyanlar henüz Marksist değildir; bunlar hala burjuva düşüncesinin ve siyasetinin sınırları içinde kalırlar. Marksizmi sınıf mücadelesi öğretisiyle sınırlandırmak Marksizmi kısıtlamak, tahrif etmek, burjuvazinin kabul edebileceği bir şeye indirgemektir. Gerçek Marksist sınıf mücadelesini tanımayı *proletarya diktatörlüğünü* tanımaya dek genişletebilen kişidir.[34] [vurgular orijinal]

Komünist program, içinde yaşadığımız ve yaşayabileceğimiz dünyanın gerçekliğinden çıkar. Çok daha iyi, sömürü, baskı ve antagonizmanın yok edildiği bir dünya yaratmak için gerçekliği bilme ve dönüştürmenin peşinde olan komünizm biliminin sürekli uygulanmasını ve geliştirilmesini, büsbütün bilimsel bir yöntem ve yaklaşımı gerektirir.

34 V.I. Lenin, *Devlet ve Devrim* (Peking: Foreign Language Press, 1973), s. 40.

ABD Devrimci Komünist Partisi Manifestosu'nda "uzun gece" adı verilen şey nihayet sona erebilir. İnsanların efendiler ve köleler olarak ikiye bölündüğü, insanlık tarihinde Spartaküs'ünki gibi ayaklanmaların aşamayacağı bölünme ve sömürüden ibaret olan bu çağ, bu "uzun gece" bitebilir. Ve proletarya diktatörlüğü bu amaca dönük ilk dev adımı temsil eder.

II.

BADIOU BİLİMSEL SINIF KAVRAMINI TERK EDİYOR: ÖZNENİN PEŞİNDE POST-MARKSİST SİYASET

Alain Badiou hem sınıf hem de 20. yüzyıl komünist teori ve pratiğinin "parti–devleti" kavramından kopan bir "özgürleşme siyaseti"ni olumlamak ve geliştirmek gibi bir görev koyar önüne.

Açık söylemek gerekirse Badiou devrimci imkanların yeni olanaklarını teşhis etmek için ileri kapitalist toplumlara dair sofistike ve yeni bir sınıf yapısı haritası sunmaz. Farklı bir eksende ilerler. Sınıf terimleriyle düşünülen Marksist siyasal düşünceyi reddeder. Daha net bir ifadeyle, nesnel toplumsal yaşam koşulları nedeniyle burjuva çağından komünist çağa geçişte "devrimci bir özne" haline gelen, tarihsel olarak evrilmiş bir sınıf kavramına başvurmaz.

"Devrim çağının sona erdiğini", devrimci bir sınıf olarak proletaryanın rolünün 20. yüzyıldaki komünizm deneyimiyle birlikte bittiğini ya da "doyuma ulaştığı"nı ilan eder. Böyle bir çerçevede gerçekten devrimci bir tahlilin karmaşıklıklarıyla hesaplaşmanın, iktidara el koymak için gereken strateji üzerinde durmanın hiçbir temeli, aciliyeti yoktur; ne var ki bunlar olmaksızın gerçek bir özgürleşme şansı söz konusu dahi olamaz.

1. Sınıf Analizini Terk Etmek, Kitleleri Burjuvaziye Terk Etmektir

Siyaset ve sınıfı yeniden düşünen Badiou "siyasetin sadece kendi içinden düşünülebileceği"ni[35] ileri sürer. Badiou sınıf ve siyasetin artık belirli bir eklemlenmesi olmadığına dair iddiasında son derece ısrarlıdır. Reddiyesi şudur:

> [S]iyasetin sınıf olarak adlandırılabilecek nesne grupları *temsil ettiği* fikri... Özgürleştirici ya da gerici siyasetler var olabilir ancak bunlar sınıfların toplumda nasıl işlediğine dair doğrudan bilimsel, nesnel incelemeye tercüme edilemezler. [vurgular orijinal][36]

Badiou'nun siyaseti ekonomiden (genel anlamda üretim ilişkileri ve sınıf) idealist bir tarzda koparma edimine bir başka örnektir bu ki aynen Rousseau ve diğer burjuva siyasal kuramcıları tarafından temsil edilen sınıf çıkarını paranteze almasına benzer.

Siyasetin sadece kendi içinden düşünülebileceği gibi cesur bir önermede bulunan Badiou'ya insan sormadan edemiyor: Modern kapitalist toplumda yönetici bir sınıf var mıdır? Yönetici sınıf göz önüne alındığında "sınıfın toplumda nasıl işlev gördüğüne dair bilimsel, nesnel bir inceleme" yapılabilir mi?

Lenin'in söylediği gibi, "siyaset ekonominin yoğunlaşmış bir ifadesidir."[37] Burjuvazinin sınıf çıkarları yoğunlaşmış ifadesini siyasa, liderlik, parti ve devlette bulur. Bu sınıf çıkarları için savaşılır, bunlar görece özerk bir siyasal alanda

35 Badiou, *Metapolitics*, s. 49.

36 Aktaran Peter Hallward, *Badiou, A Subject to Truth* (Minneapolis: University of Minnesota, 2003), s. 44.

37 V.I. Lenin, "Once Again on the Trade Unions, the Present Situation and the Mistakes of Trotsky and Bukharin" ("Bir kez Daha Sendikalar, Mevcut Durum ve Trotsky ve Buharin'in Hataları Üzerine"), *Seçme Eserler* (New York: International Publishers, 1943), s. 354.

yeniden ve yeniden kotarılır, dillendirilir.

Badiou, "siyaset... sınıfların toplumda nasıl işlediğine dair doğrudan bilimsel, nesnel incelemeye aktarılamaz" derken sadece sınıfın mevcudiyet ve dinamiklerinin yanlış bir temsilini yapmakla, toplumda sınıf ilişkilerine dair kendi yanılsamalarını tahkim etmekle kalmaz, aynı zamanda kitleleri emperyalistlerin, burjuvazinin sınıf çıkarlarının tahakkümüne ilelebet mahkum eden bir siyaset önerir.

Lenin'in son derece yerinde bir ifadeyle söylediği gibi, "insanlar tüm ahlaki, dini, siyasal ve toplumsal önermeler, beyanlar ve vaatlerin ardında yatan şu ya da bu sınıf çıkarını keşfetmeyi öğrenmedikçe siyasette aldanmanın ve kendini aldatmanın aptal kurbanları olacaklar"dır, öyle de olmuşlardır."[38]

Kitleler kendi çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarıyla temel bir zıtlık ve çelişki içinde olduğunun farkına varmayı öğrenmedikçe ve aynı zamanda burjuvazinin bir parçası olmasa da toplumdaki sorunları ve bunların çözümlerini burjuvazinin terimleriyle görme eğiliminde olan diğer toplumsal tabakaların sınıf çıkarlarına dair bir anlayışa kavuşmadıkça devrimci bir hareket gerçekleşemez. Burjuvazinin nüfuzu aynı zamanda dolaylı olarak alışkanlıkların, geleneğin gücünden ve insanları burjuva sınıf çıkarı doğrultusuna çeken kendiliğindenlikten kaynaklanır. Kitlelerin insanlığı özgürleştirebilmeleri için "sınıfın toplumda nasıl bir işlerlik içinde olduğunu" kavramaları ve bu anlayıştan hareketle bilinçli olarak eyleme geçmeleri şarttır.

Badiou'nun sınıf ve siyasete dair görüşleri her türlü sınıf çıkarıyla nasıl uzlaşılabileceğine, kendiliğindenlik tarafından nasıl yere çalınıp darmadağın olunacağına dair bir reçetedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de farklı sınıf güçlerinin neyin "devrimci" neyin "gerici" olduğuna dair farklı görüşle-

38 Aktaran Avakian, *Phony Communism Is Dead*, s. 122.

re sahip olmalarıdır. İronik olan şu ki bizatihi sınıf ve siyasete dair söz konusu felsefi perspektifin toplumda belli bir sınıfın görüş biçimine ve konumuna, kendisini çatışan sınıf çıkarlarının üstünde gören küçük burjuvaziye tekabül etmesidir.

2. Marx'ın "Devrimci Özne"si ve Badiou

Alain Badiou'nun idealist siyaset anlayışı "devrimci özneyi" ele alışında da tamamen devrededir. 2006'da verdiği bir mülakatta Marx'ın proletaryaya atfettiği önemin bir açıklamasını sunar:

> Siyasal süreçler meselesi daima kimliklerin ötesine geçer. Mesele paradoksal olarak kimlik-olmayanın kimliğini, tüm kimliklerin ötesine geçen, türsel bir kimliği bulmaktır. Marx'a göre 'proletarya' böyle bir şeyin adıydı. *1844 Elyazmaları*'nda bizatihi proletaryanın özünün türsel olduğunu yazar. Bu bir kimlik değildir. Kimlik-olmayan bir kimlik gibi bir şey, bizatihi *insanlık*'tır. İşte bu nedenle Marx'a göre proletaryanın kurtuluşu tüm insanlığın kurtuluşudur zira işçi sınıfı türseldir, saf bir kimlik değildir. Muhtemelen işçi sınıfının bu işlevi doygunluğa erişti.[39] [vurgu bize ait]

Buradaki Badioucu tefsirde proletaryanın önemi bizatihi insanlık olarak "türsel kimliği"ndedir. Yani elimizde proletaryanın devrimci rolünü ve proleter devrimin içeriğini silip yok eden "kimlik-olmayan-kimlik" gibi bir formülasyon var.

Badiou şüphesiz Hegel'den devraldığı idealizmden tamamen kopmamış olan genç Marx'ın geliştirdiği proletarya kavramının bir yorumunu öneriyor. Marx o dönemde henüz tarihsel materyalizmi büsbütün geliştirip sentezlemiş değildi; insan toplumunun hareketinde ve gelişiminde üretim güç-

39 Diana George ve Nic Veroli, Alain Badiou ile söyleşi, 2006, Carceraglio. Badiou bu söyleşiyi Washington Üniversitesi, Simpson Center for the Humanities'de katıldığı bir konferans sırasında verdi. Bundan böyle Washington Üniversitesi Söyleşisi olarak anılacak. (http://depts.washington.edu/uwch/katz/20052006/alain_badiou.html)

leri ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin oynadığı merkezi rolü henüz keşfetmemişti. Ayrıca o dönemde Marx sınıf mücadelesinin toplumun dönüşümündeki harekete geçiren gücünü ve komünizmin nihai zaferini de tam anlamıyla idrak etmiş değildi. Marx'ın bu erken dönem yapıtlarında ve anlayışında proletaryayı geçmişle, yabancılaşmanın henüz yaşanmamış olduğu, dönülecek ideal bir dönemle ilişkili olarak görmeye dönük belli bir eğilim vardır ki bu "insanın türsel karakterine" tekabül ediyordu. Badiou'nun "bizatihi insanlık" derken kastettiği büyük ölçüde budur.

Badiou'nun çerçeve olarak aldığı, metinleri hala büyük oranda Hegel'in etkisinde olan genç Marx'tır. Ancak Marx'ın yeni, sağlam bir bilimsel anlayışla ilerlediği yerlerde de Badiou zıt yönde, genç Marx'ın etkisi altında düşünmeye devam eder ve yüzünü, eşitlikte temellenmiş bir "özgürleşme siyaseti" biçimi alan bir hümanizme döner. Daha önce gösterdiğimiz gibi bu kaçınılmaz olan, derinde yatan eşitsizlikleri ve daha temelde sömürü ilişkileriyle burjuva toplumunun içine sıkışmış bir siyaset olacaktır.

Bu noktada Badiou'nun "özgürleşme siyaseti"nin sınıf kaydından kurtulmaya çalışmakla kalmayıp aynı zamanda kendisinin vurguladığı gibi "sınıf çıkarı" gibi mefhumların bozucu etkilerinden sıyrılmaya yönelmesi de göze çarpar. Badiou insanlık durumunda "çıkar denen şey"in özellikle biricik bir yanı olmadığını öne sürer; çıkar, tüm canlı türlerinin ortak hayatta kalma mücadelesinde ifadesini bulur.[40] Ona göre esasen farklı zamanlarda, farklı kolektifliklerde görünür hale gelen nitelikler ve çabalar söz konusudur ki bunların en üstünü de eşitliğe dönük olanlardır. Badiou'nun hümanizmine bir başka örnektir bu.

Gerçekte proletaryanın önemi ve anlamı, *insanlık için yeni bir olanağın kapısını açan şey*, *proletaryanın bir sınıf olarak*

40 Badiou, *Metapolitics*, s. 97.

*konumu*nda ve *bir sınıf olarak çıkarının nerede olduğunda yatar.* Yani proleter devrim toplumsal ilişkilerde niteliksel bir sıçramaya yol açar. Bu "4 Bütün"ün başarılmasıyla yaratılabilecek yeni dünyadır. Meselenin kalbinde proletaryanın ortaya çıkışı, devrimci mücadelesi ve bir sınıf sıfatıyla nihai olarak çözülmesine bağlı olan gerçek *toplumsal ilişkiler* vardır.

Marx'ın proletaryanın koşullarında teşhis ettiği bir başka şey de bu sınıfın devrimci fail olarak anlamıdır. Proudhon'la girdiği polemikte "[yoksulluğun] devrimci, yıkıcı veçhesi"[41] adını verdiği şeydir bu. Bu devrimci yıkıcılık pro-

41 Karl Marx, *The Poverty of Philosophy (Felsefenin Sefaleti)* (Peking: Foreign Language Press, 1977), s. 218. Marx, *Marx: Proudhon Üzerine*'de (J.B. Schweitzer'e) şöyle yazar: Proudhon "sefalette sefaletten başka bir şey görmez. (Sefaletin eski toplumu alaşağı edecek devrimci, yıkıcı veçhesini ıskalar.)"
Badiou'nun Paris dışındaki mahallelerde ve diğer Fransız kentlerinin proleter yoksullarının ve göçmen gençlerinin yaşadıkları banliyölerdeki ayaklanmaları nasıl değerlendirdiğine bu açıdan bakmakta fayda var. "O halde Kasım 2005 isyanları son derece önemlidir ancak bunlardan hiçbir sonuç çıkmamıştır. Acı ve olumsuz bir deneyim olarak kalmışlardır... Durum muhtemelen değişecektir ancak şu an için bunlardan hiçbir sonuç çıkmamış olmasının nedeni budur. Bugün için tek yaptıkları isyan etmektir." "Tek yaptıkları isyan etmek" mi? Önemli olan nokta nüfusun kritik bir kesiminin devlet otoritesine yabancılaşmış ve bu otoriteye karşı açık bir düşmanlık ve haklı bir başkaldırı içinde olmaları, yüksek düzeyde gelişmiş kapitalist emperyalist bir ülke olan Fransa'da her şeyin devrim ihtiyacına ve potansiyeline işaret ediyor olmasıdır. Devrimden, devrim için yapılması gerekenlerden (komünist ideoloji ve öncü liderlik) yüz çeviren, "Devrimler çağı bitmiştir" diyen Badiou tüm bunları ıskalayıp bu ayaklanmaların olumsuz bir özetine varır.
Badiou bu ayaklanmaları Siyahların 60'larda ABD'deki ayaklanmalarıyla karşılaştırarak devam eder: "Bu isyanların tekrar etmesi –1960'larda ABD'nin büyük kentlerinde olduğu gibi– herhangi bir siyaset yaratamaz." Bu yönelimi Mao'nun Nisan 1968'de Siyahların ABD'deki ayaklanmalarıyla ilgili meşhur cümlesiyle karşılaştırın. Mao bu isyanları, "ABD'nin tüm sömürülen ve zulme uğrayan insanları için bir kalk borusu" olarak nitelemişti.
Del Lucchese ve Smith'ten alıntılayan Badiou, "We Need a Popular Discipline: Contemporary Politics and the Crisis of the Negative,"

letaryanın toplumsal varoluş koşullarıyla ve eski düzenin alaşağı edilmesinde ve yeni toplumsal ilişkileri kurmakta üstleneceği öncülük kapasitesiyle bağlantılıdır.

Badiou proletaryayı ele alırken nesnel toplumsal ilişki meselesini hiçbir biçimde göz önünde bulundurmaz. Genç Marx'tan çekip aldığı bir proletarya kavramını pragmatizmle (siyasal temsilin kullanışlı olan ya da pek olmayan nesnesi olarak proletarya) birleştirir:

> İşçi sınıfının özgüllüğü tekil bir yerde konumlanmasıydı; işçi sınıfı türseldi. Marksizm için sorunun çözümü gerçekte bir kimlik olmayan, kimliğin ötesinde olan bir insan grubuydu... Marx'ın çözümü bir tür mucizedir: Aynı zamanda türsel olan bir grup bulmuştu. Olağanüstü bir icattı bu. Marksist icadın tarihi somut siyasal belirlenimi içinde türsel bir grubun, bizatihi işçi sınıfının tarihi değil daha ziyade bu türsel grubun siyasal örgütlenmedeki temsilinin tarihiydi: Söz konusu olan partinin tarihiydi. Bugün yaşanan kriz, temsilin ve aynı zamanda türsel grup fikrinin krizidir.[42]

Badiou Marx'ın türsel ya da evrensel bir öznenin peşinde olduğunu ima eder: Mucizeler mucizesi şu ki Marx proletaryayı "icat" etmemiş, tespit etmiştir. Proletarya önceden belirlenmiş devrimci bir siyasete hizmet edecek öznel bir inşa haline gelir ki bunun en üst düzeyde somutlaşması parti temsili ve örgütlenmesinin pratik siyasetidir.

Badiou devrimci öznenin doğasına ve kimliğine dair bu açıklamasında Marx'ın yöntemini –ve gerçekliği– çarpıtır.

Proletarya tarihsel olarak biçimlenmiştir. Kapitalist üretim tarzının gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Tekrar

("Popüler Bir Disipline İhtiyacımız Var: Güncel Siyaset ve Olumsuzun Krizi"), Alain Badiou ile Söyleşi, Los Angeles, 2/07/07, s. 658–659.

42 Badiou, Washington Üniversitesi Söyleşisi.

etmek gerekirse insanlık tarihinde proletaryanın anlamı toplumu niteliksel olarak farklı bir üretim ve toplumsal örgütlenme tarzına taşıma potansiyelinde yatar. Ne var ki bu potansiyel ancak devrimci bir siyasal örgütlenme ve tüm insanlığı özgürleştirmeye dönük bilinçli siyasal mücadele vasıtasıyla gerçekleştirilebilir.

Mesele şu ki proletarya Marx'ın belli bir siyasetin kodlarını açığa vurmak için "icat" ettiği bir şey değildi. Aynen Crick ve Watson'ın belli bir genetik pratiğe uygun düşsün diye DNA'yı "icat" etmedikleri gibi. Bunlar "inşa"lar değil bilimsel keşiflerdir.

• **Devrimci Özne: Özgüllük ve Evrensellik**

Yukarıda alıntılanan mülakatta Badiou, Marx'ın devrimci sınıf olarak proletaryayı "icad"ının mucizevi yanlarından birinin bu sayede "bizatihi insanlık"la "kimlik-olmayan" olarak proletaryanın özdeşliğini teşhis etmesi olduğunu savunur. Bu düşüncesini de bugün post-marksist bir siyasetin önündeki güçlüğü tartışırken şu şekilde ayrıntılandırır:

> Doyuma ulaşmış türsel işçi sınıf kimliği yerine salt bir kimlikler koleksiyonu geçiremeyiz. Sanırım ilkeleri kimliğin ötesinde olan ama kimlikleri birleştiren siyasal belirlenimi bulmak zorundayız. En büyük güçlük bunu işçi sınıfı gibi bir şeye, *özgüllük ve evrensellik arasında* bağlantı kuran bir şeye başvurmadan yapmaktır zira işçi sınıfı tam da bu bağlantıydı.[43] [vurgu bize ait]

Badiou proletaryanın tarihsel özgüllüğünü, onun genel sınıf çıkarının altında yatan şeyi ve diğer sınıflarla nasıl bir ilişki içinde olduğunu bulandırır.

Badiou bütün bir insanlık çağı boyunca benlik ve (özgül) çıkar üzerine değil ama daha üstün bir genellik ilkesi üzerine kurulu olan özgül kolektifliklerin "ortak özelliği"ni

43 a.g.e.

tasvir etmek için "türsel" ve "salt türsel insanlık" gibi ifadeler kullanır. Gördüğümüz gibi Badiou'ya göre bu ilkeler üstü ilke, eşitlik fikridir. Badiou'nun "türsel" kavramı (Peter Hallward'ın yerinde ifadesiyle) "radikal olarak eşitlikçi bir tek-biçimlilik" adına sınıf ayrımlarını ve bölünmelerini silen bir inşadır.

"Tekil siyasal durumlarda her bir fail arasında eksiksiz eşitlik temelinde yeni biçimlerde varlığını ortaya koyan"[44] "türsel", kolektif kapasitenin bir temsiline yol açar. Badiou'nun şemasında proletarya belki de bir süre için "türsel insanlığın" bu tür bir cinsiydi.

Şimdi bunu marksist terimlerle ifade edelim. Bilimsel komünist bir bakış açısıyla "evrensellik"ten payını alan "özgüllüğü" içinde proletarya ne anlama gelir ve proletaryanın tarihsel rolü neden henüz "doyuma ulaşmamıştır"?

Kapitalizmin evrenselleştirme eğilimi vardır. Rekabetçi bir etkileşim içindeki "birçok kapitalistin" varoluş tarzı özel olsa da tüm dünyayı tek bir üretim ve mübadele ağında *birleştirir*. Kapitalizme özgü ücret ilişkisini dünya ölçeğinde genelleştirme eğilimindedir. Kendi üretim normlarını yerel, bölgesel ve ulusal üretim sistemlerine dayatır. Kapitalizmin, kapitalist-emperyalizm haline gelmesiyle birlikte sıçrama yapan tarihsel bir süreçtir bu ve gözlerimizin önünde açılıp genişlemeye devam etmektedir.

Bu evrenselleşme eğilimi eşitsiz bir biçimde açılıp genişler ve basit bir "düzleşme" ya da homojenleşme değildir. Süreç ve bizatihi sermaye birikimi dünyanın tahakküm eden ve edilen uluslar arasında bölünmesi, ulus-devletler arası rekabet, yüksek düzeyde yoğunlaşmış ve merkezileşmiş sermaye birikimleri (tekeller) üzerinden işler. Dahası kapitalizm bir yandan yeni farklılaşma ve hiyerarşi biçimleri üretirken bir yandan da ufak tefek değişikliklerle kapitalizm öncesi

44 Badiou, *Metapolitics*, s. 97.

üretim ilişkilerini (mesela Üçüncü Dünya ülkelerinin yarı-feodal tarımı) kullanmaya devam eder. Ne var ki kapitalizm tüm bu çelişkili hareket üzerinden ücretli emek ve toplumsal ilişkilere dair kendi üretim normlarını evrenselleştirmeye dönük gerçek bir eğilim içindedir.

Proletarya *enternasyonal bir sınıf* olarak küresel ölçekte iç içe geçmiş üretim ilişkilerine bağlıdır ve üretim araçları bakımından tamamen mülksüzleştirilmiştir. Evrensel bir sınıftır zira savunacak özgül-bağnazca bir çıkarı yoktur; bir sınıf olarak tüm insanlığı özgürleştirmeden, toplumun sınıflara bölünmüşlüğünü ortadan kaldırmadan kendisi de özgürleşemez. Proleter devrim *tüm dünyayı etkisi altına almayı* amaç edinir. Bu devrim ve sadece bu devrim *dünya insanlığının en üstün özlemlerine* yanıt vererek onu gerçekten özgürleştirecek maddi ve toplumsal koşulları mevcuda getirebilir.

Badiou'nun zannettiğinin *aksine* proletarya kimlik-olmayanın sayısız türsel kimliklerinden ya da evrenselin sayısız olası kategorilerinden bir tanesi değildir. Gerçek maddi ve toplumsal süreçlerden doğar. "Devrimci bir özne" olarak potansiyeli kapitalizmde başlıca sömürülen sınıf olmasından kaynaklanır. Modern toplumsallaşmış üretimin bel kemiğidir ve profesyoneller dâhil diğer katmanları da kapsayan daha geniş toplumsal iş bölümünün bir ürünüdür.

Proletarya hem bağımlılık koşullarına bağlı olan nesnel konumu hem de toplumsal üretici güçler ve yoksulluğun "devrimci yıkıcı gücü"ne spesifik bağı nedeniyle, devrime ve insanlığın yeni bir tarihsel eşiği aşmasını sağlayacak yeni üretim ilişkileri meydana getirmeye dönük bir ihtiyaç ve aynı zamanda kapasite yaratır.

Proletaryanın "genel çıkarları" işte burada yatar. Proleter *sınıf çıkarı* mefhumu ne basit bir sendikacı maddi çıkar hesabı ne de Badiou'nun ima ettiği gibi hayatta kalma mücadelesinin bir modalitesidir. Daha ziyade proletarya devrime öncülük etme ve onu biçimlendirme (iktidara el koyma),

toplumu tüm dünya ölçeğinde süren devrimci bir dönüşüme tabi kılma potansiyeline sahiptir. Bu ise şu ya da bu sömürü biçimini değil tüm sömürü ve baskı biçimlerini, genel olarak da sınıf ayrımlarını ortadan kaldırmayı mümkün kılar.

Ne var ki bu noktada proletaryanın tarihsel anlamda bir sınıf olarak temel ve stratejik çıkarlarıyla "işçi sınıfı"nın belli bireyleri ya da gruplarının çıkarları, özlemleri, bilinç durumu birbirine karıştırılmamalıdır. Bir bilim, devrimci siyasal hareket ve amaç olarak komünizm özgül bireyleri aşar. Ancak aynı zamanda tek tek bireylerin tahakkümünü ve özgürleşmesini de kapsamında alır. Bu anlayış hissedilen bir ihtiyaç, partizan bir ideoloji ya da amaç olarak işçi sınıfı dâhil bireylerde ille de yer etmemiş olsa da...

"Proletaryanın bu biçimde şeyleşmesi" enternasyonal komünist harekette önemli bir eğilim olagelmiştir. Özellikle de Stalin'in sosyalist topluma yaklaşımında vurgulu bir hal almıştır (mesela proleter geçmişe sahip kişileri yöneticiler haline getirmek üzere eğiterek burjuva ya da küçük burjuva etkilere karşı kesinkes yeterli önlem alınabileleceği fikri). Aynı sorun sınıfsal bakışı sınıfsal kökenle eşitlemeye dönük (buna göre işçiler ve köylüler zorunlu olarak devrimci bir tarzda düşünme eğiliminde olacaklardı) güçlü bir eğilimin gözlemlendiği Çin'de, Kültür Devrimi sırasında da yaşanmıştı. Bu şeyleşme sorunu Bob Avakian tarafından teşhis edilip derinlemesine eleştirilmiştir. Bu nokta komünizmin bir bilim ve devrimci bir hareket olarak ilerlemesi için elbette kesinlikle gereklidir ancak bunun materyalist ve diyalektik bir temelden uzaklaşarak değil tam tersine bu temelde yapılması şartıyla. İşte Badiou'nun sorunu da budur.

Şeyleşmeyi eleştirmek başka, devrimin proleter bir temeli olmadığını söylemek başka şeydir. Böyle bir temel vardır ancak bu ekonomik terimlerle, sendikalist bir açıdan anlaşılamaz. Aynı şekilde bu, Lenin'in tahlil ettiği olgu kesinkes hesaba katılmadan da anlaşılamaz. Lenin,

emperyalizmin gelişimiyle birlikte özellikle de emperyalist ülkelerde genel olarak işçi sınıfında, daha üst düzeyde burjuvalaşmış katmanlarla proletaryanın daha altta, derindeki kesimleri arasında bir yarılma olduğunu söyler ve bu alttaki kesimin çıkarlarının genel olarak modern ücretli köle sınıfı olarak proletaryanınkilere tekabül ettiğini, proleter devrimin de burada temellendiğini söyler.

Benzer bir biçimde proleter devrim birebir proletaryanın mücadelesiyle özdeş de değildir. Böyle bir devrim farklı toplum katmanlarından geniş kitleleri de içine çekecektir ve çekmelidir. Proletaryanın kendi içinde de bazıları, en azından bir süreliğine, aslında başka sınıfsal güçleri temsil eden program ve sloganların çekimine kapılacaklarıdır. Ancak devrimci mücadelenin bütünü içinde proletaryanın bakışı ve çıkarları öne çıkarılmalı, özellikle proleterler ama aynı zamanda diğer toplum katmanları arasından geniş halk kitleleri bu çıkarları ve bakışı somutlaştıran davaya kazanılmalı ve devrim mücadelesi bu temelden hareketle verilmelidir. Tüm bu zincirin en önemli halkası –ve devrimin belkemiğini oluşturacak kritik proleter kitleyi öne çıkaracak olan– bilimsel komünist bakışın rehberliğindeki bütünsel siyasal–ideolojik çalışma ve yöntem, nihayet bu bakış ve yöntemi uygulama temelinde geliştirecek hatlar ve siyasalardır.

Badiou, "devrimci bir özne" olarak proletaryanın ya da en azından Marx'ın bu sınıfa dair öznel inşasının "doyuma ulaşması"nın, kimliklerin ötesine geçen, özgül bir toplumsal sınıfa bağlı bir evrensellikle alış verişi olmayan bir kimlik arayışının meydan okumasını önümüze serdiğini savunur.

Ne var ki toplumda ve dünya üzerinde bir güç olarak insanlığı "4 Bütün"ü gerçekleştirerek tamamen başka bir yere götürecek bir proletaryaya duyulan ihtiyaç giderilmemiş ve böyle bir sınıfın temeli "doyuma ulaşmış" değildir. Kapitalizm dünya üzerinde var olduğu müddetçe de doyuma ulaşmayacaktır. Sosyalist toplum da dahil olmak üzere sınıf–

lı toplumun yeniden ortaya çıkmasına neden olan temeller değişmeksizin böyle bir "doygunluk" söz konusu olamaz.

3. Dünya Değişti Ancak Proleter Devrime Daha Çok İhtiyaç Var, Daha Az Değil

İkinci Dünya Savaşı'ndan ve daha yakın bir zamanda Çin'de kapitalizmin restorasyonunu ve Sovyet sosyal-emperyalist bloğunun 1989-91 yıllarındaki çöküşünü izleyen yeni emperyalist küreselleşme dalgasından bu yana proletaryada devasa ve önemli bir yeniden yapılanma yaşanmaktadır. Asalaklık, proletersizleşme ve emperyal merkezlerdeki orta katmanların genişlemesi şiddetli bir biçimde arttı; uluslararası iş bölümündeki kaymalar Üçüncü Dünya'daki kapitalist üretimde yeni şebeke ve düğümlenmelerin belirmesine, Üçüncü Dünya kentlerinde yarı-proleterleşme ve gecekondulaşmaya yol açtı. ABD'de proletarya yüksek oranda katmanlaşmış bir durumda ve burada Siyahların, diğer azınlık uluslarının, göçmenlerin baskı altına alınmalarına ve kadınların toplumda tabi konumlara itilmelerine bağlı olarak önemli oranda kast benzeri segmentlere, bölünmelere rastlanıyor.

Bu ve benzeri gelişmeler devrimci bir hareket inşa etmenin önünde büyük güçlükler olarak duruyor. Daha da derine inmek, proletaryanın en çok baskı altında olan kesimleri arasında girmek, özellikle de gençler, kadınlar ve entelektüeller arasına karışmak gerekiyor. Bu ve benzeri gelişmelerin devrimci strateji ve iktidarın devrimci bir biçimde ele geçirilmesi konusunda kapsamlı sonuçları vardır.

Badiou bu değişimleri sınıf kavramının artık "kullanışlı" olmadığına ve devrimin artık mümkün olmadığına dair ("devrimler çağı bitmiştir") bir tez üretmek için ele alıyor.

Ancak dünya devrim için her zamankinden güçlü bir çığlık atıyor.

Emperyalist ülkeler de dâhil esas soru şu: Bir devrim

gerçekleştirecek misiniz? Bu devrim "4 Bütün"ün dünya ölçeğinde sağlanmasından kaynaklanacak mı? Bilimsel, diyalektik ve materyalist bir temelde böyle bir devrim için daha geniş toplumsal güçleri ve toplumsal temeli yaratabilecek misiniz? Ya da mevcut toplumun kıyısında köşesinde reformculuk mu oynayacaksınız?

Bu polemik boyunca göreceğimiz gibi Alain Badiou ikinci şıkkı seçmiş bulunuyor. "Devlete belli bir mesafede duran" (devlet iktidarını ele geçirmekten imtina eden) eşitlikçi– ve reformist– bir siyaset öneriyor. Emperyalistlerin hâkimiyetindeki bu dünyada tahakküm eden ve tahakküm edilen uluslar arasındaki bölünmede tezahür eden, "mekânı" derin bir eşitsizlik üzerine kurulu olan emperyalizmle *birlikte yaşama* önerisidir bu. Emperyalist toplumsal formasyonların görece istikrarı uluslararası düzeydeki devasa sömürü ve yağmaya dayanır ve bu düzenleme emperyalist ordular ve müdahaleler, yeni–kolonyal rejimler, emperyalistlerin güdümündeki mali kurumlar ve işkence odalarıyla tahkim edilir.

•"Nihai Çatışma budur..." ile "Nihai Uzlaşma budur" Arasında

Yakın zamanda yayımlanan *The Century* kitabında Alain Badiou bir yandan komünist devrimin "ikinci devrimci sekansı" adını verdiği şey, bir yandan da savaş ve kapitalist ucubeliklerin toplumsal manzarası üzerine düşünür. 20. yüzyılın "savaşmacı bir varoluş anlayışı"nın hakimiyeti altında olduğunu, komünist hareketin yöneliminin toplumsal çatışmanın yükseltilmesi şeklinde karakterize olduğunu gözlemler.[45] Badiou Paris Komünü'nü yüceltir ve zulme uğrayanların adil şiddetini haklı bulur. Mücadelenin merkezi öneminden dem vurur. Ne var ki öncü parti liderliğinde devlet iktidarı için verilen mücadele olarak devrimci çatışma paradigmasının da "doyuma ulaştığı" sonucuna varır.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi Badiou siyasal felsefesine örtük bir tür hümanizm katar:

45 Alain Badiou, *The Century* (Cambridge: Polity Press, 2007), s. 37.

> Sınıf ve partilerin diyalektik şemasından kurtulan modern özgürleşme siyasetinin amacı bir nevi türsel demokrasi, sıradan olanın, her türlü yüklemden soyutlanmış bir niteliğin teşvik edilmesidir. Böylece türsel bir siyasetten ve ardışık eksiltmelerle türsel insanlığın bir nevi çıplak varoluşunu göstermeye çalışan Samuel Beckett'in düzyazısındakine benzer bir muharebe alanından bahsetmek mümkün hale gelir.[46]

"Sınıf ve partilerin diyalektik şeması"ndan kurtulan Badiou'nun "modern özgürleşme siyaseti" aynı zamanda gerçeklikten de kurtulmuştur: Sınıfların, sömürüye dayanan üretim ilişkilerinin ve örgütlü şiddetin merkezileşmiş birimi olan burjuva devletinin gerçekliğinden de kopmuştur. Ne var ki baskı altına alınmış insanlığın ve nihai olarak bütün bir insanlığın karşı karşıya olduğu meseleyi teşkil eden, mevcut hali yaratan ve tahkim eden tam da içinde bulunulan toplumsal ilişkiler ağı ve devlet iktidarıdır. Bu olgu "türsel"i ilan ederek idealize edilip yok edilemez.

Alain Badiou'nun yapıp yapabildiği, hiçbir mücadele ve dönüşüm, devrim çabasına girişmeden, sınıfsal bölünmeleri gerçekten aşacak ve Marx'ın tanımladığı, geleneksel mülkiyet ilişkileriyle geleneksel fikirlerden "iki en radikal kopuşu" gerçekleştirecek proletarya diktatörlüğünü ve bütün bir sosyalist geleneği görmezden gelerek sınıfı aşmak istemektir.

Marx'ın demokratik entelektüelin bakış açısı ve yanılsamaları üzerine derin ve keskin yorumuna tekrar dönelim:

> ...[K]işi dar-görüşlü bir biçimde küçük burjuvazinin ilkesel olarak bencil bir sınıf çıkarını dayatmaya çalıştı-

46 Alain Badiou, On the Truth-Process: An Open Lecture (Hakikat-Süreci Üzerine: Kamuya Açık Ders) Alain Badiou, Ağustos 2002. Dersin metni için bkz: (http://www.egs.edu/faculty/badiou/badiou-truth-process-2002.html), European Graduate School, EGS, Saas-Fee, İsviçre.

ğı şeklinde bir fikre kapılmamalıdır. Daha ziyade küçük burjuvazi kendi kurtuluşunun *özgül koşullarının*, çerçevesinde modern toplumun kurtarılabileceği, sınıf savaşının engellenebileceği *genel* koşullar olduğuna inanır. Dükkân sahiplerinin demokratik temsilcilerinin gerçekten de dükkân sahipleri ya da onların coşkulu müdafileri olduğunu da asla hayal etmemek gerekir. Bunlar eğitimleri ve bireysel konumları itibariyle birbirlerinden fersah fersah uzak olabilirler. Onları küçük burjuvazinin temsilcileri yapan, berikilerin gerçek hayatlarında aşamadıkları sınırları bunların kendi kafalarında aşamamalarıdır, berikilerin maddi çıkarları ve toplumsal konumları nedeniyle fiziksel olarak karşı karşıya kaldıkları aynı sorunlar ve çözümlerle, bunlar, teorik olarak karşı karşıya kalırlar. Bu ise genel olarak bir sınıfın *siyasal* ve *sözde temsilcileri* ile bunların temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişkidir.

Ancak demokrat, küçük burjuvaziyi, yani bir ara sınıfı temsil ettiği için ve bu ara durumda iki sınıfın çıkarları eş zamanlı ve karşılıklı olarak bulanmış olduğundan dolayı kendisini genel sınıf antagonizmalarının üzerine yükselmiş olarak hayal eder.[47] [vurgular orijinal]

Kökenleri Mao'ya giden radikal demokrat entelektüel Alain Badiou, sahneye soldan girer. Dönüp 20. yüzyıla baktığında hem burjuvazinin hem de yanlışlıkla proleter iktidarın "bürokratik otoriterliği"nin marifeti olarak gördüğü manzaranın dehşeti karşısında gözleri kamaşır. Derken siyasete atılıp özgürleşmenin yeni yöresi ve yeni projesi olarak "türsel eşitliğe", "türsel demokrasi"ye dair bir siyaset felsefesi formüle eder. Bunları da sanal bir âlemde insanlığın genel çıkarları olarak sunup sahneyi sağdan terk eder.

47 Marx, "*Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*", s. 121.

III.

ALAIN BADIOU VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ ya da "PARTİ-DEVLET ÇERÇEVESİ"NİN REDDİ NİÇİN DEVRİMİN REDDİDİR

Giriş

Elinizdeki polemiğin Giriş kısmında belirtildiği gibi komünist proje bir dörtyol ağzındadır. Sosyalist devrimlerin ilk dalgası 1976'da Çin'de proleter iktidarın devrilmesiyle birlikte sona erdi. Aynı zamanda dünya emperyalist sisteminde ekonomik ve toplumsal hayatı etkileyen devasa değişiklikler meydana geldi. Tüm bunlar tarihsel proleter devrim deneyimine ve devrim yapmanın anlamına ya da bugünün dünyasında devrim yapmanın mümkün ya da arzu edilebilir olup olmadığına dair önemli sorular ortaya atıyor.

Eşiğinde bulunduğumuz yol ağzında soruların ve zorlukların düğümlendiği merkezi nokta proletarya diktatörlüğü meselesidir. 20. yüzyıl sosyalist devrimlerinin mirası ve dersleri hakkında; sosyalist rejim altında öncü parti ve yeni devlet tipinin gereği ve buna bağlı çelişkilerin anlaşılmasına dair amansız bir yorumlama savaşı halen sürüyor.

Komünizm: Yeni bir Aşamanın Başlangıcı- ABD Devrimci Komünist Parti Manifestosu tarihsel deneyimin bir özetini ve değerlendirme çerçevesini aşağıdaki cümlelerle ortaya koyar:

> Komünist devrimin ilk aşaması karşılaştığı hakiki zorlukları aşmada, tüm sömürü ve baskı ilişkilerinin nihai olarak ortadan kaldırılacağı, insanların özgürlüğü tamamen yepyeni

bir boyutta deneyimleyeceği, toplumların dünya çapında bilinçli ve iradi bir biçimde ve tarihte daha önce görülmemiş bir şekilde sürgit dönüşümünü ve örgütlenmesini üstlenme noktasında önemli bir merhale kat etmiş, olağanüstü ölçüde esinleyici başarılara imza atmıştır. Ancak elbette bu devrimlere öncülük edenlerin kusurları ve hem attıkları pratik adımlarda hem de mevcuda getirdikleri yeni toplumlarda, anlayışlarında ve yöntemlerinde gerçek, bazen vahim hataları olmuştur. Bu kusurlar ve hatalar komünist devrime dönük ilk çabaların yenilgiyle sonuçlanmasının nedeni değildi ancak dolaylı bir yoldan olsa da bu yenilgide payları vardı. Bu bir tarafa, ilk aşamanın bütün deneyim birikimi, yüzleşilmesi gereken yeni durumda komünist devrimi ileriye taşımak, bu sefer daha iyisini yapmak adına derinlemesine ve etraflı bir biçimde öğrenilmelidir; yani hem gerçekten esinleyici başarıları hem de neticede ikincil sayılabilecek olsa da kimi hakiki, vahim kusurları ve hataları masaya yatırılmalıdır.[48]

Elbette burjuvazinin kendi değerlendirmesi de vardır. Buna göre sosyalizm korkunç bir felaket, kabusa dönmüş sahte bir ütopyadır. Bu bakış devrimlerin "yaşanmış gerçekliği"ni, yöntemlerini, amaçlarını büsbütün çarpıtmakla kalmaz aynı zamanda emperyalistlerin ve diğer gerici güçlerin bu devrimleri boğmak için ölümüne savaştıkları olgusunu da kurnazca gözlerden kaçırır, askeri kuşatma ve saldırıları, sürgit ekonomik baskıyı, ideolojik bombardımanı perdeler.

Bolşevik ve Çin devrimleri denenmemiş olduğu ölçüde cüretkar bir işe girişmiş, sömürü ve baskıdan özgürleşmiş toplumlar inşa etmeye, bunu da kendi tercihleri olmayan koşullarda yapmışlardı. Öncelikleri kitlelerin koşullarını ve

48 *Komünizm: Yeni Bir Aşamanın Başlangıcı*, s. 22 (Türkçe kaynak için bakınız: http://avakianbob.wordpress.com/2013/03/05/komunizm-yeni-bir-asamanin-baslangici/)

maddi gerçekliklerini dönüştürmek, böylece bu devrimlerden önce öğütücü bir sömürüye, sefalete ve erken ölüme fiilen mahkum edilmiş milyonlarca insanın gözlerini yeni ufuklara açmaktı. Dolayısıyla yukarıda anılan *Manifesto*'da başarı ve kusurların ciddi bir özetini yapmaya dair çağrı mutlak bir zorunluluktur. Bu özet, devrimlerin hakikaten neleri başardığına, ne yapmak için yola çıkıldığına, söz konusu dönüşümler için ne tür yöntemsel araç ve varsayımların kullanıldığına dair bir anlayışta temellenecektir.

Ne var ki Alain Badiou böyle bir özet sunmaz. *Polemikler, Yüzyıl* ve *Dünyaların Mantığı* gibi yakın zamanda yayımlanan kitaplarında Badiou 20. yüzyılın mühim çalkantılarını, özellikle de Bolşevik ve Çin devrimlerini tarar. Bu patlamaları tetikleyen hakiki özgürleştirici itilimi, bunları biçimlendiren hakiki devrimci projeyi kabul eder. Ne var ki toptan bir özetlemeye girişip bu devrimlerin nihayetinde başarısız olduğuna, daha da önemlisi başarısızlığa mahkûm olduklarına hükmeder.

Neden? Çünkü Badiou'ya göre bunlar "parti–devlet çerçevesine" "kısılıp kalmışlar"dı. Yani teori ve pratikleri, devlet iktidarını ayaklanma siyaseti vasıtasıyla *ele geçirip* öncü komünist parti liderliğinde yeni bir devlet iktidarı *inşa etmeye* dönüktü.

Badiou'nun gözünde Stalin "parti–devlet çerçevesi"ne en grotesk bürokratik–otoriter ifadesini vermişti. Mao ise farklıdır... ama o kadar da değil. Badiou'ya bakılırsa Mao "parti–devlet" mantığının uçlarında mücadele etmiştir. İçinde baskıcı "parti–devlet" mekanizmasının pençesini çözme potansiyeli barındıran Kültür Devrimi'ni tetiklemiş ancak geri çekilip sonuçta bu aygıtın koruyucusu haline gelmiştir.

Badiou devlet karşıtı siyasetini iki çizgi üzerinden teorize eder. Bu çizgilerden bir tanesi Marksizmin söz dağarcığını kısmen koruyup Marx'ın belli metinlerine (ve de otoritesine) referansla argüman savurur. İddiası, Rus ve Çin devrimleri–

nin zaferlerini ilan ettikten hemen sonra derhal devletin baskı ve yönetim aygıtını küçültüp çözmeleri gerektiği yönündedir. Bunun yerine devlet güçlendirilmiş ve sonuçta siyasal yaşam kısıtlanıp boğulmuştur.

İkinci çizgi, ki Badiou geçtiğimiz yıllarda daha çok bu yönde düşünmektedir, bizatihi iktidarı ele geçirmek bir sorunsal olarak görülür. Buna göre devlet iktidarı uygulanabilir olmadığı gibi (bugünün dünyasında isyan siyaseti geçerli olamaz) arzu edilebilir de değildir (her türlü devlet doğası gereği baskıcıdır).

Komünistler Marx'tan bu yana ve devrim girişimlerinin deneyimini titizlik ve kafa açıklığıyla özetleyerek şu bilimsel sonuca varmıştır ki devlet iktidarı ile devrim arasında çözülmez bir bağ mevcuttur. İsteyen Badiou'nun yaptığı gibi radikal bir siyaset önerip buna "özgürleştirici" etiketini yapıştırabilir elbette. Ancak devlet iktidarı ele geçirilmeksizin toplumun devrimci ve köklü dönüşümü mümkün olamaz. Yani egemen sömürücü sınıfın ekonomik, siyasal ve askeri iktidarı ancak gerçek bir devrimle dağıtılabilir. Bu ilke, yani proletarya diktatörlüğü, reformizmle devrimci komünizm arasındaki ayrım çizgisidir ve bu hep böyle olmuştur.

Komünizmin yeni bir aşamada bulduğu ve proletarya diktatörlüğü sorusunun yeniden sorulduğu bugün Alain Badiou'nun vardığı nokta şudur:

> Marksizm, işçi hareketi, kitle demokrasisi, Leninizm, proleter parti, sosyalist devlet, 20 yüzyılın dikkate değer icatları olan tüm bu şeylerin pratik kullanım alanı kalmamıştır.[49]

2006'da yazdığı gibi:

> Kültür Devrimi, dünyanın tüm devrimcileri adına leninizmin sınırlarını fiilen keşfe çıktı. Bize öğrettiği, *özgürleşme*

49 Alain Badiou, *Sarkozy'nin Anlamı (The Meaning of Sarkozy)*, (Londra: Verso, 2008), s. 113.

siyasetinin artık devrim paradigması altında işlevsel olmadığı ve parti–biçimine mahkûm edilemeyeceğiydi.[50] [vurgu bizim]

Badiou 20. yüzyıldaki çalkantıları devletler ve "canavara" dönüşen toplumlar inşa etmeye dönük girişimler olarak anmayı alışkanlık haline getirdi. Böylece *iktidardaki komünizm* özetlemesiyle liberal anti–komünist koraya katıldı. Ancak komünizm etiketini "devletle arasına mesafe koyan" radikal demokratik (Rousseaucu, eşitlikçi) projeye mahsus kılarak kendisini bunlardan ayırır. Böylece *iktidar hırsı olmayan bir komünizme* varır (Elinizdeki polemiğin 5. bölümüne bakınız).

Bu bölümde Badiou'nun sosyalist devletin derhal sönümlenmeye başlaması gerektiği, bu tür bir devletin herhangi bir şekilde güçlenmesinin komünizmin başarıya ulaşmasıyla çelişki içinde olacağı görüşünü çürüteceğiz. Aynı zamanda kendisinin iktidarı ele geçirmek için devrimleri örgütleyen komünist partilerin iktidar partileri haline gelmeye uygun olmadıklarının kanıtlandığına dair görüşünü de masaya yatıracağız. Badiou'nun proletarya diktatörlüğü ve ona yol göstermesi gereken öncü parti hakkındaki merkezi argümanının temelindeki diyalektik, materyalizm ve tarihsel hakikat yoksunluğunu da göstereceğiz. Bir sonraki bölümde ise Büyük Proleter Kültür Devrimi tahlilini doğrudan ele alacağız.

1. Sosyalist Devlet Ne İşe Yarar, Nasıl Sönümlenecektir ve Alain Badou Niçin Burjuva Devletini Kucaklar?

Karl Marx bir devlet biçimi ve devrimci bir geçiş aşaması olarak sosyalizme dair yeni bir bilimsel anlayışın kapısını araladı:

Kapitalist ve komünist toplumlar arasında birinden diğe–

50 Badiou, *Dünyaların Mantığı (Logics of Worlds)*, s. 518.

rine geçişin devrimci aşaması bulunur. Ayrıca buna tekabül eden siyasal bir geçiş dönemi de vardır ki bu dönemde devletin *proletaryanın devrimci diktatörlüğünden* başka bir biçimi olamaz.[51] [vurgular orijinal]

Sosyalist dönemin özü Marx'ın da yazdığı gibi "tüm sınıfların ilgası ve sınıfsız topluma geçiş"[52] olmasında yatar. Sosyalizm, amacı toplumun sınıflara bölünmüşlüğünü ortadan kaldırılmak olan tarihsel bir çağ ve süreçtir. Bu, temeldeki üretim ilişkilerini, toplumsal ilişkileri ve siyaset, kültür ve fikirlerden müteşekkil üst yapının ortadan kaldırılmasıdır (Çinli komünistlerin "4 Bütün" olarak adlandırdıkları şey). Proletarya diktatörlüğü bu işe yarar. Bu devrimci mücadele ve dönüşüm süreci içinde bu sınıf diktatörlüğünün temeli ya da toplumda bir kesimin bir diğerini herhangi bir baskı aygıtı üzerinden örgütlü bir biçimde tahakküm altına alma zorunluluğu aşılır.

Proleter devrimin tarihsel pratiği bu geçişin doğasını ve zorluklarını anlama noktasında paha biçilmez bir deneyim kazandırmıştır. Komünist teori niteliksel olarak ilerlemiştir. Hem Sovyet hem de Çin devrimlerinin titiz bir tahliline dayanan Mao bütün bir sosyalist dönem boyunca sosyalist devrimi yıkma riski barındıran maddi koşulların varlığını sürdüreceği sonucuna varmış, sınıf mücadelesini sosyalist geçiş

51 Marx, "Gotha Programı'nın Eleştirisi" ("Critique of the Gotha Programme,"), s. 538.

52 1852'de Marx, Weydemeyer'e şöyle yazıyordu: "Bana gelince, modern toplumlarda sınıfların varlığını, bunlar arasındaki mücadeleyi keşfeden kişi olduğumu söyleyemem. Benden çok önce burjuva tarihçiler bu sınıf mücadelesinin tarihsel gelişimini tasvir etmişlerdi; burjuva iktisatçılar ise sınıfların ekonomik anatomilerini çıkarmışlardı. Benim yeni olarak yaptığım: 1) *sınıfların varlığının* üretimin gelişiminde belli tarihsel aşamalara bağlı olduklarını; 2) sınıf mücadelesinin zorunlu olarak *proletarya diktatörlüğüne* yol açacağı; 3) bu diktatörlüğün *tüm sınıfların ilgası ve sınıfsız topluma geçiş* aşamasını teşkil ettiğidir." Marx–Engels Mektuplar, s. 220. [vurgular orijinal]

aşamasının merkezi görevi olarak tanımlamış, sosyalist rejimde sınıf mücadelesinin araçlarını keşfetmişti. Bunlar devrimi eski ve yeni burjuva güçlerine karşı sürdürmek, toplumu ve halkı baştan ayağa dönüştürmek için elzemdi. Çalışmalarını kılı kırk yaran bir Mao incelemesine dayandıran, komünizme devrimci bir geçiş aşaması olan sosyalist topluma içkin olan çelişkileri derinlemesine araştıran Bob Avakian, bir sosyalist toplum modeli önerir. Bu model yerküre ölçeğinde komünimze doğru devrimci ilerleme amacı ve bağlamında çok daha zengin ve dinamik bir kapışma, çalkantı ve deneyimleme süreci içerir.

Ancak proleter devrim deneyiminde ve kominist teoride gerçekleşen tüm bu atılımlar bir tarafa, proletarya diktatörlüğü hakkında merkezi tema halen Marx'ın özgün bilimsel içgörüsünde kaynağını bulur. Buna göre sosyalist dönem sınıfsız topluma doğru yeni türde bir devlet gerektiren devrimci bir geçiş ve dönüşüm dönemidir.

Marx'ın otoritesine başvuran Badiou devlet hakkında şu tezi öne sürer:

> Parti, güçten düşen gerici rejimleri alaşağı etmek için uygun bir araç olmuşsa da *Marx'ın kastettiği anlamda proletarya diktatörlüğünün inşası noktasında yetersiz kalmış, uygun olmadığı ortaya çıkmıştır- yani devletsizliğe geçişi örgütleyen geçici bir devlet, devletin 'diyalektik sönümlenişi'.*[53] [vurgular bize ait]

Badiou'nun sosyalist devleti karakterize etme tarzı onun hem birinci sosyalist devrim dalgasını yorumlayışının hem de açık post-marksist, hatta anti-marksist "devlete mesafeli siyaset" mefhumunun anahtarıdır (bu kavramı 5. Bölüm'de ele alacağız).

İlkin, Badiou için *devletsizliğe geçişi örgütleyen geçici bir*

53 Badiou, *"Komünist Hipotez", (The Communist Hypothesis)*, s. 36.

devlet formülasyonunda aslolan şudur ki iktidar ele geçirildikten kısa bir süre sonra başlaması gereken bir süreçte sosyalist iktidar ve işlevinde neredeyse derhal bir indirgenme, bir "geri-sarma" yaşanmalıdır. İkinci olarak, Badiou proletarya diktatörlüğünün güçlenmesi ve tahkim edilmesinin devletin sönümlenme sürecini zorunlu olarak kitlendiğini ve kaçınılmaz olarak bürokratik otoriterliğe yol açtığını savunur.

Badiou bir konuda haklıdır. Marx gerçekten de görece kısa bir sosyalist geçiş öngörmüştür.

Marx özellikle de ileri kapitalist ülkelerde proleter devrimin hızla yayılacağını tahmin etmişti. Ancak kapitalizm emperyalizme evrilmiş, bu da devrim sürecini üst düzeyde karmaşıklaştırmıştı. Bu durum bilhassa ileri kapitalist ülkelerde devrimin gelişimini geciktirmiş aynı zamanda da devrimci yükselişin birincil odağının üretim güçlerinin çok daha az gelişmiş olduğu tahakküm altındaki uluslar haline gelmesine yol açmıştı.

Diğer taraftan Marx proletarya iktidarı ele geçirdikten sonra görece iç içe geçmiş bir süreçte meta üretimi ve para aracılığıyla mübadelenin aşılacağını öngörmüştü (geçişin başlangıç noktalarının bunlar olacağı beklenmekteydi). Ne var ki burada da çok daha karmaşık, derinlemesine bir maddi, ideolojik dönüşümün söz konusu olduğu kanıtlandı.

Farkına varılan şuydu ki –ve Mao'nun komünizm için açtığı kavramsal çığır da buydu– kafa ve kol emeği, kent ve kır arasında süregiden yarılma ve diğer toplumsal farklılıklar ve eşitsizlikler sosyalist toplumda yeni imtiyazlı, burjuva güçlerin yeşermesi için verimli bir arazi teşkil etmekteydi. Söz konusu eşitsizlikler ve sosyalist toplumda yeni burjuva güçlerinin ortaya çıkışı emperyalizmin yerküre ölçeğinde halen baskın olan konumuyla etkileşim içindedir.

Bugün, Marx ve Engels'in anlayacak konumda olmadıkları bir gerçeği idrak edebiliyoruz. Bu da, dünya ölçeğinde komünizmi başarma sürecinin karmaşık, sürüncemeli olacağı

ve aşağıda sayılanları içereceğidir:

• Toplumsal ihtiyacı karşılamaya, meta üretiminden doğrudan toplumsal kullanıma, dünya insanlığının ihtiyaçlarını karşılamak için *ortak* maddi bir bolluk üretmeye dönük planlı, sürdürülebilir bir sosyalist ekonomi geliştirmek;

• Sosyalist topluma aktarılan, sınıflı topluma özgü bütün eşitsizliklerin ve kalıntıların kökünün kazınması; kafa emeği ile kol emeği, kır ile kent, kadınlarla erkekler arasında vs olan... Ayrıca bunların fikirler, değerler ve alışkanlıkların gücü şeklindeki tüm yansıma ve tahkimatlarının ortadan kaldırılması;

• Kapitalist restorasyona karşı mücadele ve bunun engellenmesi;

• Dünya devrimini ilerletme ve dünya emperyalizmini yenilgiye uğratma.

Alain Badiou için."devletsizliğe geçişi örgütleyen geçici bir devlet" turnusol kağıdı işlevi görür ancak bu gerçek dünyanın karmaşasını ve çelişkilerini tamamen devre dışı bıraktığı gibi yerküre sathında komünizme geçiş gibi devasa bir görevi de kavrayamaz.

Bu mevzu sosyalist toplumda daimi ordu meselesi gündeme geldiğinde özel bir önem arz eder. Alain Badiou ayrıca 20. yüzyıl sosyalist devrimlerinin bir özelliği olarak "zafer takıntısı"ndan ve sosyalist devletlerin baskı aygıtını devreden çıkarmaktaki feci başarısızlığından da bahseder. Mao'nun Kültür Devrimi sırasındaki tutumuna dair eleştirisinin çekirdek teması Mao'nun düzenli orduyu terhis etme konusundaki isteksizliği, hatta buna açıkça karşı çıkmış olmasıdır. (4. Bölüm'de ayrıntılı olarak ele alacağız bu konuyu).

Devletin meşru silahlı güç tekelinde yoğunlaştığı doğrudur (dolayısıyla devletin sönümlenmesi, yani Badiou'nun devlet-olmayan dediği şey de, bu tür araçların devreden çıkarılmasıyla söz konusu olabilir). Bundan hareketle şu soru ortaya atılır: İktidarı ele geçirdikten kısa bir süre sonra

düzenli, daimi orduyu terhis edip işlevlerini devreden çıkarabilir misiniz? İki temel nedenle bu imkânsızdır:

İlk olarak tarihsel deneyim göstermiştir ki herhangi bir devrimci devlet daimi olarak emperyalist bir işgal tehdidi altındadır. Badiou'nun şu gerçeklerden bihaber olduğuna inanamayız: Sovyetler Birliği'nin iktidarı ele geçirdikten sonra çıkan iç savaşta bir düzineden fazla emperyalist ordu tarafından amansız işgali; Alman ordusu *Wehrmacht*'ın İkinci Dünya Savaşı'ndaki acımasız saldırısı; ABD'nin Kore Savaşı'nın erken aşamalarında nükleer silah kullanmayı düşünecek ölçüde Çin'i işgal etmeye dönük hamlesi vs. Bunlara bir de emperyalizmle yakın işbirliği içinde olup al aşağı edilen ancak "proletarya diktatörlüğü"ne tabi olmasına ve karşıdevrimci etkinlikler örgütlemesinin önüne geçilmiş olmasına rağmen dünya sathındaki emperyalizm tarafından tahkim edilen burjuvazi ve diğer sömürücü sınıfları eklersek resmin geneline dair bir fikir edinebiliriz. Üstelik bu sınıflar toplum yönetiminden edindikleri deneyim, dünyanın diğer bölgelerindeki egemen sınıflarla bağlantıları, yeni sosyalist toplumun hem ekonomik alt yapısında hem de üst yapısında eski toplumdan kalan kayda değer kalıntılar, alışkanlıklar, geleneğin gücü ve diğer faktörlerden de yararlanabilirler.

Devrimi ileriye taşımak, yeni toplumu ve dönüşümlerini korumak, devrimi daha ilk anda boğmak için seferber olan gerici güçlerin karşısına dikilmek için önemli oranda uzmanlık ve profesyonellik barındıran daimi bir ordunun gerekliliği kanıtlanmıştır.

İkinci olarak burjuva sınıf güçleri mevcudiyetini sürdürdüğü gibi yeni burjuva unsurları sosyalist toplumda kesintisiz bir biçimde yeşermeye devam ederler. Uzmanlaşmış askeri bir yapı, komünist öncülük güdümünde daimi bir ordu yerine "tüm halkı silahlandırma" girişimi aslında farklı sınıf güçleri altında biçimlenen farklı ordulara yol açacaktır ki burjuvazi de bunlar arasındadır. Dahası bu güçlerin birçoğu

yabancı emperyalist güçler ve diğer gerici devletlerle kendi ittifaklarını kurma derdine düşecektir.

Bob Avakian, "Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That" (Demokrasi: Daha İyisini Yapabiliriz) kitabında bu tutuma, Badiou'nunkine benzer tezler öneren bir zamanların Maocusu K. Venu'ya karşı polemiğinde belli bir derinlikle cevap vermişti. Bu polemikte, sosyalist toplumda hem daimi ordunun hem de milislerin rolüne dair Avakian şöyle yazmıştı:

> Elbette bu, sosyalist rejimde geniş kitleleri silahlandırmanın önemsiz olduğu ya da daimi ordunun tek başına proletarya yönetimini koruyabileceği anlamına gelmez. Aslında hem silahlı karşı-devrimcilerin saldırılarına karşı savaşmak (emperyalist saldırganlık) *hem de* toplumu sınıfsal bölünmelerin ötesine taşıyacak (ve devleti ortadan kaldıracak) devrimci dönüşümü ilerletmek açısından geniş kitlelerin "silahlanmış olması" zorunludur ve hayatidir. Dahası proleter devletin daimi ordusunun yanı başında bu kitlelerin (daimi ordunun ilga *edilebileceği* gün gelene dek) devasa bir halk milis gücü kapsamında örgütlü ve eğitimli olması elzemdir.
>
> Ancak hem daimi ordu hem de halk milisleri konusunda nihai mesele silahların *sadece biçimsel olarak değil hakikaten* kitlelerin elinde olup olmadığıdır. Bu ise daimi orduda ve milis gücünde icra edilen liderliğin doğasına bağlıdır. Bu liderliğin doğası ise yoğunlaşmış ifadesini dönüp genel olarak ideolojik ve siyasal çizgide ve bunun somut siyasalardaki yansımalarında bulur. Bu çizgi silahlı kuvvetlerin (milis güçleri dâhil) iç ilişkilerini ve silahlı kuvvetlerle halk kitleleri arasındaki ilişkileri, ayrıca silahlı güçlerin temel amaç ve hedeflerinin formülasyonunu, savaşın, doktrinin vs ilkelerini kapsar.[54]

54 Avakian, "Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That", s. 196–97.

Önemli olan husus şu ki sosyalist devlet gücü a) geçiş aşamasında sosyalizmi korumak ve b) proleter devrimin dünya ölçeğinde yayılıp derinleşmesi ve dünya devriminin yükseltilmesiyle bağlantılı olarak devlete duyulan ihtiyacı ve devletin temelini ortadan kaldıracak koşulları yaratmak için devrimci dönüşümleri mümkün kılmalıdır. Sosyalist devrimin güçlendirilmesi sınıfsız topluma hakikaten geçiş için zorunlu olan araçsallığın güçlendirilmesidir. Ancak Badiou tüm bunları elinin tersiyle itip *miadını doldurduklarını* ilan etmeyi umar, bunu da "doyuma ulaşmış" gerçek tarihsel deneyimden metazori, kolaycı etiketler ve ilkeler öne sürerek yapar.

Açık olmak gerekirse sosyalist devlet radikal olarak farklı bir devlet olmalı ya da böyle bir devlet haline gelmelidir. Bu sadece Marx tarafından değil Lenin ve Mao tarafından da vurgulanmıştır, üstelik eski dünya daha dipdiri ayaktayken, yeni bir dünya inşa etmenin çileden çıkaran karmaşıklıklarıyla karşı karşıya oldukları halde. Bu tutum Avakian'ın yeni sentezinin de çıkış noktasıdır. Devletin sönümlenmesinin sosyalist toplumun gelişiminin içkin bir ürünü olduğuna dönük özellikle Stalin'de vurgulu olan kimi eğilimler olmuşsa da Badiou'nun bu meseleyle, Marx'ın formüle ettiği devlet mefhumuna dayanan ve bu temelde gerçek bilimsel içgörüler geliştirenlerin mesele ettiği şeyle ilgilenmekten imtina etmesi, bundan gözlerini kaçırması yeterli olmayacaktır.

Devletin sönümlenme sürecini şayet Badiou gibi "devletsizliğe geçişi örgütleyen geçici devlet" olarak anlamayacaksak nasıl anlayacağız? Bob Avakian *Demokrasi: Daha İyisini Yapamaz mıyız? (Democracy: Can't We Do Better Than That?)* kitabında sürecin hakiki diyalektiğini yakalamıştır:

> ...devletin sönümlenmesi güneşli bir günde, birdenbire, beklenmedik bir biçimde devlet aygıtının "buharlaşması" ya da "çözülmesi" olarak değil diyalektik bir sürecin –ve

kararlı bir mücadelenin– sonucu olarak görülmelidir. Bu süreçte toplumdaki ilişkiler ve insanlar devrimci bir dönüşümden geçerler. Marx'ın kısa ömürlü ve ilk tarihsel proleter devrim deneyimini, 1871 Paris Komünü'nü özetlerken zaten vurgulamış olduğu gibi, proleterler 'kendi kurtuluşlarına ve bununla birlikte mevcut toplumun ekonomik kurumlarıyla kaçınılmaz bir biçimde yüzünü döndüğü daha yüksek biçime erişebilmek için... uzun mücadelelerden, koşulları ve insanları dönüştüren bir dizi tarihsel süreçten geçmelidirler.' *Bu süreç -bu mücadele- iki anlamda diyalektiktir: sosyalist toplumda diktatörlük ve demokrasi arasındaki diyalektik ilişkiyi... ve proletarya diktatörlüğünü güçlendirirken, aynı anda ve aynı araçlarla, adım adım ama bir yandan da devrimci sıçramalarla, proletarya diktatörlüğünün artık zorunlu ya da mümkün olmayacağı koşulları yaratmayı kapsar.* Kapitalizm ve burjuva çağından tevarüs eden eşitsizlikler ve çelişkiler, bu çağın genel karakteristiğini yok etme süreci –ve mücadelesi– komünizmin dünya çapında başarıya ulaşmasına ve devletin –onunla birlikte de demokrasinin– sönümlenmesine giden yoldur. Böylece aynı zamanda koşulların ve insanların dönüşümüyle 'burjuva hukuku'nun, sınıflı topluma özgü olan emeğin bölünmüşlüğünün tüm görünümleriyle birlikte ortadan kalkması başarılacak; meta üretimi ve mübadelesi, paranın bir mübadele aracı olarak zorunluluğunun kaybolması, bunların yerini üretim ve mübadelenin bilinçli planlamasının geçmesi mümkün hale gelecektir. Bunların tümü 'herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar' temel ilkesi uyarınca gerçekleşecek; birlik ve farklılığı, merkezi rehberlikle yaygın inisiyatifleri kapsayacak biçimde kadınlarla erkekler arasındaki, farklı milliyetler ve bölgeler arasındaki eşitsizlikler ve antagonizmalar aşılacak, hem ulusal ayrımlar hem de sınıf ayrımları def edilerek gerçek bir insanlık cemaati olan bir dünya yaratılacaktır. Bilinçli olarak bir araya gelen ve kavgaya giri–

şen insanlık ise insan toplumu ve onu teşkil eden insanların bütünsel gelişimini sağlayacaktır.[55] [vurgular bize ait]

Avakian işte bu anlayış içinde bizatihi sosyalist devleti sürekli olarak dönüştürmeye dönük kritik görevi vurgulamıştır: Devletin hakiki sönümlenmesine gidecek "hakiki biçim ve kurumları geliştirmek."

Bunun bazı filizleri Çin'de Kültür Devrimi sırasında yaratılan temel düzeydeki iktidar biçimlerinde gözlemlenebilir: Ekonomik, idari ve askeri işlevin halk kömünlerinde birleştirilmesi; devrimci Çin'in planlı ekonomisinin birleşik çerçevesinde yerel alanların kalkınmasının eşgüdüm sorumluluğunu üstlendikleri merkezsizleşmiş "alan planlaması" yapıları.

Ne var ki bunlar önemli de olsa sadece *tohumlardı*; Avakian'ın yeni sentezi ise bunların ötesine geçen ve devletin sönümlenmesi meselesi etrafında daha bilinçli bir yönelim ve mücadeleyi kapsayan kurumsal düzenlemeler (ve deneyler) öngörür. Bu hareketin geleceğin sosyalist toplumunda alacağı tam biçim (ya da biçimler) kuşkusuz çeşitli olacaktır. Fakat esas olan proleter idarenin toplumsal ve siyasal kurumlarının "toplumu yönetme işlevlerinin 'yayılmasına' yönelik olarak dönüştürülmesi gerektiğidir; kitleler ancak bu sayede, toplumun muhtelif katmanlarının sorumluluğunu üstlenerek devletin, onunla birlikte de biçimsel bir yapı olarak demokrasinin sönümleneceği bir durumun gerçekleşmesinde gerçekten temel bir etken olabilirler."

Bu anlayış ışığında Badiou'nun sosyalist devleti tek yanlı ve mekanik olarak devletsizliğe geçişi örgütleyen bir yapıya indirgeme girişimi iktidarı burjuvaziye iade ederek komünizme geçiş sürecini akamete uğratacaktır. Sınıflara bölünmüş bir dünyada burjuvazi bir an için bile olsa ipleri gevşetmeyecektir.

55 Avakian, *Democracy: Can't We Do Better Than That?*, s. 253–54.

a. Felsefe Üstüne Kısa Bir Not

Badiou Marx'ın proletarya diktatörlüğü kavrayışını her ne kadar "diyalektik" olarak nitelese de çelişki teorisini reddeder:

> Parti siyaseti aşamasında mantıksal paradigma Hegelci diyalektik, yani çelişki teorisiydi. Marksizm, leninizm ve maoizmin bütün bir gelişme dönemi boyunca çelişki teorisi mantıksal çerçevenin kalbindeydi. Ben bunun da gününün geçmiş olduğu kanısındayım.[56]

Burada Badiou'nun Hegelci çelişkiyle materyalist diyalektiği birbirine karıştırdığı üzerinde bir tartışmaya giremeyiz, materyalist diyalektiği ölüme mahkum etmesi üzerinde de duracak değiliz. Ancak bu tartışmada öne çıkan Badiou'nun paradokslar, çözülemez çelişkiler görüp gerçek dünyadaki çelişkileri bu mercekten yeniden yorumlamasıdır. Sosyalist devletin varlığında cisimleşen çelişkide birlik ve karşıtlığı aynı anda görmeyip, bu çelişkiye dönük hakikaten diyalektik bir tutum takınamayan Badiou sadece farklı veçheler arasındaki karşıtlığı, çözümsüz paradoksu hesaba katar: Bir devletin geçici olması gereken tahkimatı. Bu bağlamda Mao'nun hem mevzu hakkındaki hem de diyalektik ve yöntem üzerinde duran Çelişki Üzerine metninden aşağıdaki pasajı düşünmek sağlıklı olacaktır:

> Proletarya ya da halk diktatörlüğünü tahkim etmek aslında bu diktatörlüğün yıkılışına giden koşulları hazırlamak ve tüm devlet sisteminin tasfiye edileceği daha üst aşamaya ilerlemektir. Komünist partiyi tesis ve inşa etmek aslında komünist partinin ve tüm partilerin tasfiyesine götürecek koşulları hazırlamaktır. Komünist parti öncülüğünde devrimci bir ordu inşa edip devrimci savaşı sürdürmek aslında nihai olarak savaşın devreden çıkacağı koşulları hazırla-

56 Badiou, Washington Üniversitesi Söyleşisi.

maktır. Bu karşıtlıklar aynı zamanda birbirlerini tamamlar.[57]

Komünizm, bu çelişkilerin doğasına dair derin bir kavrayış kazanarak insanlık ve dünya komünizmi adına bunların çözümüne dönük bilinçli bir biçimde çalışma ihtiyacını idrak etmektir. Ancak metodolojik ve teorik hususlar göz ardı edilemez: Komünist öncülük altındaki sosyalist devlet kendi çözülüşüne giden "koşulları hazırlar"; bunu ise ancak ve ancak gerçek dünyanın hakikaten derin çelişkileriyle baş ederek, bunları zorunlu olarak dönüştürerek yapabilir. Bütün bir mücadele çağı içinden, temelde küresel ölçekte bu amaç doğrultusunda ilerlemek, devletin sönümlenmesinin hakiki zeminini yaratabilmek için bu şarttır. Yoksa salt bu sönümlenme üzerine hayallere dalmak yetmez ki zaten bu da *burjuva* devletinin devamlılığına ve zaferine hizmet etmekten başka bir işe yaramaz.

b. Alain Badiou'nun Sosyalist Toplumların Tarihsel Başarıları Üzerine Şerhi

Badiou'nun sosyalist deneyim üzerine değerlendirmesi iki katmanlıdır. Bir taraftan parti "despotizmi"nden, iktidardaki komünizm deneyiminin "canavarlığı"ndan, Kültür Devrimi'nin "şedit bürokratik karşılaşmalarından" dem vurur. Bir taraftan da, bununla ilişkili olarak, bu devrimleri ve toplumların başarılarını toplumsal-refahçı bir mercekten okur.

İşte bu toplumlardaki dönüşümleri üstünkörü bir şekilde şöyle niteler Badiou:

> Bu rejimlerden bazıları eğitim, kamu sağlığı, emeğin değerlenmesi vs. alanlarında önemli ilerlemeler kaydettiler; aynı zamanda da emperyalist kibrin üzerinde bir fren vazifesi gördüler. Ne var ki devletçi ilkenin kendisinin yozlaşmış ve

57 Mao Zedong, "Çelişki Üzerine", *Selected Works*, Vol. I, s. 339.

uzun erimde etkisiz olduğu da kanıtlandı."[58]

İlk dalga sosyalist devrimin başarıları hakkındaki bu şaşırtıcı şerhi ya da geçiştirmeyi üreten, Badiou'nun derin proletarya diktatörlüğü nefretidir. "Eğitim ve kamu sağlığı..." hususlarındaki övgüsü İskandinavya için de yapılabilirdi.

Bu şerhte radikal olarak farklı devlet türleri olarak devrimci Sovyetler Birliği'nden ya da sosyalist Çin'den eser yoktur. Buralarda "eğitim, kamu sağlığı, emeğin değerlenmesi" alanlarındaki "gerçek atılımlar" kitlelerin hizmetinde olan ve gittikçe kitleler tarafından uygulanan devrimci devlet iktidarı sayesinde gerçekleşmiş; ekonomik sömürü ya da "kar et" buyruğu tarafından değil halkın ihtiyaçlarını karşılamak, toplumu dönüştürmek ve nihai olarak da bir bütün olarak dünyanın komünizme taşınması hedefi doğrultusunda yönetilmiş; yeni, devrimci ve işbirliğine dayanan bir etosu, ilişki ve fikirleri geliştirmek için çabalanmış; toplumlar dünya devrimini yükseltmek için mücadele etmişlerdi– elbette özellikle de Sovyetler Birliği vakasında olduğu gibi vahim eksiklikler söz konusu olmuş olsa da.

Bunlar görülmemiş başarılardı. Bu toplumlar ekonomik ilişkileri dönüştürme, toplumsal ilişkilerde ve fikirlerde bir devrim gerçekleştirmeye yönelmişti. Badiou sosyalist Sovyetler Birliği'ni ve sosyalist Çin'i karakterize eden değişimlerin, özellikle de *kadın erkek ilişkilerindeki değişimlerin* lafını bile etmez. Fahişeliğin tasfiyesi, devrim–öncesi Çin'de demir ayakkabı giydirilen, cariye–feodalizmine bağımlı kadınların devrimci Çin'de statüsünde gerçekleşen radikal değişim gibi... Yine Sovyetlerin özellikle de ilk yirmi yılındaki atılımlarından, Rusya'yı bir "milletler hapishanesi"ne çeviren ve milliyetler arasındaki *eşitsizliklere* saldırısından bahsetmez. Yine Çin'in gıda ve diğer temel ihtiyaçlar alanında, ülke içinde ya da diğer ülkelerle sömürü ilişkilerine *dayanmaksızın* kendi

58 Badiou, "Komünist Hipotez", s. 11.

kendine yeterli hale gelmesi hakkında da tek söz söylemez.

Badiou "eğitimdeki atılımlar"ın toplumdaki *geleneksel ayrımları daraltmaya dönük* olduğundan, üniversite kapılarının Çin'de, özellikle de Kültür Devrimi sırasında köylülerin ve işçilerin çocuklarına açılmasının hedeflendiğinden bahsetmez. Çin operasındaki dönüşümden, –ki burada devrimci kadınların güçlü imgeleri artık öne çıkmaya başlamıştı– devrimci bir kültür yaratmaya dönük sıçramalardan bahsetmez. "Önce ben" diyen bencil kapitalist bireycilikten, "halka hizmet"i şiar edinen yeni toplumsal görüşün üretimine geçişten bahsetmez. Özellikle de daha sonra bir gerçeklik halini alan 1941'deki devasa Nazi işgali tehdidi konusunda belli hataları olsa da tüm dünyada devrimci mücadeleleri yükseltip destekleyen Sovyetler Birliği'nin devrimci enternasyonalizminden bahsetmez. Son olarak da Çin'in, Kore ve Vietnam'ın anti-emperyalist ve ulusal bağımsızlık mücadelesini desteklediğinden bahsetmez, her ne kadar bu mücadelede sosyalist devleti savunmakla dünya devrimini yükseltmek arasındaki ilişkinin idare edilmesinde kimi sorunlar olsa da.[59]

Bu saydıklarımız hem tek tek ülkelerde hem de uluslararası alanda üretim ve toplumsal, siyasal ilişkilerdeki, dünya ideolojisi ve kültüründeki nefes kesici, temel ve çok-yüzlü

59 Avakian, Stalin'in hatasını eleştirmiştir (bir yere kadar Mao'nun da sürdürdüğü bir hatadır bu). Bu da, sosyalist devletin müdafaasını dünya devrimiyle eş görmektir. Oysa aslında sosyalist devletin müdafaası ile dünya devriminin ileriye taşınması arasında bir çelişki olduğu fark edilmelidir. Avakian, bu çelişkiyi hakkıyla ele almak için sosyalist devletin dünya devrimini ileriye taşıma hedefini, tek ülkede sosyalizm de dâhil diğer her şeyin üstünde tutması gerektiğini vurgular. Avakian sosyalist bir devlet inşa etme yöneliminin her şeyden önce dünya devrimi için bir dayanak noktası teşkil etmesi gerektiği fikrini geliştirir. Bkz. *Dünyayı Fethet! Enternasyonal Proletarya Buna Mecbur ve Müktedir (Conquer the World? The International Proletariat Must and Will),* Revolution dergisinin 50. sayısı, Aralık 1981; ayrıca bkz. *Dünya Devrimini İleri Taşımak: Stratejik Yönelim Meseleleri,* ilk olarak *Revolution* dergisinde, Bahar 1984'te yayımlandı. İki metne de revcom.us adresinden erişilebilir.

değişimlerden sadece bir kesittir. Bunlar sosyalist toplumları daha önceki sömürü toplumlarından köklü bir biçimde farklılaştırdı.

Evet, ilk sosyalist devletlerin bu esinleyici başarıları gerçek, bazen de (ikincil olsa dahi) vahim hatalarla diyalektik bir ilişki içindeydi. Ancak Badiou'nun özetlemesi hem bu devrimlerde öylesine ufuk açıcı olan şeyi hem de (ikincil olsalar da önemsiz olmayan) hata ve zafiyete yol açan anlayış ve metodoloji sorunlarını kavrayamaz. (Bu anlayışa ancak burada değinilebilir ve okuyucu alıntılanan metinlere mutlaka bakmalıdır, özellikle de "Devrim Yapmak ve İnsanlığı Özgürleştirmek"[60] ["Making Revolution and Emancipating Humanity"] metnine.

60 Bob Avakian, "Devrim Yapmak ve İnsanlığı Özgürleştirmek" Devrim ve Komünizm: Bir Temel ve Stratejik Yönelim ("Making Revolution and Emancipating Humanity," Revolution and Communism: A Foundation and Strategic Orientation, revcom.us.
Devrim Yapmak ve İnsanlığı Özgürleştirmek, Birinci Kısım'da Avakian bir dizi eksikliği not eder. Bunlar;
• Pozitivizm ve indirgemecilik eğilimi– çelişkiler düzleştirilip mekanik bir yaklaşım benimsenir, herhangi verili bir anda üst–yapı ekonomik dönüşümle fazlasıyla yakın bir bağlantı içinde görülür, üst–yapısal unsurlar aciliyet arz eden görevlere, özellikle de alt–yapıya bağlanır.
• Proletaryayı şeyleştirme eğilimi– sınıfla ilgili bölümde tartışıldığı gibi, birinin proleter olup olmaması, hakikatin bilgisine sahip olup olmadığı meselesinde hayati bir unsur olarak görülür.
• Belli bir anlamda sosyalizmin kendisinin şeyleştirilmesi– sosyalizm statik bir şey, kendi başına bir amaç olarak görülür; komünizme geçişle ilgili dinamik bir süreç olduğu anlaşılmaz. Bu ise amaç ile süreç arasındaki ilişkinin sakat bir biçimde ele alınmasına yol açar, öyle ki verili bir anda gerçekleşen ne varsa, daha yüksek bir hedefe dönük olan sürecin bir parçası olarak görülmez, bizatihi amaçla özdeşleşir veya amaç haline gelir. Böylece temel bir çerçevede zorunlu olan ana doğrultu ile "sapmalar" ya da ayrılmalar arasındaki ilişki karışır, bunlar ana hatta tehlikeli ayrılmalar olarak algılanır. Bu ise kimi zaman büyük oranda yaratıcılığı, bireysel inisiyatifi ve genel süreçte bireysel hakları boğar.

İlk sosyalist devrim dalgasının büyük başarıları, özellikle de Çin'de Kültür Devrimi'nde başarılanlar (4. Bölümün konusu) insanlığın bugüne dek erişebildiği en yüksek zirvedir. Burada kalamayacağımız gibi bunu ardımızda da bırakamayız: İlk dalganın büyük atılımları daha ileri bir kavrayışla yeniden ele alınmalıdır.

Devlet iktidarı buna değer miydi? Evet, kesinlikle.

Tekrar devlet iktidarı için mücadele etmeye değer mi? Evet, mutlaka.

Daha iyisini yapıp daha ileri gidebilir miyiz? Gitmeli miyiz? Evet, bir kez daha.

c. Badiou'nun Sınıfsız ve Biçimci Devlet Algısı

Ne var ki Badiou iktidarın ele geçirilmesi, toplumun proleter öncülük ve denetim altında yeni bir devlet aracı vasıtasıyla devrimci dönüşümü gibi işlevlerin ne mümkün ne de arzu edilebilir olduğunu öne sürer. Şimdi karşımızda diğer teorik patikasında yürüyen Badiou var. Bu, Marx'a gönderme yapan, hatta tezini Marx'ın bir cümlesi ya da Marksizme ait bir kavram içine yerleştiren Badiou değil, Marksizmin "artık pratik bir kullanımı" kalmadığını, devletin bizatihi devlet *olarak* sorun olduğunu söyleyen Badiou'dur. *Yüzyıl*'da *(The Century)* şöyle yazar:

> Devlet daima faşist siyasetin elifbası iken –büyük ve kapalı olduğu varsayılan toplulukların mevcudiyetine dayanan bir devlet– Leninizmin, daha sonra da Maoizmin tarihinde iktidarın işlemlerinin acımasız sonluluğunun siyasetin sonsuz hareketliliğinin karşısına diktiği bir engelden başka bir şey olmamıştır.[61]

Badiou iki iddiada bulunur. Bunlardan ilki proletarya diktatörlüğünün tarihsel deneyiminin bu devlet biçiminin dizginlenmemiş bir siyasetin önünde "engel" teşkil ettiği

61 Badiou, *Yüzyıl (The Century)*, s. 103.

yönündedir (Badiou bu noktada içeriğe tuhaf bir biçimde girmez). İkinci ve bununla yakından ilişkili olan diğer iddia ise proleter devletin "iktidar işlemleri"nin mantığına tabi olduğudur, ki bunun da sınıf-dışı olduğu varsayılır: yapı ve amacın "acımasız sonluluğu" ("acımasızlığın" hem mecazi hem de gerçek olduğu kastedilir) açık-uçluluğa doğru giden (yine sınıfsal bir içerik, hatta herhangi gerçek bir içerik belirtilmez) bir siyasetin karşısında duvar gibi yükselir. İkilik, sınıf ayrımı ve tüm toplumu yatay kesip biçimlendiren sınıf antagonizması arasında değil, bir tarafta toplum diğer tarafta devletin içkin yapısı ve mantığı arasındadır.

Şimdi, sosyalist bir toplumda gerçekten de devlet ve birey arasında bir çelişki vardır. Bu devlet, kökten farklı türde bir devlet olsa da, amacı tam olarak karşı-devrimi bastırmak, kitleleri dünyayı değiştirme mücadelesinde desteklemek ve dünya devrimin ileriye taşımak olan, iktidarın temerküz ettiği özelleşmiş bir kurumdur. Ancak iktidarın bu temerküzü sosyalist toplumda alışkanlıkların gücüyle (insanların işleri başkalarına bırakma, akıntıyla birlikte gitme, otoriteye boyun eğme eğilimleri) etkileşimi içinde önemli çelişkiler barındırır.

Sosyalist toplumda devlet mekanizmaları toplumdaki bireylere ve topluluklara karşı harekete geçirilebilir. Mao sosyalist toplumda birey ile devlet arasındaki çelişkiye dikkat çekmiş, Avakian ise bu sorunu ve çözümünü kavramsallaştırma noktasında önemli merhaleler kat etmiştir. Bunlar arasında sosyalist toplumda devletin işleyişinin "oyun kuralları"nı, hakları ve prosedürleri belirleyip bireysel hakları güvence altına alan bir anayasa çerçevesinde tesis etme ihtiyacı da vardır. Çelişkiler özellikle revizyonist-kapitalist güçler devlet iktidarını kısmen gasp ettiklerinde keskinleşir; toplum genel itibariyle sosyalist olarak kalsa ve devlet ilkesel olarak toplumun sosyalist karakterini yansıtıp ona hizmet ediyor olsa bile bu tehlike vakidir. Ancak tüm bunlar nesnel bir sınıfsal içeriğe sahiptir. Esas soru devletin kim ve ne için olduğudur. Yani

sürekli bir sınıf mücadelesi içinde devrimcileştirilip gittikçe kitlelerin hakimiyetine girmesi, çelişkilerin artan bir düzeyde tanınıp bunların kitleler lehine çözüm araçlarının ve yöntemlerinin geliştirilmesi, komünizme doğru ilerletilmesidir.

Alain Badiou'nun yöntemi ise biçimciliktir, devlet salt bir yapı olarak alınır. Sınıfsız bir devlet algısıdır bu ve Badiou'nun kriterlerine göre sosyalist ve kapitalist devletler arasındaki farklılıklar bunların ortak özelliklerine göre ikincildir. *Varlık ve Olay*'da *(Being and Event)* bu pozisyonu geliştirir (aşağıdaki pasajda "devlet" hem siyasal hem de felsefi anlamıyla kullanılır):

> Bunun nedeni, siyasal değişimin –bununla adaletin kökten bir biçimde yerini bulmasını kastediyorum– rotasının daima Devlet tarafından sınırlanmış olsa dahi asla bu yapı tarafından yönlendirilemeyecek olmasıdır. Çünkü *Devlet değişemez (sadece el değiştirebilir) olduğu ve gayet iyi bilindiği üzere böylesi bir değişimin stratejik öneminin ihmal edilebilecek düzeyde olması nedeniyle siyasal-olmayandır*. Siyasetin Devlet'le aynı mahalde bu diyalektik içinde kök bulması gerektiği şüphesizdir ancak *bu kesinlikle Devleti ele geçirmek* ya da Devlet etkisini katlamak amacına hizmet etmek için değildir.[62] [vurgular bize ait].

Badiou'ya göre devlet kimin elinde olursa olsun kitleler üzerinde bir ağırlıktır, bir baskı aracıdır ve asla özgürleşme için araçsallaştırılamaz. Tekraren söylersek, "kesinlikle Devleti ele geçirmek ya da Devlet etkisini katlamak için değil".

Badiou'nun devletin "el değiştirmesi"nin "stratejik bir önemi yoktur" iddiasıyla maskelediği devletin bir *sınıf içeriği* olduğu, devletin *sınıf hâkimiyetinin* bir aracı olarak altta yatan üretim ilişkilerini tahkim etme vazifesi gördüğü gerçeğidir. Lenin'in lafı dolandırmadan söylediği gibi, *"Devlet bir sınıfın*

62 Badiou, *Varlık ve Olay (Being and Event)*, s. 110.

başka bir sınıf tarafından baskı altına alınmasına hizmet eden bir aygıttan başka bir şey değildir"[63] [vurgu bize ait]. Devlet tarihsel olarak evrilmiştir ve *görünüşte* toplumun üzerindedir ancak esasen uzlaşmaz sınıf antagonizmalarının bir ifadesidir ve işlevi de çatışmayı sınıf tahakkümünün korunmasına uygun düşecek biçimde "düzen"in sınırları içinde tutmaktır. Proletarya diktatörlüğü ise sosyalist geçişi ileriye taşıyan kökten farklı türde bir devlettir– ancak her türlü sınıf tahakkümünü, sınıfsal ayrımlarını ve devleti ortadan kaldırmayı amaçlasa da her halükarda sınıf tahakkümünün bir aracıdır.

Badiou metinlerinde farklı devletlerin farklı gruplaşmalara ya da "kolektif alt kümelere" avantaj sağladığını kabul eder ki bu da siyasal tahlillerine marksist bir ton vermesini sağlar. Ancak gruplaşmalar sınıfsal olabileceği gibi *olmayabilir de*, dolayısıyla devletin doğasını belirleyici ve temel terimleri içinde, sınıf ve sınıf antagonizmaları olarak kavramaz.

"Böylesi bir değişimin stratejik önemi neredeyse yoktur" ne demeye gelir peki? Emek sömürüsü ve sermaye temerküzü hakkını dayatan bir devlet değil de bunu yasaklayan bir devlet arasında bir fark yok mudur?

Badiou sınıf kavramını reddederek kapitalist devletle sosyalist devlet arasındaki ayrım çizgisini bulanıklaştırır ve bu ikisi arasında salt biçimsel bir benzerlik kurar. Ancak bu tezin daha önemli içerimi devlet iktidarı ve yeni ekonomik ilişkilere duyulan ihtiyacın üstünü örtmesidir. Badiou siyasal tezinin temelini atıp "amacı ya da biçimi devlet iktidarı olmayan bir siyaset"e ihtiyacımız olduğuna dair apaçık bir sonuç çıkarır.

Aslında sosyalist devlet iktidarı, proletarya diktatörlüğü, hiç de fena bir fikir değildir, ayrıca "el değiştirme" devasa bir "stratejik önem" arz eder. Bob Avakian'ın ifade ettiği gibi:

Devlet iktidarını istemek **doğrudur**. Devlet iktidarını iste–

63 V. I. Lenin, "*Proleter Devrim ve Dönek Kautsky*" ("*Proletarian Revolution and the Renegade Kautsky*"), s. 260.

> mek **zorunludur**. Devlet iktidarı **iyi** bir şeydir. Devlet iktidarı doğru insanların, doğru sınıfın elinde ve doğru amaçlara dönük olduğunda **harika** bir şeydir. Yani, sömürüye, baskıya, toplumsal eşitsizliğe bir son verdiğinde ve içinde insanların yeni ve çok daha üstün biçimlerde serpilip gelişebilecekleri komünist bir dünyayı cisimleştirdiğinde...[64]

2. Sosyalist Toplumda Parti: "Uygun olmayan" mı, Yoksa Bir Özgürleşme Aracı mı?

Alain Badiou işini daha büyük bir tasarının parçası olarak görür. Bu da "daha önceki modalitelerden farklı bir komünist hipotezi ortaya koymak"tır.[65] Badiou'nun atıfta bulunduğu önceki modalite iktidarın fethedilmesi (devrimci ayaklanma siyaseti) ve komünist parti öncülüğünde yeni bir devlet iktidarının (parti–devlet çerçevesi) inşasıdır.

Burada Badiou'nun iktidar partisi olarak komünist partiye dair tezini sorguluyoruz. Bu tezi karşılaştırdığımız şeyler ise a) sosyalist rejimde öncü partiye biçilen kurumsallaşmış liderlik rolü, b) buna bağlı olan çelişkiler, c) sosyalist toplumun, dünya komünist toplumunun zorunlu koşullarını yaratmanın bir parçası olarak nasıl ve hangi araçlar vasıtasıyla kurumsallaşmış komünist liderliği nihai olarak tasfiye etmesi gerektiği olacaktır.

Badiou'nun öncü partiye ilişkin temel iddiasına dönelim:

> Parti zayıflamış gerici rejimleri devirmek için daima uygun bir araç olmuştur. Ancak Marx'ın kastettiği anlamda bir 'proletarya diktatörlüğü'nün inşası için uygun olmadığı ka–

64 Avakian, *Sosyalizm ve Komünizm Üzerine Gözlemler: Kökten Farklı Bir Devlet, Kökten Farklı ve Daha Geniş Vizyonlu Bir Özgürlük (Views on Socialism and Communism: A Radically New Kind of State, A Radically Different and Far Greater Vision of Freedom)*, revcom.us

65 Badiou, *Sarkozy'nin Anlamı (The Meaning of Sarkozy)*, s. 115.

nıtlanmıştır. Yani devlet–olmayana geçişi örgütleyen geçici devlet, devletin diyalektik 'sömümlenmesi' olamamıştır.[66]

Sosyal–demokrat ve anti–komünist yorumcular sık sık "uygun olmama" iddiasını öne sürmüşlerdir. Buna göre zorlu baskı koşullarında mücadele veren, otoriter rejimlere karşı isyanı harekete geçirmek için disipline öncelik tanıyan, açıklığı karşı güvensizliğe şartlanmış bir komünist parti hâkimiyet kazandığında katılaşıp kötürümleşir. Badiou'nun bu iddianın hafifçe sulandırılmış versiyonuna göre böyle bir parti ille de iktidara yapışmak isteyeceğinden devlet işlevini daraltması gerekirken tam tersine baskıcı devlet–parti aygıtını giderek yayacaktır.

Badiou'nun özetlemesine göre Paris Komünü'nün yenilgisinden sonra komünist hareket için başlıca sorun:

> Paris Komünü'nden farklı olarak mülk sahibi sınıfların silahlı tepkisine karşı ayakta kalmak, yeni iktidarı düşman saldırısına karşı kendini korumak üzere örgütlemekti... örgütlenme soruları etrafındaki zafer takıntısı temel ifadesini komünist partinin 'çelik disiplini'nde buldu ki bu da ikinci sekansın karakteristik inşası idi.[67] [Badiou bununla temelde Sovyetler Birliği ve Çin devrimlerini kasteder].

Bu dikkate değer bir pasajdır. Bu noktada Badiou'ya basit bir soru sormadan edemiyor insan: İnsanlığın dehşet üstüne dehşetle yüz yüze bırakıldığı, baskı altındakilerin ve sömürülenlerin protesto ve isyanlarının çoğu zaman vahşi bir şiddetle ezildiği, Paris komüncülerinin temelde tastamam bir özgürleşmeyi örgütleyecek bir liderliğe sahip olmadıkları için katledilip yenilgiye uğratıldığı bir dünyada zafer istemenin ve bunu da insanlığı özgürleştirmek için istemenin nasıl bir sakıncası olabilir? Sosyalist toplumları "düşmanlarının saldı–

66 Badiou, *Komünist Hipotez*, s. 36.

67 a.g.e.

rılarına karşı" korumak konusunda sorunlar ve hatalar olmuş mudur? Elbette, hem de vahim hatalar olmuştur. Ancak buna verilecek yanıt iktidarı düşmanına teslim etmek ya da iktidar mücadelesinden el çekmek değildir. Mesele, daha iyisinin nasıl yapılacağıdır, yani ilk planda ve gerçekten komünist bir toplumun değerleri, uzun vadeli hedefleriyle uyumlu olarak nasıl kazanılacağıdır.

Badiou'nun kömünist öncülüğü tahrifatını biraz daha deşelim. Badiou bir komünist partiyi komünist parti haline getiren disiplin ve örgütlenmeyi ideolojik çekirdeğin üstüne yükseltir. Öncü parti ideolojisi ve odağına aldığı sınıf çıkarlarıyla tanımlanır. Başka bir şekilde söylersek öncü parti izlediği çizgi tarafından tanımlanır (dünya görüşü ve yöntemi, bundan yayılan siyasalar ve yönelim). Örgütlenme ve disiplin bu ideolojiyi –komünizm– yansıtır, ona hizmet eder ve bu doğrultuda yönlendirilir; sınıf mücadelesinin, komünist partinin bilgi sarmalı olan teori ve pratik diyalektiğinin hizmetindedir. Kitleler bu bağlamda dünyayı anlama, değiştirme yörüngesine girip sınıflara bölünmüş bir toplumda devrimi gerçekleştirir.

Şu var ki çizgi, Badiou'nun benimsediği biçimci çerçevede bir hiçtir.[68] Mao liderliğindeki Çin Komünist Partisi yüksek düzeyde örgütlü ve disiplinliydi ancak Mao politik ve ideolojik çizginin belirleyici olduğunu vurgulamıştı. Deng Xiaoping ile Mao'nun aynı partide farklı çizgiler için mücadele vermesi, birincisi kapitalist hattı seçerken Mao'nun baş-

68 Badiou'nun "Komünist Hipotez"de hakikaten sosyalist toplumlar olan Sovyetler Birliği ile Çin'i, asla sosyalist toplumlar olmayan Çekoslavakya, Küba ve Kuzey Vietnam'la aynı kefeye koyması (bir zamanlar Maocu olduğunu iddia eden bir kişi için) ifşa edici ve afallatıcıdır. Küba'da Fidel Castro meta ilişkilerini planlamanın tepesine yerleştirmiş, ekonomik gelişmeyi şeker ekonomisinin ve bunun uluslararası ilişkilerinin etrafında örgütlemiştir. Ancak biçimci bir zihinsel çerçevede bunlardan hiçbiri mesele edilmez– tüm bu toplumlar "parti–devlet" paradigmasının alt–örnekleri olarak görülür.

ka bir hattı tercih etmesi, komünizm amacı doğrultusunda devrimi proletarya diktatörlüğü altında sürdürmesi bir fark yaratmış mıydı? Bu, 1949 ila 1976 arasında Çin toplumunda bir fark yaratmış mıydı? Ya da bugün yaratır mı? Yoksa Mao ve Deng parti bürokrasisinin akrabaları mıydı?

Öncülüğün disiplini parti içinde çizgi üzerinde verilen mücadeleyle diyalektik birlik içindedir. İlk kez Lenin tarafından geliştirilen örgütsel ilkeler, Devrimci Komünist Parti (RCP) kararlarında, "Öncüler ve Öncülük Üzerine" bölümünde geçen ifadeyle "(bireylerden ve partinin her kademesindeki birimlerden) yüksek derecede bireysel katkı ve inisiyatifle yüksek derecede irade ve eylem birliğini bir araya getirip düşmanla örgütlü ve disiplinli bir biçimde savaşmamızı mümkün kılar. Böylece Parti'nin bilgi ve komuta ağının işleyişi Parti ve kitleleri birbirine bağlayarak onlara devrimci çıkarları doğrultusunda savaşma yolunda rehberlik eder."[69] RCP'nin yeni (2008) tüzüğünde ifade edildiği gibi:

> Bütün bir parti demokratik merkeziyetçilik temelinde bilgi ve komuta ağı olarak lehimlenir...
>
> Demokratik merkeziyetçiliğin her iki veçhesi de –hat üzerindeki mücadele ve bunun birleşik uygulaması– dünyayı bilme ve onu mümkün olan en doğru ve derinlemesine bir şekilde değiştirme sürecinde asli bir öneme sahiptir. Demokratik merkeziyetçiliğin ilkeleri partideki yoldaşların fikirlerinden bilimsel bir temelde kolektif olarak istifade edilmesini ve bunların sentezlenmesini sağlamakla kalmaz... aynı zamanda parti dışındaki halk kitlelerinin düşünme tarzlarından birşeyler öğrenilmesini de mümkün hale getirip partinin bu kitleyle bağlarını güçlendirip geliştirir. Bu da gerçekliğin kitlelerin bu gerçekliği devrimci bir biçimde komünizme doğru dönüştürmeleriyle etkileşim

69 *"Karar: Liderler ve Liderlik Üzerine" (Resolution: On Leaders and Leadership)*, RCP, USA, revcom.us

içinde anlaşılıp derinleştirilmesinden ibaret olan diyalektik süreci ileri taşımanın önemli bir parçasıdır.[70]

Kapitalist toplumda komünist bir parti devrimin, iktidara devrimci bir biçimde el konmasının zeminini hazırlamalıdır. Girişiminin belirleyici bir unsuru olarak daimi olarak burjuva fikirlerinin bombardımanı altında kalan kitlelerin siyasal ve ideolojik bilinç düzeyini yükseltmelidir. Parti, proletarya içinde ve toplumun geniş kesimlerinde burjuva ideolojisinin etkilerine, kendiliğindenliğe ve alışkanlıkların gücüne karşı savaşarak komünist ideolojiyi kitlelere taşır. Kitlelere sosyalizm ve komünizmin bir versiyonunu takdim ederek onları gerçekliğin ve özellikle de toplumun işleyişi, farklı sınıf ve tabakaların etkileşimleri konusunda bilimsel bir anlayış doğrultusunda eğitir.

Sömüren sınıfların hâkimiyetindeki bir toplumda ve böylesi bir toplumun sürgit işlemleri bağlamında kitleler böyle bir anlayıştan mahrum bırakılmıştır. Sınıflı toplumda sadece küçük bir azınlık (entelektüeller) eğitime erişip fikirler alanında çalışabilecek yeterliliği kazanabilirler. Başka bir deyişle bir komünist partiye duyulan ihtiyaç kafa emeği ile kol emeği arasındaki bölünmeyle damgalanmış kapitalist toplumun sınıf çatışmalarından kaynaklanır. Böyle bir parti olmaksızın sınıf hâkimiyetine, baskıcı bölünmeleri daim kılan sınıf sömürüsüne dayanan bir sistemi yıkmak mümkün olamaz.

Peki ya sosyalist toplum? Kitlelerin artık baskı altında tutulmadığı, karar alma mekanizmalarına katılımlarının, entelektüel faaliyetlerinin engellenmediği bir toplumda bir partiye ne gerek vardır? Devrim ve iktidara el koyma süreci kuşkusuz beraberinde son derece kapsamlı değişimler getirir. Burjuva devletinin baskıcı gücü ve boğucu ağırlığı artık

70 *Devrimci Komünist Parti Tüzüğü* (Chicago: RCP Publications, 2008), s. 17.

ortadan kalkar. Yeni amaçlara sahip yeni bir devlet kitlelere dünyayı yeniden inşa etmek için destek verir. Dahası, devrim ve iktidara el koyma sürecinde insanlar büyük bir değişimden geçerler; bölünmeler aşılır, kolektif var oluşun yeni güçleri keşfedilir, yeni, radikal komünist fikirler benimsenir.

Ancak iktidara el koymak aslen devrimci dönüşümün sadece ilk adımıdır. Devrim işte bu nedenle yapılmalıdır: Toplumu ve insanların düşünce tarzını kökten değiştirmek ancak bu temelde, iktidara el konulmasıyla mümkün olur. Gerçekten de devrimi ileriye taşıma görevi şimdi, ilk aşamada iktidara el konduğu andakinden çok daha karmaşık ve zorlu bir süreçtir. Bu görev kendi başına, aracısız popüler oybirliğiyle yerine getirilecek değildir.

Peki bu neden böyle? Burada sosyalist bir toplumun çehresini göz önüne almak zorundayız. Bir devrimin buyur ettiği tüm büyük değişimlerle birlikte sosyalist toplumda insanların çoğunluğu iktidara el konulmasından bir süre sonra bile devrimci komünistler haline gelmeyeceklerdir. Sosyalizmin erken aşamalarında komünizmin hedeflerine, amaçlarına ve yöntemlerine tamamen bağlı olanlar görece küçük bir sağlam çekirdek teşkil edeceklerdir. Buna ek olarak kafa ve kol emeği arasındaki mesafeler –bilim ve idare sanatının farklı alanlarında, mühendislik ya da diğer teknik meslekler-de eğitim almış olanlarla böyle bir eğitime ulaşamamış olanlar arasındaki– "devrimden sonraki gün" de baki kalacaktır. Bu mesafeleri aşmaya dönük önlemler derhal alınsa ve kapitalizm altında hayal dahi edilemeyecek şekilde daha önce baskı ve sömürü altında olanlar fikirlerle iştigal etmeye başlasalar da, mücadele sosyalist dönem boyunca sürecektir.

Tüm bunlar sosyalist bir toplumun nihayetinde hala sınıf ayrımlarının geçerli olacağı bir toplum olmasından kaynaklanır. Sosyalist rejimde dönüştürülmesi gereken aynı maddi ve ideolojik koşullarda yeni burjuva güçleri peyda olacak, sosyalist toplumu damgalayan ve ileriye taşıyan çeliş-

kiler ve dinamikler hasebiyle bu güçler parti ve devletin en üst kademelerinde ifade bulacak, toplumun yönünü tekrar geriye, kapitalizme doğru çevirmenin yollarını arayacaklardır. Toplumun devrimci dönüşümüne karşı olan bu program ve görüşler "açıkça burjuva" bir görünüm arz etmeyeceklerdir. Devrimci Çin'de "kapitalist yolcular"ın sosyalist dönem boyunca kendilerini kapitalizmin müdafileri olarak sunmadıkları gerçeği öğreticidir. Bunlar daha ziyade "verimli", daha "rasyonel", "hayat standartları" odaklı bir sosyalizmden bahsediyorlardı.

Meseleyi aşırı ölçüde karmaşıklaştıran, akut hale getiren majör çelişkilerin bizatihi partide yoğunlaşmış olmasıdır. Sosyalist toplumun çelişkilerini komünizm doğrultusunda çözmek gibi orantısız bir sorumluluk ve otorite taşıyan iktidardaki partidir. Komünist parti öncülüğünde yeni bir sosyalist toplum kurulduğu andan itibaren partinin toplumla ilişkisi değişir. İktidardaki parti olarak tersine dönüşebilir. Parti ile birlikte devlet yapısı yeni burjuvazi tarafından ele geçirilebilir. Bu ise temelde sosyalist toplumun doğasıyla ilgilidir. Zira bu henüz komünist olmayan, komünizme geçiş toplumu olarak sınıf ayrımlarının hükmü altındadır ve güçlü emperyalist devletlerin görece uzun bir dönemdir baskın olduğu bir dünya içinde var olacaktır. Bu yeni burjuvazi, Mao'nun bilimsellik ve keskin bir içgörüyle özetlediği gibi, en yoğun ifadesini bizatihi komünist parti içinde, burjuvazinin dünya görüşünü benimsemiş "kapitalist yolcular" arasında bulacaktır.

Sorunun basit bir çözümü yoktur zira tehlike maddi ve toplumsal gerçeklikten kaynaklanır, yoksa "iktidar saplantılı" komünistlerin bir "marifeti" değildir. Badiou'nun kavrayamadığı, sorunun gerçek–hayat "diyalektiği" işte budur.

Sosyalist rejimde tehlike şudur ki –bunu daha sonra Kültür Devrimi tartışmasında etraflı olarak tartışacağız– önderlik yapısındaki *burjuva* otoritesi (kapitalist yolcular) iktidara el koyup bu yapıları kapitalist bir restorasyonun

baskıcı araçları haline getirebilirler, hatta bunu kitleler ve komünizm adına yapabilirler. Devrim işte bu nedenle hem bu girişimleri boşa çıkarmak hem de devlet ve toplum yapılarını daha ileri düzeyde dönüştürmek için sosyalist dönemde de devam ettirilmelidir. Bugüne dek en üstün tezahürüne Çin Kültür Devrimi esnasında kavuşan bu anlayış ve kaynaklık ettiği mücadele "parti–devlet" paradigması ve teorisinde niceliksel bir gelişmeye işaret eder.

Badiou kendine has "partisiz siyaset"i için kitlelerin "hakikat kapasiteleri"nden[71] dem vurur. İşte çelişki buradadır. Sosyalist toplum kitlelere dayanmalıdır. Komünizme doğru ilerleyiş toplumun kahir ekseriyetini teşkil eden halk kitlelerinin bilinçli bir girişimi olmalıdır ve kökten farklı bir devlet kitleleri bu hedef için güçlendirir. Ne var ki bütün bir dünyada devrimci mücadele ve sosyalist toplum deneyimi göstermiştir ki kitlelerin kendiliğindenliğine, kitlelerin "akıntısına kapılmaya", kitlelere "oldukları şekilde güven duymaya" bel bağlanamaz. Kitleler sosyalist bir toplumda bile çelişkili doğrultulara çekilir. Kitlelere dayanmak temel bir ilke ve stratejik bir yönelim meselesidir ancak bu ideolojik mesai ve mücadele gerektirir, esasen onların *bilinçli* faaliyeti harekete geçirilmelidir.[72]

Bu toplumsal çehre, meta ilişkileri, kafa ve kol emeği arasındaki uçurum, geleneksel fikir ve değerlerin sosyalist toplumdaki inatçı var oluş ısrarı düşünüldüğünde bir öncülüğe duyulan ihtiyaç anlaşılır; hatta kitlelerin komünizm yolunda özgürleşme mücadelesinin devamı için bunun elzem olduğu görülür. Bir öncülük kitlelere bilimsel anlayışı taşı–

71 Badiou, *Sonsuz Düşünce (Infinite Thought)*, s. 54.

72 Bkz. Bob Avakian, *Ruminations and Wranglings: On the Importance of Marxist Materialism, Communism as a Science, Meaningful Revolutionary Work, and a Life with Meaning* (revcom.us) ve bu konudaki tartışmalar için özellikle bkz. "Kendiliğindenliğe değil kitlelere dayanmak, sosyalist toplumda bile".

malı, kitleleri komünist bilimsel bakış konusunda eğitmeli; onların gözünü toplumun ve dünyanın devasa sorunlarına çevirmeye devam etmelidir. İktidardaki öncüler tam da dünyayı kavrayışlarını, şeylerin sadece belli bir ülkede değil tüm bir dünyadaki gelişimini etkileyen belirleyici çelişkilere dair anlayışlarını derinleştirmek için bir yandan rehberlik ederken bir yandan da öğrenmelidir. Bu sayede kitlelerin ekonomik, toplumsal, siyasal ilişkileri ve kurumları, aynı zamanda da düşünme tarzlarını kökten dönüştürmek yolunda gittikçe bilinçli bir şekilde eylemelerini sağlamalıdırlar. Böylesi bir öncülük sosyalist bir toplumu karakterize eden çalkantı ve karmaşa içinde toplumun önündeki en hayati soruları teşhis edip, tartışma ve mücadelenin en sağlıklı şekilde sürmesini sağlamak için gereklidir.

Özetle söylersek, sosyalist bir toplumda uzunca bir zaman için farklı ve karşıt sınıf çıkarlarını temsil eden görece küçük insan grupları orantısız bir etkiye sahip olacaklardır. Sorun, sosyalist bir toplumda bir öncülük olup olmayacağı değildir; şu ya da bu türde bir öncülük mutlaka olacaktır ve bu da nesnel gerçeklikten, toplumu halen damgalayan gerçek çelişkilerden kaynaklanır. Sorun ne tür bir öncülükten bahsettiğimizdir; yani hedeflerin, amaçların ve ilkelerin ne olduğudur. Sosyalist rejimde verilen tayin edici mücadelede şu soru ayyuka çıkar: Toplum sosyalizm yolundan ileriye, komünizme doğru mu ilerleyecek, yoksa kapitalist yola geri mi girecektir? Tüm bu nedenlerle parti yeni topluma rehberlik etmek için "uygunsuz" olmak bir tarafa bütün bu geçiş döneminde en esaslı örgütlenmedir ve rolü de bu gerçeği yansıtacak, daima komünizme ilerlemeye hizmet edecek biçimde kurumsallaşmalıdır.

Açık söylersek majör soru partiyi *devrimci*, *hakiki komünist* bir parti olarak muhafaza etmektir. Daha sonra Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni inceleyeceğimiz bölümde göreceğimiz gibi Mao'nun bilhassa boğuştuğu ve Bob Avaki-

an'ın öne sürdüğü yeni senteze can veren büyük oranda bu sorudur. Badiou, pek de benzersiz ya da orijinal sayılamayacak bir şekilde, sosyalist geçişin bilhassa öncülüğün özelleşmiş sorumluluklarına bağlı sorunlarına ve zorluklarına işaret edebilir elbette. Sosyalist devrimin ilk dalgasında kimi vahim hatalar ve eksiklikler olmuştur. Ne var ki bir parti olmaksızın bu sorunları doğru bir şekilde teşhis edip gidermek babında hiçbir şansınız olamaz. Tam da bu çelişkiyle boğuşan Avakian sosyalist toplumda partinin rolünü daha ileri bir düzeyde kavramsallaştırmıştır:

> Sosyalist toplumda parti sadece bir iktidar partisi olarak değil *aynı zamanda* verili bir zamanda toplumsal devrimin ilerletilmesi önünde engel teşkil eden *statüko* veçhelerine, öne çıkan yeni devrimci güçlerin önünde duranlara karşı da aktif olarak kitle mücadelesine katılan ve öncülük eden bir eylem hattını sürdürmelidir. Kitle mücadelesini hakikaten başlatıp öncülüğü kazanmalıdır. Kısacası [parti] bir iktidar partisi olmalı ve tastamam özgürleşmenin önündeki tüm iktidar unsurlarına karşı devrim mücadelesinin öncüsü olmalıdır.[73] [vurgular orijinal]

a. Bir Kez Daha Rousseau ve Temsil Üzerine

Alain Badiou'nun devlet, parti ve parti–devlet paradigması üzerine görüşlerinin kaynağı Rousseau'nun temsil edilemeyen, bir aracıya devredilemeyen ve doğrudan ifade edilmesi gereken "genel irade" hakkındaki görüşüdür. Rousseau üzerine bir tefekküründe Badiou şöyle yazar:

> Rousseau genel iradenin Devlet tarafından dahi temsil edilemeyeceğini kusursuz bir biçimde kanıtlar... Genel irade siyaseti devletten özgürleştirir... Tamamen vatandaş–mili–

73 Bob Avakian, *"Bir Aşamanın Sonu- Yeni Aşamanın Başlangıcı", "Son Bir Not", ("The End of A Stage—The Beginning of New Stage,", "A Final Note,") Revolution*, Sonbahar 1990, s. 46.

tanlarının 'kolektif varlığı'nda vücut bulur...

> ... Rousseau'nun parti ve hiziplere, dolayısıyla da her türlü parlamenter temsile dönük düşmanlığı siyasetin türsel karakterinden çıkarsanır... siyasetin temsilcilerin seçimiyle gerçekleşebilir olduğu fikri tümden reddedilir zira 'irade temsil edilmesine izin vermez.[74]

Başka bir yerde ise Badiou şöyle bir hükümde bulunur:

> [Ö]zgürleşme siyaseti artık devrim [devlet iktidarı- ed.] paradigması gölgesinde işleyemez ve parti-biçimine mahkum değildir. Simetrik bir biçimde parlamento ya da seçim aygıtlarına kayıtlı tutulamaz.[75]

Burada "genel irade" hakkındaki tezleri tekrar edecek değiliz. Bu cümlelerde önem arz eden Badiou'nun bir başka biçimci hamle yapmaya yeltenmesidir ki bu da burjuva-demokratik "parlamento ve seçim aygıtlarıyla" devrimci "parti-devlet" biçimini eş tutmaktır. Zira onun kıstaslarına göre her ikisi de iradenin "temsili" iddiasında bulunmaktadır. Tekraren, bu biçimcilik kapitalist devletle sosyalist devlet arasında altta yatan sınıf içeriğindeki köklü farklılıkları maskeler. Dahası Badiou, komünist parti ve kitlelerle ilişkisi açısından öncülüğün çizgisinde esasen neyin yoğunlaşıp temsil edildiğini de ıskalar.

Sınıflı toplumda, aracısız ve temsil edilemeyen siyaset devletler ve partiler olmaksızın aslınla imkansızdır. Biçimci inşaların ideal Rousseau-kentinde işte böyle fantazi kurulur- ancak içinde yaşadığımız gerçek dünyada sınıflı toplum için söylenecek en son şey devlet ve partilerden azade, ara-

74 Badiou, *Varlık ve Olay (Being and Event)*, s. 347-48.

75 Badiou, *Dünyaların Mantığı (Logics of Worlds)*, s. 518.

cısız olduğudur. Mesele devlet ve partilerin içeriğidir: bunlar sömürüye dayanan üretim ilişkilerini, baskıcı toplumsal ilişkileri ve geleneksel fikirleri (evet bunlarla birlikte de sınıfları, devletleri ve partileri) koruyup tahkim etmeye mi hizmet ediyorlar? Yoksa, bunlar kitleleri toplumu dönüştürmeye, süreç içinde de tüm sınıfsal ve toplumsal ayrımları, evet bunlarla birlikte de devleti ve partileri ortadan kaldırmaya dönük olarak serbest bırakmaya mı hizmet ediyorlar?

Badiou burjuva parti-seçim sürecini imkansız bir işe girişmekle, Rousseau'ya göre aslında temsil edilemez olan "genel irade"yi temsil etmeye çalışmakla itham eder. O da Rousseau gibi aracılığın ve temsilin tek tek iradelerden müteşekkil olan "genel irade"yi tahrif ettiğini düşünür. Alain Badiou "parlamenter sistemin partileri"ni aracılığın tahrif edici etkisi temelinde iflah olmaz bir biçimde kusurlu bulur. Ancak hakikat başkadır. Burjuva partileri bireysel iradeleri, seçmen tercihlerini (ve seçmen bloklarını) vs temsil etme ya da yansıtma iddiasında olsalar da aslında bir *sınıfın* (burjuvazinin) çıkarlarını temsil ederler ki bu da bir başka sınıfın (proletaryaya) çıkarına antagonistik olarak karşıttır.

Peki ya komünist öncülük? Bir kere mesele toplumun genel iradesini temsil etmek değildir, sınıflara bölünmüş bir toplumsa bu zaten imkânsızdır. Ancak komünist öncülüğün her daim aşikâr olduğu üzere "kitlelerin iradesi"ni "temsil etmek" gibi bir derdi de yoktur. Komünist öncülüğün esası ideolojik ve siyasal çizgidir. Komünist partinin öncülük rolü işçi kesiminin ya da bir toplumsal tabakanın şu ya da bu eğilimini, gelgeç siyasal heveslerini değil, kitlelerin en yüksek çıkarlarını ve temel ihtiyaçlarını "temsil etmektir" ki bu da komünizmi başarıya ulaştırmaktır. (Gerçi elbette toplumu komünizm hedefine doğru taşıma sorumluluğunu üstlenen bir parti toplumun sınıfsal bileşimi, "toplumsal düzenleniş", verili bir anda farklı halk kesimlerinin haleti ruhiyesi hakkında derin bir anlayışa sahip olmak ve partinin özgül siyasaları

bunların tümünü hesaba katmak zorundadır).

Parti olmaksızın proletaryanın siyasal ve ideolojik çizgide yoğunlaşan (komünizm amacını, devrimci siyasal hareketi ve bilimi yansıtan) en yüksek çıkarları "temsil edilemez". Yani bunlar dünya üzerinde maddi ve ideolojik bir kuvvet haline gelemez. Proletaryanın en yüksek çıkarları bir parti yoksa aslında kurban edilmiş olur. Bu çıkarlar ancak ve ancak partinin siyasal ve ideolojik çizgisinde yoğunlaşmış ifadesini bulabilir ve bulmalıdır. Komünizmin amacına, devrimci siyasal hareketine ve bilimine canlı bir ifade verip bunu yansıtacak olan sadece budur.

Kendiliğindenlik (geleneksel düşünce ve fikirler, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin ağırlığı) proletarya dışındaki bütün sınıfların tarafındadır. Buna mukabil proletaryanın devrimci çıkarları kendiliğindenliğe bel bağlanarak gerçekleştirilemez. Ancak komünist öncülük kendiliğindenliğe karşı açtığı savaşta şiddet ve cebire de dayanamaz. Hayır, yönelim sosyalizmin çözümsüz çelişkileri etrafında gelişecek bir süreci serbest bırakmak, öncülüğü bu sürece vermek doğrultusunda olmalıdır ki bu da sosyalist toplumda itici bir güç işlevi görecektir. Böylece bir yandan öncülük edilirken bir yandan da öğrenilecek, veriler toplanıp yönergeler verilecek, yönetenlerle yönetilenler arasındaki bölünme ortadan kaldırılacaktır.

Alain Badiou'nun öncü partiye saldırısının belli bir mantığı (ve bilhassa toplumun belli bir katmanı, radikalleşmiş küçük burjuvazinin gözünde belli bir cazibesi) vardır ("Bizim için pratik bir kullanımı yoktur"). Kendisinin özgürlük siyaseti, en "radikal özgürleştirici" cisimlenişleri de dahil, burjuva demokrasisinin çekim alanında toplumda zorlamasız ve acil bir yankı bulur. Bunun nedeni burjuva demokrasisinin biçimsel eşitlik ilkesi etrafında örgütlenmiş olmasıdır. Bu da burjuva toplumunun, yönetim ilkesi eşitlerin mübadelesi olan meta üretimine dayalı (metalar değerinde mübadele edilir) ekonomik alt yapısına tekabül eder ve bu yapı tarafından

tahkim edilir. Ne var ki Badiou'nun argümanının toplumun kökten dönüşümüyle, dünyayı sömürü ve baskı ilişkilerinden, bunların korkunç sonuçlarından kurtarmakla, nihayetinde insanlığın gerçek kurtuluşunu sağlamakla bir ilgisi yoktur– daha yerinde bir ifadeyle tüm bu hedeflerden kopar.

b. "Sınıfsız Bürokratik Boyun Eğme" ya da Tekraren, Çizgi Belirleyici mi?

Metapolitics'te Alain Badiou meta–sorusunu sorar:

> Hiç kuşkusuz yüzyılın muammasını teşkil eden soruyu sormalıyız: Siyasetin aracısız bağ (kitleler) ya da aracılı bağ (parti) altında toplanması niçin nihayetinde bürokratik boyun eğme ve devlet kültüyle sonuçlanır?[76]

Bu soruda, daha doğrusu dolambaçlı tezde sarmalanmış olan (Badiou defalarca reddetmiş olsa da) "anti–totaliter teori"nin çekirdek niteliğinde sayısız akidesidir. Bir dizi işlemsel varsayım vardır burada. Buna göre, proleter bir devleti yönetme sorumluluğunu üstlenmek (ve bu bağlamda kitleleri parti öncülüğünde serbest bırakmak) [sınıfsız] bir bürokrasinin hakimiyetine ve iradesini cebren dayatmasına yol açar. Bu yumağı bürokrasi meselesiyle başlayarak biraz açalım.

Kitlelerin doğrudan, bir "parti–devleti" (ya da daha yerinde bir deyişle partinin içinde kurumsallaşmış, öncü bir rol oynadığı sosyalist devlet çerçevesinde), komünist bir öncülük olmadan siyasal otorite icra edebilecekleri fikri güncel çelişkiler ve bugüne dek kurulmuş olan sosyalist toplumların toplumsal siyasal gelişimi ışığında çürütülmüştür. Gelecekteki sosyalist toplumlar için de bu durum değişmeyecektir.

Hem kapitalist hem de sosyalist toplumun devasa kar–

76 Badiou, Metapolitics, s. 70

maşıklıkları yüksek düzeyde bir işbölümü gerektirir. Sosyalist toplumda siyasal liderlerin eline orantısız yetki veren özelleşmiş liderlik–idare sorumlulukları vardır. Bilim, teknoloji ve diğer alanlar yüksek düzeyde uzmanlaşma ve bilgi gerektirir. Burada sınıflı toplumun ifadelerini buluruz ki bunlar arasında mevcudiyetini koruyan, sınıf ayrımlarını şekillendiren kafa ve kol emeği, kent ve kır, işçiler ve köylüler, kadınlar ve erkekler arasındaki ayrımlar sayılabilir.

Komünist toplumda görev farklılıkları olacak ancak bunlar sabit ve toplum tarafından kodlanmış olmaktan çıkacaklar, herhangi bir birey işbölümüne kölece tabi kılınmayacaktır. Daha ziyade sayısız görev bilinçli olarak paylaşılacak, bu da yüksek düzeyde akışkan olacaktır.

Sosyalist toplumda sorun esasen yönetici kadroların, liderlerin, idarecilerin olup olmaması değildir. Bu sosyalist topluma miras kalan bir gerçekliktir. Önünüze gelen idareciyi, memuru işten çıkardığınızı düşünün. Kısa sürede onları yalvar yakar geri çağırmak ya da yerlerine başkalarını bulmak zorunda kalırsınız, zira karmaşık ve iç içe geçmiş bir sosyalist ekonomi ve toplum aynı rolü oynayacak liderlik, eşgüdüm ve muhtelif düzeyde uzmanlaşma gerektirir.

Peki bu durumda sosyalist toplum basitçe var olan toplumsal işbölümüne kendini mi uyarlar? Hayır. Toplumsal işbölümünü kökünden dönüştürmek için aktif olarak çalışmalıdır.

Belirleyici soru izlenecek çizgidir. Toplumun tüm kademelerinde, özellikle de en üst yönetim kademelerinde hangi çizgi izlenmektedir? Planlamanın yönetimi, eğitimdeki öncülük, diğer tüm alanlar ve tek tek birimler toplumun komünizme geçiş hedefine yönelmiş durumda mıdır, yoksa sınıflı toplum kokan yöntemler, hatta sınıfsal baskıya mı başvuruluyor? Bu husus verili değildir; kitlesel tartışmanın, mücadelenin ve süregiden toplumsal sorgulamanın konusu yapılmalıdır.

Aynı zamanda yönetim kademesinin yeniden biçimlendirilmesi, bu kademenin genel olarak ve özelde devlet aygıtındaki rolleri itibariyle sosyalist yola kazanılması gibi hayati bir mesele bulunmaktadır. Göz ardı edilmemesi gereken diğer bir husus da bu aygıtın yeni bir burjuvazinin dikta aracı haline gelmemesidir. Kültür Devrimi'nin görece az sayıda kapitalist yolcuyu markaja alırken aynı zamanda devasa bir okul, sadece kitleler içinde değil özellikle de parti ve tüm kademeleri için ateşli bir sınav, bir sınıf mücadelesi olmasının nedeni budur.

Ancak tüm bunlar bir tarafa emeğin toplumsal işbölümü dondurulamaz. Devrimci hat temelinde sosyalist toplum bir yandan da yönetenlerle yönetilenler, kafa emeği ile kol emeği, mesleki olan ve olmayan arasındaki çelişkilerin ve farklılıkların verili bir gelişme aşamasının izin verdiği azami ölçüde sınırlandırılması sağlanmalıdır.

Verili bir anda yetenek ve işlevlerdeki açıklığın ne ölçüde giderilebileceğinin maddi ve ideolojik kısıtları vardır. Ancak bu sınırlar zorlanmalıdır. Bu ise inatçı yönetsel ve mesleki hiyerarşileri yıkmaya dönük yeni kolektif biçimler getirmeyi, yeni toplumsal–kurumsal yapılarla deneyler yapmayı kapsar. Badio'nun, hakkında söyleyecek pek sözünün olmadığı bu konu, yani gerçek dünyanın olasılıkları, Kültür Devrimi'nin kilometre taşlarından bir tanesiydi. Kültür Devrimi meselenin aynı zamanda sınıf mücadelesi olduğunu da kanıtlamıştı. Partinin zirvesindeki kapitalist yolculara karşı girişilen mücadele esnasında Çin toplumunda büyük dönüşümler gerçekleşti. (Badiou, siyasal öncülükle mücadele siyasasını üstünkörü bir bakışla geçiştirir. "Kızıl ve uzman" ya da "mesleksiz öncü profesyoneller"le verilen mücadeleden bahsetmez).

Komünist toplumda, toplumu yönetip yönlendirme görevleri, böyle bir görevi yerine getirme yeterliliği toplumu teşkil eden bireylerin ve kolektif sorumluluğun bir parçası

haline gelir. Yönetme görevi artık sınıf antagonizmasını ya da uzmanlaşmaya dayanan toplumsal eşitsizlikleri cisimleştirmez. Sosyalist geçiş aşamasında öncü liderliğin önündeki zorluk, üstlenmesi gereken rol, siyasalar geliştirerek ve devrimci mücadeleye doğrultusunu vererek bu tür sınıf antagonizmalarını ve toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldıracak araçları bulmaktır. Bu esnada bir yandan öncülük yapılırken bir yandan da öğrenilir. Antagonizma ve eşitsizliklerin içinde zemin bulduğu maddi ve ideolojik koşulları dönüştürmek ise uzun erimli bir mücadele sürecidir ve bunlar değişmeksizin söz konusu eşitsizlik ve antagonizmalar yeniden peyda olacaktır.

c. Kurumsallaşmış Komünist Liderlik, Yöneten-Yönetilen Çelişkisi ve Yeni Sentez

Tarihsel örneklerden çıkarak öncü partinin oynadığı, oynamak zorunda olduğu belirleyici, hatta vazgeçilmez rolü teorik olarak kanıtlıyoruz. Devrimci komünist çizginin öncülük ettiği parti ve sosyalist devlet, toplumu "4 Bütün"ün ötesine taşıma yolunda ve özgürleşme için son derece değerli, hatta zorunlu araçlardır ki bu noktada artık kurumsallaşmış öncülük diye bir şey de zorunlu olmaktan çıkacaktır. Böyle bir parti, kaçınılmaz olarak inişli çıkışlı olacak bu süreçte temelde özgürleştirici bir araçtır.

Ne var ki burada "parti–devlet paradigması"nı, sosyalist geçişe bağlı çelişkileri ve "4 Bütün"ün ötesine geçmeyi sağlayacak araçları tanımayı reddeden Badiou'nun fark edemediği dünya–tarihsel bir çelişki yoğunlaşmıştır.

Badiou, sözü edilen "parti–devlet" (öncü parti liderliğinde proletarya diktatörlüğü) ve bunun serbest bırakacağı özgürleştirici süreci göremez. Partinin orantısız otoritesini kitle inisiyatifi ile mutlak bir karşıtlık içinde görür. Mevzu bahis olan gerçek diyalektik ilişkiyi, partinin (doğru bir çizgi temelinde ve bu çizgi korunduğu müddetçe) kitlenin inisiyatifini engellemek bir tarafa bunu serbest bırakacağını anlayamaz.

Burada bir adım geri atmalıyız. Proleter devlet de dâhil

olmak üzere tüm devletler tarihsel tezahürlerinden itibaren toplumun bütünü (hatta hizmet ettikleri sınıf) göz önüne alındığında küçük bir grup insan tarafından yönetilegelmişlerdir. Sömürüye dayanan tüm sınıflı toplum sistemleri toplumun bir azınlığını oluşturan hâkim sınıfın çıkarlarına hizmet etmiştir. Sınıflı toplumlarda tüm siyasal sistemler de yönetici sınıfın hâkimiyetini şu ya da bu şekilde kurumsallaştırmışlardır.

Sosyalizmin farkı proletarya diktatörlüğünün başındaki azınlığın toplumla niteliksel olarak farklı bir ilişki içinde olmasıdır. Daha önceki devlet biçimlerinde geçerli olandan farklı olarak bu öncülük sömüren sınıfın değil insanlığın kahir ekseriyetinin çıkarlarını savunur. Kitleleri bu devleti yönetmeye ve toplumun efendileri olmaya doğru yönlendirmeye çalışır. Bu devletin hakikaten kökten farklı bir devlet olabilmesi için de mücadeleyi ve dönüşümleri ileri taşır. İşte bu öncülük "modalitesi" hem bir devlete hem de kurumsallaşmış komünist liderliğe çağrı yapan maddi ve ideolojik koşulları aşmayı hedefler.

Ancak sosyalist toplumun çelişkisi devletin doğrudan ya da "aracısız" olarak toplum çoğunluğunun elinde olmamasıdır. Kitleler sosyalist toplumda iktidarı hem *dolaylı* yoldan, liderler ve muhtelif kitle örgütlerinden temsilciler aracılığıyla; hem de gittikçe artan ölçüde sosyalist toplumun ileri atılımları ve gelişimiyle *doğrudan* icra eder. Böylece toplumu her düzeyde yönetme ve toplumun yönetim sorumluluğunu üstlenme yeterliliği kazanırlar.

Ancak sosyalist toplumda yönetenler ile yönetilenler arasındaki çelişki derinden devam eder. Bu dünya tarihsel çelişki daha önce sosyalist devlet ve "sönümlenmesi" tartışmasında gösterildiği gibi bunun çözümüne dönük diyalektik bir yaklaşımı şart koşar. Bu çelişkiyi ele alıp çözmeye dönük daha iyi yöntemler geliştirmek, adım adım ya da dalgalar halinde öncülük ve geniş kitleler arasındaki çelişkiyi aşmak için bilimsel toparlama ve inceleme gerekir.

Avakian bu zorluğu karşısına almıştır. Daha önce tartışıldığı gibi sosyalist toplumda hem iktidarı kullanacak *hem de* "devrimci mücadelenin öncülüğü karşısında engel oluşturabilecek iktidar odaklarına karşı" bir partiye ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Ayrıca geleceğin sosyalist toplumundaki partinin yönelimini tanımlamak için "sağlam çekirdek ve haylice esneklik" formülasyonunu ortaya atmıştır. Bu "sağlam çekirdek/esneklik" ilişkisi hem toplumda ne tür bir sosyalizm olacağı hem de yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkiyle ilgilidir.

Avakian belli bir yaklaşımı kavramsallaştırmıştır. Öncelikle sağlam bir liderlik çekirdeği var olmalıdır. Bu sağlam çekirdek devrimin temelini ve nihai hedefini, komünizmi tüm dünyada başarıya taşıma amacını tam olarak kavramalı, sosyalist toplumda tezahür edebilecek emperyalist baskı ve kapitalist unsurlara karşı iktidarın dizginlerini sıkıca tutmalıdır. Bu unsurların parti içinde de üst düzey yönetim kademelerine dönük bir mücadele içinde olacağı akıldan çıkarılmamalıdır. Yeni devlet iktidarı sosyalizmden komünizme geçişin *sosyalist* aracı olarak korunmalıdır. İkinci olarak liderlik bu sağlam çekirdeği verili bir zamanda mümkün olan en yüksek düzeyde yaymalıdır. Üçüncü olarak böylesi bir sağlam çekirdeğe artık ihtiyaç duyulmayacak koşulların yaratılması için tutarlı olarak çalışılmalıdır. Dördüncü ve son olarak verili bir anda en düzeyde esneklik göstermelidir.[77]

Son nokta (verili bir zamanda en üst düzeyde esneklik) öngörülen şeyin az ya da çok doğrusal bir "çizgi" temelinde (verili bir noktada parti çizgisi ya da siyasalarının bir uzantısı olarak) daha çok tartışma ve uzlaşmazlık değil daha karmaşık bir süreç olduğunu vurgular ki bu süreç gittikçe artan düzeyde kitlelerin inisiyatiflerini kapsar. Parti ise bu süreçte öncülük rolünü oynamalı, kitlelerin komünist devrimin amaçları için daha bilinçli mücadelesini sağlamak için çabalamalıdır.

77 Bkz. Avakian, "*Devrim Yapmak ve İnsanlığı Özgürleştirmek*", s. 36.

Sosyalizm elbette sadece bir tür tek "yürüyüş hattı" olamaz; kitlelerin her türlü yaratıcı doğrultuya yönelebileceklerini hissettiği, toplum ve dünya meseleleri konusunda uzlaşmazlığın ve ihtilafların söz konusu olabileceği, komünist devrimin amaç ve yöntemlerinin sürekli derinleştirilebileceği, toplumun ve liderliğinin her kademede, kurumsal ve yapısal olarak sürekli sorgulandığı bir süreç olmalıdır.

Liderliğin görevi "idare etmek" değil, komünist görüşü ve hedefleriyle uyumlu olan bir genel yönelim belirlemektir. Bu süreç bir bütün olarak geliştirildiğinde sağlam çekirdek yayılacaktır. Bu süreç ne kadar kapsamlı, alta inen, deneysel olursa iktidarı kaybetme riski de o ölçüde artacaktır. Ancak Avakian'ın ifade ettiği gibi, "boğulma ve parçalanma eşiğine dek" gidilmediği müddetçe toplum gerektiği biçimde değiştirilemez, halk kitleleri ihtiyaçları olan bilgi ve anlayışa ulaşamaz, toplumu komünizm doğrultusunda yönetme ve dönüştürme yeteneklerini geliştiremez, son ve nihai olarak da kurumsallaşmış bir öncü liderliğe duyulan ihtiyacı yok edecek şekilde çelişki ve koşulları ortadan kaldıramazlar.

Bu sadece liderliğin yönelimi de olmamalıdır. Kapitalizmi yıkacak olan kitlesel devrim mücadelesini geliştirme sürecinde halk kitlelerinin sosyalist toplumda, hatta öncesinde üstlenmeleri gereken yaklaşımdır. İktidar bir kez ele geçirildiğinde toplumu yönetmek ve devrim yapmaya uygun hale gelebilmek için hayati bir unsurdur bu.

Alain Badiou'nun iddia ettiğinin aksine "parti–devlet" çerçevesi (öncü parti rehberliğinde proletarya diktatörlüğü) sömürü ve baskı altındaki kitlelerin ve nihai olarak bütün bir insanlığın sömürü ve baskı ilişkilerinden kurtarılmasının esas aracıdır. Tarihsel deneyimin, tarih dışı ve idealist olanın aksine materyalist ve diyalektik olan bilimsel bir özeti bu temel hakikati derinlemesine vurgular. Ancak bu çerçevede niteliksel bir gelişme de yaşanmıştır. Komünist devrimin yeni aşaması bunu talep eder.

IV.

KÜLTÜR DEVRİMİ'Nİ GÖMMEK İÇİN KÜLTÜR DEVRİMİ'Nİ YENİDEN OKUMAK

Giriş

Alain Badiou hakkındaki tartışmalarda her ne tür farklı görüşlere sahip olunsa da, Badiou'nun en azından Kültür Devrimi'ne dair ciddi tartışmaları tetiklediği öne sürülür genellikle. Gerçekten de komünizmin bu kadar yaygın olarak yerildiği bir dönemde bu nasıl olur da iyi bir şey olmaz?

Kesinlikle Badiou'nun ününün büyük bir kısmı onun 1960'lar ve 1970'lerde dünyadaki Maoist harekete sürekli referans yapmasından ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'yle özdeşleşmekten ve onu desteklemekten uzaklaşmayı açık bir şekilde reddetmesinden gelir. Paris Komünü'ne katılan şair Rimbaud'yu anımsatarak "Oradayım, hâlâ oradayım" der Badiou.[78] Görünüşe göre oldukça olağandışı ve cüretkâr bir duruş.

Aslında Alain Badiou'yu diğer çoğu çağdaş Büyük Proleter Kültür Devrimi yorumcularından ayıran şey şudur: *Birçoğu Kültür Devrimi'ne saldırmak için onu çarpıtırken, Badiou başka bir şeyi kucaklamak için onu çarpıtır.* Ya da daha doğrusu,

78 Alain Badiou, "Kültür Devrimi: Son Devrim mi?" ("The Cultural Revolution: The Last Revolution"), s. 291. Bu makaleye dair bu ve diğer tüm alıntılar Badiou'nun *Polemikler (Polemics)* kitabının İngilizce çevirisindendir.

Badiou Kültür Devrimi'nin kimi yönlerini ve özelliklerini gerçek bağlamından yalıtılmış ve Mao Zedong'un, Çin'deki devrimcilerin ve Kültür Devrimi'ne eşi benzeri görülmemiş bir bilinç düzeyinde aktif olarak katılan on milyonların amaçları ve bakış açısından başka ve aslında karşıt bir dünya görüşüne oturtulmuş bir şekilde kucaklar.

"İlk dalga" proleter devrimin, tarihsel proletarya diktatörlüğü deneyiminin taşkın işareti 1966–1976 yıllarındaki Büyük Proleter Kültür Devrimi (BPKD) idi. Mao'nun BPKD'nin temeline dair kuramsal analizi;

> [S]osyalist toplumda kapitalist bir restorasyon tehlikesi olup olmadığına ve bunun nedenlerine dair büyük bir kafa karışıklığını gidermiş ve kitleleri, yönelimleri ve eylemleri böylesi bir kapitalist restorasyona doğru giden revizyonist güçlere karşı sosyalist yolda ilerlemeye teşvik eden temel bir rehber olmuştur. Çin Kültür Devrimi böylesi bir kitlesel seferberliğin canlı somut örneğidir, burada onlarca ve yüzlerce milyon insan toplumun ve dünya devriminin yönüne dair karar verici nitelikteki soruları tartışmış ve mücadele etmiştir. On yıl boyunca bu kitlesel kalkışma Deng Xiaoping gibi Çin Komünist Partisi'nin üst düzey görevlileri de dahil kapitalist restorasyon güçlerini zapt etmeyi ve savunma noktasına çekmeyi başarmıştır.[79]

Mao'nun meşhur Çin Komünist Partisi'nin (revizyonist) "merkez bürolarını bombalama" çağrısı sosyalist toplumun ve politik ekonomisinin çelişkilerinin yanı sıra eski toplumdan komünist geleceğe *geçiş* olarak sosyalizmin doğasına dair bilimsel kavrayışından çıkmıştır. Bu geçiş bir önceki bölümde ele alındığı gibi sınıflı topluma yol açan tüm koşullar ("4 Bütün") tamamen ortadan kalkana kadar –sürekli ve tüm aşamaları, kıvrımları ve dönemeçleriyle– devam edecek

79 *Komünizm: Yeni bir Aşamanın Başlangıcı* (*Communism: The Beginning of a New Stage*), s. 17.

olan proletarya diktatörlüğüdür ve ancak o olabilir.

Komünist devrimin (toplumun sınıflara ayrılmasını alt etmeye dönük) amacı ve içeriğine ve buna ulaşmak için gerekli araçlara (proletarya diktatörlüğü ve devrimin bu diktatörlük altında devam etmesi) dair bu *materyalist* anlayış Badiou'nun BPKD analizinin taban tabana zıddıdır.

En dolaysız anlamında Kültür Devrimi idari aygıt ve planlama konseylerinin büyük bir kısmında yani orduda, eğitim, sağlık ve kültürel alanlarda kayda değer ve büyüyen bir otorite uygulayan Çin Komünist Partisi içindeki "kapitalist yolcular" tarafından el konulmuş siyasal iktidarı geri alma yönünde görkemli bir mücadeleydi. Mao Zedong ve Çin'deki devrimciler devrimin tersine çevrilmesini önlemek ve sosyalist yolda ilerlemeye devam etmek için kitlelere çağrı yaptılar.

10 yıl boyunca proletarya yönetimi sadece direnmedi, aynı zamanda kendisi devrimcileştirildi *ve* insanlığın bugüne kadar gördüğü en geniş kapsamlı ve özgürleştirici dönüşümleri gerçekleştirdi: Yeni kolektif fabrika idare biçimlerinden gençliğin köylü kitlelerle kaynaştığı eğitim yeniliklerine, bilginin özel olarak temellük edilmesine karşı mücadelelere, Konfüçyüsçü ahlak ve ideolojinin müzmin etkisini tartışan köylülere, geleneksel Çin operasının ve diğer sanat ve kültür alanlarının biçim ve içerik açısından devrimci dönüşümüne dek. Baştan sona bu, yüzlerce milyonun "halka hizmet" ilkesi ışığında kendilerini ve diğerlerini, komünist devrimin temel yönelimini ve amaçlarını değerlendirdikleri, fikirler ve ideolojiler alanında –yani, insanların düşüncelerinde ve değerlerinde– bir devrimdir.

Çin Kültür Devrimi'nin yenilgisinden 30 yıldan fazla bir zaman sonra bugün bizim açımızdan, kapitalist yolcuların güzergâhının sonuçları günümüz Çin'inde canlı bir şekilde ortadadır. Milyonlarca yoksul işçinin sırtında gelişen son sürat kapitalist kalkınmayı, kırsal alanda sosyalist tarımın, kamusal eğitim ve sağlık altyapısının yok edilişini, çevrenin

muazzam bir şekilde yağmalanmasını, Çin'in sömürücü ticari çıkarlarını güvence altına almak için Afrika'da ve başka yerlerde attığı adımları, bireysel hırsın yüceltilmesini (Deng'in sloganının belirttiği gibi "Zengin olmak yücedir"), vs. dehşet ve tiksinti ile izliyoruz. Tüm bunlar "parti içindeki burjuvazinin" Çin'i götürmek istediği ve sonuçta götürmeyi başardığı yerin dolaysız sonucudur.

Aşağıdaki eleştirel yorumda Alain Badiou'nun Kültür Devrimi analizinin iki yönünü ele alıyoruz: BPKD sırasında mücadele edilen ve devrimcileştirilen parti–devleti yapısına dair Badiou'nun genel görüşü ve daha özel olarak 1967'nin başlarında Şangay Komünü'ne dair değerlendirmesi.

1. Alain Badiou Komünist Parti'ye *Karşı* Başka Bir Kültür Devrimi İster

"Kültür Devrimi: Son Devrim?" isimli konferans sunumunda Badiou BPKD'nin canlandırıcı ve kahramanca bir çaba olduğu ama yine de bu çabanın yenilmeye mecbur olduğu– ve yenilmekten daha da kötüsü hareketlendirdiği kitlelerin coşku ve inisiyatifini boğmaya mahkûm olduğu argümanını geliştirir çünkü nihai hedefi olması gereken şeyi yıkamamış ve ondan özgürleşememiştir: Yani "genel parti–devleti çerçevesi" dediği şeyi. Badiou şöyle anlatır:

> Burada hipotezin can damarındayız: Kültür Devrimi bir çelişkinin tarihsel gelişimidir. Bir yandan, mesele proletarya diktatörlüğü devletinin uçlarında kitlesel devrimci eylemi uyandırmak ya da zamanın kuramsal jargonuyla söyleyecek olursak, devlet biçimsel olarak 'proletarya devleti' olmasına rağmen kitlesel ayaklanma şeklinde sınıf mücadelesinin devam ettiğini kabul etmektir. Mao ve takipçileri sosyalizm altında burjuvazinin kendisini yeniden oluşturduğunu ve *bizzat Komünist Parti'nin içinde* kendini örgütlediğini söyleyecek kadar ileriye gideceklerdir. Öte yandan, mevcut iç savaş hariç tutularak, parti ile devlet arasındaki genel iliş–

ki biçimi, özellikle baskıcı güçlerin kullanımı, değişmeden kalmalıdır; en azından mesele gerçekten partiyi *ortadan kaldırmak* olmadığı sürece.[80] [vurgu orijinal]

Badiou Mao'nun sosyalizm altında sınıf savaşı tezini ve bu sınıf mücadelesinin komünist parti içindeki yeni bir burjuvaziye karşı olduğu analizini bir an için kabul eder, ama BPKD analizi ve değerlendirmesinde "oraya gitmez". Parti-devleti paradigmasının "doygunluğa ulaştığını" ileri süren birisi için bunun en ileri ifadesine, Mao'nun partinin *nasıl* sosyalist toplumda sınıf çelişkilerinin yoğunlaşma noktası haline geldiği kuramsallaştırmasına dair, çarpıcı şekilde pek az eleştirel bir ilişkilenme bulunmaktadır (buna biraz ileride geri döneceğiz).

Badiou'nun gözünde, Kültür Devrimi'ni şekillendiren sınıf çelişkisinden daha temel bir çelişki –ya da paradoks– vardı. Bir yanda kitlesel devrimci eylem Çin Komünist Partisi lideri olarak Mao tarafından ateşlenmişti. Öte yandan Badiou'ya göre bu dalga mevcut "parti ve devlet arasındaki ilişki" içinde gerçekleşmişti ve nihai olarak parti-devletinin sınırları ile kısıtlıydı. Dolayısıyla, Badiou'nun mantığını takip edersek, bunlardan biri gerçekleşmek zorundadır– parti ya yıkılacak ya da (boğucu) otoritesini yeniden tesis edecektir. Ve Mao da bu değerlendirmede yerleşik parti otoritesine karşı kitlelere isyan çağrısının gerektirdiklerini yerine getirme konusunda isteksiz olduğundan (çünkü bu topyekün bir iç savaşın patlak vererek sosyalist toplumun önemli meşrulaştırma kurumlarının altını oyabilirdi) Kültür Devrimi parti-devleti "tekeli"nin kayalıklarına çarpmıştır.

Daha önce ele alındığı gibi, Badiou parti-devleti yapısını esas olarak kitleler üzerinde yabancı ve bürokratik-otoriter bir iktidarın cisimleşmesi olarak görür. Badiou iki hatalı kavramsal hamle yapar: Devlet yapısını altında yatan üretim

80 Badiou, "Kültür Devrimi: Son Devrim mi?," s. 298.

ilişkilerinden ayırır ve *sosyalizm altındaki* parti–devleti mekanizmasını içsel mantığı uyarınca (kendini devam ettiren) tek anlamlı, yekpare bir varlık olarak ele alır.

İlk noktaya dair: Sınıflara ayrılmış bir dünyada sınıfların üzerinde duran bir siyasi yönetim aygıtı yoktur. Toplumda hiçbir yönetici sınıf, o grubun siyasaları ve eylemleri ile dayandığı sınıf ve üretim ilişkileri arasında bir mütekabiliyet olmaksızın siyasi iktidarını sürdüremez. Günümüz dünyasında, söz konusu dönemdeki Çin de dâhil, *toplum ancak ya kapitalist mekanizma ve kaldıraçlara –toplumun temelindeki değer yasası ve sermaye birikimine- göre ya da devrimci politikaları merkeze alan, bilinçli bir şekilde ekonomik kalkınmaya dönük, planlı bir sosyalist ekonominin ilke ve mekanizmalarına göre örgütlenebilir.*

Devletin baskı aygıtları, idari yapıları ve ekonomik–politik siyasaları egemen sınıfa hizmet eder–ve nihai olarak sadece ona hizmet eder. Bu, devlet idarecileri kendi konumlarını ve yetkilerini kötüye kullandıklarında bile doğrudur. Başka bir deyişle, "bürokratik üretim biçimi" diye bir şey olmadığı gibi "bürokrasinin devlet iktidarı" diye ayrı bir şey de yoktur. Yine toplumun işleyişini ve yeniden üretimini ya burjuva–kapitalist üretim ilişkileri ve sermayenin hâkimiyeti düzenleyecektir ya da toplumu sosyalist üretim ilişkileri ve proletaryanın sınıf hâkimiyeti düzenleyecektir.

Ancak (ve bu da bizi ikinci noktaya getirir) burjuva etkileri sosyalist üretim ilişkilerinin içinde var olurlar ve burjuva sınıf güçleri sosyalist toplumun ekonomi ve devlet sisteminin içinde de var olurlar. Bu da sosyalist toplumun bir geçiş aşaması olmasıyla ilgilidir.

Daha önce yeni ayrıcalıklı burjuva–sömürücü güçlerin sosyalist üretim ilişkileri içinden çıktığını tartışmıştık. Burada parti–devleti üzerine odaklanıyoruz. Sosyalist toplumda siyasetin oynadığı artan rolden ve toplumun komuta kademelerinden ekonomik kalkınmayı yönlendirme ihtiyacından

dolayı, devlet–siyasal sisteminin en üst kademelerinde sosyalist toplumun yönetim kurumları içinde yeni burjuva iktidar merkezleri ortaya çıkar.

Komünist parti toplumdaki ana siyasi kurumdur. Aynı zamanda sosyalist devlet sosyalist ekonominin idaresinde ve yönetiminde kesin bir rol oynar: Sosyalist kamu sektörü sosyalist ekonominin ana alanıdır ve bu sektörün temel kalkınma kaldıraçları (planlama bakanlıkları, vs.) proleter devletin elindedir; bunun içindeki temel bileşen ise partidir. Esas itibariyle bu nedenlerden dolayı –ve partinin ya da bürokrasinin veya diğer kurumların bu anlamda rollerinden dolayı değil– sosyalist toplumda önde gelen revizyonist yetkililerin devlet iktidarının organlarını kitlelere karşı çevirmesi mümkün hale gelir.

Mao'nun sosyalist geçişin politik ekonomisine dair anlayışının altında, sosyalist toplumda altyapı ile üstyapı arasındaki bu karmaşık ilişki yatar. Sosyalist toplumda üretim araçlarını tahsis ve idare etme gücü siyasal önderlikte yoğunlaşmış bir şekilde ifadesini bulur. Liderlerin proletaryanın devrimci çıkarlarını mı temsil ettikleri yoksa sermayeyi mi canlandırdıklarını belirleyen şey önderliğin politik ve ideolojik içeriğidir; aynı zamanda üretim birimlerine ve ekonominin yönlendirici kurumlarına hangi politik–ideolojik çizginin komuta ettiği, mülkiyetin (biçimsel değil) gerçek doğasına, yani bu birimlerin ve kurumların gerçekten de (burjuva değil) sosyalist birimler olarak işleyip işlemediğine etki eder ve nihai olarak belirleyici olur.

Mesele tamamen Kültür Devrimi'nin gerçek amaçları, dinamikleri ve hatlarıyla ilgilidir. Ancak Badiou hüküm verirken bu anlayıştan bihaberdir ya da bihaber olmayı tercih eder.

Alain Badiou, döneminin birçok aydını gibi, Mao'nun kendi kurduğu ve önderlik ettiği partinin bir kısım liderine karşı abidevi ve müthiş kitlesel bir harekete girişme yönün–

deki gözüpek karara ilgi duymuş ve cezbolmuştur. Birçoklarına Mao, sadece Komünist Parti'nin önderliğine derhal bir son verilmesi çağrısı yapıyor gibi gelmişti. Ancak Mao'nun istediği bu değildi.

Badiou'nun bu konuda, sosyalizmin ya da kapitalizmin politik ekonomisine dair söyleyeceği pek az şey vardır. Bu, amaç Kültür Devrimi deneyimine eleştirel olarak yaklaşmaksa basit bir ihmal değildir. Böylesi ciddi, bilimsel materyalist bir angajman ya da analiz eksikliği –ya da daha doğrusu bundan uzaklaşma– aslında Kültür Devrimi'nin derinliklerini anlayamamasının temel nedenidir. Evet, sosyalist toplumda yönetenlerle yönetilenler arasında derin bir çelişki vardır ve bu çelişki aşılmalıdır. (Bu konu bir önceki bölümde uzun uzadıya ele alındı.) Ancak partinin bütün olarak sosyalist toplumla ilişkisinde yoğunlaşmış ifadesini bulan bu çelişki sosyalist toplumun maddi temelleri ve kapitalist yol ile sosyalist yol arasındaki çelişkiden ayrılamaz.

Badiou'ya göre Kültür Devrimi,

> ...hala sınıf ve sınıf mücadelesine bağlanan, bugün açıkça son devrim olarak görünen şeyin çağdaşı olarak parti yapısının doyuma ulaştığına işaret ediyordu...[81]

Sınıf tartışmasında gördüğümüz gibi Badiou son dönemdeki yazılarında siyaset ve sınıfın belirli bir eklemlenmesi olmadığını ileri sürmüştür. Bu, Kültür Devrimi analizinde Badiou'nun niye ciddi bir biçimde, Çin'de iktidar için iki karşıt *sınıfın* çekişmesi üzerinde dönen ve bu durumu anlamamıza ışık tutan Mao'nun analiziyle ve bu analizin bağlantılı olduğu politik ekonomiyle yakın bir ilişki kuramadığını gayet net bir biçimde açıklar. Bu, devlet aygıtının en üst düzeyinde süren bir mücadeleydi ama özsel niteliği açısından bürokrasi içi bir mücadele değildi.

81 Age, s. 321.

Ekonomik özü parti–devletin yapısının en üst kademelerinde bulunan ve siyasi gücü Komünist Parti içinde revizyonist–burjuva merkez bürolarında örgütlü bir biçim alan yeni bir burjuvazi ile Mao ve partinin proleter merkez büroları tarafından önderlik edilen proletarya çelişki içindeydi. Proletarya hâlâ devletin yaşamsal organlarının kontrolünü elinde tutuyordu, üstelik bu kontrol partinin ve devletin üst düzeylerinde genel olarak öncü konumda olan, toplumda baştan sona inisiyatifi hâlâ elinde bulunduran –ama revizyonist merkezler tarafından acımasız bir politik–ideolojik saldırı altında olan– devrimci hatta yoğunlaşmıştı.[82]

Badiou içine bulduğu kördüğümü çözemez zira Mao'nun derin–yapısal sosyalist toplum analizini başından savar. Mao, der, devrim düşmanlarının parti içinde küçük bir azınlık olduğunu ileri sürüyordu, bu ise "böylesi büyük çaplı devrimci yöntemlere başvurmayı paradoksal kılar."[83] Hayır, bu bir paradoks meselesi değil, materyalist diyalektiği uygulama meselesidir. Bu "küçük azınlık" yükselmekte olan bir

82 Badiou, Mao'nun yeni bir burjuvazinin niteliğine, sosyalist toplumun maddi–sosyal koşullarında yatan esas köklerine ve sunduğu fiili tehlikelere dair çizgisini –kısaca, sosyalist üretim ilişkilerinin kapitalist yönünü temsil eden yeni burjuvazi, kapitalist yolun cisimleştiği yeni burjuvazi ve kapitalizmi yeniden tesis etme potansiyelini– yanlış yorumlamaya ve çarpıtmaya devam etmektedir. *Dünyaların Mantığı* (*Logics of the Worlds)* kitabında Badiou şöyle yazar: "devlet devrimci öznellik, zenginlik ya da miras yoluyla geçen imtiyazdan kaynaklanan hiziplere karşı amansız bir mücadele ile özdeşleştirilir. Mao'nun dili, Komünist Parti'nin iktidarı ile yeniden kurulan kalıtımsal imtiyazlara değinirken de dâhil olmak üzere, farklı değildir" (Badiou, *Dünyaların Mantığı*, s. 26). Hayır, kapitalist yolcular esasen ne zenginlik ve mevki mirasçıları idiler ne de zenginlik ve mevkileri akrabalarına dağıtıyorlardı. Bu iki öğenin birliğine bağlı olarak üretim araçlarıyla belirli (burjuva) bir ilişki içinde bulunuyorlardı: Nesnel konumları –devlet ekonomisinin yürütülmesinde belirleyici bir rol oynayan partinin üst yapıları ve destekledikleri çizgi– burjuva uzmanlığını, değer yasasını, verimlilik, vs. adına ekonomik gelişmenin komutasına koyarak.

83 Age., s. 304.

burjuva sınıfının çekirdeğiydi. Kültür Devrimi, iki farklı sınıfın çıkarları ve görüşlerinde yoğunlaşan iki merkez arasındaki güç davasıydı.

Partinin (ve devletin) en üst düzeyinde çekişen iki çizginin her birinin gerçek maddi kökleri sosyalizmin sosyo-ekonomik sisteminin çelişkili doğasında yatmaktaydı ve her biri toplumun her tarafında toplumsal tabanını harekete geçirmekteydi. Mücadele, toplumun devrimi devam ettirip derinleştireceği mi, yoksa tersine mi çevireceği noktasına yoğunlaşmıştı ve bu hangi sınıfın nihai olarak devlet iktidarını elinde tutacağı konusunda bütünlüklü bir mücadeleye dönüşmüştü. BPKD, sosyalizm içinde (biri komünizme doğru, diğeri geriye, kapitalizme doğru) açılan iki yol arasındaki nesnel çatışmayı ifade eden farklı ve karşıt sınıf çıkarları ile farklı ve karşıt toplumsal projelerin fiili yoğunlaşması değil de sınıfsız bir bürokrasi içinde bir çatışma olsaydı, Badiou "paradoks"unda haklı olabilirdi.

BPKD'nin esas doğasını işte bu gerçeklik açıklar, (sınıfsız) devlet güçlerine karşı (sınıfsız) devlet-karşıtı güçler arasındaki mücadele değil. Bu gerçeklik bir yandan toplumsal güçleri harekete geçiren, Çin için vizyon ve programları adına şiddetle savaşan (ve "siyasete komuta eden" devrimci devletin kapsamını ve erişimini sınırlandırmak adına bazen Mao'ya karşı birleşen) kapitalist yolcular ile sosyalist yolda (tüm dünyadaki devrimci mücadelelerle birlikte sonuç olarak komünizme gidecek tek yolda) Çin'i ilerletmek adına savaşmak için geniş kesimde kitleleri harekete geçiren proleter devrimciler arasındaki muharebenin şiddetini açıklar.

Sarkozy'nin Anlamı (*The Meaning of Sarkozy*) adlı son dönemdeki makale derlemesinde Badiou yine bunu yanlış anlar, hem de çok yanlış anlar. Bize der ki:

> Kültür Devrimi bu sınava kalkıştı ["canlandırmak, bürokratiklikten kurtarmak ve gerçek dünyanın dönüşümünü

başlatmak için partiyi kitlesel hareket içine daldırmak"] ve düşmanın tanımı belirsiz olduğu ve toplumun yegâne sütununa, yani Komünist Parti'nin kendisine karşı yöneltildiği için çabucak kaotikleşti ve şiddetlendi. Mao da 'Burjuvazinin nerede olduğunu bilmiyor musunuz? Burjuvazi Komünist Parti'nin içinde!' derken suça ortak oldu.[84]

Demek ki Kültür Devrimi'nin yoğun (Badiou'nun "kaotik ve şiddetli" dediği) karakteri düşmanın "belirsiz tanımı"ndan kaynaklanmaktadır. Aslında düşmanın "tanımı" gayet açıktı: Partinin üst düzeyindeki kapitalist yolcular –Badiou'nun çarpıtılmış bakışındaki partinin kendisi değil. Suça gelince, Mao sadece sosyalist toplumun bilimsel bir analizini yapıp devrimi devam ettirmek için özgürleştirici bir patika açtığı için suçlanabilir.

a. Stalin Üzerine Kısa Bir Not: Badiou'nun İdealizmine Karşı Mao'nun Bilimsel Değerlendirmesi

BPKD iktidardaki kapitalist yolculara karşı basit bir mücadeleden çok daha ötedir. Mao sadece düşmanlarının sosyalist iktidara gelmesini önlemeye değil aynı zamanda Çin'de kapitalist yolcuların bereketli toprağının kendisini kazımaya çalışıyordu. Mao Sovyetler Birliği'nde Stalin önderliğindeki sosyalist devrim deneyimini ve Nikita Kruşçev'in başını çektiği revizyonistlerin iktidara çıkışını yakından incelemişti. Bu kapsamlı inceleme Mao'nun sosyalist toplumun, o toplum içindeki sınıf mücadelesinin ve evet, sınıf olarak, bu mücadeleyi proletarya saflarında ve devrimci çıkarlarla uyum içinde yürütmenin doğru ve yanlış araçlarının ve yöntemlerinin doğasına dair derinlikli bilimsel anlayışına fazlasıyla katkı sağlamıştı.

Stalin sosyalist dönüşümün muhaliflerini devirme konusunda tereddüt etmemişti. Ama Stalin, bilhassa

84 Badiou, *Sarkozy'nin Anlamı* (*The Meaning of Sarkozy*), s. 110.

1930'ların başlarında Hitler iktidara geldikten sonra Sovyetler Birliği Nazi Almanya'sından gelen gittikçe büyüyen ve gerçek tehditlerle karşılaştıkça halk içindeki çelişkilerle, halk ile düşmanlar arasındaki çelişkileri ayırt edemedi (bir yanda sosyalist devletin altını oyma ve ortadan kaldırma çabaları ile diğer yandan muhalefet ve düşünce ayrılıklarını ayrıştırmayı başaramadı). Bunun son derece zararlı sonuçları oldu. Stalin'i siyasalarla ilgili fikir uyuşmazlıklarını yansıtan muhalefeti bastırmaya iten şey, paranoya ya da iktidar hırsından çok niteliksel olarak farklı iki tür çelişkiyi idare etme yöntemlerini doğru şekilde ayırt edememek ve kullanamamaktı (karşı-devrim için bastırma ve cezalandırma, halk arasındaki çelişkileri çözmek içinse ikna, tartışma ve ideolojik mücadele gerekiyordu). Dahası, Mao'yu ilgilendiren, Stalin'in partiyi ve kitleleri kapitalist yolcuların sosyalist toplum içinde çoğalmalarına dair *aydınlatacak* ve kapitalist yolcuların politikalarını ve programlarını *tespit* edip üstesinden gelecek bir yetenekten yoksun olmasıydı. Stalin kapitalist yolculara karşı savaşmak için gerekli olan **kitlesel seferberlik biçimlerini** bulamamıştı –gerçekten ya da en azından tamamen, bunları geliştirme ihtiyacını görmedi.

Badiou, maalesef birçok liberal ve anti-komünist gibi, eserlerinde "Stalinist" kelimesini bir küfür gibi savurmasına rağmen, Stalin'in asıl –ve daha ciddi– hatalarına ve özelikle de bu hataların asıl kaynaklarına dair Mao'nun yaptığı gibi –bilimsel olarak– bir tanımlama çabasına girmemiş, bunlara dönük bilimsel bir anlayış geliştirememiştir. Badiou sosyalist toplumun doğası ve çelişkilerine dair Stalin'in güdük ve hatalı anlayışına bakmak istemez –ya da her koşulda bakmaz. Onun yerine, Badiou, kendisi adına yönetmesi gereken kitleleri terörize eden, iktidar-hırsına kapılmış, kimliği meçhul bir bürokrasiye dair klasik Orwellci anlatımın "komünist" renklendirmesini sunar.

Aslında Stalin'in hedeflediği devrim düşmanları, en

azından sıklıkla, oldukça gerçekti ancak sosyalist topluma dair (sosyalizmde antagonist sınıfların olmayacağı yönündeki) metafizik ve hatalı bir bakış açısından dolayı Stalin bu güçlerin kaynaklarını nasıl açıklayacağını ve bunlara karşı savaşma araçlarını bilemez bir haldeydi. Stalin bunları, ayakta kalan burjuva üretim ilişkilerinin (inkâr edilen ya da yanlış anlaşılan) temsilcileri olarak değil, düşman bir siyasi gücün doğrudan ajanları olarak gördü. Bu nedenle, sınıf mücadelesini yürütmek casusluk karşıtı bir operasyonla karıştırıldı ve kimi zaman sadece ona indirgendi (ya da o şekilde teorileştirildi).

Alain Badiou, Mao'yu farklı mücadele araçları bulduğu için takdir eder ama Mao'nun *niçin* farklı bir patika seçtiğini ve benzer şekilde sosyalist toplumda kapitalizmin yeniden tesis edilmesini mümkün kılmakla kalmayıp aynı zamanda sosyalist devrimi ilerletebilecek gerçek çelişkilerin maddi temelini anlamaz.

Mao'nun kararlılıkla ilerlediği biçim ve yol, kendi deyimiyle "her açıdan ve tabandan, karanlık yönlerimizi açıkça ortaya çıkarmak için geniş kitleleri harekete geçirmek"[85] idi. Dahası, tüm Kültür Devrimi temel olarak Mao'nun sosyalist devrimin nasıl sadece halk kitlelerini dâhil ederek, maddi koşulları ve kendilerini dönüştürmeleri için onlara güvenerek ilerleyebileceği yönündeki anlayışına dayanmaktadır.

Stalin bilincin rolüne, ideoloji meselesine, komünist devrim ihtiyacına, (Marx'ın cümlesiyle) "geleneksel fikirlerden en radikal kopuşu" ("geleneksel mülkiyet ilişkilerinden radikal kopuş"un yanı sıra) hayata geçirmeye yeterince ağırlık vermemiştir. Stalin'in kapitalist mülkiyet ilişkilerini, sosyalist ekonominin gelişimini ve sosyalist devlet kurumlarının güçlendirilmesini kolektif-kooperatif bir etos (değerler sistemi) için gerekli koşulun yaratılması olarak görme eğilimi vardı.

85 Mao Zedung, *Çin Komünist Partisi'nin Dokuzuncu Kongresi (Belgeler)* (Pekin, Foreign Language Press, 1969) "Dokuzuncu Parti Kongresi Raporu"ndan alıntı, s. 27.

Stalin bunu mekanik materyalist bir şekilde görmüş, Mao ise cevaben diyalektik materyalizmi daha da geliştirmişti.

Mao, bilincin devrimci süreçte oynadığı kritik ve dinamik rolü, geleneksel fikirlerin, değerlerin ve kültürün sosyalist toplumda nasıl burjuva güçlerinin elini kuvvetlendirdiğini ve hatta dönüp mülkiyet sistemini etkilediğini bütünlüklü bir şekilde idrak etti. Bu anlamda, Mao 1967 tarihinde Kültür Devrimi'ne dair şu etkili yorumu yapmıştı: "Parti içindeki kapitalist yolculara karşı mücadele temel hedef olmasa da temel görevdir. Hedef dünya görüşü sorununu çözmek ve revizyonizmin kökünü kazımaktır."[86] Mao, dünya görüşü ile insanların gerçekliğe, özellikle de insan toplumuna dair bilimsel komünist anlayışı benimseyip bu kavrayışı derinleştirmelerini, insanlığın ve dünya proleter devriminin ilerlemesini öncelik haline getirerek komünist bilinci ve ahlakı ön plana almalarını, insanların bilinçli ve gönüllü olarak sınıflı toplumun köleleştirici gelenek, fikir ve değerlerinden kurtulmalarını kasteder.

Badiou'nun görece bir avuç insana karşı yürütülen geniş çaplı mücadele yönteminde gördüğü "paradoksu" işin bu yönünü, Kültür Devrimi'nin ideolojik boyutunu ıskalar. Gözden kaçırdığı bir başka şey ise hedefi dar olmasına rağmen (kısaca, toplumu kapitalist bir yola sokmak konusunda kararlı olan parti üst yönetiminin) bakış açısı sorununun keskin bir niteliği olan toplumsal bir sorun olmasıdır (örneğin, Kültür Devrimi'nin başında önde gelen kapitalist yolculardan olan Lui Şao-şi, *Nasıl İyi Bir Komünist Olunur (How To Be A Good Communist)* adında bir kitap yazmıştı. Parti eğitiminin unsurlarından biri olan bu çalışma aslında "Nasıl İyi Bir Revizyonist Olunur?" üzerineydi!)

86 Mao Zedung, "Excerpts from *A Talk by Chairman Mao with a Foreign [Albanian] Military Delegation,*" David Milton, Nancy Milton ve Franz Schurman, der., *Halkların Çin'i (People's China)* içinde (New York: Vintage Books, 1974), s.263–64.

Mao'dan ve sosyalizmde sınıf mücadelesi analizinden yola çıkmak yerine Badiou, devrim–karşıtı özü itibariyle "totaliterlik–karşıtı" teoriden (Badiou'nun resmen tövbe ettiği) pek de farklı olmayan Mao–öncesi, Marksist olmayan bir bürokrasi ve otoriterlik analizine geri gider.

b. Sınıf Diktatörlüğü mü? Parti Tekeli mi?

"Kültür Devrimi: Son Devrim mi?" makalesinde Badiou Kültür Devrimi'nin ilk dönemlerine rehberlik eden Ağustos 1966 "16–Nokta Kararı"nı "yine de heterojendir ...çünkü... parti–devletiyle ilişkisinde hareketin birbirini takip eden açmazlarını hazırlar"[87] diye tanımlar. Badiou'nun gördüğü şekilde heterojendir çünkü Mao bir yandan partinin ve onunla beraber proletarya diktatörlüğünün (Badiou'nun terminolojisinde "parti–devletinin") imhası konusunda isteksizken partinin cenderesini kırmayı isteyerek açmazda kalmıştı. Bu nedenle, Badiou'ya göre, BPKD daha başından kaçınılmaz bir şekilde hatalıydı.

"16–Nokta Kararı"na dair "metin okumasında", Badiou, parti *dışındaki* isyancı kitleler tarafından oluşturulan yeni ve çeşitli örgütlenmeleri ("kültür devrimi grupları", çeşitli komiteler, vb.) öven bir pasajı aşağıdaki tezin kanıtı olarak alıntılar:

> 1966 Ağustos'unda Maoist grup Parti'nin siyasal tekelinin ortadan kaldırılmasını öngörür.[88]

Badiou, Kültür Devrimi'nin kitlesel demokrasisini partinin *otoritesine* karşı temel (antagonist) bir çelişki içinde görür. "Tekel" terimini otorite ile yer değiştirir ya da "merkezi otorite"nin "siyasal tekele" yol açtığını ima eder ki bunu da bir kez daha Badiou sınıfsız, materyalist olmayan terimlerle algılar.

87 Badiou, "Kültür Devrimi: Son Devrim mi?" s. 305

88 Age., s. 303.

Bir adım geri atıp bu merkezi argümanın, kafa karışıklıkları ve çarpıtmalarının yanı sıra ortaya attığı gerçek soruların daha detaylı bir değerlendirmesini yapmamız gerekiyor.

1) Devrimci Çin'de bir iktidar tekeli, toplumun büyük çoğunluğu ile ittifak halindeki proletaryanın eski ve yeni burjuvazi ile sömürü güçleri üzerinde uyguladığı sınıf diktatörlüğü vardı. Ancak bu, Badiou'nun ileri sürdüğü gibi Komünist Parti'nin kitleler üzerinde sahip olduğu bir siyasi iktidar "tekeli" değildi.

Toplumu yeniden kurup kendilerini dönüştürme sürecinde toplumu yönetme konusunda daha da fazla sorumluluk alan halk kitleleri toplumu dönüştürmede *temel* güç, Komünist Parti ise toplumdaki kurumsallaşmış öncü güçtü.

Tarihsel bir örnek verecek olursak, Badiou'nun "Parti tekeli" 1958–59'da kırsal halkın komünlerini kurma mücadelesinde neredeydi? Köylüler gelişmiş kooperatiflerde inisiyatif almış ve daha yüksek kolektivizasyon düzeyi için deneysel ekonomik–sosyal birimleri hayata geçirmişlerdi. Öncülük eden Parti ise bu ileri aşamadaki deneyleri popülerleştirdi. Büyük Atılım bu başlangıçtaki dalgadan doğdu ve yeni iktidar organlarının yaratılmasına yol açarak kırsal bölgelerde kitleleri taban düzeyinde idari sorumluluklara dâhil etti; dikkatini büyük ölçüde toplum ve dünya işlerine yoğunlaştırdı.

Merkezi otorite ile kitlesel inisiyatif ve kitle demokrasisi arasındaki ilişki zıtlıkların birliğidir, sadece –ya da biçimsel burjuva mantığındaki– zıtlık değildir.

Partinin merkezi otoritesi kitleleri bastıracak bir şekilde kullanılabilir mi? Evet, bu tamamen mümkündür ve aslında Çin'de de şiddetli bir şekilde 1962–1966'da olan buydu. Büyük Atılım'ın ertesinde siyasal yaşamda artan bir sıkışma, Badiou'nun terminolojisini kullanmak istiyorsanız, "siyasetin tekelleşmesi" özelliklerini gösteren bir sıkışma yaşanmaktaydı. Ancak bu komünist öncülüğün kaçınılmaz bir sonucu ya

da yapısal bir zorunluluğu değildi. Parti içindeki revizyonist merkezlerin artan gücü ve etkisinin bir ifadesiydi.

1962–1966 döneminde Liu Shaoqi ve diğer önde gelen kapitalist yolcuların başını çektiği güçler Büyük Atılım döneminin çalkantılarından ve kapitalist yönelimli "uyum" ve yeniden yapılanma programına karşı savaşmak için kimi ayarlamalar yapma ihtiyacından faydalandılar. Bu, burjuva sınıf çıkarlarına tekabül eden bir programdı: Fabrikalarda tek-kişi yönetimini yeniden tesis etmek, ekonomik performans göstergelerini çıktıdan kâr hedeflerine doğru kaydırmak, teknolojik verimliliği her şeyin üstünde yüceltmek, vs.

Tüm bunlar revizyonist siyasetin teyidini getirdi: Sıkı hiyerarşik bir boyun eğdirme ve depolitizasyona dayalı bürokratik bir düzeni dayatma çabası. İşçi-köylü kitlelerin düşüncelerinde ve eylemlerinde uysal bir köle gibi olmaları bekleniyordu.

Mao çeşitli şekillerde buna karşı durmaya çalıştı. Sosyalist Eğitim Hareketini başlattı. Devrim yaparak ve devrimci teori çalışmasını başlatarak halka hizmet etme yönündeki "Yenan ruhunu" canlandırıp yaygınlaştırma yönünde orduda bir çaba vardı.

Bu çabalar kapitalist yolculara karşı savaşmada yetersiz kaldı. Kültür Devrimi Mao'nun keşfettiği bir biçim ve yöntemdi. (Mao, diğer devrimci liderlerle birlikte kendisinin birkaç yıl boyunca farklı yaklaşımlar denediğini vurgulamıştır). BPKD sırasında Mao'nun amaçlarından biri, kitlelerin gerçek devrimi revizyonizmden ayırmalarına yardımcı olma amacıyla kapitalist yolcuların programının ideolojik ve politik niteliğini kitlelerin anlaması için en iyi koşulları yaratmaktı. Kültür Devrimi, kitlelerin politik ve ideolojik mücadeleye girişmeleri için eşi benzeri görülmemiş bir alan açıp, eleştirel ve sorgulayan bir ruh ve atmosferin yaratılmasını sağladı.

Sonradan bu pratiklerin tanımlandıkları şekliyle, "büyük-puntolu duvar afişleri," "büyük tartışmalar," "büyük

fikirlerin havada uçuşması," "büyük çekişmeler" ve sosyalist devlet tarafından kitlesel tartışmaları, kitlesel eleştiriyi ve kitlesel seferberliği yürütmek için kitlelerin kullanımına sunulan devasa kaynaklar hep bu atmosferden kaynaklanıyordu.

Oysa Mao bunları Kültür Devrimi'nin sadece kestirme ve geçici tedbirleri olarak görmüyordu. (1975'te yeni anayasaya grev hakkının geçirildiğini belirtmekte fayda var). Mao bu tür hakları ve uygulamaları sosyalizmde olması gereken sağlam toplumun gerekli öğeleri olarak görüyordu. 1976'daki karşı-devrimci darbeden sonra kapitalist yolcuların bu ve benzeri hakları derhal feshetmeleri, bu tür uygulamaları kötülemeye girişmeleri oldukça açıklayıcıdır.

2) Badiou Maoist önderliğin, "Parti'nin siyasal tekeline" kanıt olarak Kültür Devrimi sırasında kitleler üzerinde kabul edilemez zorlama ve sınırlamaları dayattığını ileri sürer:

> ["B]ir Komünist Parti önderliğinden geldiğinde, eleştiri özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar yoluyla metnin sürekli hitap ettiği devrimci dürtülere bir tür kilit vurulduğunu gözlemliyoruz."[89]

Badiou bu "kısıtlamaların" birkaçına işaret eder ve devrimci karargahların, kadroların büyük çoğunluğunun yeniden biçimlendirilebileceği ve mücadelenin otoritenin yüksek mevkilerindeki görece bir avuç kapitalist yolcuya odaklanması gerektiği yönündeki değerlendirmesinden bahseder. Badiou ayrıca ordu içindeki politik-ideolojik mücadeleyi ilerletmeye dair özel mücadele, ilke ve yöntemlerinin sıralanmasından bahseder ve tüm bunları "devrimci dürtüyü" engelleme olarak görür.

Ancak bunlar keyfi ve kendine hizmet eden kısıtlamalar değildir. Devrimci önderlik duruma dair bilimsel bir değerlendirme yapmakta ve oldukça karmaşık ve yüksek risk

89 Age.

barındıran bir mücadele için bir çerçeve geliştirmekteydi. Önderlik etmek tam da bu demektir –hem proletarya yönetimini koruyacak hem de Mao'nun Kültür Devrimi'nin arifesinde özetlediği gibi, bu yönetimi canlandırmak için toplumu sıçratacak şekilde önderlik etmek.

Burada hiçbir kısıtlama ve sınırlama istemeyen radikal demokratik entelektüelin idealist sisini biraz dağıtmamız gerekiyor.

Devrim eğlence ya da oyun değildir. Badiou BPKD sırasında "16–Nokta Kararı"nın rehberliğine itiraz eden ve ona karşı muhalefet örgütleyen farklı politik gruplaşmaların ortaya çıktığını gayet iyi biliyor. Badiou, Maoist önder çekirdeğin (ve Mao'nun kendisinin) bir kısmı önde gelen Kızıl Muhafız liderlerden oluşan bu güçlere karşı yoğun bir mücadele yürüttüğünü de gayet iyi biliyor. "Tüm kadroların çökertilmesi" ya da tüm bürokrasiye son verilmesi çağrısında bulunan ve Halk Kurtuluş Ordusu içindeki şüpheli revizyonist otoriteleri hedef alıp HKO içinde iktidara el koymayı başlatma çağrısı yapan görüş ve konumlar – siyasal oluşumların toplumsal güçleri harekete geçirdiği çizgiler bunlardı. Her ne kadar insanlar bunları ele almış olsalar da, bu sadece ifade özgürlüğü meselesi değildi: Gerçek dünyada sonuçları olacak siyasal çizgilerdi bunlar –ve daha önemlisi muhalefet edilmemiş olsa, Çin devrimi ve dünya devrimi için felaket sonuçları olabilecek belirgin çizgilerdi bunlar.

Bu konuda biraz daha ilerleyelim. Badiou "16–Nokta Kararı"nın ordunun devrilmesi çağrısı yapmayışını eleştirir: "bir devrim tepeden ayağa dönüştürmeyi amaçladığı devletin baskı aygıtlarını parçalamalıdır."[90]

Kuşkusuz Kültür Devrimi'ni orduda yürütme problemi bir dizi etmen tarafından karmaşıklaşan oldukça can sıkıcı bir problemdi, özellikle BPKD'nin başında Mao ile ittifak eden

90 Age., s. 305.

Lin Biao'nun HKO'nun sorumlusu olması nedeniyle. (Daha sonra Lin Biao Kültür Devrimi'nin devam ettirilip derinleştirilmesine muhalefet edecekti). Ancak gerçeklik çelişkili olsa da yine de HKO'nun, temel açıdan, Kültür Devrimi'nin ilerletilmesini ve aynı zamanda proleter devlet iktidarının korunmasını sağlayan sütun olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim HKO olmadan ne Kültür Devrimi ne sosyalizm ne de komünizme doğru ilerleme olamazdı. Ve HKO, siyasal iktidarı, el konulan alanlarda yeniden geri almak için devrimci kitleleri desteklemekte önemli bir rol oynadı. Badiou'nun "devletin baskı aygıtlarını parçalama" çağrısı *proletarya diktatörlüğünü ortadan kaldırma –ve bununla birlikte bunun için maddi ve ideolojik koşullar oluştuğunda sadece kendi içinde Çin'de değil, bir bütün olarak dünyada, bir kez daha devletin nihai olarak imhasına doğru ilerlemenin temelini de yıkma-* çağrısından başka bir şey değildir.

Alain Badiou'ya cevap olarak, üstüne basarak ve açıkça şu söylenmelidir: Maoist devrimci merkezler iktidardaki öncü görevi görmekteydi. Daha önce eşi görülmemiş bir şekilde "devrim içinde devrim" başlatıyordu ve bu mücadele için bir çerçeve oluşturuyordu. Bu devrim sayısız riskler içeriyordu –olası iktidar kaybının yanı sıra, ABD'nin emperyalist müdahalesi tehlikesi (ABD, Vietnam'da hızla savaşı tırmandırıyor ve Çin'i askeri harekâtla tehdit ediyordu) ve daha sonra Sovyetlerin sosyal-emperyalist saldırı tehlikesi (Sovyetler Birliği Stalin'in ölümünden sonra 1950'lerin ortasında sosyalist bir ülke olmaktan çıkmış, kapitalist-emperyalist bir güç haline gelmişti). Evet, sınırlamalar getirildi, zorunlu sınırlamalar. Tekrar edelim, bu bir oyun değil.

Bu inanılmaz ortamda bile bir şeylerin daha açık olabileceği bir yol var mıydı? Elbette, yapılacak daha çok araştırma, anlaşılacak daha çok şey ve yapılması ve derinleştirilmesi gereken daha çok eleştiri var. Ama bunların hiçbiri sosyalist toplumda öncü bir grup ihtiyacını olumsuzlamaz ya da

geçersiz kılmaz; sorun önderliğin gerekli olup olmadığı değil, onun nasıl uygulanacağıdır.

3) Badiou'nun iddiasının aksine, Mao hiçbir zaman Kültür Devrimi'ni Komünist Parti'nin önder ve öncü rolüne bir saldırı olarak tahayyül etmemiştir. Aksine, Mao Kültür Devrimi'ni kapitalist yolcuları ve onların parti içindeki merkezlerini çökertmek *ve* aynı zamanda olmazsa olmaz öncü görevini yürütebilmesi için –liderlerinin ve alt tabakalardakilerin teorik eğitiminde, yeni üyelerin seçilmesinde, kadroların kitlesel eleştirisi de dâhil olmak üzere partinin kitlelerle ilişkisinde– tüm partiyi devrimcileştirmek için bir araç olarak görmüştür. BPKD, *tüm* kadrolarda bir tür ideolojik şok yaratmış ve Mao'nun yeniden sosyalist yola girebileceğini düşündüğü kadroların yüzde 95'inin önüne şu soruları koymuştur: Komünist devrim kimin için ve ne içindir ve öncü kuvvet olarak kitlelere hizmet etmek ne anlama gelir?

Mao, Badiou'nun tanımlayabileceği gibi, baskıcı bir parti–devleti bürokrasinin nihai koruyucusu değildi; aksine toplumu –devlet sistemini, ekonomisini ve sosyal kurumlarını–sosyalist yolda tutmak için mücadele ediyordu.

Mao'nun, çekirdeği egemen ve ekonomik yapıların tepesinde bulunan yeni burjuvazinin yapısal belirleyenleri ve sınıf konumu analizinin ışığında Badiou, yukarıdaki alıntıda Mao'nun "diktatörlük devletinin uçlarında kitlesel devrimci eylemi uyandırmaya" çalıştığını ifade ederken yanılgı içindedir. Çin toplumunun büyük bir kesimi harekete geçirilmişti ve tüm ülke çapında büyük küçük her kurumda mücadele veriliyordu. Mao kitlelerin dikkatini siyasalara, programlara, toplumun, devletin ve partinin en üst seviyelerinde yoğunlaşan sınıf güçlerine çekiyordu –ve kitlelere sonucu toplumun niteliğini belirleyecek mücadeleye dâhil olmaları çağrısında bulunuyordu.

c. Sonuç

Partinin komutasındaki Mao'nun devrimci çizgisi sayesinde ve toplumun yönelimi konusunda mücadele eden kitlelerin iktidar organlarına artan ve emsali görülmemiş bir şekilde katılmalarıyla devrimi ileriye doğru devam ettirmek için partinin çoğunluğunu birleştirmek mümkün olmuştur. Mao'nun 1976'daki ölümünden sonra revizyonist bir darbeyle parti içindeki revizyonist çizgi zafer elde edince, aynı aydınların çoğu olmasa da bir kısmı buna eşlik ettiler.[91] Belki de Badiou bunu, BPKD'nin tıpkı 1976'daki karşı devrimci darbeyi yürütmek için kullanılan HKO'yu tasfiye etmeyi başaramadığı gibi, "parti-devleti"ni tasfiye etmediği için de başarısızlığa uğradığının bir delili olarak görecektir.

Aksine, partinin üst düzeyinde liderlik eden çizgi ile devlet ve toplumun niteliği ve yönelimi arasındaki belirleyici ilişkiye delalet eder bu durum.

Gerçekte toplumda *ya* kapitalist *ya da* sosyalist yola hizmet edecek bir "parti-devleti" yapısının maddi temelleri mevcuttu. Bu *hem* Kültür Devrimi'nin on yılı boyunca yeni sosyalist ilişkilerin oluşturulmasında yaşanan büyük ilerlemelerde *hem de* devrimci lider çekirdek yenilgiye uğratılıp parti içindeki ana çizgi zıt yöne döndükten sonra sosyalizmin yıkılması ve kapitalizmin hızlı ve vahşi gelişiminde görülebilir. Elbette, Deng Xiaoping ve halefleri yönetimindeki Çin Komünist Partisi'nin komünizmle tek ortak noktası ismidir.

Badiou, amacı açısından bakılırsa " 'partisiz bir siyaseti' desteklemek için" sadece Kültür Devrimi'nin "başarısızlıkla sonlandığı" sonucuna varabilir.[92] Ancak devrim yapma perspektifinden bakılırsa, tam tersi bir sonuca varırız: Kültür devrimi proleter devrimin sosyal koşulları dönüştürme ve

91 Elbette kadroların tümü kapitalist yolculara hizmet etmedi. "Dörtler çetesi"nin tutuklanmasını takiben geniş kapsamlı tasfiye ve tutuklamalar yaşandı.

92 Badiou, "Kültür Devrimi: Son Devrim mi?", s. 321.

insanların mücadele sürecinde kendilerini dönüştürme gücü ve potansiyeline bir kanıt oluşturur. Şimdiye dek komünizm mücadelesinde en yüksek işaret olarak durur, her ne kadar asıl mesele bu deneyimi doğru bir şekilde, bilimsel olarak anlayarak –muazzam derecede olumlu niteliği ve kazanımları üzerine oturup aynı zamanda gerçek (hayali değil) hataları ve eksikliklerinden öğrenerek– bu devrimde daha ileriye gitmek ise de.

Alain Badiou'nun savunduğu BPKD hiçbir zaman var olmadı, ya da en azından Badiou'nun gördüğü şekilde var olmadı. Ve gerçekte yaşanan BPKD deneyimi Badiou'nun kriterlerine (iyi ki) uymadığı için sadece (Badiou'nun yorumuyla) bir başarısızlık olarak değerlendirilebilir. 1976'da sonuçta kapitalist yolcular galip geldiler. Ama Büyük Proleter Kültür Devrimi başarısızlığa uğramadı: Yenik düşürüldü ve temel olarak güçlerin nesnel dengesi aleyhinde olduğu için yenik düştü. Çin'de ve dünya ölçeğinde kapitalizmin sosyal-politik güçleri daha kuvvetli idi. Ne var ki bu durum, yenilginin mümkün olan yegâne sonuç olduğu anlamına gelmez. Karşıdevrime yardımcı olan çok güçlü faktörler varken ve Mao'nun çizgisi doğru ve devrimci bir çizgi iken, Mao ve komünist devrimcilerin tarafında kavrayış, metodoloji ve yönelim zayıflığı gerici grubun döneminde hakim olan güç dizilişini de etkiledi.

Hakiki devrimcilerin daha detaylı ele almaları gereken meseleler bunlardır. Ama Kültür Devrimi'ni özetleme yönteminde Alain Badiou devrime rehberlik eden ileri kuramsal anlayışı ve bu anlayışın mümkün kıldığı özgürleştirici pratiği reddeder. Kapitalist yolcular devrimi tersine çevirmeyi başardı. Alain Badiou, her ne kadar bunu "komünizm" olarak yeniden piyasaya sürmeye çalışsa da, devrimi –burjuva toplumunun kavramsal ve pratik sınırlarına doğru– geriye çevirme konusunda kendi versiyonunu dayatmak istemektedir.

2. 1967 Şanghay Komünü

Alain Badiou için, ("devletten uzakta" bir kitlesel demokrasi olarak anlaşılan) "komünist hipotez"e çağdaş bir örnek 1967 başlarındaki kısa ömürlü Şanghay Komünü'nde cisimleşmiştir. 2009'da "Komünizm Fikri" konferansındaki konuşmasında Badiou Şanghay Komünü'nü, Fransız Devrimi'nin 1792–94 evresinin yanı sıra, eşitlikçi, özgürleştirici bir siyasetin tarihsel bir momenti ("olayı") olarak tanımlamıştı.

1966–76 Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin tüm yayınının ölçüsünü alan Badiou, "(siyasete dair yeni bir düşünmenin varlığı anlamında) hakiki devrimci sekansının *sadece* ilk kesitinde (1965–8) bulunabileceğini"[93] ileri sürer. [vurgu bizim] Badiou'nun okumasında 1966–68 erken dönemine sadece (Mao'nun "kapitalist yolcular" diye analiz ettiği) parti ve devlet otoritesinde yüksek konumdaki baskıcı görevlileri devirmekle kalmayan aynı zamanda parti–devlet sistemine meydan okumaya ve onu aşmaya başlayan yeni iktidar ve yönetim araçlarının ana hatlarını da ortaya çıkaran kitlesel ayaklanmalar damgasını vurmuştur.

Kültür Devrimi'nin bu yorumu sadece Alain Badiou'ya özgü değildir. Bu yorumun çeşitli biçimleri Maurice Meisner gibi ilerici Çin araştırmacıları tarafından da dile getirilmişti. Özellikle 1960'lı yılların sonlarında Fransa'da uluslararası Maoizm akımları tarafından ve sonrasında Fransız politik iktisatçı Charles Bettelheim gibi entelektüeller tarafından bu yorum benimsenmişti. Hatta, Kültür Devrimi sırasında kimi Kızıl Muhafız oluşumlar, Kültür Devrimi'nin ancak ve ancak iktidarın tüm kadro ve mevcut yapılarına bütünlüklü bir saldırı olursa başarılı olabileceğini savunmuşlardı. Alain Badiou, Şanghay Komünü'nün tamamen biçimlenmiş bir sosyalist toplumda "devletten uzakta" yapıları yaratma yönünde tabandan gelen çabaların en yüksek ifadesi olduğunu ama

93 Badiou, *Yüzyıl* (*The Century*), s. 62.

Mao'nun parti–devleti otoritesini yeniden tesis etme kararı ile bunun gemlendiğini ve bastırıldığını beyan ederek bu çizginin temel öğelerini diriltmiştir.

Bu yüzden bu tarihsel olaya dikkatimizi biraz yoğunlaştıralım: Şanghay Komünü nasıl oluştu, örgütlenme ilkeleri neydi ve Mao niçin Çin'de ve dünyada sınıf savaşımının somut koşullarında devrimi sonuna kadar götürmek için bunun uygun bir biçim olmadığını düşündü. Badiou'nun yaklaşımının, Mao'nun komün biçiminin sınırlılıklarına dair analizini çarpıtırken, Komün deneyiminin kendisinin karmaşıklığı ve problemlerini geçiştirdiğini göreceğiz.

a. Kısa Bir Arkaplan

1960'lı yıllarda Şanghay Belediye Parti Komitesi Mao'nun sosyalist devrimi ileri götürme yönünde devrimci çizgisi ile revizyonist çizgi arasında sert bir muharebe alanı olmuştu. Marksist terminolojide ifade edilen bu revizyonist çizgi şunları devrimci görev olarak görüyordu: Hızlı ekonomik ilerleme, komuta konusunda uzmanlık, işçilerin çalışkanlığı ve itaatinin her şeyin üstünde değerlendirildiği ve ödüllendirildiği sıkı siyasal ve örgütsel yapılar ve kitleleri pasifize eden bir tür sosyal refahçılık. Şanghay'daki parti bazı proleter devrimci önderleri çıkartırken, Kültür Devrimi'nin başlarında belediye komitesi sıkı bir şekilde Çin Komünist Partisi içindeki revizyonist karargahların elindeydi. Çin'in en büyük kentsel ve endüstriyel merkezi olan Şanghay, Kültür Devrimi için büyük bir muharebe ve deneme alanı olacaktır.

Kültür Devrimi'nin temel yönelimi daha önce de bahsettiğimiz gibi Ağustos 1966 tarihli "16–Nokta Kararı" ile oluşturulmuştur. Aylarca süren yoğun devrimci etkinliği toparlayan bu karar, kitlesel eleştiri, kitlesel tartışma ve kitlesel hareketliliğin yanı sıra "kapitalist yola giren yetkililerin devrilmesi" çağrısı yapar.

Şanghay devrimci kitleler tarafından şehir çapında

"iktidarın alınmasına" ilk kez tanıklik eden yer olmuştur. Temel hedef Şanghay Belediye Parti Komitesi'nin yerleşikleşmiş ve kabuk tutmuş revizyonist önderlik aygıtıydı. Bu aygıt, Ocak ayının başlarında isyancı güçler tarafından sürekli bir siyasal saldırıya uğrayıp devrilecekti. Ocak ayı boyunca Şanghay'ın yönetim ve idari aygıtının çeşitli düzeyleri de devrildi. "Ocak Fırtınası" olarak adlandırılan bu devrimci kalkışma Kültür Devrimi'nin belirleyici ve çığır açan bir uğrağıydı.[94]

Şanghay'daki devrimci hareketin başlangıçtaki itici gücü radikal öğrencilerden (Kızıl Muhafızlar) gelmişti. Sonra bu fabrikalara ve topluluklara yayıldı ve çeşitli isyancı grupların kurulmasına yol açtı. Kimi gruplar, kırsaldan gelen geçici işçiler gibi belirli işçi kesimlerinin karşı karşıya olduğu koşullarda oluşmuştu; diğerleri Kızıl Muhafız eğilimlere sahipti; Mao'ya sadakatlerini açıklayan kimi işçi oluşumlarını ise aslında revizyonistler hareketlendirmişti; halka dayalı, yükselen politik–ideolojik bir saldırı karşısında izlerini örtmek ve toplumsal tabanlarını güçlendirmek için.

Şehirdeki önde gelen radikal işçi grubu, Kasım 1966'da çeşitli isyancı işçi örgütlerinin ittifakından doğan İşçiler Genel Karargâhları idi. İşçiler Genel Karargâhları parti içindeki Maoist devrimci merkezlerle yakından ittifak halindeydi. Belediyenin parti önderliğini devrim davasına ihanet etmekle suçladılar; bu önderliğe karşı işçileri ve halkın geniş bir kısmını seferber ettiler ve sonuç olarak proleter iktidarın yeni

94 Farklı siyasal perspektiflerden ve her bir olayın farklı tasviriyle Şanghay Ocak Fırtınası ve Şanghay Komünü'ne dair değerlendirmeler için şu eserlere bakılabilir. Gerald Tannenbaum, "1967 Şanghay Ocak Devrimi'nin Gözden Geçirilmesi" ("The 1967 Shanghai January Revolution Revisited") *Eastern Horizon*, Mayıs–Haziran 1968, s. 7–25; Jean Daubier, *Bir Kültür Devrimi Tarihi* (*A History of the Cultural Revolution*) (New York: Vintage, 1974); ve Elizabeth J. Perry ve Li Xun, *Proleter İktidar: Kültür Devrimi'nde Şanghay* (*Proletarian Power: Shanghai in the Cultural Revolution*) (Boulder: Westview Press, 1997).

organlarının taleplerini dayattılar.

"İsyancı kitlesel örgütler" yerel revizyonist önderlik tarafından defalarca geri püskürtüldü. Belediye Parti Komitesi'nin inatçılığı ve küstahlığına kızan radikal işçilerin bir kısmı davalarını Pekin'e, doğrudan Mao'ya götürmeye çalıştılar. 11–12 Kasım'da üretimi durdurdular ve hatta kitleleri de beraber Pekin'e götürmek için bir trene el koydular. Buna hem kentin ekonomisini devam ettirmek ve kentin bütün ulusal ekonomiye karşı sorumluluklarını yerine getirmek hem de devrimci siyasal mücadeleyi yürütmek gerektiğini savunan devrimci güçler karşı çıktılar. Keskinleşen politik ve ideolojik mücadele ve kentin önderliğine dair artan hoşnutsuzluk ortamında daha ileri isyancı güçlerin örgütlenmeyi güçlendirmeleri ve ekonominin idaresine dair daha çok sorumluluk alma ihtiyacını hissetmeye başlamaları önemlidir – asıl iktidarın alınması henüz uzak olsa da.

İktidarı elinde tutan muhafazakârların temel taktiklerinden biri artan işçi memnuniyetsizliğini yatıştırmak ve radikal hareketlenmeleri, daha yüksek ücretler, ikramiyeler ve yol harcırahları gibi çeşitli ekonomik imtiyazlar teklif ederek oyalamaktı. Bu taktikler zaman içinde "ekonomist rüzgâr" olarak adlandırılacaktı. Ve bu durum mücadelenin karmaşıklığının altını çiziyordu çünkü işçilerin bir kısmı bu talepleri yükseltmekteydi. Ancak bu, dikkat ve enerjiyi, Çin'in sosyalist yolda kalıp kalmayacağına dair büyük siyasi tartışma ve mücadeleden başka tarafa çekmek için revizyonistlerin hesapladığı bir hamleydi.

Gerçek devrimciler –ki içlerinde Zhang Chunqiao[95]

95 Zhang Chunqiao Çin Komünist Partisi'nin devrimci karargâhlarında merkezi bir kişilikti. Kültür Devrimi (1966–76) boyunca, hem siyasal bir önder hem de bir kuramcı olarak çok önemli bir rol oynadı. İlk başlardaki ve Şanghay Ocak Fırtınası'ndaki rolüne ek olarak aynı zamanda 1973–1976 döneminin karmaşık politik ve ideolojik kavgalarında Mao'nun güvendiği radikal önderlik çekirdeğinin bir parçasıydı. Zhang'ın, "Burjuvazi Üzerinde Kapsamlı Diktatör–

merkezi bir önderlik rolü üstlenmiştir. Şanghaylı işçilerin odağını Kültür Devrimi'nin önünde duran belli başlı sorulara, özellikle de yerel parti komününün komutasında hangi çizginin olacağı yönündeki ciddi soruna yeniden yönlendirmek için yorulmadan uğraştılar. Bu "rüzgâr" Aralık ayının son günlerinden Ocak ayının başlarına dek esecekti.

1967 Ocak'ının ilk günlerinde mücadelenin şartları netleşip devrimci kuvvetler güç topladıkça, sınıf mücadelesi bir atılım gerçekleştirdi. 3 Ocak'ta radikaller kentteki en büyük üç gazeteden birini ele geçirdiler. Takip eden günlerde İşçi Genel Karargâhları halka ekonomizmi kınayan ve kitlesel harekette birlik çağrısı yapan bir mesaj yayınladı. Kentin eski çizgideki önderliği kınanırken bir milyon kişi toplanmıştı. 6 Ocak'a gelindiğinde belediye başkanı meşruiyetini ve otoritesini kaybetmişti. Takip eden 10 gün boyunca, isyancı güçler yönetim ve idarenin çeşitli düzeylerine karşı harekete geçerek, demiryollarını ve limanları ele geçirip, bir yandan da kent hizmetlerini devam ettirerek saldırılarını yoğunlaştırdılar. 15 Ocak'ta isyancılar kentte yeni bir önderlik ilan edebilmişlerdi.

Zhang Chunqiao ve Wang Hongwen (İşçi Karargâhlarının lideri) yeni önderlik yapılarını örgütlemek için esas sorumluluğu üstlenirken, daha sonra Halk Kurtuluş Ordusu da "isyancı kitlesel örgütler" tarafından iktidarın sağlamlaştırılmasına yardım edecekti.

Olanların hiçbirinin önceden planlanmış ya da ihtiyatlı bir yanı yoktu. Mao Komünist Parti içindeki revizyonizmin "karargâhlarını bombalama" çağrısı yapmıştı. Kalkışma inanılmaz bir kitlesel protesto, ihtilaf ve karmaşa, yeni örgütlenmelerin yayılması, parti ve yönetici yetkililere daya-

lük Uygulama Üzerine" ("On Exercising All-Around Dictatorship Over the Bourgeoisie") isimli makalesi sosyalizmde üretim ilişkilerine dair çığır açan bir analizdir. Zhang Chunqiao Mao'nun ölümünden hemen sonraki karşı-devrimci darbede tutuklanan belli başlı devrimci önderlerden ("dörtler çetesi"nin parçası olarak) birisidir. 1990'larda ölmüştür.

tılan talepler, halkın değişik kesimleri arasında yeni bağlantı ve etkileşim, protestoları teşvik etmek için fabrikalara giden öğrenciler ve diğer kitlesel mücadele biçimlerine tanık oldu. Üniversitelerin Kültür Devrimi'nin bu ilk evrelerinde kapanmış olduğunu hatırlamakta fayda var. Tartışma düzeyi ve mücadelenin yoğunluğu "dağınık" ve tehlikeli durumlara yol açtı. Bir ara devrimci önder Zhang Chunqiao bir trene el konulmasını durdurmak için kuvvetleri toparlarken; bir süre sonra muhafazakâr güçler tarafından kendi evinde kuşatma altına alınmıştı.

Şu nokta önemlidir ki yenilikçi şeyler, deneysel sosyal ve kurumsal pratikler eski iktidar devrilip yenisi kuruldukça yerleşip sağlamlaştı. 5 Şubat 1967'de Şanghay Komünü, başında Zhang Chunqiao olmak üzere resmen ilan edildi.

b. Şanghay Komünü: Ortaya Çıkışı ve İlkeleri

Daha önce gördüğümüz gibi Alain Badiou özgürleştirici bir siyasetin

> "...dâhil olan insanların tamamen türsel insanlıklarını [açığa çıkardığını ve ona uygunluk gösterdiğini savunur]. Eylem ilkeleri açısından bu politik düzenlemeler herhangi belli bir çıkarı göz önünde bulundurmaz. Faillerin her biri arasındaki sıkı bir eşitlik temelinde kolektif gücün bir temsilini sağlarlar."[96]

Badiou'ya göre Şanghay Komünü bu özellikleri barındırıyordu. Bunu bir teste tabi tutup a) "türsel insanlığın" gerçeklikte sınıflara bölünmüş bir insanlık olduğunu; b) özel ve daha yüksek çıkarlar arasında önderlik ve yönetim gerektiren nesnel bir çelişki olduğunu; c) "her bir eyleyen arasında sıkı bir eşitlik" ilkesi uygulamasının, Komün'ün eğer devam etmiş olsaydı, kesinlikle karşı-devrime çok fazla alan açabilecek kurumsal bir zayıflığı olduğunu göstereceğiz.

96 Badiou, *Metapolitika* (*Metapolitics*), s. 97.

Şimdi Şanghay Komünü'nün oluşumuna geri dönelim.

1966'da devrimci ulusal medya 1871 Paris Komünü'nden çıkan derslere işaret etmişti: Devrimci kitleler sadece eski devlet mekanizmasını ele geçirmekle kalmayıp yeni örgütlü iktidar biçimleri yaratmalıydılar. "16–Nokta Kararı" Paris Komünü'ndeki seçim sistemine gönderme yapıyordu.

Şanghay Komünü'nün yeni devrimci iktidarında yönetim hangi ilkelere dayanıyordu? "16–Nokta Kararı" kimi pusula noktaları içeriyordu: Kitleler tarafından gönderilen ve gözden geçirilen aday listelerine dayalı devam eden kitlesel örgütlenmeler açısından genel seçim sisteminin önemi; çeşitli yeni Kültür Devrimi gruplarının üyelerinin her an eleştirisi ve yetersiz bulunan üye veya delegelerin seçim ya da geri çağrılma yoluyla değiştirilebilmesi ilkesi.

Şanghay Komünü toplamda 38 kadar kitlesel devrimci örgütün temsilcilerinden oluşuyordu. Mao Şanghay'da isyancılar tarafından iktidarın ele geçirilmesini derhal selamladı; ve bunun niteliksel olarak yeni bir siyasi gelişmeye ve devrimci kitlelerin iktidar yapısı içine dâhil edilmeleri açısından büyük bir adıma işaret ettiğini vurguladı.

Alain Badiou Şanghay Komünü'nün doğrudan demokrasiye yakın bir şey olduğunu savunur. Ancak bu doğru değildir.

Evvela, Şanghay Komünü içinde temel bir güç vardı, İşçi Genel Karargâhları –ve devrimci önderlik Mao'nun devrimci çizgisini uygulayan (ve uygularken de sonuçları toparlayan) Zhang Chunqiao ve diğerleri tarafından yürütülüyordu. İkincisi, Komün "ne olursan ol, gel" türünde bir oluşum değildi; katılım ve seçimin şartlarını oluşturan siyasal kriterlere göre işliyordu. Eski parti önderliğinden yana olan muhafazakâr gruplaşmalar, tıpkı bu mücadelenin öncü saflarındaki devrimci güçlere saldıran çeşitli hizip ve gruplaşmalar gibi dışarıda tutuluyordu. Aslında muhalif çizgideki kimi gruplaşmalar Şanghay Komünü'nün meşruluğuna meydan

okumuş ve söylenene göre Yeni Şanghay Halk Komünü'nü kurmak için harekete geçmiştir. Bu durum, "hepsini devirme" olarak adlandırılacak yaklaşım çizgisinin –yani Zhang Chunqiao gibi devrimciler de dahil yerleşik tüm önderlik ve yöneticilerin devrilmesi– etkisini yansıtmaktadır ve geri dönme girişimlerini maskelemeye çalışan eski düzen güçlerinin manevraları durmaksızın sürmüştür.

Şanghay Komünü, Belediye Parti Komitesi'nin devrilmesi ile oluşan boşluğu doldururken tüm görevlilerin doğrudan seçilmesi ilkesini derhal uygulamaya sokmadı. Komün ilkesi kilit özellikteki çeşitli yöntemlerle şekillendi:

- Komünün kadrolarını oluşturan işçi temsilcileri birleşik bir yapıda birey yerine aday listelerinin çıktığı kitlesel örgütlenmelerin delegeleri olarak çalışmışlardı ve bu temsilciler geri çağrılabilir olmalarının yanı sıra kitlesel eleştiri ve denetlemeye tabi idiler.

- Delegelerin kendileri ile kitlesel örgütlenmelerin sıradan üyeleri arasında oluşabilecek statü farklarını asgariye düşürmek için üretken emeğe katılmaları bekleniyordu

- Şanghay Komünü içindeki herhangi bir siyasi güce hiçbir özel rol ya da konum verilmemişti. Komünist Parti'nin komün içinde hiçbir kurumsal önderliği yoktu (yine Zhang Chunqiao gibi önde gelen komünistler nesnel olarak belli bir önderlik rolü oynamış olmalarına rağmen).

Bu şekilde, Şanghay Komünü hem Paris Komünü'nün belli başlı kimi özelliklerini barındırır *hem de* tüm yönetim yapılarının birleşik bir devlet sistemi içine entegre olması ve Komünist Parti'nin önderlik rolü ile nitelenen Kültür Devrimi öncesi siyasal iktidar sistemlerinden bir kopuşa işaret eder. Şanghay Komünü'nün oluşumu ile eski belediye parti komitesinin yerini yeni kitlesel örgütlenmelere bağlı bir tür delege sistemi almıştır.

Alain Badiou'nun iki anlamda Kültür Devrimi'nin "başlangıç sekansının" atılımı olarak gördüğü budur. Birincisi, Badiou'nun kitlesel siyasal hareket tarafından ve onun içinde oluşan "eşitlik düsturu"na uyar:

> Siyasal eşitlik arzuladığımız ya da planladığımız bir şey değildir; siyasal eşitlik, olmamız gereken bir şey değil, anın sıcaklığında, burada ve şu anda, öyle olduğumuzu beyan ettiğimiz şeydir.[97]

Badiou için Şanghay Komünü "burada ve şu anda" olan böylesi bir eşitliğin beyanıydı. İkincisi, Badiou'nun bakış açısından Şanghay Komünü'ne "komünist hipotezin" yeni ufuklar açan bir vakası olarak damgasını vuran şey, Badiou'nun parti–devleti çerçevesinden bir kopuş olarak gördüğü şeyi resmetmesidir.

Her iki boyutta da Badiou'nun Şanghay Ocak Fırtınası'na dair çizdiği tablo fazlasıyla yanıltıcıdır. Bir yandan, aşağıdan yaygın bir demokrasinin devreye girdiğini ileri sürer ve kitlesel, eşitlikçi (sınıfsız) niteliği sayesinde bunun *güçlendirici* olduğunu belirtir. Oysa ki aslında kitlesel demokrasinin açık bir ifadesi olan bu büyük kitlesel dalga ve maya, *farklı sosyal ve sınıf güçleri ve gündemlerini* de barındırıyordu. Öte yandan, Badiou idealleştirilmiş bu kitlesel hareketin karşısına –özel işlevleri ve güçleri nedeniyle baskıcı– yekpare (sınıfsız) bir parti–devleti yapısını yerleştirir; oysa ki gördüğümüz gibi söz konusu olan farklı sınıf çıkarlarını temsil eden iki politik ve ideolojik çizgi ve merkez parti içinde çekişmektedir. Ve çekişen gündemlerin, toplumun yönelimi ve toplumu fiilen hangi sınıfın yöneteceği konusunda radikal biçimde farklı toplumsal sonuçları olacaktır (ve olmuştur da).

97 A.g.e., s. 98–99.

c. Mao'nun Şanghay Komünü'ne Dair Devrimci Eleştirisi: Badiou'nun Çarpıtmaları ve İdealleştirmeleri

Şanghay Komünü kurulup yönetim sorumluluklarını üstlenmeye başlarken, Mao ve Pekin'deki Kültür Devrimi Grubu gelişmeleri çok yakından takip edip bu yeni iktidar organının güçlü ve zayıf yanları üzerine kafa yoruyorlardı.

Komün devrimin daha da ileri gitmesini sağlamak için yeterli olacak mıydı? Ülkenin geri kalanı için bir model işlevi görebilir miydi? Bu herhangi bir dönem değil, sınıf mücadelesinde artan şekilde çalkantılı ve karmaşık dönüşlerin olduğu bir dönemdi. Sadece köklü revizyonist otoritenin ayak diremesi değil, aynı zamanda revizyonizm, sağcılık ve gerçek devrimi ayırt edemeyen kimi isyancı gruplaşmaların partiye saldırıları söz konusuydu. Mao Şanghay'da devrim esnasında kimi hizipçi eğilimleri gözlemlemişti ve Şanghay Komünü'nün oluşumunda devam eden bu eğilimler çok farklı kitlesel örgütlenmelerin birleşme gücünü engelliyordu (Şanghay fabrikalarındaki birkaç yüz örgüt Komüne katılmamıştı).

Mao, danışmak için Zhang Chunqiao'yu Pekin'e davet etti. Yerel olarak gelişen politik bir iktidarın kimi problemlerine dikkat çekti. Mao, şakayla karışık, komün biçiminin yabancı güçlerin tanıyacağı temel bir model ve yapı olarak mı benimsendiğini sordu. Daha önemlisi, merkezi bir probleme parmak bastı: "karşıdevrimi bastırma gündeme geldiğinde komünler fazlasıyla güçsüzdü."[98]

"Kültür Devrimi: Son Devrim mi?" makalesinde Badiou Şanghay Komünü'nün "ulusal düzeyde parti biçimi izin verilen tek biçim olarak kaldığı müddetçe ulusal düzeyde gelişme

98 Mao, "Yoldaş Chang Chun-chiao ve Yao Wen-yuan ile Üç Toplantıdaki Konuşmalar", Stuart Schram, der., *Başkan Mao Halka Sesleniyor* (*Chairman Mao Talks to the People)* içinde (New York: 1974), s. 278.

ihtimalinin olmadığını..."[99] ileri sürer.

Ancak Badiou Fransızca'da komün kelimesinin "yerellik" ya da "mahalle" anlamına geldiğini ve Şanghay Komünü'nün, 1871 Paris Komünü gibi, yerel kapsamının onun niteliğinin bir parçası olduğunu elbette biliyordur. Ve bu da aslında Marx'ın Paris Komünü'nün başarısızlığının nedenlerini analiz ederken vurguladığı temel zayıflıklarından biridir.

Ve bir komünler sisteminde ulus çapında bir iktidarın biçiminin ne olacağını sorabilir miyiz acaba? Ordu olacak mıdır? Olacaksa, kim kumanda edecek? Farklı komünler arasındaki anlaşmazlıklar nasıl çözülecek? Kent ve kır arasındaki büyük uçurum nasıl daraltılacak? Ve eğer ülke çapında bir iktidar sistemi bir şekilde komünlerden oluşacaksa, kim buna öncülük edecek? Komün biçiminin getirdiği doğrudan demokrasi görüşü (ki aslında bunun önemli boyutları aslında onun yerine geçecek devrimci komite biçimlerinde korunmuştu) farklı birçok yerel komünün tamamını kuşatacak –ve gerçeklikte, ister istemez kapsayacak– olan böylesi ülke çapında bir sistemde aynı türde bir anlam taşımayacaktır.

Mao'nun Şanghay Komünü'nün genelleştirilemeyeceği sonucuna varmasına neden olan etmenler tam da bunlardır.

Şanghay Komünü oluştuktan iki hafta sonra Heilongjiang Vilayetindeki isyancılar farklı bir yönetim modeli öne sürdüler. Bu, üç öğeden oluşan bir devrimci komiteydi: 1) Kızıl Muhafızlar da dâhil devrimci kitlesel örgütlerin işçi ve köylü temsilcileri; 2) Halk Kurtuluş Ordusu temsilcileri ve 3) Kültür Devrimi'nin fırtınalı döneminden geçmiş ve Mao'nun çizgisinde birleşmiş parti kadrolarının temsilcileri.

Mao devrimci komiteyi kitlesel hareketi genişletmek ve devrimci önderlikle sınıf mücadelesini yürütmek için daha uygun bir biçim olarak gördü. Aynı zamanda kitlesel örgütlerde seçimler ve kadroların emeğe katılması gibi komün

99 Badiou, "Kültür Devrimi: Son Devrim mi?" s. 309.

modelinin önemli özellikleri korundu ve devrimci komitelere dâhil edildi. Mao kazanımlarını kurumsallaştırıp devrimi derinleştirmek için temel oluşturarak toplum çapında ve uluslararası çapta yeni meydan okumalara hazırlanma bakımından Kültür Devrimi'nin zengin deneyimini toparlıyordu.

24 Şubat'ta Şanghay Komünü lağvedildi. Zhang Chunqiao televizyona çıkıp komün biçiminin problemleri ve yetersizliklerine dair ayrıntılı bir açıklama sundu. Teorik ve pratik meseleler kitlelerin önüne kondu. Komün'ün yerini alan devrimci komite Şanghay'ın çalışan kesiminin büyük çoğunu birleştirebilmişti ve devrimci kitle örgütünde hâlâ güçlü olan hizipçiliğin büyük oranda icabına bakıp çözmüştü.

Komün biçiminden devrimci komiteye geçişi ele alırken, Badiou Kültür Devrimi'ne dair (BPKD tarihin derinliklerine gömüldükçe ve gerçekleri daha az bilinir hale geldikçe daha çok hâkim olmaya başlayan) klasik burjuva Sinolog bakışını benimser. Badiou, olayı "sadece bir eleştiri kurmacasından sonra yerel kadroları geri getirme" meselesi olarak gören "muhafazakârlara" karşı Maoist önderliğin "bir düzine insanını" karşı karşıya koyar, ki bunlar için "asıl mesele onların gözünde yalnızca ve yalnızca partide olan iktidarı uygulamak için genel çerçeveyi korurken, devrimci örgütlenme için bahsi tanımlama ('iktidarın ele geçirilmesi') ve rakiplerine kalıcı bir korku salmaktır."[100]

Badiou, karşılıklı ilişkilerini –bir kez daha, zıtların birliği şeklindeki diyalektik ilişkilerini– kavramak yerine, Mao'nun ve parti içindeki proleter devrimci karargâhların önderliği ile proletarya iktidarının uygulanmasını yine *karşı karşıya* koyar. Kültür Devrimi ve devrimci komiteler gibi yeni devrimci organların yaratılması, önemli ölçüde büyütülmüş çapta her aşamada halk kitlelerini ve onların temsilcilerini kapsamıştı. Kitlelerin derinlikli ve sahici katılımını garanti

100 Age., s. 311.

altına almak için daha önce emsali görülmemiş araçları da gerekmişti; son derece yaygın bir tartışma ve münazara ile sürekli politik ve ideolojik mücadele ile ve doğrudan önderliğin sorumluluğu ile. (1973'e gelindiğinde Şanghay'da yaklaşık kırk bin işçi fabrikalarda, diğer iş birimlerinde ve yüksek düzey belediye organlarında öncü konumundaydı).

Badiou Komün'ün lağvedilip partinin öncü rolünün yeniden tesis edilmesini normalliğe baskıcı bir dönüş olarak görür. Ama parti BPKD sırasında mücadele ve dönüşümün bir nesnesiydi ve bu dönemde büyük bir değişim geçirdi. Kitleler sadece kapitalist yolun önde gelen temsilcilerini devirmiyor aynı zamanda partiyi yeniden yapılandırmaya ve saflarını canlandırmaya da yardımcı oluyorlardı çünkü parti gençlik ve isyancı örgütlenmeler içinden yeni devrimci üyeleri kabul ediyordu. Kitleler kıdemli kadroların revizyonizmin etkileriyle savaşmasına ve devrimci bir konuma geri dönmelerine yardımcı oluyorlardı. Devrimci komiteler kitlesel denetleme öğelerini kurumsallaştırdılar. Burada BPKD sırasında kitlesel eleştiri ateşinden geçen kadroların birçoğunun bunun "sadece bir eleştiri kurmacası" olduğu konusunda Badiou'ya katılmayacağını belirtmekte fayda var.

Sonuç olarak "üçü-bir-arada" kombinasyonunu (kitle, ordu, parti) kitle içinden; (söz konusu tabana dayalı kuruma bağlı olarak, örn. hastane, okul, kültür kurumları, vb.) farklı mesleki, teknik, entelektüel/kültürel tabaka içinden; ve parti kadroları içinden temsilcileri birleştirmek için benimsendi.

Şanghay partisinin devrimcileştirilmesi ve yeni yönetim yapılarının oluşturulması kitlesel katılımı ve denetimi artırdı ve proleter çizgiyi öncü konuma getirdi. Bu yeniden oluşturulmuş siyasi iktidar komünist gelecek yönünde tüm alanlarda toplumu dönüştürmek için ülkenin her tarafında kullanılabilirdi artık. Örneğin Şanghay ülke çapında (fiilen kent ile kır arasındaki farkları açmakta ve yeni seçkinler yaratmakta olan) eski eğitim sistemini düzeltme çabasının bir

parçası olarak yeni eğitim politikaları ve pratikleri denemeye girişti.

Şanghay Komünü Şanghay'da devrimci kitlelerin büyük bir buluşu ve deneyimiydi. Şanghay Komünü –bir kısmı devrimi ilerletmeye daha uygun düşerken bir kısmı ise buna uygun düşmeyen– çok değişik türde "yeni sosyalist şeyler" ve yaratımlar üreten ayaklanma ve mayanın bir parçasıydı. Devrimci önderlik bu karmaşık mücadeleden öğreniyordu ve yeni yaşamsal deneyimler çıkarıyordu.

d. Badiou'nun "Eşitlikçi Düstüru" Sınıf Çelişkilerini Gizler ve Özel Çıkarların Ötesine Geçemez

Mao'nun Şanghay Komünü'nü reddinde, Alain Badiou kitlelere ve yarattıkları kitlesel yönetim biçimlerine bir ihanet ve Kültür Devrimi'nin başlamasına rehberlik eden ilkelerin terkini görür. *Metapolitika*'da Badiou 1966 Ağustos tarihli "16–Nokta Kararı"ndan alıntı yapar:

> Bu büyük devrimci harekette bırakın kitleler kendilerini eğitsinler, adil olan ve olmayanı, işleri doğru ve yanlış yapma arasındaki farkı görsünler.

Sonra Badiou bir yorum yapar:

> Ve dolayısıyla felsefenin, kolektifin kadir olduğu hakikatin himayesinde kavrayabildiği adil ya da iyiyi ayırt etme yetisine dair eşitlikçi ilke üzerine kurulu olması şartıyla, siyaset hakikate dokunur.[101]

Evet, kitleler kendilerini eğitmeli, dünyayı ve kendilerini değiştirmek için bilinçli ve kitlesel mücadele yoluyla kendilerini özgürleştirmelidir. Komünizmi darbecilik, terörizm ve "hor gören kurtarıcılara" dayalı diğer tüm diğer siyasetlerden ayıran kritik fark budur. Öte yandan kitlelerin topluma

101 Badiou, *Metapolitika*, s. 98.

ve dünyaya dair bilimsel bir anlayış temelinde, kitlelerin daha da bilinçlenen aktivizmlerini tamamen açığa çıkartabilecek adanmış ve ileriyi gören önderliğe ihtiyacı vardır; komünizmi anarşizmden, ultra-demokrasiden ve reformizm çeşitlerinden ayrı tutan budur.

Mao Kültür Devrimi'ne, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir kitlesel tartışma, kitlesel mücadele ve kitlesel deneyimlemenin damgasını vurduğu bir devrime önderlik etmekteydi. Badiou Mao'nun daha önceki yönlendirmesini ("bırakın kitleler kendi kendilerini eğitsinler") ve kitle hareketine güvenini altüst ettiğini düşünür. Hayır, Mao Kültür Devrimi'nin *her aşamasında -kitlelerin bilinçli olarak dünyayı ve kendilerini değiştirmeleri ve komünizme doğru ilerlemeye devam etmeleri için- önderlik ediyordu.*

Komünün sınıf mücadelesinin gelişim aşamasına uygun düşmediği ve devrimi ilerletmeyip aksine gerilemeye ve yenilgiye açık hale getirebileceği sonucuna varırken, Mao sosyalist sistemin altında yatan çelişkilere, hâlâ yönetenler ve yönetilenler arasındaki belirgin uçuruma, kitle hareketinin engebeli doğasına ve demokrasinin kendinde bir amaç olmayıp toplumun, dünyanın komünizm hedefine doğru dönüşümüne hizmet etmesi gerektiği olgusuna dair derin bir anlayıştan yola çıkıyordu.

Badiou'nun özgürlük siyasetinin sıkıca bağlı olduğu "eşitlikçi düstur"un katı uygulaması ve "komün ilkesine" dayalı yönetimden doğan iki temel çelişkiye bakalım.

1) Hâlâ kafa ve kol emeği arasındaki ayrımın büyük olduğu ve sosyalizm altında yeniden üretildiği sınıflı bir toplumda doğrudan seçim ve doğrudan tüm görevlilerin geri çağrılmasına dayalı bir sisteme sahip olmanın anlamı nedir?

Bob Avakian'ın Şanghay Komünü'ne ilişkin bir tartışmada analiz ettiği gibi düşünmede daha becerikli olan ve fikirlerini daha iyi ifade edebilenlerin daha avantajlı bir konumda olacakları bir durum oluşacaktır. Ve sonuç olarak süreç eşit şartlarda gibi görünse de bu güçler sürece hâkim olacaktır.

Öte yandan Avakian'ın da belirttiği gibi, toplumun sosyalist yönde gitmesini ve devrimin ilerlemesini sağlayacak şekilde düşünceler dünyasıyla uğraşma konusunda yeterli beceriye sahip olmayanların "dolayımsız" yönetim şartı sonucunda ister istemez hazır olmadıkları sorumlulukları gerektiren konumlarda kendilerini bulacakları bir durum oluşacaktır ve devrim de bu şekilde kaybedilebilir.[102]

Aynı zamanda Avakian'ın özetlediği gibi, "John Stuart Mill" ilkesinin uygulanması hayati önem taşır. Yani, son haddine dek fikirlerin çekişmesi olmalı ve benimsenmeyen fikirlerin de beyan edilip güçlü bir şekilde savunulabilmesi gerekir. Ve Şanghay'da olduğu gibi, yoğun mücadelenin girdaplarında "uçurumun kenarına gitme" konusunda istekli olunmalıdır. Ancak burada mesele tüm bunlar olurken ve tüm bunların içinden, kitlelerin toplumun yönelimi ve yönetimi için daha fazla sorumluluk alma yönünde beceri ve anlayış kazanacakları en uygun koşulları yaratmaktır.

Bunlar ele alınması gereken zorlu çelişkilerdir: Temel kitleleri ileri götürmek istiyorsunuz ama toplumun diğer kesimlerini de bastırmak istemiyorsunuz. Aslında, insanların bu diğer kesimler içerisinden sürece kattıkları da dahil olmak üzere ihtiyaç duyulan maya olmaksızın temel kitleler, oynamaları gereken belirleyici rolü oynamak için ileriye götürülemezler. Bu rol, eski toplumdan "miras kalan" ve tam da sosyalizmin eski toplumdan komünizme bir geçiş olduğunu gösteren mevcut maddi ve ideolojik koşullardan gerçek bir özgürleşme hedefine doğru devrimi ilerletmektir. Burada bir kez daha komünizmin yalnızca dünya ölçeğinde devrimin zaferi ile gerçekleşebileceğini hatırlatmakta fayda var, yoksa bir ülke içinde, belli bir bölge ya da komünde, kendi içinde tek bir ülkede komünizm olamaz.

---

102 Bkz. Avakian, *Diktatörlük ve Demokrasi, ve Komünizme Geçiş*, (*Dictatorship and Democracy, and the Transition to Communism)* revcom.us. Türkçe kaynak için bakınız: http://avakianbob.wordpress.com/2013/03/05/diktatorluk-ve-demokrasi-ve-komunizme-sosyalist-gecis/

Badiou parti ve devlet yapıları ya da önderlerin "aracılığı olmaksızın" görünüşte bir demokrasi modeli önerir, ancak bu önerinin tüm yaptığı hâlâ var olan ve sosyalist toplumda birçok şekilde oransız etki eden imtiyazlı ve burjuva sınıf güçleriyle ilişkide kitleleri dezavantajlı bir konuma sokmaktır. Eğer kitleler Marx'ın anlamlı tabirini kullanacak olursak toplumu yönetmek ve dönüştürmek için kendilerini "uygun hale getireceklerse", o zaman sosyalist toplum içindeki eşitsizlikler ve farklar tanınıp ona göre hareket edilmelidir ve bu da belli bir öncü liderlik ve belli bir devlet iktidarını gerekli kılar.

Badiou, yukarıda da aktarıldığı gibi, "siyasetin adil, ya da iyi olanı ayrıştırma yetisine dair eşitlikçi ilkeye dayandığı müddetçe hakikate dokunduğunu" varsayar. Bu o kadar basit olsaydı, (siyasal aracılık olmaksızın) eşitlikçi hakikat işlemi "adil ve iyi olanı ayrıştırabilirdi". Ama neyin "adil ve iyi" olduğunun kendisi de sınıfsal bakışa bağlıdır– Deng Xiaoping eğer kalkınmayı sağlıyorsa sömürünün iyi olduğunu söylemişti. Kitleler de ileri, orta ve geri şeklinde bölünmüştür ve kitleler içinde de neyin "adil ve iyi" olduğuna dair mücadele olacaktır.

Badiou'ya şu sorulmalıdır: "Devletten uzakta" demokrasi sürecine burjuvazi ve karşı–devrim güçlerinin dâhil olmasına izin verilecek mi? Burjuvazi seçimleri –anket ve odak grupları gibi araçlar yoluyla– kamuoyunu şekillendirmek için kullanma konusunda hayli ustadır ve söz konusu olan seçimler değil de "müzakereci demokrasi" denilen biçimler olduğunda bile, Avakian'ın kimi insanların –yani, toplumda düşüncelerle uğraşma konusunda daha becerikli olan kimi tabakaların– avantajlı olacaklarına dair söyledikleri önemini ve gücünü korur.

2) İnsanların talep etmeleri gereken en yüksek şey yerel, yarı–otonom, kendi kendini yöneten bir demokrasi midir? Ve bu, karar alma sürecinin temel siyasal çerçevesi ve ideolojik ufku haline gelirse, –derin eşitsizliklerin damgasını vurduğu bir toplum ve dünyada– toplumun daha kapsamlı gelişimini

nasıl etkileyecektir?

Badiou, hatırlayacağımız gibi, Şanghay Komünü gibi "vakaların" "özel çıkarlardan" doğduğunu ileri sürer. "Eşitlikçilik" dışında özel-olmayan çıkarlara dair hiçbir kriter sunmaz. Ama sınıflı bir toplumda özel-olmayan bir çıkar ya da türsel bir eşitlik yoktur.

Bu, kaynaklar konusunda karar verme ve otoriteye dair "eşitlikçi düstur" sorusunu ortaya çıkarır: Sosyalist toplumun kurumları tarafından (yerel, sektörel, kısa dönemli değil de uzun-dönemli, ulusal değil de uluslararası, vs.) özel çıkarlar değil de toplumun ve insanlığın en yüksek çıkarlarının göz önünde bulundurulduğunu güvence altına almak için ne yapıyorsunuz? Gördüğümüz gibi, Badiou özgürleştirici siyasal düzenlemelerin "faillerin her biri arasındaki sıkı eşitlik temelinde kolektif gücün temsili" sayesinde "herhangi bir özel çıkarı hesaba katmayacağını" ileri sürer. Ancak özel ve daha yüksek çıkarlar nesnel bir çelişki içindedir ve sosyalist devlet bu çelişkiyi doğru bir şekilde tanımlama ve ele alma konusunda önderlik etmelidir.

Sosyalist ekonomiden, özellikle 1973-76 döneminde Çin'in sosyalist ekonomisinden bir örneği ele alalım.

Kültür Devrimi'nin sonucu olarak Çin'in sosyalist ekonomisi ekonomik gelişmenin komutasını devrimci siyasete verdi. Kafa ile kol emeği, kent ile kır (daha çok gelişmiş ile daha az gelişmiş bölgeler) ve işçi ile köylü arasındaki uçurumları aşmak için bilinçli çaba sarf edildi. Bu toplum çapında bir koordinasyonun yanı sıra politik ideolojik öncelikler tarafından belirlenen ve karar alma ve kaynakları bölüştürme kapasitesiyle işleyen planlı bir ekonomiyi gerekli kılıyordu.

Bu nedenle, 1970'li yılların başlarında Şanghay gibi Çin'in büyük kentlerindeki tıbbi personelin üçte biri özellikle kırsal alanda mobil tıbbi hizmet sağlamak üzere her an yollardaydı. Şanghay aynı zamanda yarım milyondan fazla vasıflı işçiyi -uzmanlıklarını paylaşıp toplumun diğer kesimleri ve sektörlerinden öğrenmek üzere- ülkenin iç ve daha yok-

sul bölgelerine göndermişti. Dahası, Kültür Devrimi yılları boyunca Şanghay yerel olarak üretilen gelirinin sadece yüzde onunu kendi elinde tuttu, geri kalanı Xinjiang ve Tibet gibi daha yoksul bölgelerin harcamalarını sübvanse etmeye destek olmak için ulusal bütçeye gidiyordu.[103]

Peki ya merkezi olarak oluşturulmuş bu siyaset ve öncelikler kendi kendine karar veren eşitlikçi siyaset adına yerel karar mekanizmalarına, yerel konsensüse ya da Şanghay Komünü'nün vetosuna tabi olsaydı ne olurdu? "Son söz" Şanghaylı işçilerin mi olmalı –Çin'in kırsalındaki kitlelere kıyasla "özel" (imtiyazlı) konumlarını korumak ve sonucunda daha da artırmak için mücadele mi etmeliler? Yoksa kendi rollerini tüm ülkeyi dönüştürecek ve yavaş yavaş kentle kır arasındaki farkı daraltacak ileri bir güç olarak mı görmeliler?

Belirgin ve birçok açıdan derin sınıfsal ve sosyal bölünmeler ve buna tekabül eden ideolojik etkilerle –ki eski toplumdan doğan ve uzunca bir süre sosyalist geçiş yaşayan sosyalist toplumun gerçekliği de budur– şekillenmiş bir toplumda bu tür çelişkileri ve burada bahsedilen gerekli karar süreçlerini ele almanın doğru yolu (yine her an farklı sınıflara ve ileri, orta ve geri olmak üzere farklı kesimlere bölünmüş)

103 Kültür Devrimi'nin sağlık hizmetleri ve yenilikçi sosyal-medikal pratikler açısından kent–kır uçurumunu aşma konusundaki atılımlarına dair Bkz. Teh–wei Ho, "Çin'in Ekonomik Kalkınmasında Sağlık Hizmetleri" ("Health Care Services in China's Economic Development") Robert F. Dernberger, der., *Karşılaştırmalı Perspektiften Çin'in Kalkınma Deneyimi* (*China's Development Experience in Comparative Perspective)* içinde (Cambridge: Harvard University Press, 1980), s. 234; vilayetlerin gelirlerinin bölgeler arası yeniden bölüşümü için bkz. Raymond Lotta, "Maoist Planlama Teorisi ve Pratiği: Geçerli ve Öngörülü Sosyalizm Savunusu" ("The Theory and Practice of Maoist Planning: In Defense of a Viable and Visionary Socialism,)" Raymond Lotta, der., *Maoist İktisat ve Komünizme Giden Devrimci Yol* (*Maoist Economics and the Revolutionary Road to Communism)* içinde (Chicago: Banner Press, 1994), s. 316–20/ Maoist Ekonomi ve Komünizme Giden Devrimci Yol, Şangay Ders Kitabı, Kardelen Yayıncılık, 2012.

kitlelerin kendiliğindenliğine güvenden kaynaklanmayacaktır (ve kaynaklanamaz). Tüm bunlar öncü bir partiye duyulan sürekli ihtiyacın ve bir öncü partinin rolünün yanı sıra kitleler içinde karar alma ve tartışmaları etkileyen hangi hattın lider konumda olduğuyla ilgilidir. (Bu bağlamda, 1976'da karşı-devrim darbesinden sonra, Deng Xiaoping'in yürürlüğe koyduğu "reform" politikalarının bütçe politikalarının tersine çevrilmesini de içerdiğini belirtmekte fayda var. Kapitalist kalkınmanın "vitrinleri" olarak gelişebilsinler diye Şanghay ve diğer kıyı bölgelerin yerel olarak ürettikleri gelirlerinin daha büyük bir kısmını ellerinde tutmalarına izin verilmiş ve buna teşvik edilmişlerdi. Bu, merkezi planlamacıların bürokratik ve tepeden müdahalelerini düzeltmek için ortaya konmuştu!)

Bunlar, doğası gereği, dar bir yerel temelde çözülemeyecek kimi hayati sorunlara örnek teşkil eder. Demokratik karar alma da dâhil kendiliğindenlik, kendi kendine bırakıldığında, eşitsizliklerin yeniden ortaya çıkmasına ve meta ilişkilerinin etkisine neden olacak ve nihai olarak kapitalizme geri dönülecektir.

Bu, sosyalist toplum ve ekonominin dünya devrimini yükseltecek her bir çabayı gösterme yönündeki uluslararası sorumluluğu için de geçerlidir. İleri görüşlü öncü önderliğin niçin gerekli olduğuna dair bir başka nedendir bu. Örneğin, devrimci Çin dünyanın değişik yerlerindeki devrimci mücadelelere gıda ve diğer türde maddi yardımlar göndermekteydi. Sosyalist devlet, her şeyin ötesinde dünya devrimi için bir üs olmalıdır. Bu sosyalist toplumun dokusuna -ekonomik yapılarına, planlama sistemi ve önceliklerine, sosyalist devletin çeşitli uluslararası görev ve sorumlulukları yerine getirmek üzere dünyanın değişik yerlerine insan gönderebilmesine de- işlenmelidir. Tüm bunlar toplum çapında eşgüdüm ve bölüşüm mekanizmaları gerektirir. Toplumda desteklenmesi gereken bakış açısı ve ideolojik mücadelenin merkezi cephesi bu olmalıdır.

Açık olmak gerekirse, Mao'nun politikaları genel ola-

rak yerel inisiyatife, sosyalist olduğu zamanlar Sovyetler Birliği'ndekinden çok daha fazla vurgu yapmıştır ve önemli sorumluluklar bölgelere, yerelliklere ve kırsal komünlere devredilmiştir. Bununla beraber personelin daha etkin hale getirilmesi de dâhil merkezi yönetimi, bakanlıkları, planlama yapılarını sadeleştirme girişimleri gelmiştir.[104] Ne var ki, sorumlukların bu şekilde "devredilmesi" sadece *devrimci çizginin merkezi önderliği temelinde* mümkün olmuştur.

Öte yandan, Alain Badiou şu sonuca varır: Sonuç olarak, devleti âdemi merkezileştirmeye dönük en radikal denemelere destek gelmediği için (1967 yılının başlarındaki 'Şanghay Komünü') eski düzen en kötü koşullarda yeniden tesis edilmek zorunda kalmıştır."[105]

Gösterdiğimiz gibi, birçok farklı boyutta Badiou'nun bu tespiti aslında Şanghay ve bir bütün olarak Çin'de gerçek Kültür Devrimi deneyiminin ve bu deneyimin toplamından çıkartılması gereken –bilimsel, materyalist– derslerin tamamen zıttıdır ve bu tespit güçlü bir şekilde çürütülmüştür.

e. Özet: Dünyayı Değiştirmek mi Yoksa Kenarda Durmak Mı?

Şanghay Komünü biçimi halk kitlelerinin temel çıkarlarına uyum göstermiyordu ve sürdürülebilir değildi; en azından kitlelerin kafa ile kol emeği arasındaki geniş ayrım ve sınıf çatışkısı, sömürü ve baskı öğeleri ya da nüvelerini barındıran diğer toplumsal bölünmeleri aşma ve nihai olarak ortadan kaldırma yönünde fiilen ve artan şekilde toplumu kontrol edip dönüştürebileceği bir biçim olarak. Bu komün, Çin'de ve bir bütün olarak dünyada devrimin gelişme aşamasının ötesine geçmişti.

104 Kültür Devrimi sırasında merkezi hükümet düzeyinde idari personelde belirgin bir azalma yaşanmıştır ve sanayi ve ticari girişim düzeyinde idari personelin üçte iki düzeyinde azaltılması sıkça rastlanan bir uygulamaydı. Bkz. Jean Chesneaux, Çin: Halk Cumhuriyeti *1949-76 (China: The People's Republic, 1949-76)* (New York: Pantheon, 1979), s. 190.

105 Badiou, *Sarkozy'nin Anlamı (Meaning of Sarkozy)*, s. 110.

Toplumu komün ya da komünler ağı yoluyla devrimci bir yönde idare etmek ve dönüştürmek mümkün değildir –en azından şimdiye dek herhangi bir sosyalist toplumun eriştiği aşamada ya da sınıf farklarının ve bu farklarla ilgili toplumsal bölünmelerin kayda değer bir toplumsal olgu teşkil ettiği bir toplumda. Sosyalist ekonomiden verilen örnekler bunun kanıtlarından sadece bir tanesidir. Burada tartışılan ilkeler eğitim, kitleleri fiilen iktidara getirmeye yönelik siyaset ve hareketler, ırkçılık ve erkek egemenliğine karşı mücadeleler gibi meselelerde de geçerlidir.

Bir önceki bölümde de tartıştığımız gibi, sosyalist toplumun kendisinin devrimci dönüşümünü ilerletmenin yanı sıra, dünya devriminin gelişimini teşvik edip buna destek olurken, sosyalist devletin emperyalizme karşı durabilmesi ve emperyalist ve diğer gerici devletlerden gelen olası saldırıları engelleyebilmesi ya da bu saldırılar söz konusu olduğunda bunları bozguna uğratabilmesi gereklidir.

Bunlar Kültür Devrimi ve Şanghay Komünü deneyiminden çıkartılan önemli derslerdir.

Ancak Kültür Devrimi'ne dair hiçbir ciddi analiz, Kültür Devrimi sayesinde yaratılmış devrimci komitelerin kapitalist yolcuların saldırılarına uzun vadede direnemediği gerçekliğini görmezden gelemez. Bu da Kültür Devrimi'nden çıkarılması gereken bir başka derstir. Hiçbir siyasi yapı ya da biçim özü itibariyle burjuva yozlaşmasından etkilenmez değildir. Komün biçimi, devrimci komite ve komünist öncü, bunların tümü burjuva üretim ve sosyal ilişkilerinin baskı aygıtlarına dönüşebilir.

Bu probleme bilimsel bir yaklaşım bir yandan ve temel olarak toplumun temel birimleri, organları ve yapılarında öncü konumlardaki –ve en belirleyici şekilde en üst düzeydeki– siyasal ideolojik çizgi, öte yandan da hangi biçimin devrimci sürecin gelişim aşamasına tekabül ettiği ve devamına ve ilerlemesine en iyi şekilde yarayacağı çevresinde döner. Her

biçim iktidarın kitlelerin elinde kalmasını *ve* kitlelerin toplumun ekonomik altyapısı ile tüm sosyal ve politik ilişki ve kurumların yanı sıra insanların düşünme biçimlerini ve kültürü dönüştürebilmesini sağlama –ve dünya devrimini ilerletme– görevini eşit şekilde yerine getirmez.

Zorlu bir coğrafyaya girmeye cüret ediyoruz. Bunlar Alain Badiou'nun ciddi olarak ele almaya hazır olduğu meseleler değil çünkü bakış açısı ve yöntemi bilimsel, diyalektik materyalist değil ve yaklaşımı –yine herhangi bir gerçek sosyal ve sınıf içerikten yoksun amorf bir "eşitlik" kavramı değil, "4 Bütün"ün gerçekleştirilmesi anlamına gelen– komünizm hedefine doğru ve bu patikada yüzleşilmesi ve dönüştürülmesi gereken gerçek çelişkileri analiz etmek için böylesi bir bakış açısı ve yöntemi uygulamaya dönük değildir. Bu nedenle, Badiou Mao ve Kültür Devrimi'nin duruşunu desteklediğini düşünürken, gerçekten desteklenmesi ve üzerine inşa edilmesi gereken şeyin can damarını ve özünü kaçırır ya da yanlış anlar ve sonuçta nesnel olarak onu gömmeye çalışmak durumunda kalır.

Belki de Şanghay Komünü'ne "sadakatin" Çin'deki kapitalist restorasyonu önleyebileceği ve özgürleştirici bir siyaset için bir patika olduğu şeklindeki basite indirgeyen açıklama ile tatmin olmak –ki Badiou da böyle gibi görünüyor– rahatlatıcıdır. Ne var ki böylesi sığ ve hatalı bir özetleme bugünkü ve gelecek nesillere devrim yapmak için, yani gerçekten toplumu ve dünyayı dönüştürmek için, yola çıkarken kullanabilecekleri hiçbir işaret direği sağlamaz. Bu sadece kenarda kalmak için tasarlanmış ve kenarda kalanlara hitap eden bir siyaset için hoş kokulu bir merhemdir.

V.

YANLIŞ BİR ÖZGÜRLEŞME POLİTİKASI: EDİLGEN BİR ŞEKİLDE "OLAYI" BEKLERKEN DEVLETİN GÖNLÜNÜ ALMAK

Dünyaların Mantığı'nda Alain Badiou ulaştığı felsefi–stratejik sonuçla ilgili aşağıdaki ifadeyi kullanır:

> Yeni bir siyasi düşünme biçimi, eylemi düşünmek için, kişinin kendini *devlet iktidarının ne bir hedef ne de bir norm olduğu bir siyasetin* içinden konumlandırmasını düşünülebilir ve uygulanabilir kıldıktan sonra bugün bu felsefi olarak inşa edilebilirdir.[106] [vurgu bizim]

Özellikle emperyalist ülkelerde özgürleşme siyaseti denilen şey için bu "yeni düşünme"nin politik ve ideolojik açılımları nelerdir? Bu bölümde Badiou'nun ileri kapitalist ülkelerde görece istikrarın olduğu "normal zamanlar" ile toplumun kriz, toplumsal sarsıntı ve ayaklanmanın etkisi altına girdiği ender zamanlarda bir siyaset için yönergelerini inceleyeceğiz.

106 Badiou, *Dünyaların Mantığı*, s. 521.

1. "Devlete Mesafeli Bir Siyaset" – Ya da Burjuva İktidarının Emirlerini İçselleştirme?

Alain Badiou'nun "devlete mesafeli" bir siyaseti ileri sürmesi sözde Marksist rotasını terk etmesini temsil eder. Artık Badiou'nun "partisiz siyaset" ve "herhangi türden bir devlet referansının olmadığı... sadece bizim gücümüzün yettiği düşünce ve eylem deneyimlerine dayalı olarak ölçülen bu sefer tamamen özgün, tutarlı bir siyasi patika" diye tanımladığı şeye geliyoruz.

Rousseau'cu eşitlik ve "genel irade" nosyonları ile karışmış bu siyasetin itici gücü Badiou'nun günümüz toplumunda, özellikle de emperyalist ülkelerde devrim yapıp iktidarı almanın mümkün olmadığı inancıdır. Açıkça şöyle der:

> Merkezi parti modeli partinin iktidarından başka bir şey olmayan yeni bir iktidar biçimini mümkün kıldı. Şimdi "devlete mesafe" dediğim şeydeyiz. Bu her şeyden önce iktidar sorusunun artık "dolaysız" olmayışından dolayıdır; hiçbir yerde ihtilal anlamında "iktidarı almak" bugün mümkün görünmüyor.[107]

İlk yorum. Eğer Badiou iktidarın devrimci bir şekilde ele geçirilmesinin imkânsızlığını bir başlangıç noktası yapıyorsa, bu tespit için herhangi bir anlamlı analiz ortaya koymaz (Genel argümanı bağlamında iktidar sorusunun artık "dolaysız" olmadığını söylerken Badiou herhangi bir ülkede böylesi bir devrimci imkâna ve mevcut konjonktüre gönderme yapar). Belki de Badiou sınıf yapısındaki niteliksel değişikliklerin devrimin toplumsal tabanını sildiğini veya kapitalizmin maddi

107 Filippo Del Lucchese ve Jason Smith, "Halkçı Bir Disipline İhtiyacımız Var: Çağdaş Politika ve Olumsuzun Kirizi" "We Need a Popular Discipline: Contemporary Politics and the Crisis of the Negative" Alain Badiou ile Röportaj, Los Angeles, 2/07/07; *Critical Inquiry,* Cilt 34, No. 4, Yaz 2008, s. 649.

ve ideolojik olarak zapt edilemez olduğunu kanıtladığını ya da basitçe gerici orduların yenilgiye uğratılamayacak kadar güçlü olduğunu ve dolayısıyla devrimci bir şekilde iktidarın ele geçirilebilmesi için hiçbir umut olmadığını düşünüyordur. Ama görüşünü ispatlamak üzere hiçbir açıklama yapmamıştır.

Devlet iktidarının istenmeyen bir şey olduğu, zorunlu bir adım ve insanlığı özgürleştirecek bir araç olmadığı fikrinden yola çıkarken, Badiou'nun devrim –yüz yüze gelmesi ve aşması gereken tüm bu büyük zorluklarından sebeple ihtiyacı daha fazla azalmayan bir devrim– yaparkenki gerçek zorluklar ve çetinliklere ilişkin çelişkilerin "içinde yaşamamayı" tercih etmesi pek şaşırtıcı gelmemeli. Bu zorluklar iktidarı kazanmak için emperyalistlerin kaba baskı güçleri ve askeri kuvvetlerine karşı çıkmanın nasıl mümkün olabileceğini içerir. Ne var ki, koşulların 1917 Rus Devrimi modelinden birçok açıdan farklı yeni yaklaşımlar gerektirdiği ileri kapitalist ülkeler de dahil, bugünün dünyasında iktidarın devrimci bir şekilde ele geçirilmesi için olanak yaratmaya ve patikalar bulmaya kendilerini adamış komünistler var.

Peki, Badiou "devlete mesafeli" bir siyaseti nasıl kavramsallaştırır? Bu siyaset devletin "yıkılması"ndan farklı olarak, devletten "çıkarma" dediği şeye dayalıdır:

> [bir çıkarma işlemi] bir durumun politik gerçekliğinin hâkim yasalarına bağlı değildir. Bu yasaların imhasına da indirgenemez. Bir çıkarma işlemi durumun yasalarını onlara dokunmadan bırakabilir. Çıkarmanın yaptığı şey bir otonomi noktası getirmektir. Bir olumsuzlamadır ama olumsuzlamanın iyice yıkıcı kısmıyla da özdeşleştirilemez... Durumun hâkim yasalarından yeni bir bağımsızlık ve otonomi alanı açabilecek "özgün bir çıkarmaya" ihtiyacımız var.[108]

108 Del Lucchese ve Smith, "Halkçı Bir Disipline İhtiyacımız Var," Alain Badiou ile Röportaj, s. 652–53.

"Devlete mesafeli" "çıkarılmış" bir siyasetin özü "bağımsızlık ve otonomide" yatar ve "ihtilalci parti yapısının tersine, çıkarma politikası artık dolaysız bir şekilde *yıkıcı, antagonist ya da militarize* değildir."[109] [vurgu bizim] Aynı zamanda bu siyaset, Badiou'nun burjuva devletinin capitalo-parlamentarizm dediği şeye katılmaktan "çıkmış" olduğu için devletin tahakkümü ve etkisinden muaf olma iddiasındadır. Bu kavramsal çerçeve ile Badiou ileri kapitalist ülkeler için bir siyaset modeli sunar ve bunun (kendisinin de yol gösterici bir şahsiyet olduğu) Fransa'daki *Organisation Politique* (Politik Örgütlenme) içinde hayata geçirildiği söylenmektedir.

Ancak göreceğimiz gibi Badiou'nun "devlete mesafesi" göründüğünden daha kısa çıkmıştır. Hakikatte siyasi yörüngesi onu devletle yeni bulunmuş bir yakınlığa taşımıştır. Badiou şimdi (bir yandan parlamenter seçim aygıtına katılmaktan kaçınmaya devam ederken) burjuva devletine reformist "yönerge" için çağrıda bulunur.

a. Bir Kez Daha, Badiou için Çizginin Önemi Yoktur ve Ne Tür Bir "Bağımsızlık ve Otonomi"?

Badiou "devlete mesafeli" siyasal modelinin temel yönlerini gösterdiğini ileri sürdüğü durum ve mücadelelere birkaç örnek verir. Daha yakın tarihten Meksika'da Chiapas'taki köy-

109 A.g.e., s. 650. Burjuva devlet iktidarının yıkılıp ortadan kaldırılmasını ve yerini proletarya diktatörlüğünün almasını amaçlayan kitlesel "ihtilalci" bir siyaseti reddederken Badiou şunu ileri sürer: "Kanımca bugün olumsuzlamanın, tam olarak söylersek, yeni bir şey yaratmadığını bildirmemiz gerekiyor. Bu, elbette eskiyi yıkar ama yeni bir yaratıma yol açmaz." İşte basmakalıp önermenin revizyonizmle evliliği. Devrim yalnızca eskiyi ortadan kaldırmakla değil, yeninin inşasıyla da ilgilidir, ama eski ortadan kaldırılmadan "yeni yaratım" olamaz –ve devrimci bir çizgi önderliğinde eskinin yıkımı son derece olumlu ve özgürleştirici bir süreçtir, Badiou bunu "olumsuzlar." (Del Lucchese ve Smith, "Halkçı Bir Disipline İhtiyacımız Var" Alain Badiou ile Röportaj, s. 652)

lü ayaklanmasına Polonya'daki Dayanışma işçi hareketine ve Lübnan'da Hizbullah'a işaret eder.

Burada dikkat çekici olan bunların özgürlükçü ideoloji tarafından yürütülen özgürlükçü mücadeleler olmayışlarıdır. Yine belirtmek gerekir ki, Badiou'nun formalist metodolojisinde ideoloji ve bakış açısı pek fazla hesaba katılmaz. Ve bu hareketlerin "devlete mesafeli" "bağımsızlık ve otonomi" ile hareket ettikleri farz edilişi de toplumsal gerçekliğe çarparak parçalanır. Badiou'nun kavramının temel aldatıcılığı ve sefaleti kendini göstermeye başlar.

Dayanışma, 1980'li yıllarda Polonya'da devlet–kapitalist revizyonist rejime karşı adil ve popüler işçi direnişiyle bağlantılıydı. Ancak Dayanışma sosyal–reformist ve Batı etkisi altındaki kapitalist politikaların bir karışımıydı ve gerici kilisenin etkisi büyüktü. Doğrusu Batılı emperyalist güçlerle yakın ilişkileri vardı ve 1990'lı yıllarda Polonya'da yeniden yapılandırılmış gerici devlet sisteminin belirleyici bir bileşenine evrildi.

Hizbullah'ın hiçbir ilerici yanı yoktur. Kadınlara yönelik görüşünde yoğunlaşan feodalizmin pis kokusu, tarihsel olarak köhnemiş ilişkileri temsil eder.[110] Devletten uzaklığı, sosyal refah ve siyaset kurumları aslında (içinde Hizbullah'ın siyasi elemanlarının çalıştığı) Lübnan devleti ile bir arada var olur. Dahası, bu düzenleme bilhassa –kendileri de gerici olan– İran ve Suriye başta olmak üzere bölgesel devlet güçlerinin yardımı ve desteği ile mümkün olabilmiştir.

Chiapas hareketi başlarda gerçekten radikal tarımsal dönüşüm ve nefret edilen Meksika rejimi ile Yankeelerin

110 Badiou Hizbullah'ın "proleter örgütlenme biçimlerinin" yerini almak üzerine ortaya çıkan yeni siyaset biçimlerine örnek olduğunu düşünür ve "yakından incelenmesi gereken deneylerden biri olarak" kayda değer bulur. Dolayısıyla "dini tikellikle" çizilmiş bir "içsel sınırlılığı" kabul ederken, bu hareketin baştan aşağıya gerici ideolojik özünü inkâr eder. Badiou Hizbullah'ın "devlet iktidarı için çekiştiğini" kabul eder ama "devletle ilişkileri nasıl olacak?" diye merak eder. (Del Lucchese ve Smith, "Halkçı Bir Disipline İhtiyacımız Var" Alain Badiou ile Röportaj, s. 659).

emperyalist tahakkümüne karşı devrimci bir meydan okuma yönünde umut yarattı. Ama gerici Meksika devletinin baskıcı gücü ile karşılaşınca ve ilkesel olarak devrimci iktidar mücadelesine tövbe ettiğinden bu hareket belli bir sınıra dayandı. Meksika devleti ile zımni bir geçici anlaşmaya (*modus vivendi*) yöneldi. Bu hareket, mevcut devlet iktidarının çitleri ve tam anlamıyla ya da temel anlamda bir ekonomik ve sosyal dönüşümü gerçekleştirme kifayetsizliği ile belirlenmiş, statükoyu koruyan bir işleyiş haline gelmiştir.

İmdi Badiou'nun reddettiği (onun deyimiyle) ihtilalci siyasetin kendisine hizmet eden, Rusya'da Sovyetlerdeki gibi burjuva toplumu içindeki çekişmeli alanı biçimlendirmenin imkânsız hale geldiği konjönktürel anlar vardır, tıpkı kitlesel kalkışma ve devrimci krizlerde olduğu gibi. Oysa Badiou başka bir şeyden, gerici devlet iktidarı tarafından yönetilen toplumlarda, iktidarın devrimci bir şekilde ele geçirilmesi perspektifinin olmadığı "otonomi noktaları"ndan bahsediyor.

Badiou'nun "devlete mesafeli bir siyaset" kurgusunu, varsayımlarını, yanılsamalarını ve böylesi bir politikanın işleyebileceği zemini daha derinlikli incelememiz gerekir.

Badiou'nun burjuva devletinden uzun ömürlü bir "bağımsızlık ve otonomi" yönündeki siyasal yöneliminin temel problemi, burjuva kapitalist toplumun bütünlüklü birliğini ve burjuva devletinin toplumun tamamına nasıl nüfuz ettiğini kavrayamamasıdır. Yani, burjuva sınıf iktidarı ve burjuva ekonomik ilişkileri ve bunlara tekabül eden ideolojik etkiler kapitalist toplumun alanına (ya da "alanlarına") siner.

Badiou "iktidarı almak, mevcut iktidarı değiştirmek için değil devleti işçilerle başka bir ilişki icat etmesine zorlamak... hedefiyle fabrikalarda bir otonomi alanı yaratımı"[111] üzerine yazmıştır. Badiou ne tür "yeni ilişkileri" hayal etmektedir?

Bir yandan kapitalist toplum içinde alternatif bir üretim modeli kurmak, ücretli emeğin sömürüsüne bir son vermek

111 Age., s. 654.

ve toplumsal ihtiyaçlara dayalı planlı bir ekonomi yaratmak mümkün değildir (Bu Badiou'nun da kabul edeceği bir noktadır). Sosyalizm aslında kapitalizme tek alternatiftir; ancak o da üretim araçlarının mülkiyetinin toplumsallaşması ve yeni bir devlet iktidarının önder ve eşgüdüm sağlayıcı rolü temelinde kurulup, gelişebilir ve sistematik bir şekilde işleyebilir.

Öte yandan, gerçekten dönüştürücü bir siyaset sizi mevcut burjuva devleti ile çarpışma ve uzlaşmaz bir çatışmaya (antagonizmaya) götürecektir. Mao'nun Paris Komünü hakkındaki meşhur kışkırtıcı ifadesi bu açıdan oldukça yerindedir: "Eğer Paris Komünü başarısızlığa uğramayıp muvaffak olsaydı, o zaman kanımca bugüne gelindiğinde burjuva bir komün olurdu. Çünkü Fransız burjuvazisinin, Fransa'nın işçi sınıfının böylesi bir politik iktidara sahip olmasına izin vermesi imkânsızdı."

Badiou mevcut sistemde ve devlet iktidarında bir "alan"ı savunabilir ve hatta bulabilir de çünkü onun eşitlik siyaseti dönüşümsel olmadığı gibi burjuva ilişkileriyle uzlaşmaz bir karşıtlık içinde de değildir.

Kapitalist toplum içinde (Naomi Klein gibi insanların perspektiflerinde yankılanan bir siyaset olan) "işçi kooperatifleri" nosyonuna gelince, böylesi mevkiler toplumun ve emperyalist dünya ekonomisinin daha geniş kapitalist ekonomisi ile etkileşim içinde olacaklardır. Girdi ve takas gereksinimleri, rekabet baskısı ve ideolojik etkiler düzeyinde ("benim/bizim" üretim birimimizin darlaştırıcı perspektifi, vb.) kendilerini çevreleyen meta ilişkilerinden özgürleşemeyeceklerdir. Badiou siyasetinden ve otonom alanlarından ekonomiyi "çıkarır."

Burjuva devletinin baskıcı gücü –polislik, denetleme ve ceza güçleri– modern burjuva toplumunun tüm mıntıkalarının içine uzanır. Burjuva ideolojisinin yayılan etkisi, kamuoyunun şekillendirilmesi, fikirlerin yayılma araçları üzerindeki kontrol –tüm bunlar da burjuva toplumunun dokusunun parçalarıdır.

Bu, tüm direnişler nafiledir, ya da burjuva toplumu içinde devrimci bir hareket yaratmak imkânsızdır mı demek–

tir? Elbette, hayır. Ama direniş mücadeledir ve direniş alanları –ki bu mümkün ve arzu edilir*dir*– burjuva toplumunun baskıcı gücü ile çarpışacaktır. Herhangi bir devrimci hareket egemen devlet ile temel antagonizmasının tamamen farkında olarak ilerlemelidir. Böyle bir hareket amaçsızca devam etmek yerine özellikle modern kapitalist ülkelerde toplumun toplumsal kriz ve kalkışma ile sarsılacağı bir zamanda iktidar çekişmesine girmek için güç toplama perspektifi ile çalışmalıdır.

Burjuva toplumunda zihinleri hazırlamak için çalışıp devrim için güçleri örgütleme yönünde oluşturulması gereken siyasi inisiyatif bulunur. Burjuva fikirlerin egemen fikirler olduğu ama karşıt fikirlerin de mücadele ettiği ve toplumu etkileyebildiği ideolojik sahanın görece bir otonomisi var. Devrimci çalışmanın kritik önemde bir ideolojik boyutu vardır, bu nedenle komünist ideoloji kuvvetle ve yaratıcı bir şekilde tanıtılıp halka benimsetilmelidir. Ancak bu inisiyatif burjuva toplumu ve düzeni ile politik ve ideolojik çekişme ve karşı karşıya geliş içinde yürütülür, devletten yanılsamalı bir mesafede değil.

Peki, devlete bir karşıtlık içinde "devlete mesafeli" ama devletle antagonizma içinde olmadan işlemek ne anlama gelir? Burjuva devletinin baskıcı gücü düşünüldüğünde bu nasıl mümkündür? Bu sadece mevcut düzenin parametreleri ve kuralları içinde oynama hesabı ile yönlendirilmiş bir siyasal otonomi anlamına gelebilir. Başka türlüsünü yapmak, bu tür alanları daralmaya ve çekilmeye zorlayacak tepkiye davetiye çıkarmaktır. Devletten antagonist olmayan bir mesafede olmak (ve orada kalmak) kendi kendine baskı dayatmasını –burjuva iktidarının emirlerinin içselleştirilmesini– gerektirir.

Badiou tanımladığımız çelişkilerin ve aslında bunun sürdürülebilir bir siyaseti nasıl sınırlandırdığının tamamen farkında değildir. Bu tür bir politikanın fikir ve öznel bir dürtü olarak varolduğu nosyonuna sığınır; bu da onun öznel bir angajman olarak eşitlik anlayışıyla tutarlıdır:

> Kuşkusuz bir politika 'yapma" [*faire*] vardır ama bu doğrudan bir düşüncenin, onun yerelleştirilmesinin basit ve katışıksız bir deneyimidir. Ondan ayrıştırılamaz.[112]

Esas soru gerçekten özgürleştirici ve dönüştürücü bir şeyin nasıl gerçekleşebileceği ya da bu "hâkim" ilişkileri bozmak için stratejik yönelim olmaksızın nasıl yapılabileceğidir. Badiou gerici ilişkileri dokunulmadan bırakmaktan bahsederken devlete bu "mesafeyi", bu otonomi alanlarını ve noktalarını yaratan bu "çıkarma" işlemi nasıl özgürleştirici olabilir?

Özgürlük zorunluluğun kabul edilip dönüştürülmesinde yatar. Özgürlük mücadele yoluyla zorunluluktan sökülmelidir. Gerici maddi güçlere ve ilişkilere karşı durup en sonunda bunları yenilgiye uğratıp yok etmeden hiçbir özgürleşme olamayacağı nesnel bir durumdur. Alain Badiou tüm bunları atlar.

Gerçek özgürleşme siyaseti tüm toplumsal gerçeklikle yüz yüze gelme ve onun tüm baskı ve sömürü ilişkilerini dönüştürme politikasıdır, burjuva toplumuyla temel anlamda birlikte bir varoluş içinde güvenli "otonomi ve bağımsızlık" yerlerinde ideolojik olarak rahat bir şekilde oturup bu gerçeklikten "çıkarak" değil.

b. Maoist Üs Alanları ve Sovyetler: "Devlete mesafeli" Mi Yoksa Yeni Devlet İktidarına Doğru Yönelerek Mi?

Badiou Çin'de 1949 öncesi ve Sovyetlerde Ekim 1917 öncesi üs alanları deneyimlerini "devlete mesafeli siyaset" filtresi yardımıyla yorumlayarak kendi örneğini desteklemeyi denemiştir. Badiou şöyle açıklar:

> Eşitlikçi mantık ancak Devlet yapılandırılıp, uzağa konup, ölçüldüğünde başlayabilir... [S]iyaset ile Devlet arasında açılan boşlukta *yerel bir şekilde* çalışmak gerekir... Maoist siyaset (gerici orduların ulaşamadığı) kurtarılmış bölgeler-

112 Alıntılayan Hallward, *Badiou*, s. 224.

de tarım devrimini bu şekilde deneyimleyebilmiştir ya da Bolşevik siyaset belli devletçi etkinliklerin Sovyetlere kısmi devrini en azından Sovyetlerin bunları üstlenebildiği durumlarda bu şekilde gerçekleştirebilmiştir... düşünce/eylem özgürlüğü koşullarında eşitlik yaratma işi devletçi iktidarın sabitleşmesini başlattı.[113] [vurgu bizim]

...Fakat siyasette özgürlük anı nedir? *Devlete mesafe konduğu andır*... Bu iki örneğimiz bu simgelenimin tekil isimleri olduğunu gösterir: Bolşevik devriminde 'Sovyetler', Maoist süreçte 'kurtarılmış bölgeler'. Ama demokrasinin geçmişte birçok başka ismi olmuştur. Bugün de bazı isimleri var (örneğin: 'Organization Politique'in ve hostellerdeki[114] illegal göçmen işçilerin kolektifinin toplanması') ve gelecekte de olacak.[115] [vurgu bizim]

Badiou Maoist üs alanlar ve Sovyetlerin tarihsel deneyimlerini, bu gerçekten özgürlükçü fasılları kendi paradigmasına zorla uydurabilmek için çarpıtır.

Esasen 1930'lu ve 1940'lı yılların Maoist üs alanları ve Rusya'da Sovyetler, *devlet iktidarı*, hangi sınıfın meşru silahlı güç tekelini elinde tuttuğu ve gerici devlet iktidarının proleter devlet iktidarı ile değiştirilmesi hakkındadır. Dahası, Çin Komünist Partisi'nde Mao'nun yönetiminde ve Bolşeviklerde Lenin'in yönetiminde öncü komünist önderlik bu iktidar biçimlerinin kurulmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Bu –"parti-devleti"– esas özleridir. Alain Badiou tarafından yok sayılan temel gerçeklik budur.

"Maoist kurtarılmış bölgeler" "*kurtarılmıştır*", yani gerici ordular dışarı sürülmüş ve yerini kuruluş safhasındaki proleter (ya da yeni-demokratik) devlet iktidarı almıştır. Mao "Gerilla Savaşında Strateji Sorunu"nda üs alanlarını "gerilla güçlerinin

113 Badiou, *Metapolitika*, s. 149–50.

114 Hostel: Özellikle genç turistler için ucuz otel, pansiyon. (ç.n.)

115 Age., s. 151–52.

stratejik görevlerini uygularken ve kendilerini koruyup geniş-letme ve düşmanı yok edip dışarı sürme hedefini yerine geti-rirken bel bağlayacakları stratejik üsler" diye tanımlar.[116]

Ancak "*düşmanı yok edip dışarı sürme*" bağlamında tarım devrimi ve yeni-demokratik devrimin diğer yönleri hayata geçirilebilirdi. Badiou, üs alanlarını sadece "gerici orduların ulaşamayacağı alanlar" olarak göstererek tamamen bunu yok sayar. Bunlar nasıl "gerici orduların ulaşamayacağı" hale gel-diler? Sihirli bir değneğin dokunuşu" ile mi? "Bir düşüncenin basit ve katışıksız deneyimi" ile mi?

Tarım devrimi gerici feodal öğelere, büyük toprak sahipleri ve onların müttefiklerine karşı muazzam bir sınıf mücadelesine sahne olmuştur. "*Düşmanı yok edip dışarı sür-meden*" ve devrimci ordu ve iktidarın hâkimiyetini kurmadan, "kurtarılmış alanlarda tarım devrimi deneyimi" imkânı ola-mazdı. Tarım devrimi bir "devrim"dir, toprağın büyük top-rak sahiplerinden zorla temellük edilmesi ve köylülere yeniden dağıtılması ile birlikte iktidarın feodal sınıflardan bu sınıflar tarafından sömürülenlere devridir. "Düşmanı yok edip dışarı sürmeden" bu nasıl mümkün olabilirdi?[117]

---

116 Mao Zedong "Gerilla Savaşında Strateji Sorunu", *Mao Zedong Seçme Eserler*, Cilt II. (Pekin: Foreign Languages Press, 1964), s. 93.

117 Badiou devrimci Çin'de üs alanlarla ilgili argümanını devlet ikti-darından "çıkarma" nosyonunu örneklendirecek şekilde çarpıtmak zorunda kalır çünkü onun değerlendirmesinin Mao'nun çizgisi ve pratiğiyle hiçbir ilişkisi yoktur. Badiou bu alanların (aslında yeni bir devlet iktidarının silahlı halk gücünün tohumu olan!) devrim-ci bir ordu tarafından savunulması gerektiğini kabul eder. Badiou şöyle der: "O zaman olumsuzlamanın yıkıcı ve çıkarıcı kısımlarının yeni bir eklemlenmesine ihtiyaç vardır, böylelikle yıkım ya da şiddet, çıkarma hareketiyle yaratılan şeyi savunabilme yetisine sahip, koru-yucu bir güç biçiminde ortaya çıkabilsin. Bu fikir muhtemelen Çin devrimi sırasında devrimci 'alan' örneğinde mevcuttu. Mao, *ordunun yine de Devlet iktidarını ele geçirmeye yönelik rolüne dair bir strateji de geliştirmiş olmasına karşın*, buna benzer şeyler yazmıştı." Del Lucc-hese ve Smith, "Halkçı Bir Disipline İhtiyacımız Var" Alain Badi-ou ile Röportaj, s. 654; vurgu bizim). Üst alanları devlet iktidarını

Bu, Badiou'nun iddia ettiği hiç de "devlete mesafeli" bir siyaset değil, aksine, gerici devlete radikal bir karşıtlık içinde ve ondan kurtarılmış devrimci, özgürleştirici bir siyasetti ve bir bütün olarak ülke çapında yeni-demokratik devlete delalet ediyordu. Üs alanlar eski devlet iktidarına "antagonist"tir ve onu "yok edici" olmanın yanı sıra bu yeni iktidarı savunurken "militarize" olmuş ve bir bütün olarak ülkede devrimci devlet iktidarını yaratma amacıyla hareket etmiştir. Dahası, tam da Mao ve Çin Komünist Partisi'nin önderliği sayesinde "Maoist siyaset kurtarılmış bölgelerde tarım devrimini deneyimleyebilmiştir."

Devam edecek olursak: Bu kurtarılmış bölgeler bakımından, "*kendilerini koruyup genişletmenin amacı*", ülke çapında devlet iktidarını ele geçirme yönündeki nihai amaca hizmet etmek değil de nedir? Bu akışkan (yaratılan, savunulan, yenilen ve zaman zaman yeniden yaratılan ve savunulan) üs alanları her şeye karşın, devrimin "stratejik görevlerinin" araçlarıydı. Badiou'nun onları göstermeye çalıştığı gibi hiçbir zaman kendi kendilerine "amaç" değillerdi. Yine, amacı sadece "devlete mesafeli" işlemek olan kurtarılmış bölgeler değillerdi –mevcut gerici devlete karşı devrimin ve ülke çapında devlet iktidarının ele geçirilmesi için üs alanlarıydılar. "İhtilalci parti biçiminin" önderliğindeki üs alanlarıydılar.

Özetle, Badiou'nun tezinin aksine, Çin'de devrimci kırsal üs alanları bize gösterdi ki radikal olarak dönüştürücü, gerici devletten "bağımsız ve otonom yeni alanlar" a) mevcut gerici devlet iktidarına karşı "yıkıcı, antagonist ya da militarize" olmadan oluşturulamaz ve b) gerici devlet iktidarının tamamen yıkılmasını ve sosyalist bir devletin kurulmasını hedeflemezse ayakta kalamaz.

---

ele geçirmeye dönük bütünlüklü amaçtan kopartılamaz ve Mao da koparmamıştır. Mao için bunlar ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Badiou'nun yaptığı gibi, sadece bunu görmezden gelmek ya da saf dışı bırakmak için bu özsel bağlantıyı arada sırada tanımak teoride ve pratikte bu hayati önemdeki bağı kopartır.

Badiou benzer şekilde 1917 Ekim Devrimi'nin hemen öncesinde büyük Rus şehirlerinde var olan Sovyetler (işçi konseyleri) deneyimini de çarpıtır. Badiou "Bolşevik siyasetin en azından Sovyetlerin bunları üstlenebildiği durumlarda belli devletçi etkinliklerin Sovyetlere kısmi devrini gerçekleştirebildiğini" ileri sürer. Bunu Lenin'in Ekim Devrimi'ni başlatan ayaklanma zamanında ortaya koyduğu şu tanımla karşılaştırın: "Sovyetler proletarya diktatörlüğünün Rus biçimidir" –amaç proletarya diktatörlüğüydü, Sovyetler değil.

Hakikatte, Lenin ve Bolşevikler, Sovyetler konusunda çok farklı bir bakışa sahip olan, Karl Kautsky'den[118] Menşeviklere, oportünistlerle yoğun ideolojik mücadele yürütmek zorunda kalmışlardı. Bu güçler Sovyetlerin tam da Badiou'nun tanımladığı şey olmasını istiyorlardı: Burjuva egemenliği bağlamında yarı-kalıcı ikili iktidar bölgeleri. Kitle oluşumları olan Sovyetler, aynı zamanda farklı sınıf çıkarlarını temsil eden farklı politik güçler arasında yoğun bir mücadele alanıydı: Özellikle Menşeviklerin reformist ve ekonomist programı ile Bolşeviklerin ve Lenin'in devrimci programı arasında yoğun bir mücadele vardı.

Lenin asla Sovyetleri saf işçi oluşumları olarak biçimsel açıdan ele almadı; ihtilalin öncesinde ve ihtilal sırasında Sovyetler içindeki sınıfsal ve ideolojik mücadeleyi ve değişen koşullarda Sovyetlerin değişen rolünü teşhis etti. Ekim ayında ihtilal öncesi ve ihtilal sırasında Lenin bunları –yeni bir prole–

118 Karl Kautsky Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin lideri ve 19. Yüzyıl sonu 20. Yüzyıl başlarında oldukça etkili bir Marksist kuramcıydı. Kautsky reformist ve şoven bir işçi hareketini savunuyordu. Emperyalizmin burjuvazinin belli bir kesiminin belli bir politikası olduğunu, emperyal sömürgeciliğin sömürge ülkelerde üretici güçleri geliştirdiği ölçüde desteklenebileceğini; devlet iktidarının devrimci zaptının önünü alarak kapitalizmin işçi hareketinin lehine işleyecek biçimde daha rasyonel ve daha az savaşçı bir şekilde evrilebileceğini öne sürdü. I. Dünya Savaşı sırasında işçilerin "kendi" ülkelerinin emperyalist burjuvazileri ile birleşmeleri önerisi meşhurdur. Kısaca Kautsky proletarya ve burjuvazi arasındaki antagonizmayı inkâr ediyordu. Lenin Kautsky'ye karşı geniş çapta polemiğe girmiştir.

ter devleti kurmak ve sağlamlaştırmak için– iktidarı ele geçirmenin temel araçları olarak gördü. Bu görüş bunları devrim ve devlet iktidarının ele geçirilmesi hedefinden kitlesel sosyal-demokrat örgütlere çevirme yönündeki Menşeviklerin programının zıttıydı.

Sovyetleri, gerçekte oldukları şey –gerici devlete radikal bir şekilde karşı duran ve iktidarın devrimci bir şekilde ele geçirilmesinin organları işlevi gören– yerine, "devlete mesafeli" kurumlar ya da bölgeler olarak yeniden şekillendirmeye girişirken Badiou, Menşeviklerin programını yeniden diriltir.

Proleter devlet iktidarı ve devrimciler iktidarı tamamen ele geçirmeliler mi sorularının asıl soru olduğu Ekim Devrimi'nden hemen önceki dönemde Sovyetlere dair Lenin şöyle yazar:

> Sovyetler devlet örgütü haline gelmeyi mi istemeli (Nisan 1917'de Bolşevikler "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganını ortaya attılar ve Bolşevik Parti Konferansı'nda... burjuva parlamenter cumhuriyet ile memnun olmadıklarını Paris Komünü ya da Sovyet tipi bir işçilerin ve köylülerin cumhuriyetini talep ettiklerini beyan ettiler); *yoksa* Sovyetler bunun için gayret etmeyip, iktidarı ellerine almaktan, devlet örgütü olmaktan kaçınıp bir sınıfın "savaş örgütü" olarak mı kalmalı (Menşevik önderliğinde Sovyetlerin işçilerin burjuvaziye tabi kılınmasının aracı olduğu gerçeğini bu masum dilekle süsleyerek Martov'un ifade ettiği gibi). [Martov zamanın önde gelen Menşeviklerindendi –editörün notu] [119]

Lenin sonra kısaca, "Devlet bir sınıfın bir öteki sınıfı baskı altına aldığı bir aygıttır"[120] der ve Karl Kautsky'nin refor–

119 Lenin, "Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky" "Proletarian Revolution and Renegade Kautsky," *Toplu Eserler* (*Collected Works*), Cilt 28 (Moskova: Progress Publishers, 1965), s. 259.

120 Age, s. 260.

mist konumunu tanımlamaya devam eder:

> Bu nedenle modern toplumda çalışan ve sömürülen insanların öncüsü olan ezilen sınıf, 'sermaye ve emek arasındaki belirleyici savaşa' doğru gayret etmeli ama sermayenin emeği baskı altına aldığı makineye *dokunmamalıdır*! –O makineyi *bozmamalıdır*! –Her şeyi saran örgütlenmesini *sömürücüleri baskı altına almak için kullanmamalıdır*![121] [vurgu özgün metnin].

Bu aşamada Lenin Sovyetleri iktidarı ele geçirme araçları ve yeni devlet iktidarının belirleyici örgütleri olarak gördü. Ama Lenin aynı zamanda toplumu devrimcileştirme yönündeki karmaşık görevi gerektiren sosyalizmin Sovyetler şeklindeki kurumsal biçim yoluyla yönlendirilemeyeceği sonucuna da vardı, yeni türden "özel kurumlar" olarak önemli yönetim işlevleri yerine getirip devlet iktidarını uygularken bile. Lenin, sosyalist toplumu zorlu dönüşüm görevi boyunca yönlendirmek için devrimci komünist ideolojik ve politik bakış açısı ve yönelime sahip olanlardan oluşan devrimci öncünün kurumsallaşmış önderliğinin gerekli olduğu yönünde değerlendirmede bulundu. Eski devlet yapıları paramparça edilmeliydi ve Sovyetler yenisine delalet ediyordu; ama Sovyetler ya da bir Sovyetler ağı, toplumun tam anlamıyla devrimci dönüşümüne öncülük etmek için yeterli ideolojik ve politik birliğe, tutarlılığa ve güce sahip değildi.

Bunun nedenleri basit ve temel anlamda, Şanghay Komünü'nün niçin Çin'de sosyalist geçiş aşamasında doğru bir biçim olmadığına dair 4. Bölümde ayrıntılı biçimde ele alınanlarla aynıdır.

c. Reformizm ve Sosyal-Şovenizmin Bir Yörüngesi

Alain Badiou nereden yola çıkar, "devlete mesafeli bir siyaseti" onu nereye getirmiştir? Yeni düşüncesini şöyle anlatır:

121 Age.

Ne var ki, bugün madem ki "devrimler çağı kapandı... devlete dair konumumu değiştirmek durumunda kaldım. Yol gösteren ilke tek taraflı bir şekilde 'devletsizleştirme' olamaz artık. Mesele daha çok takviye mantığıyla devlete buyruk vermektir. Problem siyasetin devlete *nereden* buyruk vereceğini bilmektir.[122] [vurgu özgün metin]

Başka bir yerde Badiou ayrıntılandırır:

Siyaset kitlelerin çıkarlarına göre yayıldı ve devlet dışsal bir düşmandı. ... *Bugün bakış açımız oldukça farklı.* ...şimdi söyleyeceğimiz şey devletin mutlak dışsallığını öne süremeyeceğimiz birtakım soruların olduğudur. Daha çok mesele devletten bir şey talep emektir, devlet hakkında kimi buyrukları ya da beyanı formüle etme meselesidir... [bizim vurgumuz]

Devam eder:

Daha çok mesele devletten bir şey talep emektir, devlet hakkında kimi buyrukları ya da beyanı formüle etme meselesidir... devletin onlara dair bu ya da şu şeyi değiştirmek, itiraz edilen yasaları iptal etmek, alınması gereken... önlemleri almak durumunda kaldığı koşulları yaratmaktır. *Devlete karşı buyruk vermek* derken kastettiğimiz şey budur. Bu devlete iştirak ettiğimiz anlamına gelmez. Seçim sisteminin, herhangi bir parti temsiliyetinin dışında kalıyoruz. Ama kimi temel noktalarda devlete radikal bir şekilde dışsallık içinde değil devlete karşı buyruklar yoluyla işlediğimiz ölçüde devleti, siyasal alanımıza dahil ediyoruz.[123] [vurgu özgün metnin]

122 Alıntılayan Hallward, *Badiou*, s. 226–27.

123 Badiou ve Hallward, "Siyaset ve Felsefe: Alain Badiou ile Röportaj" (Politics and Philosophy: An Interview with Alain Badiou," *Etik, Kötülüğü Anlamaya Dair Bir Makale* (*Ethics, An Essay on the Understanding of Evil*) içinde Ek (Londra: Verso, 2001), s. 96–98.

Alain Badiou'nun radikal özgürleşme siyasetinin politik ve ideolojik olarak vardığı acılı nokta budur. İlk dalga sosyalist devrimlerden ve toplumlardan yanlış sonuçlar ve dersler çıkarır; "devrimler çağının kapandığını" ilan etmeye girişir; ve "devlet iktidarının ne hedef ne de norm olduğu" bir siyaset geliştirir. Ancak gerçeklik yanılsamaya çarpar ve bu siyaseti bütünüyle öznel bir deneyime indirgeme çabalarına rağmen, Alain Badiou kendini, reform "buyrukları" için ricacı olarak devlete büyük bir yakınlık içinde bulur. Evet, hâlâ küçük bir mesafe var –Badiou seçimleri ve parlamentoyu reddetmeye devam eder. Ama ideolojik ve politik çizgisiyle, Badiou nesnel olarak burjuva demokrasisinin öncülleri, sınırları ve kısıtlamalarına uyum sağlar.

Geriye kalan ise bir şekilde belirsiz ve müphem bir "komünist hipotezle" ilişki içinde duran içi boş bir siyaset kabuğudur ve bu siyaset kendi sözcükleriyle, "hiçbir şeyi vaat etmez. Hem partisiz hem de programsızdır. Buyruğa dayalı bir düşünme biçimidir..."[124]

Ve dünya temel olarak değişmeden kalır. Kapitalizm-emperyalizm sömürücü kıyma makinesinde yaşamları öğütüp, ruhları parçalayarak "arka planda" mırıldanmaya devam eder. Ve vahşetler dinmeksizin devam eder.

Bu reformizmin neresi radikal? Bu, ya da herhangi bir reformizmin neresi özgürleştirici?

Emperyalist devleti buyrukların alıcısı olarak ortaya koyup ona karşı bir antagonizma içinde olmamayı savunmak emperyalist statükoyu kabul edip güçlendirmektir. "Bizim ülkemiz"–bu çerçevede neyin uygun ve kabul edilebilir olduğu– duruşundan ilerlemektir. Asalak sömürü ilişkilerine dokunmadan bizzat emperyalist kalelerin içinden daha iyi şartları amaçlamaktan daha öteye gidemeyen bir siyaseti rasyonalize etmektir –bilinçli bir şekilde niyet bu olmasa da. İşte ironi burada yatar: "devlete mesafeli" yanılsamalı bir "radikal"

124 Alıntılayan Hallward, *Badiou*, s. 227.

siyasetin alanı, büyük oranda dünyanın emperyalist tahakküm altındaki orantısızlığından kaynaklanan sömürü ilişkileri ve bununla ilgili imtiyazların bir ürünüdür.

Alain Badiou dünyanın sefilleri ile özdeşleşmesi ile bilinir, Fransa'nın belgesiz göçmenleri olan "*sans-papiers*" (kağıtsızların) haklarını savunurken doğru konumu takınmıştır, emperyalist saldırganlığın savaşlarına karşı olduğu bilinir. Ama emperyalizmden devrimci bir kopuşu –tüm bu dehşete bir son verebilecek ve tüm insanlığın hizmetinde gerçek bir özgürleşme sürecini başlatabilecek bir kopuşu– mümkün kılan amaç ve araçların kendisini reddederek. Alain Badiou nesnel olarak emperyalizmin varlığı, doğası ve rolüne dayanan reformizm saçmalığına döner. Niyetinden bağımsız olarak, Alain Badiou oldukça sevimsiz bir alana demir atar: "Avrupa-merkezci sosyal şovenizm ve sosyal demokrasi."[125]

2. Alain Badiou ve "Olay" Radikal Kopuş mu Yoksa (O Kadar da) Radikal Olmayan Kendiliğindenlik Kuyrukçuluğu mu?

Alain Badiou'nun "olay" nosyonu, en yaygın bilinen ve en çok tartışılan kavramlarından birisidir. Birçok ilerici ve radikal Badiou okurları için olay statükoda özgürlükçü kırılma olanağına işaret etmiştir. Aynı zamanda olaya sadık kalan ve bu radikal kırılmanın açtığı yeni olanakları gerçekleştirmek için uğraşan "öznenin" merkezi rolünü ifade etmiştir.

Kısaca, politik alanda Alain Badiou'nun olayı, kökeni ve patlak vermesi açısından tamamıyla beklenmeyen ve açıklanamayan –Badiou'nun deyimiyle "salt şans eseri"– azami toplumsal yeğinliğe sahip bir patlama ya da bir kopmadır[126] ve

125 Avakian, *Dünyayı Fethet! Enternasyonal Proletarya Bunu Mecbur ve Müktedir* (*Conquer the World? The International Proletariat Must and Will*), Baskısı *Revolution* #51 198. (revcom.us). III. Bölümde, *Köprü Olarak Leninizm* (*Leninism as the Bridge*).

126 Badiou matematikteki tekillik terimini kullanır, gündelik dile çevrildiğinde bu şu özellikleri taşıyacaktır: (a) tekil (biricik, ayrıksı ve

radikal anlamda "yeni" potansiyelleri açığa çıkaran bir şeydir. Bir olay Fransa'da Mayıs '68'de olduğu gibi (geniş çaplı sokak protestoları ve polisle çatışma, okul ve fabrika işgalleri ile genel grevi kapsayan) kendiliğinden kitlesel bir yükseliş ya da Paris Komünü ya da 1917'de Rusya'daki Ekim Devrimi'nde olduğu gibi devrimci bir uğrak da olabilir. Badiou için esas önemli olan olayın eşitlikçi bir niteliğe ve içeriğe sahip olmasıdır.

Her ikisi de geriye dönük olarak olaydan (sonra) oluşan yeni bir "özne" ve yeni bir "hakikat"e yol açıp bunlarla iç içe geçmesi olayın tanımlayıcı özelliğidir. Bu nedenle olay bir hakikat–sürecine yol açar: Yeni özne ve yeni hakikat nesnel olarak var olmak yerine olaya "sadakat" (bağlılık ve vefa) yoluyla olayla ilişkileri içinde kurulurlar.

Badiou kanonik bir olay örneği olarak İsa'nın dirilmesini aktarır. Paul ve Hıristiyanlık, sırasıyla, bu olaya sadakat halinde özne ve hakikati oluşturur. Siyasal dünyada, umulmadık bir şekilde radikal anlamda yeni olanaklarla patlak veren (Badiou'nun kendisinin de bu olaya sadakat içinde şekillenen bir özne olduğu) Mayıs 1968'de Fransa'yı sallayan büyük ayaklanma bir başka kanonik olaydır.

Alain Badiou'nun –içerikteki radikal farkların biçimci kurgularca gizlendiği– biçimci yöntemi, İsa'nın dirilmesi, Fransız Devrimi, Paris Komünü, Ekim 1917 ve Mayıs '68 örnekleriyle açıkça görüldüğü gibi olay kavramıyla alabildiğine oyun içindedir.[127]

---

olağandışı ve (b) matematiksel fonksiyondaki süreksizlik ya da uzay–zaman dokusunda kara delik gibi, statükonun bozulduğu belli noktalarda ortaya çıkan.

127 Eğer Badiou'nun yorumunu "dinlersek", İsa'nın dirilmesi ve Paul "öznesi" ilk evrenselciliğe yol açmıştır – yüzyıllarca büyük zarar vermiş, dünyaya bilimsel olarak yaklaşıp özgürlükleri için mücadele ederken bilinçli olarak bilip dünyayı değiştiren kitlelere pranga vuran baskıcı bir dinin Hıristiyanlığın "hakikati". Daha önceden de bahsedildiği gibi, Fransız Devrimi eksiksiz bir burjuva devrimi; Paris Komünü sömürünün olmadığı bir toplumu hedefleyen kitle–

Tüm bu birbirine hiç benzemeyen örnekler içinde Paris Komünü, neyin bir olayı teşkil ettiğinin ve bunun nasıl bir özgürleşme siyasetine oturduğunun bir tasviri ve denektaşı olması açısından Badiou için özel bir rol oynar:

> Bizim için bu öteki dünya [özgürleşme patikası –editörün notu] *ilk* varoluşu dediğim müteakip varoluşundan, yani parti–devleti ve onun toplumsal işçi imleminden tamamen başka bir yerde, bizim için Komün'de bulunur. Bunun yerine, bu bir siyasi kopuşun her zaman için öznel kapasite ve o kapasitenin sonucu –devletten tamamen bağımsız– bir örgütün bir birleşimi olduğu yönündeki gözlemde mevcuttur.[128] [italik vurgu özgün metinin, altı çizili olan vurgu bizim]

Komün, Badiou için kimi niteliklerin ve özelliklerin somut örneğidir. Komün, beklenmedik bir kitlesel kalkışmaydı. Siyasi–askeri iktidarı sağlamlaştırıp yoğunlaştırmayan yeni bir siyasal biçime yol açan mevcut Fransız burjuva devletinden bir kopuştu. Tüm bunlar "devlete mesafeli" bir siyaset ve "partisiz bir siyaseti" somutlaştırıyordu. Burada bir kez daha parti–devletinin reddine geri dönüyoruz: Bu Badiou'nun olay kavramına ve buna denk düşen siyasette merkezi öneme sahiptir ve adeta tanımlayıcı niteliktedir. Dahası Komün, başta komünarların kendileri olmak üzere, yeni özneler ve ondan esinlenen uluslararası komünist hareketi doğurmuştu.

Alain Badiou'nun "olay–özne–hakikat" felsefi üçlüsü, radikal değişimi olumlayıp görünüşe göre bilinçli özne–

---

lerin elinde ilk devlet iktidarı deneyimi; Ekim 1917 devrim yapıp komünizme geçiş olarak sosyalist toplumu kurma yolunda milyonları zincirlerinden kurtaran gerekli önderlik, teori ve araçlarıyla ilk proleter devrim; ve Mayıs '68 devrimci önderliğin eksikliği nedeniyle devrimci olanakları açısından kısıtlı ve yarıda kalmış ve bu nedenle statükoyla tam bir kopuş şansı olmayan, Parisli öğrenci ve işçilerin haklı ayaklanmasıydı. Tüm bunlar olay kurgusu altında aynı kefeye konuluyor.

128 Badiou, *Polemikler*, s. 289.

yi sahnenin merkezine yeniden koyan böylesi bir değişimin dinamiklerine alışılmadık bir yaklaşım getirmesi açısından ilgi ve heyecan uyandırmıştı. Bu yaklaşımın, bilincin ve öznenin rolünü yeteri kadar vurgulamayan yapısal–determinist değişim kuramlarıyla tezat içinde olduğu söyleniyordu. Bu nedenlerle, olay kimi ilerici çevrelerde "çeşitli sahalarda radikal olarak alışılmadık olaylardan esinlenen büyük oranda daha iyi bir dünyanın mümkün olduğu yönündeki görüşün bir ifadesi"[129] olarak görülür.

Gerçeklik "büyük oranda daha iyi bir dünya" için haykırmakta. Yoksulluk, sefalet, ümitsizlik, baskı ve şiddet "dünyanın sefillerinin" saflarını büyütmekte. Ama bir kez daha Alain Badiou'nun olayı ve özellikle de "özne" kavrayışı "parti–devleti"nin açıkça reddi ile birlikte, bu zulüm dünyasını üreten sisteme hiçbir gerçek alternatif sunamaz.

a. Salt Şans Olarak Badiou'nun Olayı

Alain Badiou olayı "durumdan çıkarsanamayacak, salt şans"[130] olarak sunar –Badiou uzmanı Oliver Feltham'ın tanımladığı şekliyle, "salt olumsallık"[131]. Diğer bir deyişle, olay yepyeni ve önceki koşullar ve çelişkilerin sonucu olarak açık–

129 Nick Hewlett, *Badiou, Balibar, Ranciere, Özgürleşmeyi Yeniden Düşünmek*, (*Badiou, Balibar, Ranciere, Re-thinking Emancipation)* (Londra: Continuum, 2007), s. 37.

130 Badiou, *L'Etre et l'evenement [Being and Event]* (Paris: Seuil, 1989), s.215, Peter Hallward tarafından "Generic Sovereignty: the Philosophy of Alain Badiou," *Angelaki,* Cilt. 3, No. 3, s. 95 içinde çevrildiği şekliyle. *Varlık ve Olay*'ın İngilizce baskılarında bu cümle "tamamen riskli ve durumdan çıkarsanamayan" şeklinde tercüme edilmiştir. Badiou olayı zar atmaya benzetir çünkü bu "zar atma hareketi genel olarak olayı sembolize eder." Badiou'nun İngilizce çevirilerinde "şansa dayalı," "tesadüfi" ve "riskli" sözcükleri birbirinin yerine kullanılmıştır.

131 Oliver Feltham "Çevirmenin Önsözü", Badiou, *Varlık ve Olay* (*Being and Event)* içinde, s. xxvi; Ayrıca Feltham, *Alain Badiou, Canlı Kuram (Alain Badiou, Live Theory)* içinde (Londra: Continuum, 2008), s. 100.

lanabilecek bir şeyin ötesinde bir şeydir. Bu nedenle, olay beklenmediktir de. Badiou şöyle belirtir:

> Olayın özü önceden hiçbir işaretin olmaması ve ne kadar tetikte olursak olalım, lütfuyla bizi şaşırtmasıdır. (...) Rab'bin günü, gece hırsız nasıl gelirse öyle gelecektir.[132]

Alain Badiou "nesnel" durumun dinamiklerinin bir yönünü –sistemin derin ve büyük çelişkilerinin sıklıkla yoğun, kendiliğinden ve beklenmedik patlamalar sonucunu doğurmasını– kuramsallaştırıp ilan ediyor. Böylesi patlamaların "dolaysız tetikleyicileri" ve müteakip dinamikleri önceden sezilemez ve altta yatan temel çelişkilerle *doğrudan* ilişkili olmayabilir. Ve altta yatan nedenler ve tetikleyiciler tanınabildiğinde bile, bu durumların yoğunluğu sıklıkla öngörülemez. Örneğin, Fransa'da Mayıs '68'de, 1968 Olimpiyatları sırasında Meksika'daki öğrenci ayaklanmasında ya da 1992'de Los Angeles isyanında –her birinin büyük toplumsal çelişkilerin yoğunlaşmasını yansıtıp ifade eden tetikleyici öğeleri ve dinamikleri vardı; ama gerçekleşen şey hem sertliği hem de alışılmadık mücadele biçimleri, örgütlenme ve konjonktürden doğan bilinçlilik açısından beklenmedikti.

Pek az kişi bu durumlardaki anidenlik ve şaşırma öğelerine karşı çıkacaktır ve bu nitelikler mekanik bir şekilde altta yatan maddi nedenlere indirgenemez. Bu önemlidir. Komünist harekete damgasını vuran ve at gözlüğünden bakmasına neden olan şey, çizgisel bir şekilde çelişki kümesi herhangi bir zamanda her ne sunuyorsa geleceği ondan hesaplama, gelişmede sıçrama ve kopuş olasılığını görememe ve yeni olanakların aniden ve "uyarmaksızın" açılabileceğini hayal edememe eğilimi olmuştur. Nedensellik ve rastlantı arasındaki diyalektik bağlantıya dair daha iyi bir kavrayış sağlayabilmek son derece önemli bir felsefi sorundur. Ama Alain Badiou "salt şans"ın uhrevi parlaklığında sunarak, olayı tamamen nedenlerden

132 Badiou, *Aziz Paul, Evrenselciliğin Temelleri* (*Saint Paul, The Foundation of Universalism*) (Palo Alto: Stanford University Press, 2003), s. 111.

koparmaya çalışır. İlk bakışta bu özneli "kurtarıyormuş" gibi görünse de aslında göreceğimiz gibi bu determinizmin zincirlerinin köklü değişim gerçekleştirmek için harekete geçenlerin üzerinde daha da sıkı bağlanmasıyla sonuçlanır.

Doğadaki ve toplumdaki her şey nedensellik ve olumsallık (şans), zorunluluk ve rastlantının bir ürünüdür. Bu olayları "salt şans" olarak ele alan Badiou nedensellik öğesini – bu olayların tarihsel, maddi ve toplumsal öncellerini– yadsır. Bu, gelişimin altında yatan yapı ve dinamiklerin bilimsel analiz ve sentezine dayanan topluma ve onun dönüşümü imkânına bilimsel bir kavrayış ve yaklaşımla taban tabana zıttır. 17. Yüzyıl felsefecisi Spinoza mucizeyi "nedenleri açıklanamayan bir olay"[133] olarak tanımlamıştı. Ancak –olayın "mucizesi" de dahil– neyin "mucize" olarak göründüğünün, rastlantı rolünün yanı sıra, ve onunla etkileşim içinde, değişik seviyelerde maddi belirleyenleri ve öncülleri bulunmaktadır. Aynı zamanda olayın tarihsel olarak belirli sınıfsal ve toplumsal güçlerin parçası olan, farklı sonuçlara doğru olaya ve öncül koşullarına tepki gösterip etki eden insan failleri de vardır.

Tarihte ve günümüz toplumunda sistemin derin çelişkilerinin beklenmedik bir şekilde deprem gibi patladığı keskin dönemeçlere birçok örnek verilebilir. Ama madem toplum çizgisel ve mekanik bir şekilde neden ve sonucun serilmesine indirgenemiyorsa, rastgele olaylar dizisine de indirgenemez. Lenin'in Rusya'da 1917 Şubat Devrimi zamanında yaptığı bir gözlem konuya oldukça uygundur:

> Doğada ya da tarihte mucize yoktur, fakat her devrim, tarihin her ani dönemeci gibi öyle zengin bir içeriğe sahiptir, mücadele biçimlerinin ve mücadele eden güçlerin karşılıklı ilişkisinin kendine özgü bileşimlerini o kadar beklenmedik biçimde ortaya çıkartır ki, birçok şey dar kafalı beyinlerde

133 Benedictus, *A Theologico-Political Treatise, and a Political Treatise* (NY: Cosimo Classics, 2007), s. 84. [*Teolojik-Politik İnceleme* Çev. Cemal B. Akal ve Reyda Ergün, Ankara: Dost Yayınevi, 2008.]

mucize olarak görünmek zorundadır.[134]

Olaya yol açan etmenlerin "sıcak karışımında" güçlü şans ve olumsallık öğeleri bulunmaktadır, özellikle de bu öğelerin nasıl karşılıklı olarak birbirini etkileyip bir araya geldiği ve yeni şeylerin oluştuğu düşünüldüğünde. Ama gerçeklik tamamen rastlantı değildir: Görece bir istikrar ve birlik vardır ve beşeri toplum da dahil hareket halindeki biçimler ve belli biçimlerin motifleri tanımlanıp kavranabilir. Aynı zamanda bir toplumsal oluşumun ve genel durumun gelişimini şekillendiren temel ekonomik gelişmeler, sınıf ilişkilerindeki değişimler, ortaya çıkan siyasi, sosyal ve kültürel olguları, vs. de içeren ama bunlarla sınırlı olmayan altta yatan çelişkiler de bulunur. Bilinçli devrimci güçler tarafından anlaşılması, öngörülmesi ve üstünde çalışılması mümkün olan ve gereken birçok şey var. Eğer koşullar devrimci güçlerin büyük ayaklanma durumlarından devrimci bir açılım "sökmelerini" sağlayacak hale gelirse, iktidarın ele geçirilmesi de dahil, devrimci mücadelenin ilerlemesini azami hadde çıkarmak için gerekli olan tam da bu. Ve öngörülmeden gerçekleşen birçok şeye dair, devrimci güçler Bob Avakian'ın da belirttiği gibi, "sürekli olarak zorunluluğu özgürlüğe dönüştürmeye çalışırken, bu olasılığa daima hazır olmalılar."[135] Gerçekliğin doğru diyalektik materyalist anlayışı budur –buna dayalı etkin, dönüştürücü, devrimci bir yönelim.

Badiou'nun olaya odaklanması ilk bakışta yukarıda tanımlanan "determinist realizm" çalılığından bir çıkış yolu olarak görünebilir. Ne var ki, Badiou rastlantı ile nedensellik

134 Lenin, "Letters from Afar," *Collected Works,* Cilt. 23 (Moskova: Progress Publishers, 1962), s. 297 ["Uzaktan Mektuplar", *Seçme Eserler*, Cilt 6, İnter Yay., s.17]

135 Avakian, "Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak" ("Making Revolution and Emancipating Humanity,") *Devrim ve Komünizm : Temel ve Stratejik Yönelim (Revolution and Communism: A Foundation and Strategic Orientation) kitapçığının içinde* (1 Mayıs, 2008), s. 41. (revcom.us)

arasındaki ilişkiyi gerçekliğin gelişme kalıbını daha isabetlice yansıtacak bir şekilde yeniden kurmak yerine aslında neden-selliğin basit bir reddine sığınır.

b. Edilgenlik ve Kendiliğindenlik Karşısında Beklerken Elini Hızlı Tutmak: Nesnel ve Öznel Etmenler

Böylece, dünyanın gitgide daha da büyük bir felaket ve dehşetin içine doğru sürüklendiği ve radikal olasılıkların soğuk ve kasvetli göründüğü bir zamandan, Alain Badiou olayın dünyevi mucizesini takdim eder. Bu, bizi baskıcı bugünden "kurtaracak" *deux ex machina*[136] umudu ve olasılığıdır.

Emperyalist kalelerde genellikle, ezilen uluslardaki durumdan farklı olarak normal zamanlarda görece istikrar hâkimdir duruma. Badiou'nun olayı emperyalist toplumun boğucu ve duygusuzlaştırıcı normalliğinden bir kırılma özlemindekilerde yankı bulur. Bilhassa kendiliğinden kitlesel kalkışma da dahil bu dokuda bir çatırtı, bir olay, başka bir dünya isteyenlere ve her şeyin açılıp yeni olanaklarla yeni güçlerin ortaya çıktığı bu istisnai anların hasreti içindekilere –anlaşılabilir bir şekilde– çekici gelir.

Ama Badiou emperyalist toplumdaki normalliği dinginciliğin[137] nedeni olarak ele alır. Badiou'nun "özne"den tüm istediği (bir öznenin yaratılmasının koşullarını yaratan "olay" olduğundan) bu mucizeye inanmasıdır. Bu, örtük bir şekilde olayı beklemeyi ve olayın ardından da açık bir şekilde bağlılık ve vefa ("sadakat") gerektirir. O zamana kadar, 4. Bölüm'de

136 [Lat] "makineden tanrı", beklenmedik, yapay veya imkânsız bir karakter, alet veya olayın beklenmedik bir yerde aniden ortaya çıkması. Antik Yunan tiyatrosunda bir tanrıyı canlandıran karakterin bir vinç (machina) yardımıyla yukarıdan indirilmesi anlamında kullanılmaktaydı. [ç.n.]

137 Quietism (dingincilik) akıl ve iradenin dünyevi olaylara tamamen ilgisiz kalarak yalnız Tanrı düşüncesine daldığı dinsel bir mistisizm şekli [ç.n.]

gördüğümüz gibi, yapılabilecek tek şey uçlarda duran reformist bir siyaset ve emperyalist devlete "reçeteler" sunmaktır.

Metropollerdeki "olaysal" olmayan hayata dair bu reformist politikalar ve Badiou'nun olaya yaklaşımı arasındaki ortak nokta her ikisinde de özne ve öznel etmenin olayların peşine takılması ve sonuçta devlet iktidarını ele geçirme yönündeki devrimci amaçtan ayrılmasıdır. Bu "özne" etkin bir şekilde "olay" öncesi durumu işleyip dönüştürmeye ya da olayın kendisini, devrimci amaçlar rehberliğinde ve devrimci mücadele için en büyük kazanımları elde etmeye çalışacak şekilde işlemeye çalışmaz.

Badiou'nun olayı bekleyen "özne" mantığı, "özne"nin ve bilincin daha büyük nesnel durumu etkileyip, şekillendiremeyeceği ve dönüştürmeyeceği ilkesine dayanan determinizmi peyda eder. Aslında Badiou bunu bir ilke olarak kutsar:

> Nesnel ve öznelin diyalektiğine" [kayıtsız bir siyaset]... "öznel düşüncenin konuşlanması öznelin kendi içinden, *ekonomi, devlet, yabancılaşma, vs. referans*" [şöyle dursun] "*öznelin nesnelle karşı karşıya gelmesinden değil*, öznel olanın öznelin içinden kurulması hipotezi yoluyla gerçekleşmelidir.[138] [vurgu bizim, köşeli parantez içindeki sözcükler Hallward'dan]

İlkin bilimsel Marksist bir perspektiften kimi önemli terimleri tanımlayalım. Daha geniş nesnel etmenler derken toplumun maddi koşulları ve altında yatan dinamikler, onunla ilişki içinde –ve bazen de ondan özerk– dönen daha geniş politik ve ideolojik akımlar, tüm bunların hareket ettiği ve değiştiği (çelişkili) yönler, halkın değişik kesimlerinin fikirleri, duyguları ve ruh halleri kastedilir. Öznel etmenle ise ister devrimci parti ister daha geniş bir hareket olsun, nesnel durumu dönüştürmeye çalışanlar kastedilir.

Badiou her ikisi arasındaki sınırları mutlak kılarak ve

138 Alıntılayan Hallward, *Badiou*, s.224.

olanın zorunluluk gereği olması gerektiği ve öznel etmen tarafından devrimci hedeflere doğru şekillendirilip, etkilenemeyeceğini ve dönüştürülemeyeceğini savunan bir bakışla nesnel etmene yönelik edilgen bir tutum geliştirerek, nesnel ve öznel etmenler arasındaki ilişkiyi fiilen yadsır. Badiou'da olaydan önce "özne"nin olmayışının altında yatan budur. Olayın *deux ex machina* (makineden tanrısı) olmadan nesnel durumda hiçbir özsel değişiklik yapılamaz.

Bu belki de ironiktir çünkü Badiou'da öznel olanın önemine büyük bir vurgu vardır –ve komünist hareketin tarihinde eleştirilecek şeyler *bulunur*: Mekanik materyalizme dönük eğilimlerde ve öznel etmenin hafife alınması olan "tarihin akışı"nda bir tür "kaçınılmazlıkçılık" ve dolayısıyla bu biçimlerde bir determinizm vardır. Ama Badiou'nun yaklaşımı da –nesnel ve öznel olanın farklı bir biçimde ayrılması yoluyla– determinizme demir atar.

Nesnel ve öznel olan arasındaki ilişkiyi biraz daha detaylı ele alalım. Nesnel etmen ya da durum boydan boya esastır. Bu sınırlamalar akışkan, göreli ve kendileri de sürekli değişken olsa da, belli sınırlamalar koyan çerçevedir; dinamik bir çerçevedir ama yine de çerçevedir. Ama akışkan oldukları gibi, yine de vardırlar ve dolayısıyla volontarizm –nesnel koşullardan bağımsız olarak ve onları dikkate almadan, salt irade ve eylemin değişime yol açabileceği fikri– yanlıştır. Ama nesnel durum ve öznel etmen arasındaki ilişki diyalektiktir – insanların bilinçli eylemlerinin nesnel duruma geri etki edebilme ve onu dönüştürebilme yetisi de dahil her ikisinin de birbirinin içine işlemesi ve karşılıklı olarak birbirini dönüştürmesiyle. Hem nesnel durum hem de bilinç Badiou'nun savının aksine "*nesnelin öznelle karşılaşması*" yoluyla dönüşür.

Badiou kendi kendine bir kurgu olarak "özne"yi idealize edip öznel olanı nesnel etmenle sürekli bir etkileşimden ve "karşı karşıya geliş"ten koparır. Gerçeklikte, bilinç, nesnel durum gibi, hareket halinde bir madde biçimidir; tek önemli fark insanların daha geniş nesnel dünya hakkında öğrenme

ve onu değiştirmek için bilinçli olarak eyleme geçme yetileridir. Nesnel ve öznel olan arasındaki sınırlar gerçektir ama aynı zamanda göreli ve koşulludur; nesnel durum öznel olana tamamen dışsal değildir ve ondan etkilenip, onun tarafından şekillendirilebilir ve dönüştürülebilir.

Nesnel ve öznel olan arasındaki ilişkinin doğru bir kavrayışı bakımından, Bob Avakian bunu şu şekilde ifade etmiştir:

> ...bizim [öznel etmen, bilinçli, devrimci güçler –editörün notu] için nesnel olandaki değişimler bizim nesnel koşullar üzerindeki (doğrudan, birebir anlamda) "çalışmamız" yoluyla tamamen gerçekleşmese ya da belki de hiç gerçekleşmese de, yine de bizim onlar üzerinde "çalışmamız" nesnel koşullar çerçevesinde kimi değişimlere yol açabilir *ve* –kendi bakış açılarından nesnel duruma etki eden diğer güçler de dahil, diğer birçok öğe ile beraber bir "karışım"ın parçası olarak ve onunla beraber– bu da kimi koşullarda niteliksel bir değişimle sonuçlanan etmenlerin bir araya gelmesinin bir parçası olabilir.[139] [vurgu özgün metnin]

Öznel ve nesnel faktörler arasındaki diyalektik ilişkinin bilimsel bir kavrayışından hareket edildiğinde aşağıda belirtilen yönelime varılır:

> ... nesnel durumda fiilen niteliksel bir kopuşu ve atılımı getirecek (ya da getirilmesini mümkün kılan) farklı şeylerin bir araya gelme olasılığına karşı her zaman tedirgin bir şekilde, *sürekli nesnel çerçevenin sınırlarını zorlayıp nesnel koşulları mümkün olan en azami düzeyde dönüştürmeye* çalışmak. Böylece, bir yandan devrimci bir durumun ortaya çıkmasını *beklerken elimizi çabuk tutarak*, materyalizmi *ve diyalektiği* uygulama açısından temel bir yönelim noktasıdır bu.[140] [son vurgu sonradan eklenmiştir]

139 Avakian, "Making Revolution and Emancipating Humanity", s. 40.

140 Age.

Devrimci bir durum, toplumun Lenin'in tanımladığı özellik ve kriterlerin öne çıktığı derin bir krizin sancısını çektiği durumdur. Özellikle emperyalist ülkelerde iktidarın olası bir ele geçirilişi için gerekli ve olmazsa olmaz nitelikteki bu özellik ve kriterler: (a) yönetici sınıf derin bir krizin içine düşmüştür ve eskisi gibi yönetemez,(b) yönetici sınıf içindeki çelişkiler, artık eskisi gibi yaşamak istemeyen kitlelerin öfkesine yol açar, ve (c) etki alanı ve örgütlü bağlar yaratmak için tutarlı bir şekilde çalışan ve sistemden radikal bir kopuş gerçekleştirme yönünde kitlelerin duygularını ve kararlılığını ifade edebilme kapasitesine sahip devrimci bir öncü vardır.

Badiou'nun olaylar olarak tanımladığı kabarışlar potansiyel olarak kendi içlerinde devrimci bir durumun kurucu öğelerini taşıyabilirler. Ama devrimcilerin görevi, "devrimcilerin politik ve ideolojik çalışmalarının yanı sıra, sistemin kendisinin çelişkilerinin gözler önüne serilmesinin bir sonucu olarak"[141] ortaya çıkan böylesi bir devrimci durumun oluşmasını edilgen bir şekilde beklemek değil –"beklerken elini çabuk tutmaktır."

Bu, tutarlı ideolojik çalışma da dahil, bütün bir biçimler toplamı yoluyla insan kitlelerinin ideolojik ve politik bilinçlerini yükseltmenin yanı sıra devlete karşı kitlesel siyasal direnişin meşruiyet sorularını açığa çıkarabileceği temel fay hatlarını saptamayı gerektirir. Aynı zamanda bu, anlayış, etki ve sayısal açıdan partinin güçlendirilmesini de gerektirir (bu önemli bir görevdir çünkü olası bir devrimci duruma giden partinin gücü böylesi bir boşluğa el koyulup koyulamayacağı –ve hatta teşhis edilip edilemeyeceği– ile doğrudan ilişkilidir). Ayrıca bu, "insanlığın kurtarıcıları" gibi düşünen ve davranan uzun–

141 "Devrimci Yönelimin Kimi Önemli Noktaları –Devrimin Çocuksu Pozu ve Çarpıtılması"("Some Crucial Points of Revolutionary Orientation—in Opposition to Infantile Posturing and Distortion of Revolution") Ek, *Devrim ve Komünizm: Temel ve Stratejik Yönelim (Revolution and Communism: A Foundation and Strategic Orientation)* s. 91. (revcom.us)

erimli komünizm hedefi ve bakış açısına dair temel anlayışın aşılandığı farklı tabakalardan kayda değer bir kesimin (ama muhakkak proletarya içinden önemli bir kitleyi dahil edecek şekilde) gündeme getirilmesini de gerektirir. Tüm bunlar nesnel durum üzerine çalışmanın, elini çabuk tutmanın parçasıdır.

Dahası, Avakian'ın vurguladığı gibi, nesnel durumun dönüşümü sadece temel toplumsal çelişkilerle ilişkili olarak gelişmeyip çok farklı kanallardan gerçekleşir. Bu kanallar kültür ve ahlak alanları ile fikirler üzerindeki mücadelede belli yoğunlaşma noktalarını içerir.[142]

Alain Badiou'nun felsefi yaklaşımı farklı öğeler ve gerçeklik düzeyleri arasındaki ilişkileri tanımlamaktan yoksun olduğu için sahiden gerçekliği yansıtmaz. Badiou'nun teorisi zorunluluktan özgürlüğü söküp çıkarmanın –ve bu temelde nesnel durumu, özellikle insanların ideolojik ve politik bilinçlerini dönüştürmenin– mümkün olabileceği çeşitli kanalları ve patikaları tanımlayabilmenin önünde bir engel olarak durur.

Badiou özneyi öve öve bitiremezken, öznel etmenin, ya da bilincin, dinamik rolünü nesnel olarak iptal eder. Bunu yaparken, Badiou'nun olay felsefesi ve teorisi emperyalist ülkelerde hüküm süren görece istikrar karşısında yenilir. Olumsuz nesnel koşullar karşısındaki edilgenlik son derece yıpratıcı bir ideolojik etkiye sahiptir. Zaman içinde, ve neredeyse kaçınılmaz bir şekilde, bu edilgenlik ve determinizm ideolojik olarak

142 Ancak, temel olarak (ve deyim yerindeyse tüm bunların altında) özgürlük gerçekten de zorunluluğun kabul edilip dönüştürülmesinde yatar. Mesele bu kabulün ve dönüşümü hayata geçirme yetisinin çok farklı kanallardan geçmesi ve pozitivist, indirgemeci ya da çizgisel bir şekilde ana toplumsal çelişkiler belli bir zamanda kendilerini her nasıl ortaya seriyorlarsa ona bağlı olmayışıdır. Eğer böyle olsaydı –ya da biz buna öyle yaklaşsaydık– sanatın ve genel olarak üstyapının büyük bir kısmını tasfiye ederdik. Niye ahlak alanında mücadele veriyoruz? Çünkü üstyapıda görece inisiyatif ve özerklik vardır. Ve bu ne kadar doğru ifade edilirse, belli bir zamanda ne tür bir topluma sahip olduğumuz açısından ve bizim zorunluluğu kabul edip, zorunluluğu dönüştürme mücadelesini yürütme yetimiz açısından daha iyi olacaktır. [Avakian, "Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak", s. 11]

"statükonun dayanılırlığına" yol açar çünkü mucizeyi beklerken, insan temel olarak değiştiremediği şeyi kabul etmeyi öğrenir.

c. Mayıs 1968: Neydi ve Ne olabilirdi?

Alain Badiou'nun olayının ilham kaynağı Mayıs '68'e dair doğrudan kendi kişisel deneyimidir. O tarihsel uğrağın akışını söyle anlatır; katılanlar,

> ...başlarına gelen şey tarafından, olağanüstü, tam olarak hesaplanamaz şey tarafından, zapt edilmişlerdi... bir insanın mümkün olabileceğini düşündüğünün çok ötesinde –olaysal boyut dediğim şey budur. Olaya yol açan küçük süreçlerin hiçbiri gerçekten yaşanan şeye eşit değildi... Duruma içsel olan hesapların hiçbirinin o baskını açıklayamayacağı gibi faillerin kendilerinin bile artık onun faili mi yoksa aracı [*destek*] mı olduklarını veyahut neyin onları alıp götürdüğünü bilemedikleri bir şey tarafından zapt edildikleri özellikle bu düzeyde bir kırılmayı aydınlatamaz...[143] [köşeli parantezdeki sözcük ve vurgu özgün metinden]

Zamanın sarhoş edici ve hızla değişen ruhunu ve atmosferini anımsatan buradaki son cümleler oldukça açıklayıcıdır. Badiou gibi kimseler anın kendiliğindenliği tarafından "alıp götürülmüştür." Bu özgürleştirici olanaklara gebe bir andır. Ancak devrimci amaçlara doğru ilerleyişi azami mertebeye eriştirmeye kararlı, bilinçli devrimci güçler tarafından buna müdahale edilmemiş– ya da yeterince müdahale edilmemiştir.

Tüm dünyada yankı bulan ve devrimci yükselişi besleyen Fransa Mayıs '68'indeki haklı ayaklanmanın çok güçlü bir etkisi oldu. Üçüncü Dünya'nın ezilen uluslarında büyük devrimci mücadelelerin olduğu bir zamanda, –daha da güçlü bir şekilde ABD'deki kent ayaklanmaları gibi– emperyalist ülkelerin kendi içlerinde de devrimci olanağın tohumları bulun–

143 Badiou ve Hallward, "Siyaset ve Felsefe," s. 124–25.

duğunu gösterdi. Ama Mayıs '68 *neyin olmuş olabileceği ihtimali* ama olamadığı açısından daha da manidardır. Mayıs '68, devrimci önderlik sayesinde radikal olanaklar, hatta Fransa'da fiilen devrimci bir dönüşüm olanağı açabilecek son derece uygun bir kitlesel ayaklanma durumuydu. Kitleler isyan, egemen sınıf ise kargaşa halindeydi. Egemen toplumsal düzenin meşruiyeti ve devamlılığı ciddi bir şekilde sorgulanmaktaydı.

Sahici bir devrimci öncü, dinamik bir önderlik rolü üstlenmiş olsaydı, Mayıs '68'in "olanaklar olanağı" niteliksel olarak daha büyük olabilirdi. İşte Alain Badiou'nun yok saydığı tam da budur.

Badiou olayı "salt şans" olarak ortaya koyabilir ama "olay"ın "salt" hiçbir yanı yoktur. Her bir sınıf, algıladığı ve anladığı şekilde "toplum problemi"ne kendi çözümlerini dayatmaya uğraşırken, dünyayı kendi suretinde yeniden kurmaya çalışır. Bu, özellikle toplumun ayaklanma ve belirsizliğin pençesinde olduğu anlarda böyledir. Evet, yarıkların ve patlamaların beklenmedik bir niteliği vardır. Ama belli bir toplumsal formasyonla etkileşim içindedirler. Ve farklı sınıflar, toplumsal güçler ve onların temsilcileri –hepsi temsil ettikleri sınıf çıkarlarına en uygun sonuçları göz önünde tutarak– kendi maddi, politik ve ideolojik cephanelikleriyle ortaya çıkıp gelişirken, olayı etkilemek ve şekillendirmek için çekişeceklerdir.

Salt şans ve mutlak yeniliğe yaptığı bu vurgu Badiou'nun proletarya dışındaki sınıf güçlerinin etkisini küçümsemesine ve bu sınıf güçlerinin doğal olarak istedikleri gibi, gelişmeleri etkileyip zorla kabul ettirerek, fiilen duruma hakim olmasına yol açar. Yenilginin tohumları bunlardır. Daha önce vurguladığımız gibi, çıkarları kendiliğindenliğe karşı inatçı bir mücadele gerektiren tek sınıf proletaryadır. Bu, tüm insanlığı özgürleştirecek "topyekun bir devrimi" kendine temel alan bilinçli bir önderliği gerektirir. Bu önderlik olmaksızın, proletaryanın çıkarları baskı altına alınır –ya da her koşulda temelde ifade edilmeden kalır.

Badiou'nun saydığı olaylardan çıkartılması gereken bir

ders, sahiden radikal ve özgürleştirici bir kopuşa burjuvazinin karşı koyacağıdır –hem de en aşırı araçlar ve tedbirlerle. Egemen sınıf silahlı baskı güçlerini, toplum içindeki ve diğer ülkelerdeki egemen sınıflarla bağlantılarını ortaya sürüp, iletişim araçları üzerindeki denetimlerini kullanarak kamuoyunu etkileyip şekillendirmeyi deneyeceklerdir.

Burjuvazi, gözdağı ve aldatma ile halk kesimlerini, kendi tarafına çekme girişiminde bulunup gelişmeleri şekillendirmeye çalışacaktır. Bunun için hedefi, özellikle konumu gereği modern toplumda nihai olarak gerçekleştirilmesi mümkün olmayan sınıf bakışını ve çıkarlarını yansıtan (burjuvazi ile proletarya arasında) bir "üçüncü yol" bulmaya çalışan tereddütlü küçük burjuvazi olacaktır. Burjuvazi özellikle bu orta tabakanın ideolojik alışkanlık gereği kendiliğinden "düzen ve istikrar" gayretlerini kullanacaktır. Ve Fransa'da egemen sınıfın büyük ölçüde yaptığı gibi, hedef şaşırtmak, işbirliği yapmak ve gerektiğinde, devrimci mücadeleyi bastırmak için revizyonist parti ve örgütleri kullanacaktır. Bunun karşısında devrimci güçler politik ve ideolojik inisiyatifi ele geçirme, muhafaza etme ve gerektiğinde yeniden ele geçirmeye çalışmalıdır. Fransız Mayıs '68'i parti olmadan bunun oldukça ileriye gidebileceğini göstermiş olsa da öncünün yokluğunda potansiyel bir devrimci açılımın anayasal bir krize ve mevcut burjuva devletinin reformuna indirgenebileceğini de gayet iyi göstermiştir.

Emperyalistlerin ve diğer sınıf güçlerinin bu türden manevralarına daha üzücü çağdaş örnekler de var. Şah'a karşı 1978–79 İran devriminde oldukça hiddetle çekişen farklı sınıf ve tabaklar arasındaki harmanda, sonuç olarak ABD emperyalistlerinden destek alan Humeyni çevresindeki burjuva ve feodal güçler kitlesel ayaklanmanın ortasında iktidarı aldılar. Bu, İran ordusu içindeki bağlantılar sayesinde başarılmıştı. ABD emperyalistleri mevcut kriz durumunda, yoğunlaşarak devam eden devrimci bir durum yerine Humeyni'nin iktidara gelmesinin daha kabul edilebilir olduğunu hesaplamışlardı.

Güney Afrika'da Nelson Mandela ise, Batılı, özellikle de

Amerikalı emperyalistler ve Güney Afrika egemen sınıfı içindeki müttefikleri tarafından, belli bir çerçevede ırk ayrımcılığına karşı mücadeleyi çözmek için –yine, filizlenen devrimci potansiyeli ve olanakları durdurmak için bir tedbir olarak– ön plana çıkartılmıştı.

Hiçbir örnekte sahiden devrimci güçler, radikal bir şekilde farklı bir şeyi ortaya koyacak ve halk kitlelerini bunun etrafında yeterli derecede toplayacak kadar güçlü değildi ve/veya yeteri kadar net bir şekilde buna yönelmiş değildi.

Badiou'nun başlıca olay örneği olan Mayıs '68'de durum buydu. Farklı sınıfsal ve toplumsal güçler olaylara tepki veriyordu. Devrim ve komünizmle ortak hiçbir yanı olmayan ve fiilen statükonun koruyucusu revizyonist Fransız Komünist Partisi (FKP) ile FKP'nin uşağı, işçi aristokrasisini temsil eden sendikalar olayları dizginleyip benzeri görülmemiş bu kalkışmaya ağlamaklı bir son verme konusunda ciddi bir rol oynadılar. Öğrenciler başlangıçta meşrulaştırıcı seçim mekanizmalarının reddi de dahil muazzam devrimci duygulara sahip olmalarına ve gözüpek inisiyatifleri ve cesaretleri belli bir derecede Fransa'da devrimin "adını duyurmasına" rağmen, sisteme ve bilhassa burjuva demokrasisine dair, küçük burjuva yanılsamalarına kapılıp, işçiler ve emek hareketine dair ekonomist çizgiden etkilenmeye müsaittiler. Tamamen gelişmiş bir devrimci çizgi ve kitleler içindeki etkisi ile, sahici bir komünist önderliğin bütünlüklü devrimci mücadelenin can alıcı ölçüde belirleyici bir parçası olan öğrencileri, burjuva demokrasisi ile tam bir kopuşa yöneltmede nasıl bir fark yaratmış olabileceğini hayal edin.[144]

Son tahlilde, bir sınıf olarak proletarya –devrim yapıp

144 Mayıs '68'e dair "sahici bir komünist önderliğin" eksikliği derken, devrimci komünist bir çizgiyi uygulamaya çalışan ve Mayıs 68 kalkışmasında ve sonrasında belli bir etkisi olan Maoist akım ve güçlerin varlığına rağmen, bu güçlerin deneyimsiz ve zayıf olduklarını, devrimci önderliği ortaya koyacak gerekli çok yönlü anlayış ve örgütlenmeyi oluşturamamış olduklarını kastediyoruz –aslında, gelişmiş bir çizgiye ve önderliğe sahip hiçbir öncü yoktu.

dünyayı dönüştürmek için proletaryanın stratejik ve özgürleştirici çıkarları ve programı– sahnede yoktu. Öncü önderlik olmadan bu her zaman böyle olacaktır.

Bu, Mayıs '68'in sonlarına doğru Fransa'da yönetimdeki iki siyasal yetkili olan DeGaulle ve Pompidou ile bir bütün olarak Fransız egemen sınıfı olayı sonlandırıp onu tekrar Fransız toplumunun dokusu içinde sönümlendirmek için harekete geçtiğinde, keskin bir şekilde hissedilmişti. Revizyonist FKP ve ona bağlı CGT sendikası, Pompidou ile (işçilere sus payı olarak daha yüksek ücret koparark) genel grevi sonlandırmak için bir anlaşmaya vardılar ve (durumu yatıştırmak için) seçime gittiler. Pompidou devlete şiddetle sadık kalan askeri birlikleri gösterdi. Olayın çözüme kavuşturuluş şekli önde gelen muhafazakâr entelektüellerden Raymond Aron'ın ülkenin en büyük gazetelerinden *Le Figaro*'ya bunun "Gaulle'ün partisinden daha geniş kapsamlı olan düzenin partisinin zaferi"[145] olduğu yönünde yorum yapmasına neden olmuştu.

d. Ekim 1917 ve Mayıs 1968: Önderliğin Belirleyici Rolü

Alain Badiou koşulları "fethetmek", olayı kavrayıp bu kargaşadan radikal olarak farklı bir dünya yaratmak için gerekli asli ve kritik bir öneme sahip etmeni kendi denkleminden çıkartır: Devlet iktidarını kararlıca hedef alan öncü partinin hattı ve önderliğinde devrimci komünist önderlik. Böylesi bir kalkışmanın gelgitlerinde, iniş çıkışlı, dolambaçlarında "işi sonuna kadar götürmek radikal olarak yeni ve farklı bir devlet iktidarına sahip radikal olarak farklı bir topluma", farklı bir geleceğe kararlı bir şekilde yönelmiş önderliği gerekli kılar.

Rusya'da Ekim 1917'deki (Badiou'nun "olay" addettiği) ile Fransa'da Mayıs 1968'deki durum –ve sonuçları– çizgisel bir şekilde karşılaştırılamaz. Ama –çok farklı potansiyele sahip karmaşık ve yoğun durumda– Rusya'da devrimci bir önderliğin varlığından çıkartılacak son derece önemli dersler *vardır*.

145 Alıntılayan Jean Lacouture, *DeGaulle, Hükümdar1945-1970 (DeGaulle, The Ruler 1945-1970)* (New York: Norton, 1992), s. 557.

Burada devrim zamanı Rusya'daki nesnel duruma dair birkaç şey söylemekte fayda var. Devrimin arifesinde Rusya birçok açıdan uluslararası çelişkilerin alevlenme noktasıydı. Birinci Dünya Savaşı'nın gerçekliği ve dehşeti önemli bir yer tutuyordu; eski düzeni zayıflatması, Rus toplumunda muazzam kaymalar ve ızdıraplar yaratması, orduyu etkilemesi ve diğer başka şekillerde. Bu savaş Rusya'daki durumu derinden şekillendiriyordu. Ne savaş ne de Rus toplumunda yarattığı etkiler "durup dururken çıkmıştı." Bu, emperyalistler arası rekabet ve gerilimin bir ürünüydü. Bu etmenler bilinebilirdi, savaş ilerledikçe olaylar ve mümkün olan ve muhtemel gelişme patikalarının yanı sıra devrimci olasılık da analiz edilip ulaşılabilirdi. Lenin tam da bunu yapıyordu.

Aynı zamanda kimse bunun tam olarak nasıl patlak vereceğini öngöremezdi. Krizin ilk açığa çıktığı Çar'ı deviren Şubat 1917 devriminden bir ay önce Lenin İsviçre'de bir konuşmada şu şekilde kafa patlatıyordu: "Biz eski kuşaktan olanlar, bu yaklaşan devrimin belirleyici muharebelerini görecek kadar yaşamayabiliriz."[146] Şubat devriminden sadece birkaç gün sonra yazan Lenin "*tamamen farklı akımlar, tamamen heterojen* sınıf çıkarları, *birbirine tamamen karşıt* politik ve sosyal eğilimler olağanüstü orijinal bir durum sayesinde birleştikleri ve garip bir biçimde 'toplu' olarak ortaya çıktıkları için"[147] devrimin başarılı olduğunu belirtir. Bunların hepsi yeniydi, yeni bir düşünmeyi –ve Lenin'in aldığı gibi cesur inisiyatifleri– gerektiriyordu. Ancak bu tür inisiyatifleri alması için Lenin'in mucize eseri gibi görünen maddi çelişkilerin köklerine ve devrimci hareketin *gerçekten yeni* bir şeyi –sömürünün olmadığı bir toplumu– var edebilmesi için nasıl bu çelişkileri değerlendirmesi gerektiğine analitik olarak nüfuz etmesi gerekiyordu. Kimi açılardan, savaş Lenin'in deyimiyle, Rus Devrimi için

146 Lenin "1905 Devrimi Üzerine Konuşma" ("Lecture on The 1905 Revolution") *Toplu Eserler* (*Collected Works*), cilt 23 (Moskova: Progress Publishers, 1962), s. 253.

147 Lenin, "Uzaktan Mektuplar" ("Letters from Afar"), s. 302.

"rejisör" işlevi görmüştü. Ve Lenin Bolşeviklerin bunu kavrayıp bu çelişki üzerine öyle bir "çalışmalarını" sağladı ki bir yıldan daha az bir süre içinde sadece devrimin ve sadece Bolşeviklerin gerçekten bir çıkış yolu, gerçekten ileriye doğru bir yol sunduklarına milyonlarca insanı ikna ederek kazanmışlardı.

Lenin ve onun Bolşevik parti ve devrimci hareket içindeki önderliği olmasaydı, ne Ekim 1917 devrimi ne de iktidarın alınması söz konusu olabilirdi. Rusya ve bilhassa Bolşevikler dışında, bu tarihsel uğrağa fiilen komünist hareketin tam bir çöküşü damgasını vurmuştu. Bolşevikler (ve birkaç başkası) dışında, İkinci Enternasyonal'i oluşturan partiler, –emperyalistler arası savaşta devrimci bozgunculuk çizgisini takip edip kendi egemen sınıflarına karşı proletarya devrimini yapmayı hedeflemek yerine– I. Dünya Savaşı'nda kendi burjuvazilerini destekler bir konuma girdiler.

Lenin'in önderliği bu çöküşe karşı polemiğe girip devletin ve proletarya devrimi ihtiyacının bilimsel bir anlayışını daha da derinleştiren bir ideolojik ve politik hatta yoğunlaşmıştı. Lenin ve Bolşevikler, kitleler içinde bunun için savaşıp gelişen durumun ve patlak veren devrimci krizin engebeli yollarında devrim yapma bakış açısıyla ilerlediler.

Burjuva ve revizyonist yaklaşımlar genellikle Rus Devrimi'ni, bir devrimden daha çok –zayıflamış gerici bir devlete karşı doğru zamanda girişilmiş– ustaca bir darbe olarak gösterirler. Bu devrim tam anlamı ve boyutuyla birçok iniş çıkış ile ani değişimler içeriyordu; buna büyük ayaklanma dönemleri ile Lenin'in yoğun sükunet dediği dönemlerin birbirini izleyişi de dahildi: Çar'ı deviren Şubat Devrimi, küçük burjuvazinin büyük bir kesiminin vatansever bir savaş çılgınlığına kapıldığı bir dönem, ordunun gerici kesimlerince darbe girişimi, Kışlık Saray'a saldırıp iktidarı alan ihtilal ve müteakip (gerici karşı-devrimci orduların birçok başka ülkeden yabancı emperyalist güçlerce desteklendiği) iç savaş.

Bir kez daha söyleyelim Lenin'in önderliği –kararlı bir şekilde devlet iktidarını nişan alışı ve bu stratejik hedeften

çıkan taktikler ve politikalar– olmasaydı, Rus Devrimi olamazdı. Lenin farklı sınıflar arasındaki ruh haletini, kitlelerin ileri kesimlerinin hazır olma ve kararlılık durumları ile egemen sınıf içindeki çelişkileri tayin etme, devrimci bir durumun nasıl gelişebileceğini ve devrimci birliğin hangi talepler etrafında sağlanabileceğini analiz etme konusunda Bolşeviklere ve devrimci güçlere önderlik etti. Tüm bunlar, diğer sınıf güçleri ve programlarını temsil eden oportünistler ve revizyonistlerle şiddetli mücadeleyi gerektiriyordu.

Lenin'in önderliği Badiou'nun anlayıp kabul ettiği bir şey olmasına rağmen o yine de "parti–devleti" paradigmasını reddederek önderliği olay kuramsallaştırmasından saf dışı bırakır.

Meşhur bir olay anlatılır: Devrimin arifesinde kitlesel bir toplantıda, yoğun tartışma ve münazaraların orta yerinde, bir sosyal–demokrat Rus toplumunda iktidarı alacak hiçbir kimse ve hiçbir parti olmadığını ileri sürer. "Böyle bir parti var"[148] diye bir ses çınlar. Bu Lenin'dir. Lenin Bolşeviklere önderlik etmeseydi, Ekim 1917 bir "olay–olmayan" olacaktı.

Ve daha temelde, "parti–devleti" olmadan, gerçek bir kopuş da olmaz. Olayın –gerçekten radikal ve özgürleştirici bir değişim olasılığının– nihai olarak fani olduğu ya da Badiou uzmanı Peter Hallward'ın çok uygun bir şekilde tasvir ettiği gibi "'flaş' siyaseti"[149] olduğu kanıtlanmıştır. Bu yüzden "parti–devleti"ni reddeden Alain Badiou "devrimler çağı"nın kapandığını ilan eder. Alain Badiou'nun olayı, tüm niteliklerine, özgürleştirici potansiyeline ve şiirselliğine rağmen sadece toplumsal dokuyu yırtarak açar. Eski egemen güçlerin –"düzenin partisi"– sonra bunu yeniden dokuyup tamir mi edeceği ya da yeni bir dokunun mu var edileceği, devrimci bir öncü parti, bir devrim ve yeni bir devlet iktidarının olup olmadığına bağlıdır.

148 Alıntılayan Sheila Fitzpatrick, *Rus Devrimi* (*The Russian Revolution)* (Londra: Oxford University Press, 2001), s. 52

149 Hallward, *Badiou*, s. 43.

Felsefe Üzerine Son Not

Badiou'nun bütünlüklü felsefesi üzerine bir tartışmaya burada giremeyiz, bizim odaklandığımız nokta siyaset felsefesidir. Ama bu konuda kimi gözlemlerimiz aşağıda.

Badiou'nun temel olarak matematiksel küme teorisinden türetilmiş felsefi kurgusu, postmodernizmin yapısal dinamiklerden veya yönelimli hareketten yoksun parçalı ve dağınık bir toplumsal gerçeklik nosyonuna benzerdir.

Badiou'nun felsefesi özellikle Marx'ın beşeri topluma, tarihe ve değişimin dinamiklerine bilimsel yaklaşma konusundaki buluşu olan tarihsel materyalizme karşı polemik halindedir. Badiou'nun ana felsefi ilkelerinin oluşturulduğu *Varlık ve Olay* (*Being and Event*) kitabı hakkında, kitabı İngilizceye tercüme eden Badiou uzmanı Oliver Feltham'ın kendisi söyle der: "Genellikle *Varlık ve Olay* Marksist tarih anlayışının 'yönlendirilmiş bir totalite' olarak püskürtülmesi olarak okunur... sadece tarihsel durumlar vardır, Tarih yoktur."[150]

Büyük harfle Tarih derken Feltham teleolojiye, yani tarihin önceden belirlenmiş bir örüntüsü ve sonucu olduğu, yaşanan her şeyin yaşanması gerektiği ve tarihin bir irade ve gaye ile nihai bir amaca doğru açıldığı fikrine gönderme yapar.

Komünist hareket içinde tali teleolojik eğilimler bulunmasına rağmen, Badiou –her ne kadar kendi adına bu mekanik ve dini eğilime karşı durma yönünde "samimi bir girişimde" bulunsa da– Marksizmin bilimsel özü ve yaklaşımını tamamen reddetmiştir. Marksizm toplumsal oluşumlar ve bunların tarihsel gelişiminin altında *yatan temel ilişkiler, yapılar ve süreçler ile dinamikleri* tanımlar. Tarihte bir *tutarlılık* tanımlar, bunun kökleri bir nesilden diğerine üretim güçlerinin aktarımında yatar.

İnsanlık tarihinde ne sabit bir yörünge ya da sonuç, ne de "irade ve gaye" vardır. Ama elbette toplumsal gelişimi yönlendiren yasalar işler –bu yasalar bir eğilim olarak işlerler,

150 Feltham, *Alain Badiou, Yaşayan Kuram*, (*Alain Badiou, Live Theory)* s. 104.

şans faktörü, toplumun değişik düzeyleri arasında etkileşimler ve insanların bilinçli, dinamik rolleri vardır. Bob Avakian –materyalizm ve diyalektik temelinde– ortaya koyduğu komünist teoride yeni sentezin bir parçası olarak, komünist hareket içindeki mekanik materyalizm, determinizm ve teleolojiye dönük tali eğilimleri eleştirmiş ve bu eğilimlerle ilişkisini kesmiştir. Buna karşılık, Badiou, felsefeyi ve toplumsal değişim teorisini ("komünizm fikri") materyalizmden ve diyalektikten "koparma" girişiminde bulunur; bir çelişki kurgusu (gerçekliği değil) olarak gördüğü şeyin ötesine geçme çabasıyla.

Badiou'nun insanların yüzeysel olgu ve görüntü düzeyinin ötesinde bilimsel olarak gerçekliği anlama yetilerini olumsuzlaması, bilgiyi ve "hakikati" işe yarayan ve görünen olana tahsis eden son derece pozitivist, pragmatik ve ampirist (görgücü) bir felsefeye götürür. Bunun zorunlu bir sonucu olarak, devrimci güçleri bilinçli olarak gerçekliği etkileyip şekillendirme ve dönüştürme yetisinden mahrum eder –salt kendiliğindenlik kuyrukçuluğunun ve zorunluluk karşısında boyun eğmenin yerine. Badiou'nun teorisinin nihai ufku "olabilecek olan" ve "olması gereken" değil, "olan" –ya da görünen– ile tanımlanır. Eninde sonunda, "olan" zorunluluk gereği "olması gereken"dir: Yani, tüm dehşetiyle beraber bu kapitalizm–emperyalizm dünyası.

SONUÇ

Yüzyıl (*The Century*) kitabında Alain Badiou bakışını 20. Yüzyılın olaylarına ve patlamalarına yöneltir. 20. Yüzyılın savaş ve devrimlerini, barbarlık ve kahramanlık çırpınmalarını, hatta modern sanatın çabalarını dahil eder. Ve şu sonuca varır: "Yüzyılın saplantılarından birisi kesin, nihai olan bir şey elde etmekti."[151] Badiou ihtiyatlıdır... Badiou bıkkındır.

Ama zaten devrim böyle bir şey: "kesin, nihai olan bir

151 Badiou, *Yüzyıl*, s. 36.

şey", eskinin radikal ve bilinçli bir şekilde yıkılması ve yeninin inşası. Sarsıcı değişimlerin, sersemletici kaymaların ve eşi benzeri görülmemiş yıkımın yaşandığı bu yüzyılda devrimler yapıldı; bu gezegende, toplumsal varoluşun bitmez tükenmez dehşetine cevaben ve zor, sıklıkla vahşi koşullarda yapıldı. Dünya emperyalizmi bu devrimlere ne insaf gösterdi ne de mühlet tanıdı. Ama yine de tüm bunlardan yoğunluk ve hız açısından eşi görülmemiş olağanüstü bir şey çıktı: Ezilen insanlığa umut ve yön veren, dünya tarihinin en özgürleştirici toplumları.

"Yüzyılın" *tek* önemli dersi olmasa da önemli derslerinden birisi buydu. Radikal olarak farklı bir dünya mümkündür. İlerleyip *bu* yüzyılın meydan okumalarına (ve sunduğu olanaklara) kucak açmaya cüret ediyor muyuz? Ve daha da ileriye gidip dünyayı değiştirmeye cüret ediyor muyuz?

Şimdi komünist devrimin yeni bir aşamasının başlarındayız. Netliğe gereksinim duyulduğu ve bu netliğin komünist projenin yeniden gelişimi için bir temel olarak Bob Avakian'ın yeni sentezinde var olduğu bir zamanda Alain Badiou "kesin, nihai bir şeyin" niçin mümkün ve istenilir olmadığına dair bir kuramsallaştırma ve ussallaştırma sunuyor. Yüksek teorinin tüm zahmetlerine rağmen, bunun yerine elimize geçen şey burjuva toplumunun ve Marx'ın çok yerinde bir şekilde "burjuva hukukunun" dar ufku olarak tarif ettiği şeyin sınırları içinde sıkı sıkıya kalan ve aslında onu güçlendirmeye yarayan kuramsallaştırma, ussallaştırmalar ve "buyruklar" ile sosyal demokrasinin yeniden ısıtıla ısıtıla kabak tadı veren çorbasıdır.

20. yüzyılın ilk sosyalist devrim dalgasının deneyim ve kuram bağlamında kat ettiği mesafeleri, sorunları ya da eksiklikleri karşısında eleştirel bir yaklaşım getirmeyen, bunun yerine vagonlar arasında gezinip yerinde saymayı tercih edenler var. RCP, ABD Manifestosu'nda ifade edildiği gibi bu çizgiyi seçenler arasında "yaygın bir şekilde 'sınıf hakikati' üzerinde ısrar ve bununla ilişki olarak proletaryanın şeyleştirilmesi olgusuyla karşılaşırız. Genelde komünist kuram ve ilkelere ilmihale benzeyen bir tür dogma olarak yaklaşılır. Özünde şu anlama gelir bu: 'Bilmemiz gereken her şey biliyoruz. Gerekli bütün temellere sahibiz ve tüm mesele bize aktarılan bilgeliği uygulamaya sokmaktan ibarettir."

İkinci olarak sosyalist geçiş aşamasının çelişkilerinin gerçek bilimsel tahlilini reddedip insan özgürleşmesinde çığır açan Bolşevik ve Çin Devrimleri'yle aralarına mesafe koyanlar var. Bu kişiler ilham ve yönelim için daha eski dönemlere yüzlerini çevirirler: 18. yüzyıla ve burjuva çağının ilan ettiği demokratik ve eşitlikçi ideallere ve toplumsal modellere; Jean-Jacques Rousseau ve Immanuel Kant gibi filozoflara ya da Thomas Jefferson gibi siyaset kuramcılarına geri dönerler. Kimi durumlarda bizatihi komünizm terimini ıskartaya çıkarır, kimi durumlardaysa "komünizm" etiketini büsbütün burjuva-demokratik bir çerçeveye sıkışmış siyasal projeyi nitelemek için kullanırlar.

...

Kökenleri Mao'ya giden radikal demokrat entelektüel Alain Badiou, sahneye soldan girer. Dönüp 20. yüzyıla baktığında hem burjuvazinin hem de yanlışlıkla proleter iktidarın "bürokratik otoriterliği"nin marifeti olarak gördüğü manzaranın dehşeti karşısında gözleri kamaşır. Derken siyasete atılıp özgürleşmenin yeni yöresi ve yeni projesi olarak "türsel eşitliğe", "türsel demokrasiye" dair bir siyaset felsefesi formüle eder. Bunları da sanal bir âlemde insanlığın genel çıkarları olarak sunup sahneyi sağdan terk eder.

PATİKA KİTAP

PATİKA: 13
KURAM: 04

15 TL

ISBN 978-605-64775-3-9